us van 50 pCt. in Gewone Aandeelen zonder nominale
waarvan reeds $ 2.000.000.— ondershands geplaatst.

EBR. TEIXEIRA DE MATTOS berichten, dat zij op

DINSDAG 11 AUGUSTUS 1925

tot des namiddags 4 uur

ıtore de inschrijving **openstellen** op resteerende **$ 1.500.000.— 7 pCt.** Cumulatief Pre-
ɜlen, in **CERTIFICATEN** voor 10 Preferente incl. 5 Gewone Aandeelen uit te geven door
STRATIEKANTOOR van GEBROEDERS BOISSEVAIN en GEBROEDERS TEIXEIRA DE
stigd te Amsterdam,

tot den koers van 106 pCt. Amsterd. usance,

rden van het Prospectus van uitgifte d.d. 4 Augustus 1925.
usgen en inschrijvingsbiljetten zijn te hunnen kantore verkrijgbaar.

DAM, 5 Augustus 1925.

HET ADMINISTRATIEKANTOOR VAN
RS BOISSEVAIN en GEBROEDERS TEIXEIRA DE MATTOS

Gevestigd te Amsterdam,

t afdeelingen geopend heeft voor:

Receipts" rechtgevende op tien zeven percent cumulatief preferente aandeelen van een
lar nominaal en vijf gewone aandeelen (zonder nominale waarde)

8 1/4 u. Romeo en
ter, 2 1/4 u. Tijl
; 8 1/4 u. Het won-
e, 8 1/4 u. De lelie
ırtre.
lijt, 2 u. Pietje Bell.
an je lachen.
ouwburg, 8¼ u. Het
chande.
8 u. De vodden-
Parijs.
Revue De poppen-
gerath, 8¼ u. Als de

Seinpost Scheveningen, 8 1/2 u.
Die tolle Lola.
Kon. Schouwburg, 8 u. Inkwartiering.

ROTTERDAM.

Heden.

Tivoli Schouwb., 2 u. Hans en Grietje; 8 u. Eva of Clotilde.
Casino, 8 u. Louis Davids.
Circus Schouwb. 8 u. De zwerver en De boezemvriend.

ZOMERSPELEN
)AAL
er)
)ONEEL
Verbeek.
N JULIA
LET
N JULIA
negen
NG VAN
NGSCHAP

worden, dat van een werkelijke volksoem
aan lager onderwijs niet gesproken moet
den. Men begrijpt het nut van het alfabet
nog niet, en ziet in den aandrang der an
naren, om de kinderen naar school te st
slechts een dwang, die geld kost. Ook dat
ste telt mee; al is het schoolgeld ook sle
een schijnbaar luttel bedrag, voor een
landsch gezin zijn die paar dubbeltjes
maand vaak een zware last, omdat het
moeilijk aan geld komt in zijn gesloten
houding.

sommige deelen der buitengewesten (
Sumatra, Bataklanden, enz.) is het veel
gesteld.

'N PARTIJTJE POKER.
Zomerpr. v. *f* 0.30 tot *f* 2.—.
7554

CENTRAAL THEATER
HET VROOLIJK TOONEEL
Dir. LOUIS DE BREE.
8½ uur
Het Wonderki
Enorm lachsuccef

GT GRAND THEA
Iederen avond 8

DE JAVAANSCHE GEESTENWERELD

EN

DE BETREKKING, DIE TUSSCHEN DE GEESTEN EN DE ZINNELIJKE WERELD BESTAAT,

VERDUIDELIJKT DOOR

PETANGAN'S OF TELLINGEN,

BIJ DE JAVANEN IN GEBRUIK,

DOOR

H. A. VAN HIEN.

II.

DE TĚNGĚRAN'S.

Soerat petangannja orang Djawa, menjataken segala roepa itoengan boewat mentjari keslamětan.

SEMARANG,
G. C. T. VAN DORP & Co.
1896.

BLADZ.

Goewa Kalaq. 11
Loeweng-Amba 12
8. Rivieren 12
Djoemprang 12
Si Naga 12
9. Steenen 12
Igir-tripis of Iger-tipis 12
Embah-Bodo 12
Watoe-Tiban 13
Lingga-Rea 13
10. Meeren 13
Tĕlaga Tjeboeng 13
Tĕlaga Kidang. 13
11. Visschen. 13
Ikan Tjoeroek 13
Ikan Oling 14
Ikan Banjoe-Biroe 14
Ikan Oemboel, Ikan Soemberan, Ikan Soemoer 14
12. Gebouwen 14
Tjandie 14
Pendapa-rante 14
13. Beelden 14
Retja 14
Retjo-Kodoq 15
14. Kanonnen 15
Kijai-Satono, Njai-Satoni 15
15. Graven 15
Koeboeran Radhen Pandji Sandjaja Ngrangin 15
» Goenoeng Ngrĕdjeng 15
» Radja Brawidjaja. 16
» Tandjoeng-Kidoel 16
» Kijai Ngambaq 16
» Boq Lara-Menir 16
» Soenan Bĕdjagoeng 16
» Pangeran Tĕnbajat 16
» Kijai Kĕtasinga 17
16. Bosschen. 17
Oetan Leuweung-anom, Oetan Siloeman, Oetan Djati-lĕga . . 17
» Dermakoela. 17
17. Moeras 17
Randja-anom 17
18. Water 17
Sĕntana-Gĕntong 17
19. Onderaardsche gang 18

BLADZ.

Aswatawa 18
20. Kraters 18
Kawa Kidang, Kawa Tjandradimoeka 18
21. Putten 18
Soemoer Sroemboeng 18
» Djolo-toendo 18
22. Bronnen 18
Soemoer Beti. 18
Sĕndang Kawali 19
Oemboel. 19
Krakal 19
Tĕlaga Troes, Tĕlaga Bolekambang, Tĕlaga Pengilon . . . 19
» Werna 19
» Lĕri 20
23. Boomen 20
Poehoen Waringin 20
» Ingas 20
» Timanga 20
» Randoe-alas 20
» Aren 20
» Minging 21
» Awar-Awar 21
24. Gewas 21
Padi 21
25. Planten 21
Rotan 21
Daoen Wanakilo 21
26. Rijkssierade n 22
27. Gereedsch appen 22
28. Vaartuige n 22
29. Voe rtuigen 22
30. Sla applaatsen. 22
II. Voorwerpen, die door den bezitter vereerd worden . . . 23
1. De Djimat 23
2. » Moestika's 24
3. » Gigi-goentoer 25
4. » Bĕrsih-koening 26
5. » Toembal 26
6. » Sarat 29
7. » Goena-goena 30
8. » Kajoe-Pelet 33
9. » Sĕndjata-soetji. 35
10. » Soengoe-makoeta 38
11. » Tjoela-warak 38

BLADZ.

12. De Akik 39
13. » Kĕtjoeboeng 39
14. » Gana 40
15. » Koel-boentĕt en de Patok-krambil mata sidji . . . 40
16. » Zelf-beweging van de Djimat's, de Bĕrsih-koening en van de Timanga-peletstokken 41
De Tĕngĕran's 43
III. Het geloof aan bijzondere teekens, als geluk of ongeluk aanbrengend 44
1. Bertanda radjahnja di tangan 44
De handwaarzeggerij in Europa 55
2. Bertanda ĕpĕk-ĕpĕknja tangan 59
3. » roepanja koekoe dari djari 63
4. Hal wirasatnja orang 65
De gelaatkennis in Europa 70
5. Hal wirasatnja orang perampoewan 71
6. » katoerangga koeda di Djawa-Wetan 75
» oenjengan koeda 75
» tjirinja koeda. 85
» tanda roepa-roepa dari koeda 87
» boeloenja koeda 88
» bangoennja koeda 90
» tletong dan kentjingnja koeda 91
» radjahnja koeda 92
» katoerangga koeda di Djawa-Tengah 93
» oenjengan koeda 93
» tanda roepa-roepa dari koeda 97
» boeloenja koeda 98
» tletong dan kentjingnja koeda 99
» wasiatnja koeda 99
7. » sasipatnja tandoek kerbo 102
8. » tjandranja koetjing 105
» tingkahnja koetjing 108
9. » wataknja djago 109
10. » wateknja dan tanggoehnja boeroeng gĕmak 110
» wataknja bentje 111
» tanggoehnja gĕmak 111
» asalnja bentje dan gĕmak 112
11. » tanggoehnja boeroeng perkoetoet 112
» boenji boeroeng perkoetoet 115
» tingkahnja boeroeng perkoetoet 116
» asalnja boeroeng perkoetoet 116
12. Bertanda roepanja, bangoennja dan adepnja roemah. . . . 117
» » dan bangoennja roemah 118

BLADZ.

Bertanda depnja roemah 118
13. » bangoennja dengen warnanja pĕkarangan dan tĕgalan. 119
» » pĕkarangan 120
» » tĕgalan. 121
» warnanja tanah 122
IV. Voorteekens, die men hecht aan het hooren, het zien, het gevoelen en het droomen van iets bijzonders, als een te verwachten geluk of ongeluk 123
1. Het »ngaloep" 123
2. » baoengnja andjing 124
3. » sasmitanja boeroeng dandang 125
4. » » » gagak 126
5. » » » prendjak 126
6. » wadja berboenji 127
7. Hal lihat api 129
8. » binatang oetan masoek di roemah 130
9. » timboelan di dalem roemah. 130
10. » boeroeng ataoe tawon brenti di atas roemah . . . 131
11. » binatang oetan masoek di pĕkarangan. 132
12. Artinja roepanja, bangoennja dan warnanja mendoeng . . 133
13. » sambĕrglap dan tedjo di atas roemah 134
14. » bintang kĕmoekoes 135
15. » grahanan 136
» » mata hari 137
» » boelan 138
16. » kaloe lindoe 138
17. Hal merasa aneh badannja 140
» koeping berboenji nging-nging 140
» merasa moeka panas 141
» » koeping panas 141
» » kĕdĕr-kĕdĕr dalem hati seperti bergojang. . . 142
» » berbangkis ataoe tjĕtjĕkoetan 143
» » mata bingoeng ataoe berkonang 144
» badan merasa mĕrinding ataoe nratap 145
18. » kĕdoeten. 145
19. » loepaän 150
20. » mengimpi 151
Artinja mengimpi daradasih di Djawa-Tĕngah 152
» » » » » Wetan 158
Het uitleggen van droomen in Europa. 164
V. Het vermijden van ongelukken of het bevorderen van het geluk, door zich van zekere zaken te onthouden of andere te verrichten . 166
Hal alamat 166

Van schubdier, koekoek, libellen en vogelspin.

den uitstekenden kenner van Indië's 'ereld, den heer H. van Meurs, in het „Soer. Hbl." geregeld tal van ante mededeelingen over Indië's leven- ıur-curiosa gedaan.
ntleenen daaraan de volgende aardige ırheden.
eft op Java een merkwaardige diersoort min-of-meer een prae-historische sensa- chaft. Ik bedoel hiermede het z.g. schub- den geschubden miereneter. Het beest is met stevige pantsers bedekt, terwijl het en nog het vermogen bezit zich tot een :e rollen.
betere beschermingstactiek is wel niet ır.
s verwonderlijk, dat dit dier in weerwil bepantsering zoo buitengewoon vlug en " is. Het kan graven, zelfs diepe holen en daarenboven is het een klimmer. En r een klimmer! Zelfs tegen gladde ijze- len weet het schubdier met gemak op ɜn. Men begrijpt nu, dat dit buitenge- ɔelmatig „ingerichte" dier zijn eventu- ılagers weinig kansen laat om hun sla- .
schubde miereneter voedt zich in hoofd- ɜt mieren en termieten.

* * *

Indië het land van de koekoeken is, iet velen. Ik heb eens gehoord — en ik ıet gaarne — dat ergens in Indië een sche onderwijzeres de Indische jongens es met enthousiasme vertelde van „den" , dien typischen „Hollandschen" vogel, eieren in de nesten van andere vogels ɜngt. De brave Juf vergat, of liever ge- st niet, dat in ons goede Indië tiental- ten van koekoeken voorkomen, waarvan neens die eigenaardige hebbelijkheid be- m niet zelf voor hun kroost te zorgen. nt toch wel dien typischen „Piet van en vogel aldus genoemd naar zijn stem- Welnu, dat is een der vele Indische soorten. Deze legt zijn eieren wel in de er aardige kleine snijdervogels, die hun an bladeren vas'naaien.
ndere koekoeksoort is de zwarte, (Sur- ugubris.) Deze lijkt veel op een drongo, ı een zwarte vogel, maar een die aller- ɜt de koekoeken nauwer verwant is. Niet at beide vogelsoorten op elkaar gelij- worden ook in elkaars nabijheid aan- ı.

d, die gewoon is zich in natuurvraag- te verdiepen, in plaats van er hoog- ıt „tegen aan te kijken", beseft dade- hier niet van toeval sprake is, doch dat beteekenisvolle samenhang aan te wij- t zijn. Dat is dan ook inderdaad het e zwarte koekoek legt n.l. zijn eieren in ɜn der drongo's. Hun overeenkomstig komt hun hier goed te stade, dat

Want de door den koekoek uitverkoren pleeg ouders zijn op deze eer allerminst gesteld en verjagen elken vogel, die hun nest zoekt te naderen.

Men kan zich echter voorstellen dat ze voor vogels van een vreemde soort meer wantrouwen koesteren dan voor exemplaren van de eigen soort. Welnu, de zwarte koekoek legt, evenals zijn verwanten, zijn ei in het nest van de drongo's als deze afwezig zijn. Deze krijgen den vreemden indringer dus hoogstens slechts op eenigen afstand te zien.

Nu is juist op eenigen afstand de gelijkenis tusschen beide vogelsoorten bijna volkomen.

Wat moeten we hier nu eigenlijk van denken? Heeft de zwarte koekoek de gelijkenis met den drongo gekregen met de bedoeling, dat hij, daarvan gebruik makende, zijn volgens onze begrippen snood bedrijf kan volvoeren, of is de koekoek wellicht gaan afwijken van zijn oorspronkelijk normale broedwijze, daartoe begunstigd door zijn toevallige gelijkenis op de drongo's?

Ik ben al geneigd het laatste aan te nemen. Want al meen ik, dat de eene vogelsoort onmogelijk in een essentieel andere kan overgaan, zoo acht ik de constantheid der soorten geenszins onvereenigbaar met een zekere variabiliteit binnen de principieele soortgrenzen. De natuur toch is zeker niet star, maar vertoont een zekere vitale soepelheid.

* * *

Dat de ons allen bekende glazenmakers of libellen een grooten invloed uitoefenen op de instandhouding van het evenwicht in de natuur, zou men niet verwacht hebben. Toch is het een feit, dat door deze uiterst roofzuchtige insecten ontelbare hoeveelheden kleine insecten, niet het minst muskieten, — worden verorberd, die, bleven ze alle in 't leven, wellicht in vele streken een zeer gevaarlijke bedreiging zouden zijn voor de bevolking.

De glazenmakers deponeeren hun eieren vaak aan of in waterplanten en begeven zich daarbij wel geheel onder water, een merkwaardige handelwijze, die bij soortgelijke insecten hoogst zelden wordt aangetroffen.

* * *

Laat ik tot slot van dit exposé de vogelspin noemen, een spin die op vogels loert.

Deze spin (selenocosmia javanensis) is de grootste onzer Javaansche spinnen. Lichaam en pooten zijn sterk behaard, wat haar een luguber uiterlijk geeft. Dit dier graaft holen in de sawahdijkjes en loert in den ingang op vogeltjes, die in de nabijheid komen. Als er een vogeltje in de buurt komt en het keert zich met den rug naar de spin toe, neemt deze haar kans waar. Zij bespringt het slachtoffefr en omvat met de pooten het lichaam zoodanig, dat het vogeltje zijn vleugels niet kan uitslaan. Dan zet de spin haar krachtige voorkaken in den rug van haar prooi en stort gif in de wonden, waardoor het slachtofffer snel en volkomen geparalyseerd wordt.

hier is zeker pasèk bedoeld, = goddelijk masah = de pasah bereiden, of de pasah tegen betaling aan de dorpsregs aanbieden (van rongdengs), in den vorm van een fetischistische [illegible]

DE TIANG PASĚK.

= pasah
1 zich gelijk blijven, zich aan zijn woord, beginsel houden
2 tirlhbladen met toebehoren tot een prium (Kirang).

Met de beschrijving der *petangan's* zijn wij nu gekomen aan die, bij de *Tiang pasèk* in gebruik, over welke klasse van bevolking bereids in het eerste deel is gesproken. Hierdoor vinden wij aanleiding terug te komen op het fetischisme, dat door die klasse gehuldigd wordt.

In de eerste plaats maken de *Tiang pasèk* niet ieder voorwerp tot een fetisch. De vereischten hiervoor zijn:

1o. dat het voorwerp door de natuur anders geworden is of anders gevormd werd dan andere van dezelfde soort, waardoor het een bijzondere waarde verkrijgt;

2o. dat men door de eene of andere wetenschap, of door het eene of andere toeval, tot de overtuiging is gekomen, dat het bezit van dat voorwerp geluk of ongeluk aanbrengt, zoodat men het gaarne wenscht te hebben of juist dat men er vrees voor gevoelt.

De factoren, waardoor dus het fetischisme ontstaat, zijn:

1o. de voorstelling van een bijzonder, soms kostbaar voorwerp,

2o. de theosophische opvatting van het voorwerp als levend, gevoelend en willend,

3o. de voorstelling van een oorzakelijk verband tusschen dat voorwerp en een bijzonder verschijnsel,

4o. wat uit de drie eerste punten onmiddelijk volgt, de erkenning van het voorwerp als iets machtigs, dat om die reden gevreesd of geëerd moet worden.

Uit het voorgestelde blijkt dus de vereering door de *Tiang pasèk* van zinnelijk waarneembare voorwerpen als bezielde wezens.

De wijze van vereering is echter verschillend. Soms vereeren zij de ziel van het voorwerp, soms het voorwerp zelf, dan weder beschouwen zij het voorwerp als het werktuig van een machtigen geest, of meenen zij dat het voorwerp door een hun bekend teeken bovennatuurlijke macht bezit, dan wel dat die macht door het verrichten van zekere zaken kan worden opgewekt, zoodat dikwijls moeielijk te bepalen is, of die vereering spiritisme dan wel fetischisme is.

Bij de vereering van zinnelijk waarneembare voorwerpen, die niemands bezit uitmaken, is het de ziel van het voorwerp, die vereerd of gevreesd wordt, terwijl bij voorwerpen, die door den bezitter vereerd worden, de vereering feitelijk die voorwerpen zelve geldt.

Bijzondere teekens aan menschen, dieren en voorwerpen beschouwen zij als geluk of ongeluk aanbrengend: bij den mensch voor zich zelf en soms

ook voor anderen; bij het dier en het voorwerp voor den bezitter; door deze teekens worden deze menschen, dieren en voorwerpen beschouwd als begaafd met bovennatuurlijke macht en verdienen als zoodanig vereerd of gevreesd te worden.

Het hooren, het zien, het gevoelen en het droomen van iets bijzonders beschouwen zij als voorteekens en waarschuwingen van machtige geesten, die langs dien weg hun een aanstaand geluk of ongeluk aankondigen, zoodat deze voorteekens vereerd of gevreesd worden.

Verder trachten zij, door zekere zaken te verrichten, dan wel zich van andere te onthouden, bovennatuurlijke macht op te wekken en daarmede het geluk te bevorderen of het ongeluk af te wenden, tengevolge waarvan deze zaken wederom een voorwerp van vereering of van vrees worden.

Wel een wonderlijke dooreenmenging van het spiritisme en het fetischisme, zoodat men mag aannemen, dat de *Tiang pasèk* bij de beoefening daarvan den middenweg kozen en nu eens het spiritisme dan weder het fetischisme voorop stelden.

Wij zullen trachten deze verschillende uitingen van het fetischisme uit de *petangan's*, bij de *Tiang pasèk* in gebruik, aan te toonen en zoo trouw mogelijk weer te geven.

In nauw verband met deze *petangan's* staat het geloof aan de kwade dagen »*Tanggal-nahas*" en de goede en kwade uren van den dag »*Ghahibnja hari*" evenals de »*Pantja-soeda*" en de »*Patjak-rolas*" van de in het eerste deel beschreven klassen van bevolking.

In de ondervolgende tafels vindt men die »*Tanggal-nahas*" enz. nader aangeduid.

DE TANGGAL-NAHAS.

Evenals de andere klassen van bevolking een *Pantja-soeda* hebben, houden de *Tiang pasëk* een *Tanggal-nahas* er op na, aantoonende de kwade dagen in de verschillende maanden van het jaar, zooals de onderstaande tafel die aanwijst.

TANGGAL-NAHAS ATAOE HARI SANGËR DARI BOELAN DALEM SATOE TAOEN.

BOELAN.	TANGGAL-NAHAS.																	
Soera.	11	30																
Sapar.	2	3	4	5	6	7	8	9	11	12	13	14	26	27	28	29		
Rabingoel Awal.	3	4	5	6	7	8	9	10	16	17	18	19	20	21	22	23	24	27
Rabingoel Akir.	3	4	5	6	7	8	9	10	14	15	17	22						
Djoemadil Awal.	9	16	17	18	26	27	28											
Djoemadil Akir.	13	16	17	20	26	27	28											
Rëdjëp.	1	6	11	12	13	14	15											
Roeah.	6	7	8	11	18	27												
Poeasa.	2	3	4	27	28	29												
Sawal.	1	2	3	4	5	6	17	18	19	27	28							
Sëla.	3	4	12	17	18	27	28											
Bësar.	2	3	4	5	12	14	15	22	25	27	28	29						

Deze tafel dient niet om den goeden of kwaden dag op te sporen, evenals bij de *Pantja-soeda*; alleen vermijden de *Tiang pasëk* op de in deze tafel aangegeven dagen feesten te geven, te trouwen, te verhuizen of iets buitengewoons te verrichten.

De *Pantja-dria* is bij deze klasse van bevolking niet in gebruik.

Een heer fuepend geluid op een soort Kikvorsehengeluid gelijkend, tegen ± 3 uur 's nacht, geschreeuw van afgestorven geboedelijkheid of afgestorven Kinderen;

man of mannen

DE RIDJALOE-'L-GHAHIB = de patjak rolas der tjang pasek.

Ridjaloe-'l-Ghahib, op Java eenvoudig *Ghahib* genoemd, is de naam, dien men geeft aan onzichtbare wezens, die over de geheele aarde en in alle richtingen verspreid zijn, invloed uitoefenen op het lot van den mensch en hem straffen voor zijn euveldaden tot in het 4de geslacht, waarom men dien heiligen op Java den bijnaam heeft gegeven van *Hoekoem Ghahib*. Het onverwacht geluk komt echter ook van den *Ghahib*, in welke hoedanigheid hij wordt aangeduid met den naam van *Ghahibnja hari* en moet gezocht worden op de gunstige uren van den dag, zonder te bepalen, dat die of de overige uren van den dag goed of slecht zijn.

De *Ghahibnja hari* vervangt bij de *Tiang pasěk* de *Patjak-rolas* van de andere klassen van bevolking.

Door den geheelen Indischen Archipel, op het vasteland van Indië, in Arabië, zelfs in Turkijë wordt de *Ridjaloe-'l-Ghahib* vereerd, doch die vereering is niet overal dezelfde.

Op Java moet volgens anderen de *Ghahib* daarentegen gezocht worden in deze of gene bepaalde windstreek, en zij beweren ook dat hij elke maand van plaats verandert. Wij hebben die tafels gezien en vergeleken met de tafels voor den *Naga*, die met elkander overeenstemden, waardoor wij tot het besef kwamen, dat de Javaan den *Naga* soms met den *Ghahib* verwart of dat men in sommige streken van Java den *Naga* ook den naam van *Ghahib* geeft. Dit laatste verwondert ons, daar de Javaan van den *Naga* geen geluk te wachten heeft en dien duivel daarom vermijdt, terwijl hij van den *Ghahib* geluk verwacht op de gunstige uren van den dag en op die uren uitgaat om een voornemen of een onderneming te doen slagen.

De gunstige uren gedurende een week worden vermeld in den ondervolgenden staat.

GHAHIBNJA HARI.

HARINJA.	WAKTOE SIANG DAN MALEM.	KATRANGAN.
Ngahat . . .	Djam 6 sampe djam 8	Sonja.
	» 8 » » 10	Mendapet slamet.
	» 10 » » 12	» pangkat.
	» 12 » » 2	» oentoeng.
	» 2 » » 4	Sonja.
	» 4 » » 6	»

GHAHIBNJA HARI.

HARINJA.	WAKTOE SIANG DAN MALEM.	KATRANGAN.
Sënen . . .	Djam 6 sampe djam 8	Mendapet oentoeng.
	» 8 » » 10	Sonja.
	» 10 » » 12	»
	» 12 » » 2	Mendapet pangkat.
	» 2 » » 4	Sonja.
	» 4 » » 6	Mendapet slamet.
Sëlasa . . .	Djam 6 sampe djam 8	» pangkat.
	» 8 » » 10	Sonja.
	» 10 » » 12	Mendapet oentoeng.
	» 12 » » 2	Sonja.
	» 2 » » 4	Mendapet slamet.
	» 4 » » 6	Sonja.
Rebo . . .	Djam 6 sampe djam 8	Mendapet slamet.
	» 8 » » 10	» oentoeng.
	» 10 » » 12	Sonja.
	» 12 » » 2	»
	» 2 » » 4	»
	» 4 » » 6	Mendapet pangkat.
Këmis . . .	Djam 6 sampe djam 8	» »
	» 8 » » 10	Sonja.
	» 10 » » 12	Mendapet oentoeng.
	» 12 » » 2	Sonja.
	» 2 » » 4	Mendapet slamet.
	» 4 » » 6	Sonja.
Djoemahat. .	Djam 6 sampe djam 8	Mendapet slamet.
	» 8 » » 10	Sonja.
	» 10 » » 12	Mendapet oentoeng.
	» 12 » » 2	Sonja.
	» 2 » » 4	»
	» 4 » » 6	Mendapet pangkat.
Sëptoe . . .	Djam 6 sampe djam 8	» oentoeng.
	» 8 » » 10	Sonja.
	» 10 » » 12	Mendapet slamet.
	» 12 » » 2	Sonja.
	» 2 » » 4	Mendapet pangkat.
	» 4 » » 6	Sonja.

Andere tafels stellen de *Ghahibnja hari* voor in 3 *Sahat's*, weder andere in 5; zelfs zijn er van 12 *sahat's*, doch aangezien in de meest in gebruik zijnde schrifturen de 6 *sahat's* voorkomen, is bovenstaande tafel de vertrouwbaarste.

ngendem = verborgen beuren.

I.

DE VEREERING VAN ZINNELIJK WAARNEEMBARE VOORWERPEN, DIE NIEMANDS BEZIT UITMAKEN.

In de eerste plaats dient vermeld te worden:

1. DE MENSCH ALS FETISCH.

Pengendaman zijn *doekoen's*, mannen of vrouwen, doch meestal vrouwen, die begaafd zijn met een buitengewone kracht in de oogen, waarmede zij anderen tot gehoorzaamheid kunnen dwingen en aan hun wil kunnen onderwerpen.

Deze kracht wordt door hen aangewend om zieken in slaap te maken en te genezen, om iemand staande te houden en door het zacht uitspreken van het tooverformulier „*Singkir*" van hem gedaan te krijgen wat zij verlangen. Ingeval dat zij iemand willen vervloeken, wenden zij hun bijzondere kracht aan om die vervloeking meer klem bij te zetten, zoodat de patient alleen van angst ongelukkig wordt.

Deze *doekoen's* staan in een reuk van heiligheid en worden door de Javanen zeer gevreesd. Ter verkrijging van gunsten of beterschap ingeval van ziekte offert men eerst aan hen alvorens hen te raadplegen.

Kijai Langkir of *Panembahan Langkir* te Toeloeng-Agoeng, residentie Kediri, is volgens de mededeeling van vele hooggeplaatste inlandsche hoofden, die hem van hunne jeugd af reeds als oud man kennen, bijna 150 jaren oud.

Ofschoon volgens de voorstelling van de Javanen reeds gestorven, leeft hij nog voort, begaafd met een bovennatuurlijke macht, die hem in staat stelt alles te voren te weten. Zijn spraak reeds lang verloren hebbende, doet hij slechts aanwijzingen aan hen, die bij hem komen offeren en hem om raad verzoeken.

De reuk van heiligheid, waarin *Kijai Langkir* zich verheugen mag, is algemeen bekend.

---

vermomde bedreiging.

Matjan-gadoengan. Aan menschen, wier bovenlip rond boven den mond loopt zonder afscheiding onder den neus, schrijven de Javanen de macht toe zich in een tijger te kunnen veranderen; een dergelijke tijger wordt *matjan-gadoengan* genoemd. De verandering geschiedt in den slaap; de ziel verlaat het lichaam als een tijger, richt in die gedaante vele verwoestingen aan en komt 's morgens in het lichaam van den slaper terug.

Niet alleen de ziel, ook het lichaam kan, middels een tooverformulier (*rapal*) deze gedaanteverwisseling ondergaan.

Een dergelijk formulier heet *ngelmoe-gadoengan.* (In het IVde deel komen wij hierop terug).

Aan beide soorten van menschen wordt een bovennatuurlijke macht toegekend; door de Javanen worden zij erg gevreesd.

Tiang Noedjoem. Javanen, bekend onder den naam van *Tiang Noedjoem*, weten van te voren te zeggen, wat gebeuren zal; zij staan in een reuk van heiligheid en daarom wordt door den raadpleger eerst aan hen geofferd, alvorens hun te verzoeken de toekomst bloot te leggen.

plat op den grond ook = patapan, die niet op de bergen woont

Tiang Depok. Fanatieke Javanen, bekend onder den naam van *Tiang Depok*, staren zoo lang op een punt, totdat zij in een half bedwelmden toestand komen, in welken toestand zij de toekomst kunnen voorspellen. In dien half bedwelmden toestand offert men aan hen en worden hun vragen gesteld. De antwoorden beschouwt men dan als gegeven door een machtigen geest, waarmede het lichaam van den *Tiang Depok* op dat oogenblik bezield is.

Deze menschen zijn zeer gevreesd.

---

mannwif

Wandoe (*hermaphrodisme*). Menschen van het mannelijk en vrouwelijk geslacht te gelijk, aan wie de macht van het geluk te kunnen dwingen wordt toegekend, staan bij de Javanen in eerbiedige vereering. In vrouwenkleeding fungeeren zij dikwijls als *tandak* op partijen om het feest gelukkig en plezierig te doen afloopen. Zelfs worden zij tot vrouw genomen, alleen om het geluk deelachtig te worden, dat een *Wandoe* om zich heen verspreidt.

Djindjang Radja of *Palawidja,* zijn dwergen met groote hoofden, die allerlei nonsens uitkramen en dikwijls verwenschingen uiten.

Deze dwergen zijn erg gevreesd en gehaat; bij het voorbijgaan van een dwerg zullen de Javanen nooit nalaten te spuwen of hun verachting duidelijk te toonen.

Deze dwergen vinden alleen bij vorsten en grooten een onderkomen, die ze tot hun genoegen onderhouden.

= gondjing = Kartelen, ~~voogden~~, enz.

2. VIERVOETIGE EN ANDERE DIEREN.

Adjag. Nabij de *desa* Wanasidi der afdeeling Patjitan vindt men de grot *Praboe dalem*. De ingang van deze grot ligt onder water, terwijl de grot volgens de overlevering bewoond wordt door heilige wilde honden »*adjag*", die men door offeranden kan te hulp roepen om wilde zwijnen te verdelgen.

Deze grot, alsmede de honden, staan in een reuk van heiligheid en in de macht van een duivel, die de grot bewoont.

Matjan, *Baja*, *Naga*. Aan tijgers, krokodillen en groote slangen wordt steeds geofferd, zoodra men de vaste verblijfplaatsen van die dieren ontdekt heeft. De Javanen bezigen, van deze dieren sprekende, steeds den naam van *Kijai* of oudste. Zij veronderstellen, dat in deze dieren menschenzielen huizen.

De offeranden aan tijgers worden gelegd in een soms expresselijk daarvoor gemaakt huisje in het bosch nabij de *desa*, waar men veronderstelt, dat zij zich ophouden.

De offeranden aan krokodillen geschieden bij de geboorte van een kind. Men plaatst, hetgeen men wenscht te offeren, op een vlot van pisang stammen, dat men de rivier laat afdrijven.

Voor slangen plaatst men de offeranden aan den kant van het erf bij de pager of in het veld.

Het is voornamelijk aan de groote *oeler sawah* (*Naga*), waaraan men offert; van deze slang gelooft men, dat zij niet eet en dat de geest, dien men veronderstelt in deze slang te huizen, het lichaam der slang onzichtbaar kan maken, waarom zij in hooge vereering staat bij de Javanen, ook als de beschermster der sawahvelden.

De uitwerpselen van deze slang hebben groote waarde en worden als medicijn verkocht.

---

3. VOGELS.

Perkoetoet of tortelduif. Deze vogel staat in eerbiedige vereering bij de Javanen, als de aanbrenger van geluk, voorspoed, kracht en moed, waarom bijna elke Javaan een dergelijk duifje er op na houdt, het eerbiedig verzorgt en het soms aanspreekt en zijn gunsten verzoekt.

Perkoetoet's met de vereischte teekens en kleur waaraan men de met bovennatuurlijke macht begaafde herkent, zijn hoog in prijs en zeer gezocht.

Ook wanneer ze niemand toebehoort, geniet de *perkoetoet* dezelfde eerbewijzen.

Prĕndjak, *Dandang*, *Gagak*. Deze vogels worden door de Javanen gevreesd als de aanbrengers van ziekte en ongeluk; nimmer zal een Javaan deze soort vogels dooden.

4. DE AARDE.

Boewana (*Boemi*). Ook de Aarde wordt vereerd; de Javanen veronderstellen, dat de Aarde de vrouw is van de Zon. De Zon paart met de Aarde in den westmousson en bevrucht haar door de vallende regens, uit welke bevruchting boomen, planten en gewassen voortkomen. De Javanen spreken daarom van heer Zon en vrouw Aarde en offeren aan de Zon en de Aarde, opdat het zaad door hen gezaaid door de zon bevrucht en door de Aarde gebaard zal worden in de gedaante van een rijken oogst.

Zoo zwoeren vroeger de Javanen bij de Aarde en deden haar het verzoek hen weder in haar schoot op te nemen, indien zij onwaarheid spraken.

---

5. GRONDEN.

Gisiq pengadon ajam. Nabij de doekoe Segara-lĕmah aan het Zuider-zeestrand der *desa* Tawang van het district Lorog der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen, bevindt zich een stukje grond, genaamd »*gisiq pengadon ajam*," om reden men daar elken avond van Dinsdag-*Kliwon*, *malem Djoemahat-Lĕgi*, het rumoer hoort, dat bij hanengevechten door het gebons en gevlieg der vechtende dieren en het applaus der toeziende menigte gewoonlijk veroorzaakt wordt.

Bij dat plekje grond wordt geofferd door lieden, die bij een afgesproken hanengevecht hun hanen willen doen winnen.

Tĕgal-aroem. In de *desa* Pasiraman der residentie Banjoemas is een plekje grond, genaamd »*Tĕgal-aroem*". Op deze plaats stierf de vorst Praboe Mangkoerat II en werd hij ook gereinigd en gebalsemd, om verder naar Tĕgal vervoerd te worden. Sedert staat dit plekje grond in eerbiedige vereering en wordt bezocht door lieden, die iets te wenschen hebben.

Pakarĕman. Het doodendal genaamd »*Pakarĕman*", gelegen nabij het plateau van het Diënggebergte in de afdeeling Bandjarnĕgara der residentie Banjoemas, staat in eerbiedige vereering. De Javanen veronderstellen, dat het dal bewoond is door een machtigen kwaden geest, aan wien door de bewoners van den omtrek veel wordt geofferd. meestal levende dieren van de zwarte kleur. Voor gewichtige zaken worden aan dezen geest zelfs buffels geofferd. Deze dieren werpt of drijft men in het doodendal, waar zij een onmiddellijken dood vinden door de vergiftige uitwaseming van den grond.

Lèmah asin. In het district Soka van de afdeeling Keboemen der residentie Bagelen, vindt men een plekje zouten grond, genaamd »*Lemah asin*", welke grond een heilzaam geneesmiddel oplevert voor zieke buffels, die uit eigen wil dezen grond oplikken. Rondom dezen grond wordt steeds geofferd en hij staat in eerbiedige vereering, als bezield door een goeden geest.

---

6. BERGEN.

Goenoeng Soembing, *Goenoeng Sèndoro.* Deze bergen worden door de Javanen vereerd. Deze vereering vloeit voort uit een legende, als zouden deze bergen vroeger menschen zijn geweest en wel broeders.

Goenoeng Lawoe. Deze berg, gelegen in de residentie Soerakarta, staat in den reuk van heiligheid wegens een legende, die ons meldt, dat hij vroeger zoo hoog was, dat hij tot den hemel reikte en beheerd werd door den toen machtigen god *Semar.* De sterren, hierdoor gehinderd en afgunstig geworden, vloekten dezen berg, zoowel als zijn machtigen beschermer. Na dezen vloek werd deze berg kleiner en kleiner, totdat hij op zijn tegenwoordige hoogte kwam.

Goenoeng Doewoer. Deze berg staat in een reuk van heiligheid.

Volgens een legende is hij een stuk van de *Goenoeng Lawoe*, dat door den god *Semar* naar zee werd gedragen, welke godheid het nabij de *desa* Tjankring van de afdeeling Magetan der Residentie Madioen liet vallen; vandaar dat men dien berg den naam gaf van »*doewoer*" of uit de lucht gevallen.

Goenoeng Sirah-Keting. Deze berg, gelegen nabij de *desa* Tamansari van de afdeeling Patjitan der residentie Madioen, is volgens een legende het weggeworpen hoofd van den vorst Babak, die in een tweegevecht met Radhen Bratasèna gedood werd.

De mede weggeworpen romp werd een groote steenklomp nabij de *desa* Wringin-Anom, terwijl het daaruit vloeiende bloed de wel deed ontstaan, bekend onder den naam »*Oemboel Gabahan*", welks water de kracht bezit den haargroei te bevorderen.

Uit de vingers van den gedooden vorst sproten *lomboq*-planten voort met groote vruchten, die nog in beide genoemde *desa's* veel aangetroffen worden.

Deze berg, steenklomp en bron staan in een reuk van heiligheid en dikwijls worden aan hen offers gebracht.

Goenoeng Kelir. Bij de *desa* Karanggajam in het district Sëmanten van de afdeeling Patjitan der residentie Madioen, vindt men een berg, genaamd »*Goenoeng Kelir*", die volgens een legende ontstond uit een scherm, dat bij een door den god *Sëmar* aangerichte doch gestoorde *waijang*-partij omgevallen was. Uit de lamp, die mede omverviel, ontstond de bron genaamd »*Oemboel anget*" terwijl de uit die lamp vloeiende warme olie veranderde in warm water.

Deze berg zoowel als de bron staan in een reuk van heiligheid, en bij hen wordt door zieken op *malem Djoemahat-Legi* geofferd.

---

7. GROTTEN.

Nganges. De vuurspuwende grot »*Nganges*" in het district Singgahan van de afdeeling Toeban der residentie Rembang, wordt zeer vereerd en door zieken wordt daar geofferd. In de nabijheid van deze grot ontspringen twee bronnen, een van koud en een andere van warm water. Het water dezer beide bronnen heeft zijn afwatering in ééne bedding. Beide stroomen loopen ongeveer tien meters naast elkander zonder in elkander te vloeien.

Goewa-Kidang, Goewa-Banteng, Karang-Bolong. Deze grotten, gelegen in het district Karang-Bolong van de afdeeling Karang-Anjer der residentie Bagelen, worden vereerd als de woonplaatsen van machtige geesten.

Bij den ingang van deze grotten vindt men steeds eenige offeranden.

Bij de grotten van Karang-Bolong ziet men in een daarvoor opgericht gebouw het beeld van *Njai Loro Kidoel*, als de beschermster en beheerscheres dezer grotten. In dat gebouw bevindt zich voor haar een praalbed, welk bed als het ware door offeranden omringd is.

bedoeld is Ratoe Kidoel. dit is de Patih. anjer = nganteos

Goewa Kalaq. Nabij de *desa* Kalaq van het district Poenoeng der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen, bevindt zich een grot genaamd »*Goewa Kalaq*," die na den val van het rijk Madjapait door den vorst Brawidjaja bewoond moet zijn geweest. zie blz 16

In deze grot treft men een bekapten pilaar aan, die het gewelf schraagt, benevens een uitgehouwen waterbak.

Deze pilaar, waterbak, zoowel als de geheele grot staan in een reuk van heiligheid. Zoo zegt een oude legende, dat iemand, die den pilaar kan omarmen, zijn leven lang geen gebrek zal lijden en dat, wanneer men, in den drogen mousson de grot bezoekende, den waterbak gevuld ziet, men er zelfs zeker van kan zijn, dat men in alles gelukkig zal wezen en zal slagen in alles, wat men onderneemt.

Kalah = verk stukjes buffelvlees zonder kout of iets afk spit geroosterd.

Loewèng-amba. Deze grot, gelegen in een heuvel nabij de *desa* Sĕndang, in het district Poenoeng van de afdeeling Patjitan der residentie Madioen, wordt door de bewoners uit den omtrek gevreesd, doordat men in die grot dikwijls het gekerm van menschen en het gebrul van wilde dieren heeft waargenomen, alsmede door de aanwezigheid in deze grot van menschen- en dierenbeenderen.

In deze grot stroomt een onderaardsch riviertje, bewoond door groote visschen.

---

8. RIVIEREN.

Djoemprang. De onderaardsche rivier »*Djoemprang*" op het plateau van het Telèrèp gebergte tusschen den Diëng en den Sĕndoro, staat in vereering bij de bewoners uit den omtrek, doordien deze rivier uit de grot Tjoemprit stroomt en de bedding met fijn wit zand bedekt is.

Aan den ingang van deze grot vindt men steeds offeranden.

Si Naga. Bij de *desa* Widarapajoeng in de residentie Djapara, ontspringt de rivier *Si Naga*, die volgens de overlevering ontstond uit den door Narajana verslagen draak »*Naga-Dikja*".

Deze rivier wordt veel bezocht en vereerd.

---

9. STEENEN.

Iger-tripis of *Iger-tipis.* De top van den berg *Iger-tripis* of *Iger-tipis*, gelegen bij de *desa* Binangoeng in het district Kali-Alang van de afdeeling Lĕdok der residentie Bagelen, is een groote steenklomp, waarin vele boomen tot een boschje zijn samengegroeid. Deze steenklomp, alsmede de boomen, staan in vereering bij de bevolking in den omtrek; geen Javaan zal het wagen op dien steenklomp of in dat boschje te komen.

Embah-Bodo. In de *doekoe* Toegoe der *desa* Ngoenoet van het district Tegal-Amba der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen is een steen te zien, genaamd »*Embah-Bodo*", in den vorm van een afgebroken pilaar, aan welken steen men de macht toekent, de toekomst te voorspellen. Bij het aanbieden der medegebrachte offeranden en onder het branden van *menjan*, moet men trachten dezen steen op te lichten. Zij die hem kunnen optillen, kunnen, volgens de legende, er zeker van zijn, dat te voren geuite wenschen vervuld zullen worden.

[steenen, grondvorm, ongebakken of gebakken met stelsteen in rijen

Watoe-Tiban. Nabij de *pasar* van de afdeelingshoofdplaats Toeban van de residentie Rembang ziet men twee groote zwarte steenen, genaamd »*Watoe-Tiban*", die volgens de overlevering uit de lucht zijn gevallen. Deze steenen worden door de bewoners uit den omtrek zeer vereerd en hun worden daar offeranden aangeboden.

Lingga-Rea. Ten zuidwesten van den *goenoeng Tjandana*, bij de *desa* Boehoehan in het district Pandjaloe der residentie Tjeribon, vindt men op een heuvel, bekend onder den naam van »*Lingga-Rea*", steenen in de vormen van menschelijke lichamen en allerlei voorwerpen, als: hoofd- en rolkussens, kapmessen, werpspiesen en meer andere dingen.

Deze voorwerpen zijn heilig verklaard, worden zeer vereerd en dikwijls worden aan hen offeranden gebracht.

= Tjebong ?

10. MEEREN.

Telaga Tjeboeng. Nabij het Diënggebergte vindt men op het plateau van den berg Tjebong, ongeveer 6000 voet boven de oppervlakte der zee, bij de *desa* Tjeboeng het meer van dien naam. Dat meer heeft nu eens zoet dan weder zout water, dan deint het evenals de zee en vertoonen zich daarin visschen, die alleen in de zee voorkomen. Is het stormweder op zee, dan treedt het buiten zijn oevers en overstroomt den omtrek.

Het meer bevindt zich op de plaats, waar vermoedelijk vroeger de krater van den berg Tjeboeng is geweest, en moet volgens de overlevering onpeilbaar diep zijn.

Door deze eigenschappen wordt het meer Tjeboeng vereerd en beschouwt men het als de woonplaats van een machtigen watergeest, die met de zee in gemeenschap staat.

Aan de oevers van dit meer vindt men tal van offeranden.

Telaga Kidang. In de grot genaamd »*Goewa Kidang*", gelegen in het district Karang-Bolong van de afdeeling Karang-Anjer der residentie Bagelen, vindt men een uitgestrekt meer, naar de grot genoemd »*Telaga Kidang*", dat zeer diep is; dit meer staat in den reuk van heiligheid en heeft vele bezoekers.

---

11. VISSCHEN.

Ikan-tjoeroek. Onder den waterval *Singgahan*, gelegen bij de *desa* en in het district van dien naam van de afdeeling Toeban der residentie Rembang, bevindt zich een onpeilbare kom, die het water opvangt en het verder loost in een onderaardsche rivier van eenige meters breedte. Volgens de

draaien ze vlieger in de lucht.
oleng² = rups of worm in bomen en planken, en hama.

overlevering bevindt zich in deze rivier het geraamte van een grooten visch »*Ikan-tjoeroek*"; de persoon, aan wien dit vischgeraamte zich vertoont, wordt rijk.

Offeranden van bloemen en koekjes aan den kant van de kom bewijzen de vereering van dezen wondervisch.

Ikan Oling. In het meer Mèndjar, gelegen in het district Kali-Alang van de afdeeling Ledok der residentie Bagelen, bevindt zich een groote palingsoort »*ikan oling*" genaamd, die bij een lengte van ongeveer twintig voeten, eenige voeten in omtrek moet zijn.

Deze *ikan oling* acht men bezield door een machtigen kwaden geest. Aan dit dier wordt veel geofferd, opdat het de bewoners uit den omtrek geen kwaad zal doen.

Ikan Banjoé-Biroe. De visschen in de bron *Banjoe-Biroe*, het zoogenaamd »Blauw water", gelegen op 12 palen van de residentiehoofdplaats Pasoeroean, staan in den reuk van heiligheid en worden zeer vereerd door allerhande offers. Geen Javaan zal het wagen deze visschen te vangen, veel minder ze te eten.

Ikan Oemboel, Ikan Soemberan, Ikan Soemoer. De herkomst van deze visschen niet kennende, zijn de Javanen bang ze te vangen. Het vangen en vooral het eten van deze visschen brengt ongeluk en ziekte aan, waarom de Javanen ze een angstigen eerbied bewijzen.

---

12. GEBOUWEN.

Tjandi. Tempels en ruïnen uit den Hindoetijd staan bij de Javanen in eerbiedige vereering, als de woonplaatsen van machtige geesten. Offeranden aan deze geesten vindt men steeds bij den ingang dezer tempels.

Pëndapa rante. De *pendapa*, die op het graf staat van Soenan Bonang, genaamd »*Pëndapa rante*", gelegen nabij de afdeelingshoofdplaats Toeban der residentie Rembang, is volgens de overlevering door bovennatuurlijke wezens in een nacht gemaakt en staat, zoowel als het graf, dat zij overschaduwt, in hooge vereering bij de bewoners uit den omtrek.

zie bl. 10

---

13. BEELDEN.

Rëtja. De beelden uit den Hindoetijd staan bij de Javanen in eerbiedige vereering. Behalve in de ruïnen van den Boeroeboedoer, op den Diëng, te Brambanan, te Panataran, op het Tenggergebergte en te Singosari, respectievelijk gelegen in de residenties Kedoe, Bagelen, Soerakarta, Kediri en Pa-

Djaka Dolok Krossenpark

soeroean, treft men soms op de erven van rijke Javanen nog beeldjes aan. Bij die beelden kan men steeds offeranden vinden.

Retja-Kodoq. Onder een grooten waringinboom in de *desa* Tjandi van de afdeeling Magetan der residentie Madioen staat een steenen beeld, dat naar zijn op een kikvorsch gelijkende gedaante »*Retja-Kodoq*" wordt genoemd. Bij dit beeld wordt geofferd in den avond van Donderdag-*Paing* dus *Djoemahat-Pon* en worden dan door bezoekers aan dit beeld geloften gedaan, welke vervuld zullen worden op voorwaarde, dat de verzoekers ook de vervulling hnnner wenschen verkrijgen.

---

14. KANONNEN.

Kijai Satono, Njai Satoni. Te Soerakarta bevindt zich een kanon, waaraan men een vrouwelijke ziel toekent en dat bekend is onder den naam van »*Njai Satoni*", terwijl er een dito kanon bestaat te Batavia, waaraan men een mannelijke ziel toekent en die bekend staat als »*Kijai Satono*", de echtgenoot van *Njai Satoni.*

Zij worden vereerd en men offert aan deze kanonnen.

Vooral door vrouwen wier echt kinderloos is, wordt aan *Kijai Satono* geofferd, opdat haar echt met kinderen gezegend zal worden

Een legende betreffende deze twee kanonnen maakt zelfs de veronderstelling dat, wanneer ooit beide kanonnen bij elkander worden gebracht, het met de heerschappij op Java van vreemdelingen voor goed gedaan zal zijn.

---

15. GRAVEN.

Koeboeran Radhen Pandji Sandjaja Ngrangin. Dit graf, gelegen in de *desa* Nglaran van het district Lorog der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen, wordt als heilig beschouwd en is dientengevolge de plaats geworden, waar de bevolking van genoemde afdeeling haar offers brengt ter vervulling harer wenschen.

Koeboeran goenbeng Ngrèdjeng. Het graf, gelegen op den heuvel *Ngrèdjeng* bij de *desa* Garèng-Lor van het district Lorog der afdeeling Patjitan en de residentie Madioen, bevat volgens de overlevering het stoffelijk overschot van een bovennatuurlijk wezen, dat tijdelijk de gedaante van een mensch aannam om een zekeren *desa*-man, genaamd »*Kasoewara*" en diens vrouw voor hun deugden te beloonen.

Dit graf staat in een reuk van heiligheid en er wordt daar geofferd door zieken en ~~daar~~ zoon anderen, die iets te wenschen hebben.

Koeboeran Radja Brawidjaja. Achter de *desa* Kalaq van het district Poenoeng der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen vindt men de graven van den overwonnen en overleden vorst van Madjapait en zijn trouwe *ëmban.*

Deze graven staan in een reuk van heiligheid en worden vereerd met allerhande offeranden.

Koeboeran Tandjoeng-Kidoel. In een zeer ouden masdjid in de *desa* Tandjoeng-Kidoel van het district Lorog der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen, vindt men een graftombe in den vorm van een *këpèd* of inlandschen koffer met los deksel, welk graf niet alleen als heilig vereerd, doch ook zeer gevreesd wordt. Niemand durft dit graf aanraken, nog minder het deksel van de kist oplichten uit vrees voor een onmiddellijke straf.

Koeboeran Kijai Ngambaq. Het graf van *Kijai* Ngambaq in de doekoe Gagaqan van de *desa* en het district Tëgalamba der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen, wordt als heilig beschouwd en vindt een drukke vereering.

Het graf van *Kijai* Merti, gelegen in de *doekoe* Penggoeng van de zooevengenoemde *desa*, wordt eveneens als heilig vereerd, doch alleen op *malem Djoemahat-Legi.*

Koeboeran Boq Lara Menir. Dit graf, gelegen op een heuvel, die de grensscheiding is tusschen de *desa's* Tak-Wi van het district Sëmantën en Tinatar van het district Poenoeng der afdeeling Patjitan in de residentie Madioen, wordt alleen vereerd door den kleinen man, terwijl *priajis* op poene van ongelukken, dezen berg niet mogen betreden, wegens een vloek door *Boq Lara Menir* bij haar leven over hen uitgesproken.

Tot heden wordt dan ook deze berg door *priajis* angstvallig vermeden.

Koeboeran Soenan Bëdjagoeng. Het graf van den prins Tjëmpa, ook bekend onder den naam van Soenan *Bëdjagoeng*, gelegen in de *desa* Bedjagoeng, nabij de afdeelingshoofdplaats Toeban der residentie Rembang, in de nabijheid van de *Soemoer Bëdjagoeng*, een put door Tjëmpa 75 voeten diep in rotsgrond uitgehouwen, is door de bevolking heilig verklaard en vindt een drukke vereering.

Koeboeran Pangeran Tënbajat. Op den berg Tëmbajat in de afdeeling Salatiga der residentie Sëmarang, bevinden zich de graven van Pandan-Arang, bijgenaamd *Pangeran* Tëmbajat en zijne vrouw *Njai* Pandan-Arang, welke graven door de bevolking heilig zijn verklaard en met allerhande offeranden worden vereerd.

Koeboeran Kijai Kĕtasinga. In de *desa* Somawangi van het district Poerwaredja der afdeeling en residentie Banjoemas, zijn de graven te vinden van *Kijai* Kĕtasinga en zijn vrouw *Njai* Ágeng Djoekoel. Deze graven worden zeer druk bezocht en met offeranden vereerd. De *desa* Somawangi is dientengevolge heilig verklaard en mag door *priajis* of Europeanen niet betreden worden.

---

16. BOSSCHEN.

Leuweung-anom, Oetan-Siloeman. Djati-Lega. Bij de *desa* Siloeman van het district Rantja der afdeeling Tjiamis in de residentie Tjeribon vindt men de heilige bosschen genaamd »*Leuweung-anom*", »*Oetan Siloeman*" en »*Djati- Lĕga*", volgens de overlevering bewoond door onzichtbare geesten. Deze bosschen staan bij de omwonende bevolking in eerbiedige vereering.

Oetan Dĕrmakoela. Nabij de *desa* Dĕrmakoela van de residentie Djapara, vindt men een klein boschje, waarin zich een bron bevindt, die eertijds goed drinkwater opleverde. Dit bosch zoowel als deze bron zijn heilig verklaard en worden druk bezocht en vereerd.

---

17. MOERAS.

Rantja-anom. Bij de *desa* Siloeman van het district Rantja der afdeeling Tjiamis in de residentie Tjeribon, vindt men ten zuiden van het bosch *Leuweung-anom.* het moeras »*Rantja-anom*", d. i. het moeras der onzichtbare geesten. Dit moeras staat in een reuk van heiligheid en wordt vereerd en bezocht door lieden, die iets te wenschen hebben.

---

18. WATER.

Sĕntana-Gĕntong. Op den berg Sĕntana-Gĕntong, gelegen op ongeveer 4 palen van de afdeelingshoofdplaats Patjitan der residentie Madioen, is een bergplaats van water uit den ouden tijd in den vorm van een grooten *gĕntong.* Het water uit dezen bak staat in een reuk van heiligheid en er wordt aan geofferd door werkzoekenden, die dáár den nacht doorbrengen en aan het heilige water verzoeken, hun een aanwijzing te doen. op welke wijze zij werk kunnen vinden. Volgens de overlevering vonden zulke menschen vroeger bij hun ontwaken nabij de *gĕntong* een voorwerp of werktuig, waardoor hun werd aangewezen welk ambacht of bedrijf zij moesten ter hand nemen om gelukkig te worden.

19. ONDERAARDSCHE GANG.

Aswatawa. Op het plateau van het Diënggebergte in de residentie Bagelen vindt men een ingestort gedeelte van een onderaardsche gang, genaamd »*Aswatawa*", vroeger door Hindoes gebouwd. Het begin en het einde van deze gang zijn onbekend en alleen weet men ervan dat deze gang bestaat en een vrij groote middellijn moet hebben.

Naar het begrip van de Javanen wordt deze onderaardsche gang bewoond door geesten, die door de bewoners uit den omtrek gunstig gestemd worden door offeranden.

20. KRATERS.

Kawa-Kidang, Kawa-Tjandradimoeka. De kraters op het plateau van het Diënggebergte in de residentie Bagelen, genaamd »*Kawa Kidang*" en »*Kawa Tjandradimoeka*", staan wegens hun indrukwekkende werking, die zichtbaar is, in eerbiedige vereering. Tal van offeranden getuigen van de vrees, die men voor deze werkende kraters koestert. Met deze offeranden tracht men hem gunstig te stemmen voor de bewoners uit den omtrek.

---

21. PUTTEN.

Soemoer Sroemboeng. De put, genaamd »*Soemoer Sroemboeng*" nabij het zeestrand van de afdeelingshoofdplaats Toeban der residentie Rembang, die in spijt van de nabijheid der zee goed en zoet water geeft, ontstond, volgens de overlevering, door het in den grond steken en weder uithalen van een wandelstok door Said Maqdoen Ibrahim, bijgenaamd Soenan Bonang.

Deze put is heilig en vindt niet alleen een drukke maar ook een algemeene vereering van lieden, die daar, ter verkrijging van deze of gene gunst, hun offeranden komen aanbieden.

Soemoer Djolotoendo. Op het plateau van het Diënggebergte in de residentie Bagelen, vindt men de »*Soemoer Djolotoendo*", door Hindoes gegraven, die zoo diep is, dat een brandende lamp, daarin neergelaten, niet meer zichtbaar is. Deze put staat in eerbiedige vereering en men offert daar op *malem Djoemahat.*

---

22. BRONNEN.

Soemoer Bëti. Volgens de overlevering verdronk een witte buffel, wiens hoornen den vorm van *Soengoe makoeta* hadden, d. i. naar onderen gebogen en onder den hals samenkomende, dus volgens de Javanen een heilige buffel, in een moeras, gelegen op ongeveer $3^1/_2$ paal van de afdeelingshoofdplaats

Toeban der residentie Rembang. Sedert veranderde het moeras naar de twee hoornen, in twee bronnen. De noordelijke bron, genaamd »*Kijai Agëng*" en de zuidelijke »*Soember Widari*"; beide bronnen worden gezamenlijk genoemd »*Soember Beti*". Deze bronnen staan in eerbiedige vereering en worden vooral op Vrijdagen druk bezocht en druk wordt er dan geofferd.

Sëndang Kawali. Bij de districtshoofdplaats Kawali der residentie Tjeribon, vindt men een bron, bekend onder den naam »*Sëndang Kawali*", volgens de overlevering ontstaan door een uit de lucht gevallen aarden kookpot, die diep in den grond doordrong en daardoor de bron deed ontstaan.

Deze bron is mitsdien heilig en wordt bezocht door lieden, die iets te wenschen hebben en hun wenschen uiten gelijk met het aanbieden der medegebrachte offeranden.

Oemboel. De warme bron »*Oemboel*", gelegen op 11½ paal van de residentiehoofdplaats Madioen, wordt druk bezocht door zieken, die alvorens te baden, offeren aan drie beeldjes, staande onder een waringinboom nabij deze bron, opdat men door het bad genezen zal.

Krakal. Op ongeveer 7 palen van de afdeelingshoofdplaats Keboemen der residentie Bagelen, vindt men de warme bron »*Krakal*", die om de groote geneeskracht, welke haar water bezit, bij de bewoners uit den omtrek in heilige vereering staat. Deze bron wordt druk bezocht door zieken, die alvorens te baden aan haar de medegebrachte offeranden aanbieden ter bespoediging hunner genezing.

Tëlaga Troes, Tëlaga Bolekambang, Tëlaga Pingilon. Deze kleine meren, die eigenlijk warme bronnen zijn en waarvan het water donkerbruin ziet, liggen naast elkander in de nabijheid van den krater op het plateau van het Diënggebergte in de residentie Bagelen. Zij staan in een reuk van heiligheid en worden vereerd door de bewoners uit den omtrek, die er ook offeren.

Tëlaga Wërna. Op het plateau van het Diënggebergte in de residentie Bagelen treft men aan den voet van den heuvel »*Wërna*" het warme meer »*Tëlaga Wërna*" aan, waarvan het water een donkerblauwe kleur heeft en veel geneeskracht voor wonden en uitslag bezit. Dit meer staat in den reuk van heiligheid, wordt door de bewoners uit den omtrek vereerd en bezoekers offeren daar.

In verband Boeddha, huige vygeboom, ook Ki-ara. Boedhisme op Java uitgestorven, vereering blijft.

rijsfruter

Tëlaga Leri. Nabij de *desa* Batoer der afdeeling Bandjarnegara in de residentie Banjoemas vindt men het warme meer »*Tëlaga Leri*", waarvan het water geheel wit ziet, evenals kalkwater. De dampen, die uit dit meer opstijgen, zijn ongezond, waarom het door de bewoners uit den omtrek gevreesd wordt als bewoond door een machtigen kwaden geest. Offeranden worden dezen geest aangeboden om hem gunstig te stemmen voor de omwonende bevolking.

23. BOOMEN.

Waringin. Van de vele boomen, die in den reuk van heiligheid staan, neemt de *waringin*-boom de eerste plaats in, als de woonplaats van machtige geesten. Bij dezen boom kan men des Vrijdags steeds offeranden vinden.

zeer gekocht hout. Kappers huid ontsteking door het sap.

Ingas. De *Ingas*-boom staat in een kwaden reuk, door de vergiftige lucht, die deze boom om zich heen verspreidt. Hij wordt zeer gevreesd, als bewoond door een machtigen, ziekte aanbrengenden, kwaden geest, waarom de Javanen steeds vermijden in de nabijheid van den *Ingas*-boom te komen.

zie ingat Alik, slecht hout, overigens helpde slechte geftige eigenschap.

Timanga. Den *Timanga*-boom acht men bezield door een machtigen, geluk aanbrengenden geest, waarom de Javanen steeds trachten een stuk, stok, krisscheede of lansschacht van dat hout in huis te bewaren. Deze boom, zoowel als de voorwerpen, welke van het hout vervaardigd zijn, vooral wanneer zij de vereischte vlammen hebben, staan bij de Javanen in eerbiedige vereering.

Randoe-alas. In de afdeelingen Toeban en Këboemen van de residenties Rëmbang en Bagëlen vindt men twee *Randoe-alas*-boomen, die een hoogte hebben van meer dan 200 bij een omtrek van 30 voeten. Deze boomen acht men bezield door ~~een~~ machtigen geesten, waarom zij vereerd worden en men er druk aan offert.

Als een merkwaardigheid dient van deze boomen nog vermeld te worden, dat zij door hun hoogte tot wegwijzers dienen van inlandsche kustvaarders in den omtrek.

Aren. De *Aren*-palm wordt beschouwd als voortgesproten uit een vrouw; daarom denkt men, dat deze boom een menschelijke ziel bezit.

Zij, die het sap van den *Aren*-palm (*Legen*) wenschen aftetappen, (*tiang dërës*) doen op de gebruikelijke manier, als bij het huwelijk, de belofte van trouw en spreken den boom aan als hun bruid.

Zie nginging; met dit hout in de hand is men beveiligd tegen de beten of stekken van giftige slangen en insekten.

Wordt er verondersteld, dat de boom bevrucht is, en wenscht men een begin te maken met het aftappen van den palmwijn, dan wordt de boom als moeder aangesproken en haar verzocht haar borsten voor haar zoon te doen vloeien, totdat hij die niet meer behoeft. Daarna maakt de *tiang dèrès* een begin met het aftappen, eerst met een kleinen, later met een grooteren bamboekoker.

Minging. De *Minging* of slangenboom staat in den reuk van heiligheid wegens de eigenaardigheid van het hout, dat droog geworden de eigenschap bezit, om slangen te bedwelmen. Wandelstokken van dit soort hout zijn daarom bij de Javanen zeer gezocht. een aangenaame geur verspreiden, zie ngambar

Awar-Awar. De *Awar-Awar*-boom staat bij de Javanen in hoog aanzien wegens de eigenschap, die men aan het hout van dezen boom toekent, om iemand te vrijwaren tegen vergiftiging. Ook voorwerpen van dit soort hout staan in hoog aanzien.

---

24. GEWAS.

Padi. De rijst acht men bezield door *Dewi-Sri*, de godin van het geluk. Bij het planten, in den bloeitijd, bij het oogsten, het brengen in de loemboeng, bij het stampen der padi, bij het wasschen, bij het koken, ja zelfs bij het eten, worden gewoonten in acht genomen, die de duidelijke sporen dragen van de vereering van dit gewas.

---

25. PLANTEN.

Rotan. Sommige soorten *rotan* vinden vereering bij de Javanen, aangezien men deze plant een menschelijke ziel toekent. Deze vereering is op Java echter niet algemeen.

Daon Wanakilo. Deze plant, ook *daon sembah* genoemd, omdat men haar eerbied bewijst, voordat men het waagt er de bladeren van te plukken, staat in hooge vereering bij de Javanen, wegens de kracht, die de bladeren bezitten, om slangebeten te genezen. ngo-Kilo of dikji beting II — [illegible]

Ten slotte moeten wij nog melding maken van voorwerpen, die, alhoewel iemands bezitting uitmakende, toch door anderen mede vereerd worden; alsmede van voorwerpen, die men voor het gebruik door offeranden tracht te sterken.

---

26. RIJKSSIERADEN.

De rijkssieraden van vorsten staan bij de Javanen in eerbiedige vereering, als bezield met machtige geesten. Men veronderstelt, dat de macht van de vorsten in die rijkssieraden gelegen is, waarom het vroeger de gewoonte was om een vorst, dien men verstooten wilde, allereerst zijn rijkssieraden te ontnemen.

---

27. GEREEDSCHAPPEN.

Behalve de vereering van voorwerpen, als bezield met den een of anderen geest, trachten de Javanen het voorwerp, waarmede zij hun brood verdienen, door offeranden te sterken, ten einde hun verdienste grooter te doen worden.

Zoo zal de smid, alvorens aan het werk te gaan, aan zijn smidse en hamer offers aanbieden in *melati* om hen, zooals hij zich uitdrukt, te spijzigen, opdat hun kracht vermeerdere.

---

28. VAARTUIGEN.

Een prauwvoerder zal de boegspriet zijner prauw behangen met *melati*-kransen, ten einde de prauw te bezielen met meer kracht tegen gevaren.

---

29. VOERTUIGEN.

Een vrachtrijder zal, vóór zijn vertrek, den boom van het voertuig en soms ook het span behangen met *melati*-kransen, ten einde hen met meer kracht te bezielen.

---

30. SLAAPPLAATSEN.

De slaapplaatsen worden door de vrouwen bestrooid met *melati* of andere geurige bloemen, ten einde hun mannen met meer kracht te bezielen.

II.

VOORWERPEN, DIE DOOR DEN BEZITTER VEREERD WORDEN.

1. DE DJIMAT.

De *Djimat* of talisman is het meest in gebruik bij de *Tiang pasèk*, ofschoon in de laatste jaren het geloof aan de kracht van dezen talisman ook is doorgedrongen tot de mohammedanen, die daarvan al even druk gebruik maken.

Tot onze spijt hebben wij, betreffende de *Djimat*, weinig vaststaande gegevens kunnen verzamelen. De meeningen omtrent deze wonderlijke dingen zijn onder de Javanen zoo uiteenloopend, dat wij soms van den een gegevens ontvingen, die in lijnrechten strijd waren met die van anderen. Daarom wagen wij het niet daarover in bijzonderheden te treden; alleen teekenen wij het volgende aan.

De kleine man noemt elk voorwerp, dat hem geluk aanbrengt, »*Djimat*"; doch de fetisch, die onder den naam van »*Djimat*" of talisman bekend staat. is een dun looden plaatje van ongeveer tien centimeters lengte en vier centimeters breedte. Op dit plaatje zijn hiëroglyphisch-kabalistische teekens gegraveerd, voorstellende geheime letters, waaruit voor hen, die deze letters begrijpen, woorden en formulieren kunnen worden samengesteld. Deze plaat is bij wijze van een boekje, opgevouwen. In dit boekje bevindt zich een steen, door de Arabieren genaamd »*Akik*", van welke soort steen de *Akik-Hindi* de beste is.

Deze soort *Djimat's* of talismans zijn meestal afkomstig uit Arabië, waar zij tegen hooge prijzen verkocht worden.

De Arabieren onderscheiden twee soorten van deze *Djimat's* of talismans, de kabalistische en de astrologische.

De eerste, die van de verhevenste soort zijn, doen hun wonderbare werking voor het doel waarvoor zij bestemd zijn, door bovengemelde teekens, die tot letters, woorden en formulieren kunnen samengesteld worden, welke formulieren men opzegt om zijn doel te bereiken.

De tweede soort werkt door de onderlinge betrekking, waarin de planeten tot de metalen staan.

Aan de eerstgenoemde soort kent men de eigenschap toe, dat de daarin gegraveerde teekens door kabalisten in betrekking staan met den goeden

geest en dat er geen teeken, letter, woord of formulier is, dat niet door dien geest beheerscht wordt. De goede geesten welke in de bovenzinnelijke wereld wonen, beheerschen die der hemelwereld, en deze wederom die der benedenwereld. De letters vormen woorden, de woorden voegen zich tot formulieren en het zijn de door deze letters voorgestelde goede geesten, die voor den mensch wonderen bewerken en aan zijn verlangen voldoen, waardoor andere menschen in verbazing worden gebracht.

De tweede soort *Djimat's* zijn zeer zeldzaam en op Java onbekend; zij zijn in gebruik bij de sterrenwichelaars in Arabië, die door middel van deze *Djimat's* iemands horoskoop trekken en daaruit zijn levensloop voorzeggen.

De eenige op Java bekend staande sterrenwichelaar was Adji-Saka, die door middel van zijn astrologische *Djimat* voorspeld heeft, wat eerlang gedurende eeuwen op Java zal gebeuren. Deze voorspellingen genaamd »*Djoijoboijo*" staan in zeer hooge waarde bij de inlandsche grooten en, naar beweerd wordt, is daarvan tot nu toe reeds veel bewaarheid geworden.

De eerste soort *Djimat's* dienen op Java ter verzekering van iemands geluk en gezondheid, ter vermijding van diefstal, brand of andere ongelukken, al naar de teekens, die door kabalisten daarin gegraveerd zijn.

Zij worden gedragen, gewikkeld of genaaid in een lapje met een bandje, om den hals op het bloote lichaam.

Des Dinsdags en Vrijdags worden de *Djimat's* vereerd en bewierookt met *menjan*. De Javaan drukt dat uit door te zeggen »*kasi makan*."

2. DE MOESTIKA'S.

Aan den bezoarsteen, bekend bij de Javanen onder den naam van »*Moestika*", wordt door hén groote waarde toegekend; zij vereeren die steenen als heilige reliqiën, die den mensch geluk, voorspoed en voordeel aanbrengen.

De *Moestika* is glad, niet doorschijnend, meestal van een witte doffe kleur evenals van wit marmer.

Aan den vinder, niet aan den kooper, bezorgt de *Moestika* geluk in zijn werk, bedrijf of nering, en maakt hem zelfs onkwetsbaar in den oorlog. Daartoe dient de vinder hem op het naakte lijf te dragen, zoodat de *Moestika* met het lichaam in aanraking komt en zijn wonderlijke macht op den mensch kan uitoefenen.

De *Moestika* behoudt echter niet altijd zijn bovennatuurlijke kracht; men dient hem eten te geven zooals de Javaan dat uitdrukt, en aan hem te offeren. Het etengeven bestaat daarin, dat men hem elken Vrijdag in *bras menjan*, fijn gestampte rijst, vermengd met *bekatoel*, rijstemeel, legt, en hem daarin een nacht laat liggen; verder moet hem elken Vrijdag-*Legi*, dat is de avond van Donderdag-*Wage*, een offer worden aangeboden, bestaande in wierook en geurige bloemen; men houdt hem eenigen tijd boven de brandende wierook om hem later in *melati*-bloemen te wikkelen.

Aldus behandeld, behoudt hij volgens de Javanen, zijn macht.

Men onderscheidt vele soorten van *Moestika's*; o. a. de *Moestika*, gevonden in den kop van een slang, bezit de macht iemand rijk te maken; de *Moestika* uit het hoofd van een mensch om iemand een hoogen ouderdom te doen bereiken; de *Moestika* uit een tamarindepit om iemands genegenheid te winnen; de *Moestika* uit een muis of duizendpoot om iemand steeds bij het spel te doen winnen; de *Moestika* uit een ouden dooden boom om iemand van een zware en gevaarlijke ziekte te doen genezen, om iemand, die arm is geworden, weder rijk te maken, om iemand, die verstooten is, weder geëerd te doen worden, om iemand, die steeds ongelukkig is geweest, gelukkig te maken; de *Moestika* uit een paard om wilde paarden mak te maken en gemakkelijk te kunnen dresseeren; de *Moestika* uit hoornvee om een rijken voorraad van vee te krijgen; de *Moestika* uit de *padi* om iemand gelukkig te doen zijn in de rijstteelt; de *Moestika* uit de koffieboom om iemand een rijken koffieoogst te verzekeren; de *Moestika* uit het vet of been van mensch of dier om de genegenheid te verwerven van elke vrouw; de *Moestika* uit den kop van een zeevisch om iemand een rijke vischvangst te verzekeren, enz.

Door de Boegineezen wordt vooral op prijs gesteld de *Moestika* uit de *bamboe Karisa* en uit het *Belawa*-hout, die beide de eigenschap hebben om gebroken staal zoo te hechten, dat het onmogelijk is het weer op dezelfde plaats te breken en ook om de breuk ervan onzichtbaar te maken; tevens om een gesmeden kling zoo hard te doen worden, dat men daarmede een geweer kan doorkappen.

Van de vele *Moestika's* is de *Moestika bras* het moeielijkst te vinden. Volgens de Javanen ontdekt men hen eerst bij het koken van de rijst; bevindt zich een *Moestika* in de rijst, die men wenscht te koken, dan wordt de rijst niet gaar en blijft zelfs geheel rauw.

---

3. DE GIGI-GOENTOER.

De dondersteen, door de Javanen *Gigi-goentoer* genoemd, staat niet minder dan de *Moestika* in hooge vereering.

De *Tiang pasèk* gelooft namelijk, dat de donder wordt voortgebracht door een geest met een grooten stierekop, en ziet in het donderen niets anders dan het brullen van dien grooten stiergeest, als hij vertoornd is, waarbij hij alsdan onder het brullen van kwaadheid zijn tanden uitspuwt; de dondersteenen hebben dan ook werkelijk eenige gelijkenis met een scherpen rechtopstaanden tand.

De dondersteenen hebben alle niet dezelfde kleur; de meest voorkomende kleuren zijn donkergeel en grijsblauw, min of meer doorschijnend, soms ook dof.

Tijdens de steenperiode werden van deze steenen wapens en gereedschappen vervaardigd die bij de Javanen in hooge vereering stonden; tegenwoordig vindt men dergelijke wapens en gereedschappen niet meer: zij werden meestal bij den dood van den bezitter met hem begraven.

De dondersteen achten de Javanen bezield door den dondergeest en daarom kennen zij hem een persoonlijk aanzijn toe.

Hij wordt vereerd evenals de *Moestika* en men acht zich beschermd, wanneer men, op reis zijnde, dezen steen bij zich draagt. Ook in den oorlog beschermt die steen den drager en maakt hem onkwetsbaar, terwijl het huis, waarin de dondersteen zich bevindt, beschermd is tegen het inslaan van den bliksem.

4. DE BERSIH-KOENING.

Dit metaal, dat gesmolten, afgekoeld en schoongemaakt, er geel uitziet en den klank heeft van goud, wordt ten onrechte wel eens genoemd »*Besi-Koening*" (geel ijzer).

Het bestaat uit goud, zilver, koper, tin, zink, lood en ijzer in zoodanige verhouding, dat van elke metaalsoort een gelijk gewicht wordt genomen en het mengel, gesmolten, afgekoeld en schoongemaakt, een goudkeur of gele keur heeft »*Bersih-Koening*." Ook de klank moet even goed als die van goud zijn.

Dit metaal, dat hoogst moeielijk te maken is en alleen door het bijvoegen van medicijnen tot de kleur en den klank van goud te brengen is, wordt door de Javanen vereerd, als bezield door een machtigen geest, die den bezitter beschermt tegen kwade invloeden.

De kennis der medicijnen, die voor deze bewerking noodig zijn, schijnt met den laatsten bezitter in het graf gedaald te zijn, daar wij gedurende onze onderzoekingen geen mensch aantroffen, die deze medicijnen nog kende.

De waarde van dit metaal, waarvan gewoonlijk ringen worden gemaakt, varieert op den huidigen dag van *f* 25 tot *f* 150 en meer; zij hangt af van den goeden klank, de kleur en de warmte, die dit metaal behoudt, wanneer men genoemde ringen draagt. Volgens de overlevering moeten deze ringen op het lichaam warmer worden dan de gewone temperatuur van het lichaam.

Bij inlandsche grooten zijn deze ringen zeer gezocht.

5. DE TOEMBAL.

Een *Toembal* bestaat uit verschillende zaken, die samengevoegd den naam van »*Toembal*" dragen. Door deze bijeenvoeging wordt het geheel een machtige fetisch, die men bezield acht door een machtigen kwaden geest, wien men de uitoefening van een wraakneming kan verzoeken of opdragen door het opzeggen van formulieren. Daartoe worden de samengevoegde voorwerpen begraven op het erf van den persoon, dien de wraakneming treffen moet, en wel zoodanig, dat hij er overheen moet loopen, als hij zijn huis verlaat. Het plaatsen van een *Toembal* geschiedt dus steeds met kwade bedoelingen, waarbij men een der zeven banvloeken »*Toedjoe laijaran*" of »*Toedjoe tenoeng*" uitspreekt, die de wraak inhoudt.

Wij hebben getracht de *Toedjoe laijaran* of *Toedjoe tenoeng*, wanneer zij werden opgezegd, op te schrijven, doch het was ons geheel onmogelijk daar er door verloop van tijden van deze formulieren slechts klanken zonder zin zijn overgebleven.

Er zijn zeven soorten van *Toembals*:

1ste. Een versch ei wordt doorstoken met zeven grove naalden; deze *Toembal* moet ziek maken den persoon, voor wien hij bestemd is; bij het plaatsen van dezen *Toembal* wordt de banvloek voor het ziekmaken »*Lara*" driemalen opgezegd.

2de. Een zak, inhoudende een versch ei, doorstoken met zeven grove naalden, het ei liggende in *gaba* vermengd met asch; deze *Toembal* moet den persoon, voor wien hij bestemd is, dooden; bij het plaatsen van dezen *Toembal* wordt de banvloek voor den dood »*Tenoeng*," drie-malen opgezegd.

3de. Een zak, inhoudende *gaba*, asch en de punten van zeven grove naalden; deze *Toembal* dient om den persoon, voor wien hij bestemd is, steeds onrustig en gejaagd te maken, in welken toestand hij dingen doet, die hij anders zou nalaten; bij het plaatsen van deze *Toembal* wordt de banvloek voor het onrustig maken »*Bingoeng*," drie-malen opgezegd. Wordt deze *Toembal* niet spoedig verwijderd, dan krijgt de persoon een verlamming zijner ledematen.

4de. Een zak, inhoudende *gaba*, asch, zeven punten van grove naalden, een beentje van een *Toekang* (een soort aap met het gezicht van een kat); deze *Toembal* dient om den persoon, voor wien hij bestemd is, binnen de 35 dagen te verwijderen en te doen verhuizen van de plaats, waar deze *Toembal* neergelegd werd; bij het plaatsen wordt de banvloek voor het weggaan »*Loenga*" driemalen opgezegd.

5de. Een zak, inhoudende de hoofdharen van een doode, vermengd met de aarde van het graf, *gaba*, en zeven fijne naalden; deze *Toembal* dient om iemands verstand in een lichten graad te verduisteren; wordt hij echter niet spoedig weggenomen, dan kan algeheele verstandsverduistering het gevolg er van zijn; bij het plaatsen wordt de banvloek voor het verduisteren van het verstand »*Gendeng*" driemalen opgezegd.

6de. De urine van een persoon opgenomen met de aarde van de plaats, waar hij zijn behoefte deed, gewikkeld in een doek en verborgen onder een martavaan met water; deze *Toembal* dient om den persoon voor wien hij bestemd is, een urineziekte te bezorgen; wordt hij echter niet spoedig verwijderd, dan kan impotentie daarvan het gevolg zijn; bij het plaatsen wordt de banvloek voor de impotentie »*Peloeh*" driemalen opgezegd.

7de. Het werpen in den put van »*gongso*" van een ouden gamelan; deze *Toembal* dient om iemand, die een eigen huis bewoont, onverschillig te maken voor zijn eigendom, zoodat hij het gaarne wil verkoopen, en ook om bij hem een gevoel van afschuw op te wekken voor de plaats, waar hij woont, in welk gevoel alle huisgenooten deelen; bij het werpen wordt de banvloek om iemand afschrik in te boezemen »*Melik*" driemalen opgezegd. Deze *Toembal* kan ook betrekking hebben op goederen, die men verlangt, de Javaan

dit is goed. Soe. en Bolsjewisten en ook vrij Chr.

[mélik 2 = iets begeren van élk - afteerig zijn;

noemt dat »*Melik hanggendong lali*" d. i vrij vertaald »iemand zijn goederen afhandig maken, zonder dat hij er iets van bemerkt en de goede verstandhouding tusschen den bedrieger en den bedrogene er iets door lijdt".

Op Midden-Java kent men behalve de boven beschreven *Toembals* nog de volgende:

1ste. Op een kippenei wordt de naam van den persoon, dien men treffen wil, en het formulier »*Alip lam mim sot*" geschreven en zeven dagen achter elkander wordt bovengenoemd formulier 107 malen per dag opgezegd; daarna wordt er een *slamĕtan* gegeven, die drie dagen duurt. Op den 1000sten dag na de *slamĕtan* wordt het ei op den grond stuk geworpen, als wanneer de dood na een onnoemelijk lijden een eind aan het leven van het slachtoffer maakt.

dood

2de. Het formulier »*Alip lam mim sot*" wordt gedurende zeven dagen 107 malen per dag over duizend naalden uitgesproken, waarbij men telkens den naam noemt van den persoon, wien de *Toembal* geldt; daarna legt men de naalden op de palm der hand of op een bord, waarop men driemalen blaast. Na dit blazen verlaat de ziel het lichaam van den persoon, wien deze *Toembal* geldt, en sterft hij na zeven dagen ziek geweest te zijn.

dood.

3de. Een witte kip wordt des morgens geslacht, geplukt en schoongemaakt. Overdag wordt zij in de zon gedroogd of boven een zacht vuur geroosterd, terwijl zij 's avonds in water geweekt wordt. Deze bewerking herhaalt men gedurende zeven dagen onder het herhaaldelijk uitspreken van den naam van den persoon, wien deze *Toembal* geldt, en het elken dag 107 malen opzeggen van het formulier »*Hadah adie*". Na zeven dagen wordt de kip midden door gehakt; het eene stuk wordt naar het oosten en het andere naar het westen geworpen onder het uitspreken van de woorden: »Ik verscheur het lichaam van (naam van den persoon wien de *Toembal* geldt)". Na het uitspreken van deze woorden maakt de dood na een onnoemelijk lijden van zeven dagen een einde aan het leven van het slachtoffer, voor wien deze *Toembal* bestemd was.

dood

4de. Van den persoon, wien de *Toembal* geldt, wordt een gelijkende figuur van klei of andere klevende stof gemaakt. Dit beeld wordt over dag op een zacht vuur gebakken en des avonds gelegd onder het legmatje van den bewerker van dezen *Toembal*. Bij het bakken wordt het formulier »*Alip lam mim sot*" gedurende zeven dagen 107 malen per dag opgezegd en tevens de naam genoemd van den persoon, wien deze *Toembal* geldt. Het doel van dezen *Toembal* is den betrokken persoon geheel ondergeschikt en gedwee te maken, zoodat de bewerker van dezen *Toembal* hem geheel in zijn macht heeft en naar willekeur niet alleen over zijn persoon maar ook over zijn gedachte, ziekte en dood kan beschikken door het beeld iets te gelasten, het te beschadigen, of het in tweeën te breken.

gedwee.

Het plaatsen, of het maken van een begin van een *Toembal* geschiedt steeds op een Dinsdag of Vrijdag; de Vrijdag is echter de beste dag en wel 's avonds na zes uur, dus op Maandag of Donderdagavond.

De werking van den *Toembal* begint, zoodra het ei of een ander voorwerp, dat men bezigt, tot ontbinding of verharding overgaat; een begin

van ontbinding of verharding veroorzaakt een begin van ziekte; bij het plaatsen of het maken van een begin van den *Toembal* voor den dood sterft de persoon, zoodra het ei of het andere voorwerp, dat men bezigde, geheel ontbonden is, dan wel na beëindiging van de bewerking van het voorwerp. Het tijdig verwijderen van een *Toembal* voorkomt ziekte en dood.

Zij, die den *Toembal* plaatsen of de verrichtingen daarvoor doen, gewoonlijk *doekoen's*, moeten minstens van Dinsdag tot Vrijdag of van Vrijdag tot Dinsdag vasten in de eenzaamheid.

Tot wering van den invloed van de *Toembal's* kennen de Javanen het ondervolgend formulier, dat onder het branden van *menjan* driemalen wordt opgezegd:

Salallahoe ngalaihi wasalam, ana gambar, ana gambar oepas, manoet lelakoening angin, manoet lèlakoening banjoe, manoet lèlakoening godong, adja marene ratoene, Allah hoemma, gene, ija akoe Allah ija hoe 'Allah.

Om het plaatsen van een *Toembal* of de verrichtingen daarvan te voorkomen of af te weren, kennen de Javanen de »*obat toelak tenoengnja orang*" bestaande in het hart van een zwarte kip, een stuk naar evenredigheid van het binnenste van een *pisang-idjoe*-stam »*ares*", bezinksel van water uit een put en een weinig zout alles tezamen gekookt; na het te hebben laten bezinken, drinkt men het water, terwijl het bezinksel op het erf begraven wordt onder het opzeggen van het ondervolgend formulier:

Sanglir maja poetih, sangdandang poetih, tèstèrètès ngawroeh penggawe anak Adam, oemboel oemboel tanana karaosa, boebar boejar sangking kersane 'Allah.

Deze formulieren zijn overgenomen uit de mohammedaansche leer, daar de *Tiang pasèk* niet aan een God gelooft en overigens geen geloofsformulieren kent. Dit getuigt wel van een wonderlijke begripsverwarring bij de *Tiang pasèk*.

Wij hebben getracht ons de geheimzinnige werking der *Toembal's* te doen verklaren, doch de knapste *doekoen's* die dergelijke *Toembal's* konden plaatsen, verklaarden ons daarvan niets anders dan dat door het plaatsen van den *Toembal* of door het doen van de verrichtingen op de voorgeschreven wijze, dag en uur en na het opzeggen van het vereischte formulier, de *Toembal* zijn werking doet. Gelukkig, dat deze kwade praktijken door het verloren gaan der banvloek-formulieren bijna niet meer bestaan.

---

6. DE SARAT.

Van de *Sarat* of *Isarat* kan men, wat haar samenstelling betreft, hetzelfde zeggen als van de *Toembal's*, met dit onderscheid, dat de Javanen de *Sarat* bezield achten door een machtigen goeden geest, die den kwaden geest der *Toembal's* kan weerstaan. Haar werking is dus het tegenovergestelde van die der *Toembal's* en dient ter afwending van een te voorzien ongeluk of ziekte of tot gedurig welzijn van de bewoners van één huis.

Bij het bouwen van een huis begraven de Javanen op de plaats, waar

men plant ze gaarne, denkende aan dongd.
Belangrijk.

het regenwater van het dak zal neerkomen, *menjan* in den grond om alle kwade invloeden, van wien ook, van het erf en uit het huis te weren.

Indien zij een erf bewonen, dat naar het westen afhelt, begraven zij als *sarat* zout in den weg vóór hun deur tot afwending van ziekte.

Voor een erf, afhellende naar het oosten, wordt als *Sarat* voor ziekten als anderszins de *waloh* geplant, rechts en links van de achter deur van het huis.

Een erf, afhellende naar het zuiden, krijgt als *Sarat* tegen ziekte als anderszins een haan van de kleur »*Wiring koening*." Met aarde uit den vloer van het huis wordt hij ten zuiden van het huis begraven.

9 Indien een erf afhelt naar het noorden, wordt als *Sarat* tegen ziekte en ongelukken vóór het huis rechts en links van de deur »*kinggatjet*" begraven.

Wanneer twee zijden van het erf door water zijn begrensd, plant men als *Sarat* tegen ziekte en ongelukken twee *woeni*-boomen vóór het huis.

Wanneer het erf rondom door water omringd is, worden als *Sarat* tegen ziekte en ongelukken rondom het erf *randoe*-boomen geplant.

Indien vóór het huis een berg zichtbaar is, worden, als *Sarat* tegen ziekte en ongelukken, twee witte eenden van beide geslachten losgelaten en laat men ze loopen, waar zij heen willen gaan.

Is de berg achter het huis zichtbaar, dan wordt, als *Sarat* tegen ziekte en ongelukken, een *pisang*-boom bij het betrekken van de woning zevenmalen overgeplant op verschillende plaatsen van het erf achter het huis.

Wanneer het erf in het midden hooger is dan op een ander gedeelte, zoodat het naar alle kanten gelijk afhelt, wordt, als *Sarat* tegen ziekte en ongelukken, een kip met haar eieren vóór het huis begraven.

Bij den put, de bad- en waschplaats planten de Javanen ter voorkoming van ongelukken de *andong-item*, zijnde een kleine palmsoort met donkerroode langwerpige bladeren. Ook op met andong

Behalve bovengenoemde *Sarat's* op erven, worden nog *Sarat's* geplaatst in *sawa*-velden; in de eerste plaats om de *padi* spoedig te doen bloeien, in dit geval bestaan zij uit eieren, *melati*- bloemen en *boreh*, soms vermengd met eieren, *lomboq*, *kemiri* en *soeroe*-bladeren; in de tweede plaats ter genezing van de padi, indien de *padi*-plantjes een ziekelijk aanzien hebben of de bladeren er niet frisch groen uitzien; draagt de *padi* vrucht, dan wordt als *Sarat* tot haar bescherming tegen kwade invloeden en ter verzekering van een goeden oogst, *goela klapa*, *laos* en *tjai* met *gendi*-water te zamen gekauwd en over de padi heen gespuwd »*di semboerken*."

Het plaatsen van *Sarat*'s geschiedt op dezelfde wijze als het plaatsen der *Toembal's* en ook op dezelfde dagen, alleen behoeft men niet van te voren te vasten of daarbij formulieren op te zeggen.

7. DE GOENA-GOENA.

Goena-goena beteekent iets vereenigen of bij elkander brengen; de geheime middelen, die daarbij in het geheim worden toegediend, maken iemand

[zich aan een man ter huwelijk aanbieden ? vrouw.

gedachteloos, »*Broewet*", van welken toestand men gebruik maakt om van hem of haar te verkrijgen, wat men wil.

Het toepassen dezer geheime middelen geschiedt volgens dergelijke regelen als bij het plaatsen van *Toembals* en zij worden eveneens op Maandag- en Donderdagavond toegepast.

Ten einde den lezer goed te doen begrijpen, hoe men daarbij te werk gaat, volgt hier onder een voorbeeld, waarbij wij tevens de toe te dienen middelen zullen beschrijven.

Iemand is verliefd op een meisje, doch zij wil van den verliefde niets weten. Nu gaat de man naar een *doekoen Goena-goena*; gewoonlijk zijn dit vrouwen. Men betitelt ze wel eens met den naam van *Oengah-oengah*, d. i. koppelaarster. Zulk een doekoen tracht dan met het meisje in aanraking te komen en haar langs geheimen weg, gewoonlijk door middel van vrouwelijke bedienden of huisgenooten, een poeder toe te dienen van de *Djaka-toewa*, een kleine tor, die alvorens gedood, gedroogd en fijngestampt te worden, met *ketjoeboeng* bladeren gevoed is. Is dit gelukt, dan plaatst de *doekoen* den eerstvolgenden Maandag- of Donderdagavond een *Goena-goena* voor de deur van de woning, waarin zich het meisje bevindt; deze *Goena-goena* bestaat uit twee uitgeknipte poppen, voorstellende het meisje en den man, die haar verlangt, welke poppen in den grond begraven worden. Op dien dag heeft zij door tusschenkomst van een bediende of huisgenoot eenig hoofdhaar van het meisje weten machtig te worden, dat gezamenlijk met de hoofdharen van den verliefden man, bewierookt met *Stanggi* en omwonden met *Kananga*-bloemen in het hoofdkussen van het meisje verborgen wordt.

Door de toediening van den *Djaka-toewa* is het meisje in een toestand gebracht, waarin zij weinig meer beseft, »*Broewet*", ofschoon haar wezen niets veranderd is en zij is dan genegen alles te doen, wat men van haar verlangt. De doekoen heeft nu niets meer te doen dan te trachten haar toe te spreken, bij welke gelegenheid zij ongemerkt een der ontbloote deelen van het lichaam aanraakt met *minjak doejoeng*, d. i. de tranen van de zeemeermin, en haar verzoekt bij den verliefden man te komen, waarbij zij haar geleide aanbiedt. Meestal gelukt dit en wordt het meisje door de *doekoen* in de armen van den verliefden man gevoerd.

Indien het de doekoen volstrekt onmogelijk is door tusschenkomst van bedienden of huisgenooten in aanraking met het meisje te komen, dan wordt de waschvrouw te hulp geroepen en verlangt de *doekoen* van haar een kleedingstuk in leen, dat door het verlangde meisje gedragen is, welk kleedingstuk alsdan door tooverformulieren betooverd wordt, zoodat het meisje even gewillig wordt, ja zonder verdere middelen soms van zelf naar den verliefden man komt. Dit tooveren bestaat in het bewierooken van het kleedingstuk met *Stanggi* en in het uitspreken van tooverformulieren, die onmogelijk opgeschreven kunnen worden. Er zijn *doekoen's* die daarin zeer bedreven zijn en zelfs uit het onderzoek van een door een zieke gedragen kleedingstuk kunnen weten, welke ziekte hij heeft en welk medicijn voor hem noodig is.

Ter bereiking van zijn doel maakt de man ook gebruik van den »*Tjo-*

blong" een boomgeest in de gedaante van een *tjoepoe* of doosje. Daartoe moet hij, na de standplaats van den *Tjoblong* te hebben gevonden, aan den voet van den boom een offerande aanbieden, terwijl hij gedurende drie dagen moet vasten, onder het aanroepen van dien geest om hem behulpzaam te zijn om zijn doel te bereiken. Wordt die bede verhoord, dan ontvangt hij op den derden dag een weinig olie, die »*miniag-Tjoblong*" wordt genoemd en de eigenschap heeft om het verlangde meisje of de gewenschte vrouw lijdzaam en gedwee te maken, wanneer zij slechts even er mede in aanraking wordt gebracht.

Het betooveren van de vrouw komt zelden voor, meer gebeurt dit met den man, zelfs zeer dikwijls met getrouwde mannen, waarvan echtscheiding, gevolgd door een ander huwelijk, de gevolgen zijn.

Otschoon zeldzaam voorkomende vindt men ook onder Europeanen slachtoffers der *Goena-goena*. Gedurende onze reizen en het verzamelen van gegevens voor dit werk waren wij in de gelegenheid eenige van die ongelukkige wezens te leeren kennen. Zij verklaarden ons niet te weten, hoe zij op het idee gekomen waren om die vrouw of dat meisje tot echtgenoote te nemen.

Zij, die vroeger een ménagère hadden en haar verstieten ter wille eener wettige vereeniging met een andere vrouw, staan het meest bloot aan de toepassing der *Goena-goena*, doch het doel is dan meestal wraak, zelden is daarbij nog toegenegenheid in het spel. Is die wraak tegen den man gericht en heeft de *Goena-goena* niet de gewenschte uitwerking om den verlorene in de armen van zijn vroegere ménagère terug te voeren, dan neemt men zijn toevlucht tot kwaadaardige *Toembals* of tot geheime vergiften, die gewoonlijk een buikziekte veroorzaken, waardoor hij aan de wraak opgeofferd wordt. Is de wraak tegen de vrouw gericht, dan eindigt zij, indien de vrouw niet spoedig het huis verlaat, met den dood van het slachtoffer.

Hoe menige jonge vrouw zagen wij gedurende onze onderzoekingen, na slechts ettelijke maanden getrouwd geweest te zijn, ten grave dalen en hoe menig hoopvol jongmensch, dat zich na veel zwoegen een positie, die hem het trouwen toeliet, veroverde, zagen wij met een door de geleden pijnen verwrongen gezicht in de doodkist liggen, terwijl buiten de bewerkster van zijn dood met grijnzenden lach en blikken van voldoening den treurigen stoet, die hem grafwaarts bracht, naoogde.

De *Goena-goena* kan ook dienen om den man nauwer aan de vrouw te binden; daarvoor worden alleen de tranen van den *djoejoeng* gebruikt, benevens de hoofdharen van man en vrouw, welke haren met *kananga*-bloemen in het hoofdkussen verborgen worden.

Men ziet wel eens, dat Europeesche jongelieden zich ophouden met inlandsche vrouwen, die lief noch mooi zijn, zelfs de eerste jeugd reeds achter den rug hebben en aan wie zij als een slaaf onderdanig zijn, door letterlijk alles te doen of te laten, wat van hen verlangd wordt. Verwondert u daarover niet lezer, het is de uitwerking van de *Goena-goena*, die, gedurig toegepast, den man maakt tot een wezenloos individu, hem voor zijn tijd doet vergrijzen en hem na slechts ettelijke jaren totaal ongeschikt maakt voor het huwelijk.

DE KAJOE-PELET.

Tot de voorwerpen, die algemeen vereerd worden, omdat zij geluk aanbrengen en ongeluk afweren, behoort de *Kajoe-pelet*, zijnde mooi, gevlamd hout, waarvan wandelstokken, krisscheeden en lansschachten vervaardigd worden.

Om als *Kajoe-pelet* beschouwd te worden moet het hout gevlamd zijn en wel zoodanig, dat in het hout voorkomen zwarte vlammen afgewisseld door de kleur van het hout.

Andere dan zwarte vlammen vormen geen »*Pelet*".

De meest geluk aanbrengende *Pelet's* zijn die, waarvan de in elkander loopende zwarte vlammen aan beide zijden van het hout geregeld door de kleur van het hout afgewisseld worden. De Javanen noemen dit »*Pelet-toewa.*"

De meest gezochte stokken, krisscheeden en lansschachten zijn die gemaakt van het *Timanga*-hout. De »*Pelet-Timanga*" wordt de kracht toegekend om onaangenaamheden met chefs te voorkomen; door het bosch gaande zal iemand, die zulk een *Pelet* gebruikt, niet door wilde dieren aangevallen worden en een geweer op hem aangelegd zal ketsen.

De rotan wordt, indien de *Pelet* of de *Papak* zich daarop bevinden, eveneens vereerd. Als »*Papak*" worden beschouwd twee leden, waarvan het bovenste naar beneden en het onderste naar boven wijst. De kracht, die aan de *Papak* wordt toegekend, is dezelfde als die van den *Pelet-Timanga.*

De stokken, krisscheeden en lansschachten, gemaakt van het *Awar-Awar*-hout, beschermen den bezitter tegen vergiftiging.

Ook de voorwerpen gemaakt van *Kajoe-Minging* of het slangenhout zijn zeer gezocht, niet alleen wegens de mooie vlammen en *Pelet*, die in dat hout voorkomen, maar ook om de eigenaardigheid van het hout dat de eigenschap bezit, om slangen te bedwelmen.

Stokken van het *Aren-* en het *Wringin*-hout staan bij de Javanen in hoog aanzien wegens de heiligheid van den *Aren-* en den *Wringinboom*, daarentegen beschouwen zij stokken gemaakt van het *Ingas*-hout alleen goed om in ongeoorloofde ondernemingen te slagen.

Behalve bovengenoemde soorten vereeren de Javanen de vlammen van alle houtsoorten, indien zij de vereischten van »*Pelet*" hebben.

Van deze *Pelet* kennen zij verscheidene soorten, de voornaamste en meest gewilde zijn: de *Pelet-kendit*: de vlammen vertoonen zich dwars in kringen rondom het hout, zoodat men afwisselend de *Pelet* en het hout ziet. Deze *Pelet* brengt geluk, voorspoed, macht en rijkdom aan en beschermt den bezitter tegen gevaren en ziekte.

De *Pelet-Toelak*: de vlammen vertoonen zich aan het boven- en ondereinde rondom het hout, soms ook een of meer vlammen in het midden, mede rondom het hout, ofschoon deze vlammen geen vereischte zijn: deze *Pelet* beschermt den bezitter tegen kwetsuren van wapens; een geweer op hem gericht zal ketsen en in den oorlog zal hij niet gekwetst worden.

De *Pelet-Poedak-Sinoempat*: deze *Pelet* vertoont zich evenals de *Pelet-*

op den rechten weg brengen, een verdienste, handelingen van verliefdheid als geld zijn, vond na verlies van de geliefde persoon of 34 haak.

Toelak, echter zonder de middenvlammen. Ook heeft hij voor den bezitter dezelfde waarde.

De *Pelet-Poelas-Kembang*: de vlammen vertoonen zich in het hout evenals wolken: deze *Pelet* wordt door prauwvoerders vereerd als den beschermer tegen krokodillen.

De *Pelet-Doreng*: De vlammen vertoonen zich regelmatig in het hout evenals de strepen van een koningstijger: deze *Pelet* schrijft men de kracht toe om iemand stijfhoofdig te maken; deze *Pelet* is echter zeer gezocht.

De *Pelet-Ngamal*: de vlammen vertoonen zich in het hout in groote vlekken, ver van elkander: deze *Pelet* heeft de eigenschap om den bezitter tevreden en blijmoedig te maken. Alleen hoofden mochten vroeger voorwerpen met deze *Pelet* gebruiken.

De *Pelet-Poelas-groboh*: de vlammen vertoonen zich in het hout in groote en kleine vlekken: deze *Pelet* heeft dezelfde eigenschappen als de *Pelet-Ngamal*.

De *Pelet-Bras-koetah*: de vlammen vertoonen zich in het hout in vele kleine vlekken: deze *Pelet* is zeer gezocht en heeft de eigenschap om hetgeen de bezitter er op nahoudt, hetzij mensch of dier, aan hem te doen hechten en het bij hem aangenaam te vinden.

De *Pelet-Ninggrim-kembang*: de vlam vertoont zich in een groote lange vlek: deze *Pelet* heeft de eigenschap den bezitter geëerd en bemind te maken vooral bij het schoone geslacht. Door jonge ongehuwde *priaji's* wordt deze *Pelet* veel gebruikt.

De *Pelet-Gandroeng*: de vlammen vertoonen zich in het hout in ronde doch onregelmatige vlekken, terwijl in deze vlekken andere lichtere vlekken zijn: deze *Pelet* heeft de eigenschap om den bezitter spaarzaam te doen zijn.

De *Pelet-Tjeplok-kelor*: de vlammen vertoonen zich in groote ronde vlekken in het hout: deze *Pelet* heeft de eigenschap den bezitter te doen behouden, hetgeen hij eenmaal bezit.

De *Pelet-Tjeplok-bunteng*: de vlam vertoont zich bijna over het geheele hout met uitzondering van enkele vlekken, die de kleur van het hout hebben; deze *Pelet* heeft de eigenschap den bezitter sterk en gezond te doen blijven.

De *Pelet-Segara-wotan*: de vlam vertoont zich in het midden van het hout in één, twee of drie regelmatige vlekken: deze *Pelet* heeft de eigenschap den bezitter door een ieder te doen eerbiedigen. Alleen hooge hoofden mochten vroeger voorwerpen met deze *Pelet* gebruiken.

De *Pelet-Gana*: de vlammen vertoonen zich in het hout als afbeeldingen van steenen: deze *Pelet* is zeer zeldzaam en zeer gezocht. Van alle *Pelet*-soorten is deze de meest gelukaanbrengende, die alle goede eigenschappen in zich vereenigt. Voorwerpen met de *Pelet-Gana* mochten vroeger alleen door vorsten gedragen worden.

De *Pelet-Semboer*: de vlammen vertoonen zich in vele kleine puntjes in het hout: deze *Pelet* heeft de eigenschap om de personen of dieren, die

er mede aangeraakt worden, te doen vallen en hen geheel in de macht te brengen van den bezitter van deze *Pelet*. De Javanen achten deze *Pelet* bezield door een machtigen geest, die den bezitter tegen kwaad beschermt.

De *Pelet-Njerat*: in het hout vertoonen zich zeer dunne lijnen en figuren evenals de strepen in het marmer, die soms de gedaante hebben van letters: deze *Pelet* is zeer gezocht en wordt niet zelden tegen hooge prijzen verkocht. De *Pelet Njerat* heeft de eigenschap den bezitter verstandig en bevattelijk te maken en waarborgt hem geluk en voorspoed in zijn betrekking en in alles, wat hij onderneemt.

De *Pelet-Dewa-Daroe*: in het hout vertoonen zich lijnen gelijk aan die van de *Pelet Njerat*, doch zij zijn dikker en soms meer in elkander gedrongen: deze *Pelet* beschermt den bezitter en zijn gezin tegen gevaren en ongelukken in huis en waarborgt eendracht in het huis, waar deze *Pelet* bewaard wordt. De *Pelet-Dewa-Daroe* komt veel in het *Wringin*-hout voor en staat bij de Javanen in hoog aanzien en eerbiedige vereering.

Verder wordt nog als geluk aanbrengend beschouwd hout, dat door de natuur op bijzondere wijze gevormd is of zeldzaam voorkomt, zooals hout gevormd als een gekronkelde slang; hout waarin zich afbeeldingen voordoen van menschen, dieren en vooral van vogels en vogelnestjes; hout met leesbare teekens; doorschijnend hout; luchtwortels van boomen, vooral van het *djati*-hout; kwasten uit het hout; wortels, die uit den grond naar boven groeien, vooral die in holle *djati*-boomen gevonden worden; wortels, of hout met knoesten gevormd als stêenen, vooral indien men die vindt in de wortels van het *djati*-hout of aan de takken der *djati*-boomen; hout waarin vijfkleurige vlammen zich vertoonen; enz.

---

9. DE SENDJATA-SOETJI.

Onder *Sendjata-soetji* verstaat men wapens die door hun bewerking bij toeval een gedaante of kleur kregen, die door de Javanen beschouwd worden als geluk aanbrengend, waarom die wapens als heilig door hen vereerd worden.

De vereischte kleur wordt genoemd »*semoe item*" licht zwart, of »*poetih gilap*", wit glinsterend en de vereischte figuren in het ijzer »*Pamor*", moeten zijn afgescheiden strepen of figuren in het staal zonder beschadiging »*tjiri*" of »*tjatjat*", geulen, scharen of ongelijkheden.

De naam van het wapen doet tot zijn heiligheid niets af, indien slechts de vereischte *Pamor's* aanwezig zijn. Daarom zullen wij den naam en de soort der wapens niet vermelden, daar het doel van dit opstel alleen is de beschrijving van de teekens, die vereerd worden.

In de eerste plaats dienen, als *Sedjata-soetji* vermeld te worden wapens, die van vader op zoon als familiestukken overgingen en »*poesaka*" genoemd worden; zij worden als heilig en gelukaanbrengend vereerd en

elken Vrijdag bij wijze van offer met melatikransen omhangen en vooraf schoongemaakt.

De wapens, die wegens hun *Pamor* vereerd worden, onderscheiden de Javanen in »*Sahat lima*" vijf hoofdsoorten, waarvan men kan zeggen, dat de *Pamor's* veel van elkander verschillen en alle nader genoemde eigenschappen in zich vereenigen. Behalve deze hoofdsoorten zullen wij nog enkele bijzondere vermelden. De *Pamor-Alip*: het staal is mooi glad en wit glinsterend evenals zilver, de *Pamor* vertoont zich aan de punt van het lemmet als een klein zwart streepje. De bezitter van het wapen, waarin zich deze *Pamor* vertoont, heeft macht over anderen; daarom werden de wapens, die deze *Pamor* vertoonden, vroeger uitsluitend door vorsten gedragen.

De *Pamor Satrijo pinajoengan:* de *Pamor* vertoont zich in het staal in halve ovale kringen van twee soms drie strepen boven elkander. De Javanen noemen deze *Pamor* naar haar eigenschappen »*leksana*": men kan er vertrouwen in stellen. De bezitter van het wapen waarin deze *Pamor* zich vertoont is gewaarborgd tegen elken overval, geweerschoten raken hem niet of het schot gaat niet af, waarom het wapen, dat deze *Pamor* heeft, vroeger in den oorlog gebruikt werd.

De *Pamor-Poetri-kikoekoeng:* de *Pamor* vertoont een peervormigen kring in het staal, waarin rechte en schuine strepen, als een rechtop staanden bezem »*Sapoe-lidi*", te zien zijn; soms doet zich de *Pamor* zoodanig voor, dat men in de verte de figuur eener vrouw in een kooi ziet. De bezitter van het wapen, waarin deze *Pamor* zich vertoont, heeft veel geluk, voorspoed en winsten. Hij is gewaarborgd tegen diefstallen en zal behouden, hetgeen hij heeft of krijgt.

De *Pamor-Tangkis:* de *Pamor* vertoont zich in het staal in vele zwarte puntjes aan de eene zijde van de kling, terwijl de andere zijde geheel wit is evenals de *Pamor-Alip*. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, is gewaarborgd tegen kwaadwilligen, aanval van kwaadwilligen of elke kwaadwilligheid, hetzij buitens- of binnenshuis. Hij zal echter niet kunnen handelen, want hij zal verliezen en nergens geld kunnen leenen.

De *Pamor-Pantjing-klina:* de *Pamor* vertoont zich in het staal als een rechte naar beneden loopende streep. Deze streep is in het midden afgebroken en eindigt in een haak evenals een vischhaak. De wapens, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zijn zeer zeldzaam en zeer gezocht. Zij waarborgt den bezitter alles, wat hij verlangt, en den goeden afloop van alles, wat hij onderneemt.

Behalve bovengenoemde vijf hoofdsoorten, die door de Javanen bepaald gezocht worden, onderscheiden zij nog de volgende bijzondere soorten.

De *Pamor-Batoe-lapak*: de *Pamor* vertoont zich in het staal in een halven ovalen kring met een driehoek, in het midden veel gelijkende op een spitsen steen. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, is gewaarborgd tegen kwaadwilligen en kwaadwilligheid evenals bij het wapen, waarop de *Pamor Tangkis* zich vertoont.

De *Pamor-Baja-ngasar*: de *Pamor* vertoont zich in het staal evenals een bliksemschicht, die naar boven en naar beneden loopt, soms in den vorm van een groote Y; boven deze schichten vertoonen zich drie zwarte puntjes. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal gemakkelijk werk of een betrekking kunnen krijgen.

De *Pamor-Soemoer-Bandoeng*: de *Pamor* vertoont zich in het staal in twee ronde kringen, de eene in den anderen, met een zwarte ronde plek in het midden evenals het bovenste gedeelte van een put, uit de verte gezien. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, is gewaarborgd tegen ziekte en het zal hem gemakkelijk vallen zijn geld en goederen te vermeerderen.

De *Pamor-Brambanan*: de *Pamor* vertoont zich in het staal evenals de *Pamor-Alip* wit glinsterend, doch voorzien van witte rechte lijnen die geen bepaalden vorm hebben en met het wit als het ware samenvloeien. Van ter zijde gezien, ziet men die lijnen niet; overigens is het staal zeer fijn en mooi. Het wapen, waarop de *Pamor-Brambanan* zich vertoont, was vroeger de dracht van vorsten. De bezitter zal gemakkelijk priaji kunnen worden, spoedig opklimmen en op zijn levensweg geen moeielijkheden ondervinden.

De *Pamor-Sanak*: de *Pamor* doet zich voor in het staal als blauwe plekken, waarvan soms de grens moeielijk te bepalen is, daar zij langzaam met het wit ineenvloeien. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal vele vrienden verwerven, deugdzaam blijven en steeds de waarheid spreken.

De *Pamor-Blarak-Sinirit:* de *Pamor* vertoont zich in het staal in den vorm van vele e's vlug aan elkander geschreven of van een *klapablad*, dat men gevlochten heeft en daarna uitrekt. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal al zijn geld verliezen en genoodzaakt zijn dikwijls van standplaats te verwisselen, doch standvastig van karakter zijn.

De *Pamor-Papak*: de *Pamor* vertoont zich in het staal als twee hoeken met de hoekpunten tegenover elkander staande. Den bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal het gemakkelijk vallen datgene te vinden, dat hij wenscht te bezitten.

De *Pamor-Bras-Koetah*: de *Pamor* vertoont zich in het staal als vele kleine zwarte vlekjes onregelmatig door elkander, alsof men rijst heeft gestort. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal zonder slechte gevolgen zich op een gevaarlijke plaats kunnen bevinden en gewaarborgd zijn tegen spoedig opkomende of langdurige vijandschap.

De *Pamor-Gondosekoto*: de *Pamor* vertoont aan beide zijden van de kling langwerpige blokjes, die aan éénen kant een rechte lijn vertoonen en als het ware op één punt gericht zijn, terwijl zij aan den anderen kant ongelijke soms ook gelijke lengten vertoonen. De bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal door een ieder gevreesd worden. Het was vroeger alleen aan hoofden vergund de wapens te dragen, die deze *Pamor* vertoonden.

Kiveta

De Pamor Ombak-banjoe: de *Pamor* vertoont zich in het staal als vele kleine i's, vlak naast en aan elkander geschreven, of doet zich voor als water, dat door den wind wordt opgezweept, terwijl aan den kant van het lemmet zich zwarte ronde plekken vertoonen. Deze *Pamor* heeft dezelfde eigenschappen als de *Pamor Baja-ngasar*; de bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, zal gemakkelijk werk of een betrekking kunnen vinden.

De Pamor Oedan mas: de *Pamor* vertoont zich aan beide zijden van de kling als kleine glinsterende zwarte puntjes in het staal evenals bij de *Pamor Tangkis*, die deze teekens slechts aan ééne zijde heeft. Deze *Pamor* is zeer gezocht, de bezitter van het wapen, waarop deze *Pamor* zich vertoont, is gewaarborgd tegen alle moeielijkheden en onaangenaamheden. Hij zal die niet alleen kunnen overwinnen, doch ze ook gemakkelijk het hoofd kunnen bieden of afweren.

Behalve bovengenoemde soorten onderscheiden kenners nog minstens veertig andere soorten, doch deze verschillen allen weinig van elkander en van de vorengenoemde in vorm en eigenschappen, waarom wij ons tot de laatste bepalen.

10. DE SOENGGOE MAKOETA.

De *Soenggoe makoeta* of *Soenggoe doengkoel* zijn hoorens van een witten buffel die naar beneden zijn gegroeid en onder den hals samenkomen en als middel tegen ongelukken alleen dan vereerd worden wanneer de buffel een natuurlijken dood gestorven is.

Een stukje van dezen hoorn ter grootte van een lid van den vinger wordt in een lapje genaaid, door kinderen aan een lint om den hals, door mannen in den hoofddoek en door vrouwen in den *oedet* of buikband gedragen.

11. TJOELA-WARAK.

Ook de hoorn van den rinoceros wordt door de Javanen vereerd. Stukjes van dezen hoorn dragen zij evenals die van de *Soenggoe makoeta* bij zich tot afwering van ongelukken.

De vereering van dezen hoorn vindt waarschijnlijk haar grond in de groote geneeskracht daarvan.

Op een zachten steen met een weinig water gewreven, verkrijgt men een melkachtig sap, dat een beproefd middel is tegen slange- en dollehondsbeten, alsmede tegen alle plantaardige vergiften. Dit vocht, vermengd met water en gedronken, maakt het lichaam sterk en verwijdert alle kwade stoffen daaruit. Ook wordt het dikke sap, zonder water vermengd, met succes aangewend tegen allen schurftachtigen huiduitslag.

Waar een dergelijke geneeskracht aanwezig is, verwondert ons de vereering van dezen hoorn door de Javanen niet.

Jahja = Johannes de Doopers.

12. DE AKIK.

Tot de vele steensoorten, die door de Javanen vereerd worden, behoort in de eerste plaats de *Akik*. Deze naam, die vertaald eenvoudig steen beteekent, wordt echter door de Javanen gebezigd om een bijzondere uit Arabië afkomstige steensoort aan te duiden.

Van de vele soorten *Akik* zijn de *Akik-Hindi*, de *Akik-Yahman* en de *Akik-Sleman* de voornaamste en het hoogst in waarde. Deze drie soorten zijn door de Javanen het meest gezocht en worden door hen als geluk aanbrengend en ongeluk afwerend vereerd.

De *Akik-Hindi* wordt door de Javanen, als zij de waarde ervan willen uitdrukken, betiteld met ~~de~~ »*Sewoe saji*", waarmede zij willen aanduiden, dat de waarde moeielijk te schatten is en veel bedraagt. Willen zij de macht van dezen steen uitdrukken, dan zeggen zij: »*Sedasa nama*", waarmede zij zeggen willen, dat die steen zooveel eigenschappen heeft, dat ze niet zijn op te noemen.

De kleur van de *Akik-Hindi* is rose glinsterend en deze steen heeft eerst dan groote waarde, als hij zoo hard en helder is als rose diamant. De waarde varieert dan naar de grootte van den steen. Hij waarborgt den bezitter gezondheid, rijkdom, geluk en voorspoed in het huwelijksleven.

De *Akik-Yahman* is een donkerroode steen, die, tegen het licht gehouden, doorschijnend is. De bezitter van dezen steen is gewaarborgd tegen geweerschoten en lans- of *kris*-steken; behalve deze eigenschap bezit hij de kracht het gif te zuigen uit een wond, veroorzaakt door een slange- of dollehondsbeet; daartoe wordt hij gelegd op de wond, waaraan hij blijft kleven, totdat het gif er is uitgetrokken, als wanneer hij van zelf van de wond valt.

De *Akik-Sleman* is een melkachtig witgrijze halfdoorschijnende steensoort, die behalve dezelfde eigenschappen als die van den *Akik-Yahman* om alle onheilen te kunnen voorkomen, ook nog de kracht bezit om oogziekten te genezen, waartoe hij gelegd wordt in water, waarmede de zieke oogen worden gewasschen.

De *Akik's* worden in verschillende soorten en kleuren door de op Java zijnde Arabieren verkocht. Het zou ons te ver leiden al die soorten op te noemen en te beschrijven, waarom wij om de vereering van sommige dezer steenen ons bepaald hebben tot de beschrijving van de drie der voornaamste en meest gewilde soorten.

---

amethist, violetblauw, rugsteen

13. DE KETJOEBOENG.

Van de edele steensoorten, die op Java gevonden worden, is de *Ketjoeboeng* of *Tjoeboeng*, waarvan sommige soorten wegens haar geneeskracht als anderszins vereerd worden, de voornaamste.

De meest gewilde soorten zijn de *Kesiangan*, de *Telor*, de *Piroes*, de *Mata-delima* en de *Kasian*.

turkoois, groen kleurig, edelgesteente.

De *Kĕtjoeboeng Klsiangan* is helder doorschijnend en glinsterend; den bezitter wordt geluk en tevredenheid gewaarborgd.

De *Kĕtjoeboeng Telor* is eveneens helder en doorschijnend, doch in het midden van den steen bevindt zich een wit plekje in den vorm en van de kleur van een ei. Aan dezen steen wordt de kracht toegekend oogziekten te kunnen genezen, waartoe hij een dag en nacht gelegd wordt in het water, dat tot het wasschen der oogen gebruikt wordt. Den bezitter waarborgt hij geluk en voorspoed.

De *Kĕtjoeboeng Tiroes* is lichtgroen, helder, doorschijnend en glinsterend; hem wordt de macht toegekend, den bezitter gelukkig te kunnen maken.

De *Kĕtjoeboeng Mata-dĕlima* is rose, helder, doorschijnend en glinsterend; hij waarborgt den bezitter genegenheid. Deze *Ketjoeboeng* wordt veel door vrouwen gedragen, om den man hechter aan zich te binden.

De *Kĕtjoeboeng Kasian* is lichtblauw, helder, doorschijnend en zeer glinsterend, bezit een groote waarde en heeft de eigenschap den bezitter gelukkig te maken in zijn werkkring, waarom deze steen veel door *priajis* gedragen wordt.

---

14. DE GANA.

Aan den *Gana* of kwast uit het hout wordt door de Javanen een beschermenden invloed toegekend, mits hij door het splijten van den boom of door een andere natuurlijke oorzaak van zelf uit het hout is gevallen en door den bezitter gevonden is. Hij wordt dan »*toewa*" of volwassen genoemd en heeft de macht voor den bezitter alle kwade invloeden van andere menschen af te wenden. Verder schrijft men hem het vermogen toe den bezitter te geven wat deze verlangt, als geluk, rijkdom, voorspoed, gezondheid, het voorwerp zijner liefde enz.; ook kan hij dienen om anderen ondergeschikt te maken aan den wil van den bezitter, waarom hij wel eens betiteld wordt met den naam »*Radja-djimat*", het meest geluk aanbrengende voorwerp. Van alle voorwerpen die door de Javanen vereerd worden, kennen zij alleen den *Gana* de macht toe, den bezitter in een droom te waarschuwen voor iets, dat eenige dagen later gebeuren zal. Dergelijke droomen noemt de Javaan »*wisik*".

De meest gezochte *Gana* is die uit het *Timanga*-hout.

---

15. DE KOEL-BOENTĔT EN DE BATOK-KRAMBIL MATA SIDJI.

Onder »*Koel-boentĕt*" verstaat men een soort van kleine schelp, die geheel gesloten is en geen opening heeft. Een dergelijke schelp wordt door de Javanen vereerd. Zij kennen haar de eigenschap toe den persoon die haar bij zich draagt, in den oorlog onkwetsbaar te maken.

De *Koel-boentĕt* bereikt haar grootste kracht, indien men haar vereenigt met »*gĕrang*", een stuk van een »*sapoe-lidi*", bezem, gemaakt van de stelen

Kĕrang = 1 mossel, 2 dekplaats sabel of degen
3 versleten.

der *klapa*-bladeren en een »*batok-krambil mata sidji*", *klapa*-dop met slechts één oog, benevens een tooverformulier, bij de vereeniging dezer voorwerpen opgezegd, als wanneer zij tevens dient om geluk en voorspoed aan te brengen en ter afwering van ziekten.

De *klapa*-doppen hebben gewoonlijk drie oogen, doch zij, die toevallig slechts één oog hebben, staan in een reuk van heiligheid en zijn zeer gezocht. Een *klapa*-dop met één oog, boven de deur van het huis opgehangen, dient tot afwering van onheilen en kwade geesten. Het water, dat gedurende een nacht in zulk een dop gestaan heeft, dient tot medicijn tegen »*sawan*" stuipen en »*sarah*" kwaadaardige huiduitslag bij kinderen.

16. DE ZELFBEWEGING VAN DE DJIMAT'S, VAN DE BERSIH-KOENING EN VAN DE TIMANGA-PELET-STOKKEN.

Alvorens van dit hoofdstuk af te stappen, wenschen wij de zelfbeweging van de *Djimat's*, van de *Bersih-koening* en van de *Timanga-pelet-stokken* te beschrijven, waaraan de Javanen groote beteekenis hechten en die zij beschouwen als bewerkt door de in die fetischen huizende geesten.

De *Djimat* wordt door den *Boedjangga* aan een natten zijden draad gebonden van ongeveer twee of drie decimeters lengte; het uiteinde van den draad houdt hij tusschen duim en voorsten vinger van de rechterhand, terwijl hij in zittende houding zijn elleboog met den arm omhoog, (rechtstandig) op een tafel laat rusten. Na eenigen tijd, onderwijl de *Boedjangga* sterk naar den *Djimat* kijkt, komt de *Djimat* door den wil van den *Boedjangga* uiterst zwak in beweging; de slingeringen worden weldra grooter en eindelijk gaat de *Djimat* duidelijk op en neder. Door zijn wil kan de *Boedjangga* den *Djimat* weder zachter doen slingeren of geheel stil houden.

Deze beweeglijke *Djimat* bestaat. Te Kediri waren wij van zijn bestaan getuige en schreven wij de kracht tot beweging niet toe aan den *Djimat*, maar aan den *Boedjangga* en wel door diens wilskracht en macht in de oogen, waarvan hij zelf misschien niet bewust was.

De *Boedjangga's* bezigen de *Djimat's*, zooals zij zeggen, om zich in verbinding te stellen met den geest, die verondersteld wordt in den *Djimat* gehuisvest te zijn. Alsdan worden vragen tot den *Djimat* gericht, die door dezen beantwoord worden met een beweging van links naar rechts, als het antwoord bevestigend, en van rechts naar links, indien het antwoord ontkennend is; dan wel, men hangt den *Djimat* boven een katoenen doek, rond geknipt en behoorlijk verdeeld in zoo veel vakken, als er letters zijn in het Javaansche alphabet. De *Boedjangga* schrijft dan bij de verschillende bewegingen van den *Djimat* de letters op, die de laatste door zijn bewegingen aanwijst. De bijeenvoeging tot woorden, die niet altijd leesbaar zijn, worden door den *Boedjangga* uitgelegd als de antwoorden op de gestelde vragen.

De *Bersih-koening* werd vroeger gebruikt om te weten te komen, waar bronnen of schatten in den grond te vinden waren. Daartoe plaatste

men hem in een driehoek van hout aan een natten zijden draad hangende ongeveer twee of drie centimeters boven den grond, waar men veronderstelde, dat een bron, goud, zilver, koper, zink, lood, tin of ijzer te vinden was. Indien er een bron of een der genoemde zeven metalen, waarvan de *Bersih-koening* gemaakt is, aanwezig was, maakte hij ongemerkt elliptische slingeringen, welke in cirkelvormige bewegingen overgingen.

Bevindt zich goud, zilver, koper, lood, tin of ijzer in den grond, dan zal de *Bersih-koening* zich van rechts naar links bewegen.

Boven een bron of zinklaag zal de *Bersih-koening* zich van links naar rechts bewegen.

Is men echter toevallig boven een versch menschengraf of op een plaats, alwaar een dier nog niet lang geleden werd begraven, dan wel boven een steenkolenlaag, dan zal de *Bersih-koening* zich niet bewegen.

Bij een proef lette men er op, dat in het begin de *Bersih-koening* zich gewoon heen en weer zal bewegen, doch langzamerhand evenals de slinger van een klok, die scheef hangt, meer aan éénen kant zal overhellen; de overhellende kant is de aangewezen richting.

Deze eigenschappen van den Bersih-koening schijnen ons toe, niet in verband te staan met bedrog of bijgeloof en hebben veel gelijkenis met die van den uitvorschenden slinger, welke vroeger in Europa grooten opgang maakte.

wichelroede

Aan de zelfbeweging van de *Timanga-pelet*-stokken wordt door de Javanen groote waarde toegekend.

De *Boedjangga's* gebruikten vroeger deze stokken om dieven en moordenaars op te sporen. De vereischte *Pelet* is *Kendit*.

Het gebruik van dezen *Pelet-Kendit* stok heeft veel overeenkomst met dat van de wichelroede in Europa, aan wier bewegingen men vroeger bijzondere belangrijke eigenschappen toeschreef.

De *Pelet-Kendit*-stokken, bewegen zich evenals de *Djimat's*, door den machtigen wil van den *Boedjangga*. Alleen zij, die een sterke wilskracht of een ongewone macht [illegible] de oogen bezitten, zijn in staat een stok te doen bewegen.

Bij diefstal of moord bracht vroeger de *Boedjangga* den stok op de plaats van het misdrijf en riep daar de hulp in van den machtigen geest, die verondersteld werd in den *Pelet-Kendit* van het *Timanga*-hout te huizen. Vervolgens spitste hij den stok tusschen duim en voorsten vinger; de richting, die de stok van zelf aanwees, was die, waarin de dieven of moordenaars gevonden waren. Hij werd bij het opsporen zoo lang tusschen duim en voorsten vinger gehouden en de verschillende richtingen, die alsdan de stok aanwees, werden zoolang gevolgd, totdat het gestolene, de dieven of de moordenaars gevonden werden, als wanneer de bewegingen van zelf ophielden.

Tot onze spijt kregen wij gedurende onze onderzoekingen een dergelijken wonderstok niet te zien en de *Boedjangga's*, die de macht hadden een stok te doen bewegen, schijnen niet meer te bestaan.

DE TĚNGĚRAN'S.

Na het vorenstaande, waaruit wij niet alleen geleerd hebben, welke soorten van voorwerpen soms door de Javanen vereerd worden, maar ook welke wonderlijke vermenging van het spiritisme en het fetischisme bij hen voorzit, kunnen wij gevoeglijk overgaan tot de behandeling der *Těngěran's*, die bij de hier door ons bedoelde klasse van bevolking in gebruik zijn.

In tegenstelling met de *Primbon's* behoeven bij de raadpleging van de *Těngěran's* geen tellingen of berekeningen meer te worden gedaan; men heeft hierbij slechts de »vraag" en het »antwoord" op de betrekkelijke staten op te zoeken, om te vinden, wat men gaarne wenscht te weten.

Wat den aard dezer *Těngěran's* betreft, meer nog dan van de andere soorten, kan hiervan gezegd worden, dat zij gegrond zijn op langdurige en nauwkeurige waarnemingen en studie, al is daarin het bijgeloof niet te miskennen.

Ook bestaat tusschen deze *Těngěran's* en de »*adat*" een betrekkelijk nauw verband, waarom het niet ondienstig is, er min of meer van op de hoogte te zijn..

III.

HET GELOOF AAN BIJZONDERE TEEKENS ALS GELUK OF ONGELUK AANBRENGEND

1. BERTANDA RADJAHNJA DI TANGAN.

Het is reeds lang bekend, dat men uit den loop der aderen in de linkerhand iemands karakter kan bepalen en naar dat karakter ongeveer ook de toekomst van den persoon kan voorspellen. Deze chiromantie schijnen de Javanen van ons overgenomen te hebben.

Men onderscheidt elf soorten van handaderen of lijnen, die vermeld staan in de ondervolgende tafel.

WARNANJA RADJAHNJA DI TANGAN.

1	Radjah	pertanda	penghidoepan.	7	Radjah	pertanda	peroentoengan.
2	»	»	perdjalanan.	8	»	»	penjakit.
3	»	»	kawinan.	9	»	»	makanan.
4	»	»	kahormatan.	10	»	»	kapala
5	»	»	katjintaän.	11	»	»	wates.
6	»	»	pakerdjaän.				

De handaderen of lijnen worden door de Javanen geraadpleegd voornamelijk bij het huwelijk en bij iets, waarbij het vooral op winst of het karakter aankomt. Dan wenden zij zich tot een geleerde »*Boedjangga*", die de handen alsdan onderzoekt, en de waarde der voorspelling taxeert naar de gegoedheid van den persoon, die hem raadpleegt; gewoonlijk wordt de belooning per hand berekend.

Elk mensch heeft een ander karakter, zoo ook heeft elke hand een anderen loop der aderen of lijnen.

Men heeft echter voor deze raadpleging de normaalhand genomen, wier aderen of lijnen loopen volgens de plooien der hand, wanneer men die een weinig sluit.

Figuur I geeft een teekening van de normaalhand, die bij de raadpleging van de tafels der »*radjah di tangan*" tot leiddraad kan dienen.

Fig. I.

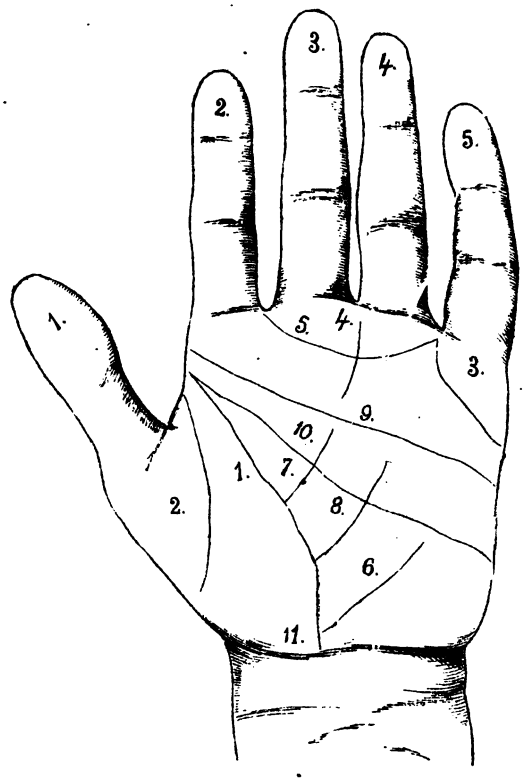

Wenscht men een hand te raadplegen, dan ziet men van die hand alle aderen na, één voor één volgens de »*papan artinja radjah*" en men zal dan zien, wat de verschillende vormen en richtingen der aderen of lijnen beteekenen.

Zijn de aderen zoodanig verward, dat men ze moeielijk kan nagaan, dan ziet men op de »*papan oendjoek djalannja radjah*" hoe ze moeten loopen en dan tracht men daaruit, de normaalhand tot voorbeeld nemende, de aderen behoorlijk m te gaan.

De verschillende loop dier lijnen is in de onderstaande tafel aangegeven.

PAPAN OENDJOEK DJALANNJA RADJAH.

Oeroet.	NAMANJA RADJAH.	KATRANGAN DJALANNJA.
1	Penghidoepan .	Ini radjah jang paling perloe salamanja kalihatan trang, berdjalan moelai di tengah tengah djempol dan djari moeka, sering blenket sama radjah makanan, djalan kabawah sampe di moekanja radjah Wates. tampatnja nadi.
2	Perdjalanan . .	Ini radjah moelai berdjalan dari kakinja djempol, menoeroet watesnja toelang djempol sampe watesnja tapak tangan.
3	Kawinan . . .	Moelai djalan dari tengah-tengah penoedoeh, djari No. 4, sama djentikan, djari No. 5, sampe tepoeternja wates djentikan sama tangan pengabisannja ĕpĕk-ĕpĕk.
4	Kahormatan. .	Moelai di tengah dridjimanis, djari No. 3 sama penoedoeh, djari No. 4, troes ka radjah makanan.
5	Katjintaän. . .	Moelai djalan dari tengah-tengah penoeding, djari No. 2, sama dridjimanis, djari No. 3, setengah boender sampe di tengahnja penoedoeh, djari No. 4, sama djentikan, djari No. 5, papakan sama radjah kahormatan.
6	Pakerdjaän . .	Djalan moelai dari radjah penghidoepan, deket nadi, sampe kentjeng di radjah kapala djatohnja. dĕkĕt pengabisnja ĕpĕk-ĕpĕk.
7	Peroentoengan .	Moelai djalan di tengah tangan, tengah-tengahnja radjah penghidoepan, troes kentjeng. papaknja sama radjah kapala, troes sampe radjah makanan.
8	Penjakit . . .	Moelai di tengah tengahnja radjah pakerdjaän sama radjah peroentoengan, dĕkĕt radjah penghidoepan. papakan sama radjah kapala, dan djalan kentjeng troes ka radjah makanan, tetapi tida papak sama itoe radjah.

Oeroet.	NAMANJA RADJAH.	KATRANGAN DJALANNJA.
9	Makanan . . .	Moelai di tengah-tengahnja djempol sama penoeding, djari No. 2, dëket sama radjah kepala, berdjalan satenga boender di dalemnja tangan sampe d kët pengabisannja radjah kawinan.
10	Kapala. . . .	Di tengah-tengahnja djempol sama penoeding, djari No. 2; ini radjah blengket sama radjah penghidoepan djalan di tengah-tengah tangan, troes sampe pengabisannja ëpëk-ëpëk, papaknja radjah peroentoengan sama radjah penjakit, dan kalihatan trang.
11	Wates. . . .	Berdjalan watesnja tangan sama nadi pengabisanja radjah penghidoepan.

Voor zoover men heeft kunnen nagaan, zijn er acht soorten van elke ader of lijn, dat wil zeggen, dat elke ader of lijn alsnog in acht soorten kan onderverdeeld worden, volgens den loop, den vorm, en de dikte der aderen of der daarbij komende bijaderen.

Elke ader of lijn heeft weder kleine bijaderen of bijlijnen, die haar kruisen, van haar uit beginnen, dan wel op zich zelve, doch naast en evenwijdig aan de hoofdader loopen.

Al deze bijaderen, de vorm en haar loop, geven het karakter van den mensch aan; het is als het ware een geheimschrift, dat langzamerhand is ontcijferd.

In den ondervolgenden staat wordt de loop der verschillende aderen verklaard.

1. ARTINJA RADJAH PENGHIDOEPAN.

1	Kaloe ini radjah pandjang, tadjëm dan berdjalan troes di kapalanja tida di parapat radjah ketjil ketjil, menoendjoekken oemoer pandjang dan tida kena penjakit sampe lama.
2	Kaloe ini radjah pendek, dan sering kali patah radjah ketjil dan roepanja woengoe, orangnja sebentar sebentar kena penjakit roepa-roepa dan oemoer terlaloe pendek.
3	Kaloe ini radjah tjampoer pada radjah kapala artinja di hari toewa mendapet segala kasoesahan sampe dapët ingetan tida trang seperti orang jang gila ataoe edan taoen.
4	Kaloe ini radjah terlaloe bengkok, menoendjoekën jang sanak soedara dapët tjilakaän dari perbikinannja sendiri sampe mendjadiken dia ampoenja kamaloeän.

5 Kaloe ini radjah ada tangke berdjalan ka penoeding, djari no. 2. menoendjoekken peroentoengan di hari toewa.

6 Kaloe dari ini radjah ada doewa radjah-radjah kaloewar di bawah, berdjalan ka radjah wates. menoendjoekken, di blakang hari boleh harëp dapët segala peroentoengan, tetapi orang jang poenja tangan begitoe misti merloeken tjari itoe peroentoengan.

7 Kaloe ini radjah bermoela bësar dan tëbel. tetapi di atas tida trang kalihatan, menoendjoekken di hari moeda banjak penjakit tetapi di hari toewa bole ilang segala penjakit.

8 Kaloe ini radjah ada banjak tangkenja ketjil-ketjil berdjalan ka atas menoendjoekken orangnja sering kali soesah hati.

2. ARTINJA RADJAH PERDJALANAN.

1 Kaloe ini radjah tëbël dan tadjem kendati tida pandjang, menoendjoekken di hari toewa soeda dapët penghidoepan.

2 Kaloe ini radjah tida kalihatan betoel dan berdjalan bengkok, menoendjoekken orangnja selamanja hatinja bisa seneng.

3 Kaloe ini radjah terlaloe këtjil dan roepanja merah toewa menoendjoekken orangnja soeka pergi përang.

4 Kaloe ini radjah roepahnja merah moeda seperti woengoe dan ada tangke-tangke tida banjak, menoendjoekken orangnja tempo moeda sering dapët segala kasoesahan.

5 Kaloe dalëm ini radjah ada banjak perapatannja jang djalan kaätasnja djempol menoendjoekken lëpas dari segala penjakit.

6 Kaloe ini radjah bertanke dan satoenja radjah berdjalan troes sampe radjah penghidoepan, menoendjoekken boleh harëp peroentoengan dengen kahormatan.

7 Kaloe ini radjah berdjalan troes sampe di gegernja tangan, menoendjoekken orangnja bekerdja bësar boewat hari toewa.

8 Kaloe ini radjah rata, tida kalihatan trang dan aloes, menoendjoekken orangnja idoep gampang, tetapi tida karoewan penghidoepannja di hari toewa.

3. ARTINJA RADJAH KAWINAN.

1 Kaloe ini radjah tida kalihatan sendiri tetapi bermoela soedah koempoel sama radjah makanan, menoendjoekken idoepnja enak dan tjari makan dengen gampang.

2 Kaloe ini radjah bermoela moelai ketjil tetapi bertanda betoel lantas troes tida kalihatan lagi ataoe tjoema kalihatan sedikit sadja menoendjoekken segala kasoesahan dalem kawinan.

3 Kaloe ini radjah kalihatan tjoema separoh tersanding radjah jang berdjalan dari atas kabawah menoendjoekken salamanja idoep tida boleh harĕp djadi penganten.

4 Kaloe ini radjah tandanja kalihatan trang tida di patah menoendjoekken di atasnja orang lelaki tida trima bini satoe, pada orang perampoewan tida trima laki satoe sadja.

5 Kaloe ini radjah bengkok sedikit dan berdjalan di djentikan, djari no. 5, menoendjoekken orang kawin di hari toewa jang membawa peroentoengan djoega.

6 Kaloe ini radjah banjak tangkenja sama-sama besarnja menoendjoekken dalem kawinan dapĕt banjak dengen segala roepa kasoesahan dengen katjilakaän.

7 Kaloe ini radjah bermoela soedah pake tangke dan itoe tangke di blakang berkoempoel lagi, menoendjoekken di atas orang lelaki kawin rondo, pada orang perampoewan kawin doeda.

8 Kaloe ini radjah bengkok teroes berdjalan sampe di tengahnja tangan, menoendjoekken kawinan lĕkas poetoes djadi bertjeré dari sebab djalan djahat.

4. ARTINJA RADJAH KAHORMATAN.

1 Kaloe ini radjah tida terlaloe kalihatan, menoendjoekken orangnja di hari toewa dapĕt kahormatan dengen nama baik.

2 Kaloe ini radjah terlaloe kalihatan dan bengkok menoendjoekken orang hati boesoek.

3 Kaloe ini radjah berdjalan troes tida patah ataoe rapat pada radjah katjintaän dan brenti di moeka radjah watesnja djari no. 4, menoendjoekken orangnja lama-lama di pertjaja pada pembĕsar dan di blakang hari dapĕt pakerdjaän jang baik.

4 Kaloe ini radjah tida troes, tjoema kalihatan potongan-potongan sadja, menoendjoekken orangnja terlaloe kepingin dapĕt hormat dari orang lain, tetapi tida bisa dapĕt.

5 Kaloe ini radjah di tengah-tengah bengkok, menoendjoekken segala peroentoengan.

6 Kaloe ini radjah tĕbĕl dan terlaloe kalihatan, menoendjoekken orangnja salamanja pegang pakerdjaän jang kĕtjil di bawah prentahnja orang lain, salamanja tida bisa djadi kapala.

7 Kaloe ini radjah roepanja merah toewa dan kalihatan trang, menoendjoekken orangnja dapĕt nama baik dengen kahormatan dalem perangan.

8 Kaloe ini radjah berdjalan tida sampe di djari no. 4 tetapi brenti di moekanja, menoendjoekken tida dapĕt kahormatan dari sebab badan tida membawa peroentoengan.

5. ARTINJA RADJAH KATJINTÄÄN.

1	Kaloe ini radjah tida kalihatan sama sekali, menoendjoekken di atas orang lelaki koerang ataoe sama sekali tida perdoeli orang perampoewan.
2	Kaloe ini radjah berdjalan brenti di moekanja djari no. 4 menoendjoekken di atas orang perampoewan boleh dapět kawin orang jang ada nama baik.
3	Kaloe ini radjah kalihatan tjoema setengahnja, menoendjoekken banjak peroentoengan dalem katjintaän.
4	Kaloe ini radjah kelihatan berdoewa ataoe lebih, menoendjoekken orangnja di blakang hari sering soeka pergi-pergi malěm.
5	Kaloe ini radjah berdjalan troes di djentikan djari no. 5, menoendjoekken orangnja mendapět banjak peroentoengan dalem katjintaän, membawa itoe katjintahan dari kapinteran sendiri dan dari hati jang baik.
6	Kaloe ini radjah kalihatan trang tida patah, menoendjoekken di blakang hari mendapět banjak katjintaän tetapi itoe katjintaän tida membawa peroentoengan.
7	Kaloe ini radjah berdjalan moelai di tengah-tengah penoeding, djari no. 2, sama dridjimanis, djari no. 3, setengah boender pergi ka tengah-tengah djari no. 4, dan djari no. 5, dan terprapat lain-lain radjah, menoendjoekken koerang peroentoengan dalem katjintaän.
8	Kaloe ini radjah kalihatan tengahnja ataoe pottongannja, menoendjoekken orangnja maoe kawin kaloe soeda ada oemoer.

6. ARTINJA RADJAH PAKERDJÄÄN.

1	Kaloe ini radjah kalihatan terang, menoendjoekken di hari toewah boleh dapět kakajaän dari pakerdjaän.
2	Kaloe ini radjah tida kalihatan sama sekali, menoendjoekken orangnja kendati bekerdja paling kras ataoe paling berat sekali, tida sampe makannja.
3	Kaloe ini radjah tida bengkok dan tida patah, menoendjoekken orangnja trima pekerdjaän begimana adanja.
4	Kaloe ini radjah terlaloe bengkok dan berdjalan kaloewar tangan, menoendjoekken segala kapinteran dan bisa tjari akal dalem pakerdjaän dan perdagangan.
5	Kaloe ini radjah berdjalan bengkok di tengah-tengah tangan, menoendjoekken segala karoegian dalěm perdagangan.
6	Kaloe ini radjah děkět radjah wates tida kalihatan, tetapi baroe moelai djalan di tengah-tengah tangan, menoendjoekken orangnja sering kali bikin bodo pada orang lain jang pertjaja sama dianja.

7 Kaloe ini radjah pendek dan terlaloe kalihatan, menoendjoekken orangnja kendatie terlaloe senĕng bekerdja tida bisa dapĕt sampe boewat makannja.

8 Kaloe ini radjah kalihatan tĕrang menoendjoekken orangnja kendati bekerdja berat ataoe berdagang, tida bisa dapĕt oentoeng.

7. ARTINJA RADJAH PEROENTOENGAN.

1 Kaloe ini radjah tida kelihatan sama sekali menoendjoekken orangnja tida boleh menharĕp peroentoengan di hari toewa.

2 Kaloe ini radjah moelai berdjalan kaloewar dari radjah penghidoepan berdjalan kentjeng ka radjah kapala, troes sampe radjah makanan, menoendjoekken segala roepa peroentoengan.

3 Kaloe ini radjah kaloewar dari radjah penghidoepan ataoe blengket dengen radjah itoe, menoendjoekken peroentoengan dalem pakerdjaän dan idoep enak di hari toewa.

4 Kaloe ini radjah berdjalan troes sampe radjah katjintaän, menoendjoekken peroentoengan bĕsar dalĕm kawinan.

5 Kaloe ini radjah di atasnja kalihatan tĕbĕl menoendjoekken orangnja seringkali dapĕt oentoeng dalĕm permainan.

6 Kaloe ini radjah kalihatan berdoewa tetapi tida begitoe terang kalihatannja, menoendjoekken peroentoengan dalĕm kawinan dan boleh kawin orang kaia.

7 Kaloe ini radjah kalihatan ada banjak tangke-tangkenja jang berdjalan ka atas, menoendjoekken orangnja dapĕt banjak kaoentoengan dalem berdagangan.

8 Kaloe ini radjah kalihatan ada banjak tangke-tangkenja berdjalan kabawah, menoendjoekken orangnja dapĕt banjak oentoeng dalem berdagangan, tetapi di blakang hari ilang lagi.

8. ARTINJA RADJAH PENJAKIT.

1 Kaloe ini radjah moelai berdjalan kaloewar dari radjah penghidoepan troes merapat radjah kapala dan brenti di moekanja radjah makanan tetapi tida blengket sama itoe radjah, menoendjoekken orangnja tida dapĕt penjakit lama ataoe dengen keras.

2 Kaloe ini radjah bermoela berdjalan di moeka radjah penghidoepan dan merapat itoe radjah tetapi tida troes sampe radjah kĕpala, menoendjoekken orangnja sering sakit dalem.

3 Kaloe ini radjah tida kalihatan sama sekali, menoendjoekken orangnja

soeka pergi ka lain negri dan di hari toewa idoep djaoeh dari sanak soedara dan sobat sobatnja.

4 Kaloe ini radjah bermoela di bawahnja bertangke, menoendjoekken orangnja sering dapět sakit hoeloe hati.

5 Kaloe ini radjah kalihatan berdoewa tida blengket, menoendjoekken orangnja tida dapět penjakit dalem, dan boleh harěp oemoer pandjang.

6 Kaloe ini radjah bertangke banjak, berdjalan kaätas, menoendjoekken segala peroentoengan dan kabaikan dalem roemah.

7 Kaloe ini radjah koempoel sama radjah kapala kalihatan seperti sikoe, menoendjoekken jang itoe orang dapět banjak anak dalem kawinan.

8 Kaloe ini radjah pendek dan tadjěm, menoendjoekken pada orang moeda, moeda-moedahan soedah kawin, pada orang jang ada oemoer ~~dan~~ dapět segala kasenengan hati dari dia poenja anak.

9. ARTINJA RADJAH MAKANAN.

1 Kaloe ini radjah kalihatan troes dari kanan sampe kirinja tangan menoendjoekken orangnja koewat dan dapět banjak oentoeng kaloe pergi ka lain negri.

2 Kaloe ini radjah tida begitoe kalihatan dan patah, menoendjoekken orangnja baik mentjari peroentoengan di lain negri.

3 Kaloe dari ini radjah kaloewar tangke tangke berdjalan ka ěpěk-ěpěk, menoendjoekken orangnja di larang soepaja djangan sekali minoem minoeman jang keras.

4 Kaloe dari ini radjah di bawah djentikan, djari no. 5, kaloewar tangke tangke, menoendjoekken itoe orang perloe tjari penghidoepan di lain negri.

5 Kaloe dari ini radjah kalihatan banjak tangke-tangke ketjil-ketjil seperti sikoe, menoendjoekken orangnja dalěm pakerdjaän kapalanja tida soeka sama dia, dari sebab banjak tingkah.

6 Kaloe ini radjah merapat radjah peroentoengan, menoendjoekken orangnja tida soesah tjari penghidoepan.

7 Kaloe ini radjah roepanja poetih seperti koerang darahnja, dan di tengah-tengah bertangke, menoendjoekken orangnja terlaloe soeka pergi ka lain negri.

8 Kaloe ini radjah tida begitoe kalihatan, menoendjoekken orangnja dalem karamean salamanja pangkatnja ketjil sendiri, dan berpisah dari orang lain jang ada di karamean itoe.

10. ARTINJA RADJAH KAPALA.

1 Kaloe ini radjah kalihatan terang, di atas koempoel sama radjah penghidoepan, berdjalan troes sampe di bawahnja djentikan dan tida terprapat, menoendjoekken orangnja di hari toewah dapět sěn ng hati dari kapinteranja sendiri.

2 Kaloe ini radjah di tengah-tengahnja tangan berdjalan bengkok, menoendjoekken orangnja dapet oemoer pandjang tetapi banjak kasoesahannja.

3 Kaloe ini radjah berdjalan bengkok troes ka penoedoeh, djari no. 3 menoendjoekken orangnja dapět segala kasoesahan dalem kawinan.

4 Kaloe ini radjah di bawahnja bertangke, menoendjoekken di hari toewa orangnja dapět adat sering marah, soeka geger-geger sampe ilang sobatnja semoanja.

5 Kaloe ini radjah terlaloe pandjang menoendjoekken di blakang hari dapět kasoesahan sampe mengroesakken ingetan.

6 Kaloe ini radjah roepanja merah toewa ataoe poetih-poetih, menoendjoekken peroentoengan banjak dalem berdagangan.

7 Kaloe ini radjah mrapat radjah peroentoengan, menoendjoekken segala peroentoengan dan kamaoan boleh dapět ataoe djadi, tetapi orangnja perloe fikir itoe perkara doeloe sablonnja moelai.

8 Kaloe ini radjah berdjalan sampe di ěpěk-ěpěknja tangan radjah perdjalanan, menoendjoekken hati lembek soeka bikin baik orang lain dan di hari toewa dapět kasenengan hati.

11. ARTINJA RADJAH WATES.

1 Kaloe ini radjah kalihatan di oedjoeng tangan tida kena lain lain radjah tjoemah děkět sadja tetapi kalihatan těrang dan těběl, menoendjoekken dalem kamaoean itoe orang tida boleh tolak dan itoe orang di hari toewa dapět penghidoepan s něng.

2 Kaloe dari ini radjah lihat oemoernja orang boleh itoeng dan satoenja radjah jang ada di wates tangan sampe di nadi 19 tahoen oemoernja. Itoengnja itoe radjah, ambil ataoe itoeng tangan doewa.

3 Kaloe ini radjah kalihatan koerang terang, menoendjoekken orangnja tida ada maoenja, idoepnja tida lama tetapi dengen sěneng sebab soeka diem dan tida ambil poesing kapala dari lain lain orang.

4 Kaloe dalem ini radjah banjak radjah ketjil-ketjil, menoendjoekken orangnja bintji sama temenja dan soeka sekali geger ataoe berkalai.

5 Kaloe dalem ini radjah kalihatan banjak radjah perapatan, menoendjoekken orangnja banjak sobat dan orang jang berpangkat ada katjintaännja pada dianja.

6	Kaloe di atas ini radjah ataoe deketnja kalihatan satoe tanda jang boender ataoe sikoe, menoendjoekken oranja tida ada ingetannja ataoe kapoedjian jang tida baik.
7	Kaloe ini radjah tida berdjalan teroes ka oegel-oegelnja tetapi tepotong-tepotong dengen pake tangke-tangke, menoendjoekken orangnja perloe tjari penghidoepan ka-lain negri dan tida boleh tingal di negrinja sanak soedaranja.
8	Kaloe ini radjah kalihatan roepanja seperti rante, menoendjoekken itoe orang kendati pergi ka-lain negri boleh kombali di blakang hari di negrinja sendiri dengen tida kakoerangan satoe apa.

DE HANDWAARZEGGERIJ IN EUROPA.

Een van de »Tables de secrets de vinatores" door den Italiaan Cagliostro in 1797 in Europa in omloop gebracht, getiteld: »De kunst om uit de lijnen der hand iemands toekomst te lezen", heeft veel overeenkomst met het vorenbeschevene. Den aandachtigen lezer zal een vergelijking met de Javaansche »*Bertanda radjahnja di tangan*" zeker niet onaangenaam zijn, waarom wij deze tafels hieronder laten volgen.

Iste tafel.

Fig II

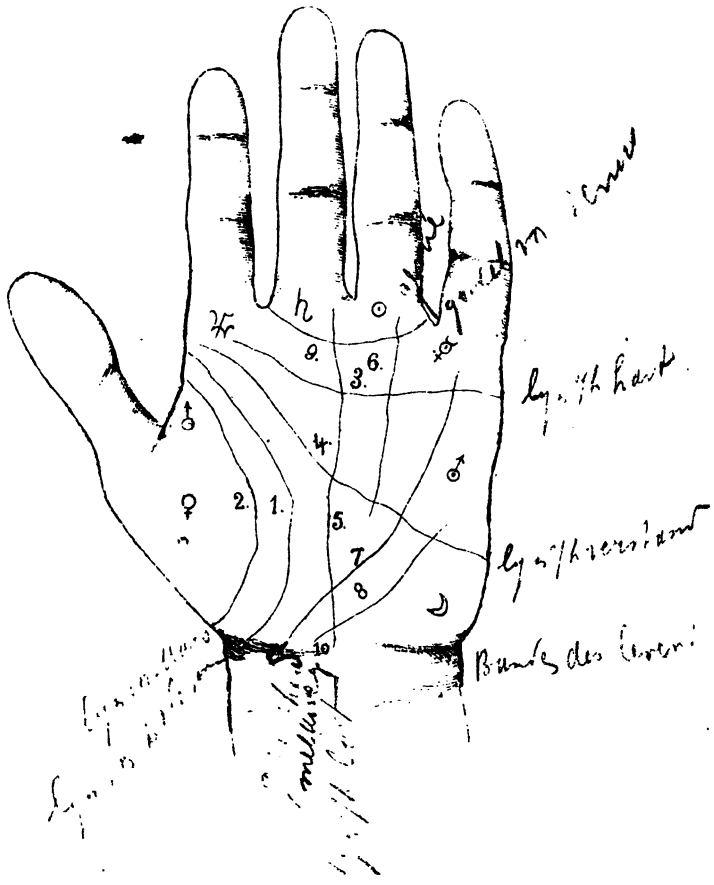

Voor het raadplegen der lijnen in de handen, make men bij voorkeur gebruik van de linkerhand; zoo men twijfelt, raadplege men ook de rechterhand ter vergelijking.

De duim en elk der vingers zijn door de gewrichten in drie leden verdeeld. Het waarnemingsvermogen is vertegenwoordigd in het eerste lid, het denkvermogen in het tweede en het instinct in het derde.

De vingers (te beginnen met den wijsvinger) heeten Jupiter, Saturnus, Apollo en Mercurius.

De vleezige kussentjes onder elken vinger en in de palm der hand worden »Bergen" genoemd.

De namen dezer bergen en van de lijnen van de normaalhand (zie figuur No. II), aangeduid met teekens en nummers, vindt men in de onderstaande tafel;

2de tafel.

♀	De Berg Venus.
♂	» Vlakte Mars.
♃	» Berg Jupiter.
♄	» » Saturnus.
☉	» » Apollo.
☿	» » Mercurius.
♂	» » Mars.
☾	» » Luna.
1	De Lijn van het Leven.
2	» » van den Strijdlust of van Mars.
3	» » van het Hart.
4	» » van het Verstand.
5	» » van het Lot.
6	» » van het Genie of van Apollo.
7	» » der Gezondheid.
8	Via Lasciva of de Melkweg.
9	De Gordel van Venus.
10	» Banden des Levens.

De Berg Venus bevindt zich onder den duim (of het derde lid). In het midden van de palm bevindt zich de vlakte of de driehoek van Mars. De Berg Jupiter bevindt zich onder den voorsten vinger; de Berg Saturnus onder den middenvinger; de Berg Apollo onder den ringvinger en de Berg Mercurius onder den pink. Onder den Berg Mercurius is de Berg Mars, terwijl van dezen laatsten tot aan den pols de Berg Luna zich uitstrekt.

De verklaring der lijnen vindt men in de onderstaande tafel.

3de tafel.

1	De Lijn van het Leven	moet, als zij volmaakt is, den Berg Venus geheel omringen. Een lange, regelmatige, diepe, maar smalle lijn, die licht van kleur is, duidt een lang gezond leven en een goed karakter aan.
2	De Lijn van den strijdlust of van Mars	moet van een helder roode kleur zijn. Zij is een »Zusterlijn" of een binnenlijn van de lijn des Levens. Bij militairen duidt zij geluk in den strijd aan; bij burgers hartstochtelijkheid.
3	De Lijn van het Hart	strekt zich van den Berg Jupiter tot aan den Berg Mercurius uit. Als zij donker van kleur en smal is, duidt zij moed, goedhartigheid, trouwe liefde en een gelijkmatig humeur aan.
4	De Lijn van het Verstand.	loopt van den voet van den Berg Jupiter tot aan den Berg Mars. Als zij regelmatig smal en lang is, duidt zij een sterken wil, een juist oordeel en groote opmerkingsgave aan.
5	De Lijn van het Lot.	moet een rechte, loopende lijn wezen, die van den pols tot aan den voet van den middelvinger gaat. Gebroken lijnen duiden wederwaardigheden en verdriet aan. Bij het nagaan van deze lijn moet men beide handen raadplegen.
6	De Lijn van het Genie of van Apollo.	Gelukkig degeen, die haar bezit. Zij loopt van de vlakte van Mars of van de lijn der gezondheid naar den ringvinger. Als zij recht en duidelijk is, duidt zij op vermaardheid in schoone kunsten, verstand of op rijkdom.
7	De Lijn der Gezondheid	loopt van den pols in schuine richting naar de lijn van het verstand, dicht bij den Berg Mars. Deze lijn ontbreekt helaas dikwijls. Is zij, zooals de normaalhand haar aanwijst, dan duidt zij gezondheid aan.
8	Via Lasciva of de Melkweg.	Deze lijn, die maar zelden zichtbaar is, loopt van den pols door den berg Luna heen. Loopt zij, zooals de normaalhand haar aanwijst, dan geeft zij list en trouweloosheid te kennen. Men verwarre haar niet met de lijn der Gezondheid.

9	De Gordel van Venus,	die gelukkig zelden voorkomt, duidt over het algemeen een slecht karakter aan.
10	De Banden des Levens.	Deze loopen om den pols en geven, hoe meer zij aanwezig zijn, lang leven, fortuin en geluk te kennen, vooral als zij naar de hand opwaarts loopen.

Iemand met breede nagels is zacht en beschroomd van aard. Iemand, wiens nagels op zijde in het vleesch groeien, is weelderig. Zwaarmoedige en ziekelijke menschen hebben altijd bleeke of loodkleurige nagels, terwijl een man van een krijgshaftig, vurig karakter meestal ronde en gevlekte nagels heeft. Kleine nagels zijn een kenmerk van stijfhoofdigheid en van verwaande of onwetende of bekrompen menschen, terwijl geboren geleerden en personen van vrijzinnige beginselen goed ontwikkelde ronde of ovale nagels hebben. Een man of vrouw met smalle nagels is eerzuchtig en twistziek. Een zwarte plek op den nagel beteekent ongeluk.

2. BERTANDA EPEK-EPEKNJA TANGAN.

De *epek-epek* of vleezige kussentjes in de handen worden in zeven soorten onderscheiden; de vijf eerste soorten worden door de vingers en den duim gevormd en zijn te zien, wanneer men de hand half sluit, dan wel haar geheel vlak houdt. De twee overige *epek-epek* bevinden zich nabij den pols; men kan ze het best zien, wanneer men de duim bij den vingers en de hand een weinig naar boven gebogen houdt, of men houdt de hand vlak en de vingers een weinig achterover omgebogen, terwijl men den pols omhoog houdt.

De vorm der *epek-epek* in de handen heeft beteekenissen, die evenals de aderen betrekking hebben op het karakter, den levensduur en het geluk of ongeluk van den mensch.

Ter raadpleging der *epek-epek* wordt de rechterhand gezien. Zie figuur III.

Fig III

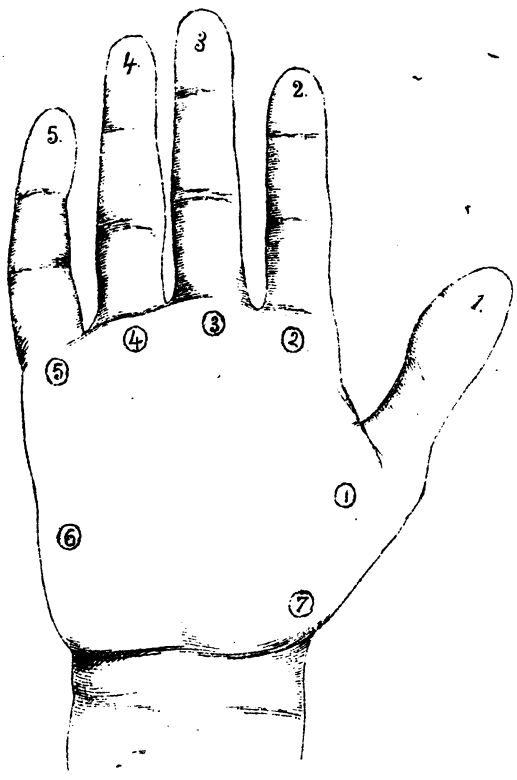

Om de *epek-epek* te kunnen raadplegen heeft men slechts de rechterhand te vergelijken met de normaalhand (zie figuur III) en men moet daarop de *epek-epek* trachten te vinden, die men wenscht te raadplegen. Zoodra men die gevonden heeft, raadpleegt men de uitlegging daarvan.

WARNANJA EPEK-EPEKNJA TANGAN.

1	Epek-epek djempolan.	5	Epek-epek djintikan.
2	» » penoeding.	6	» » nadi.
3	» » penoedoeh.	7	» » oegĕan.
4	» » djridjimanis.		

Er zijn geen twee handen op de wereld, die aan elkander gelijk zijn; ook dat kan men van de verschillende vormen der *epek-epek* zeggen. Soms zijn die te zien, soms weder niet. Men denke niet, dat de meerdere of mindere gezetheid van het lichaam daarvan de oorzaak is; die doet niets terzake. De *epek-epek's* zijn er, of zijn er niet; het niet aanwezig zijn heeft evenveel beteekenis als de vorm der wel aanwezige *epek-epek's.*

De beteekenis, die de Javanen toekennen aan de verschillende vormen der *epek-epek's*, vindt men in de ondervolgende tafels.

1. ARTINJA EPEK-EPEK DJEMPOLAN.

1	Kaloe ini epek-epek kalihatan, menoendjoekken orangnja ingetan seperti anak, soetji hati dan soeka toeloeng orang lain.
2	Kaloe ini epek-epek tida kalihatan, menoendjoekken koerang pertjaja dalem persobatan, hati tida troes, di atas orang lelaki ingetan ataoe kapinteran koerang.
3	Kaloe ini epek-epek aloes dan troes, menoendjoekken orangnja soetji, bĕsar hati, bisa djadi kaja dan bisa tjari pangkat.
4	Kaloe di atas ini epek-epek ada tiga kalenan sama besarnja sama pandjangnja, menoendjoekken boengah hati dan ingetan gampang.
5	Kaloe di atas ini epek-epek ada tiga kalenan roepanja tida sama rata ataoe satoenja bengkok, menoendjoekken ingetan soetji dan ada hati begitoe djoega.
6	Kaloe dari ini epek-epek ada berdjalan satoe tanda pergi ka djempolan, djari besar no 1, menoendjoekken orangnja bisa tjari dan toelis kabranian betoel.

2. ARTINJA EPEK-EPEK PENOEDING.

1 Kaloe ini epek-epek rata dan tida kalihatan tanda lain-lain, menoendjoekken kapinteran dan bisa kasi pengadjaran sama anak anak.

2 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan tanda boender dan tinggi, menoendjoekken ingetan djahat dan soeka main kartoe.

2 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan tanda prapatan, menoendjoekken terlaloe soeka barangnja orang lain.

4 Kaloe kalihatan di atas ini epek-epek satoe tanda dari kanan troes ka kiri, menoendjoekken hati koerang tĕtĕp dan maoenja ataoe perdjalanannja koerang tetep.

5 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan tanda sikoe ataoe boender menoendjoekken di atas orang lelaki terlaloe soeka orang perampoewan.

6 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan banjak tanda dari kanan pergi ka kiri ataoe dari atas ka bawah, menoendjoekken orangnja soeka gĕgĕr dan berkelai.

3. ARTINJA EPEK-EPEK PENOEDOEH.

1 Kaloe ini epek-epek koerang trang dan tida kalihatan samasekali, menoendjoekken hati sabar, tida begitoe soeka orang perampoewan.

2 Kaloe ini epek-epek di timbang sama lain epek-epek kalihatan lĕbih bĕsar, menoendjoekken terlaloe soeka orang perampoewan dan adatnja kasar ataoe soeka minoem minoeman jang kĕras.

3 Kaloe ini epek-epek kalihatan berdoewa sama bĕsarnja sama ratanja dan berdjalan miring, menoendjoekken pertoelongan dalem kawinan.

4 Kaloe ini epek-epek kalihatan bertiga ataoe lĕbih kendati sama rata ataoe ada tandanja setengah boender, menoendjoekken adat tida baik.

5 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan tanda prapatan, menoendjoekken di atas orang lelaki soeka berdjalan aneh, di atas orang perampoewan soeka terlaloe kenes dan katjintaännja tida troes di hati.

6 Kaloe di atas ini epek-epek ada tanda boender menoendjoekken di atas orang lelaki terlaloe kikir, di atas orang perampoewan hati baik.

4. ARTINJA EPEK-EPEK DJRIDJIMANIS.

1 Kaloe ini epek-epek terlaloe bĕsar dengen banjak tanda satoe roepah, menoendjoekken orangnja terlaloe soeka minta orang lain.

2 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan banjak tandá boender ketjil-ketjil, menoendjoekken kamaoenja terlaloe banjak.

3 Kaloe dari ini epek-epek berdjalan satoe kalen pergi ka epek-epek penoedoeh, menoendjoekken sering soeka ganti pakerdjaän dengen hati koerang tetep.

4 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan banjak tanda dari kanan pergi ka kiri, menoendjoekken di atas orang lelaki adat terlaloe kasar dengen penakoet, di atas orang perampoewan terlaloe soeka orang lain poenja barang.

5 Kaloe dari ini epek-epek ada tanda seperti djoerang toeroen ~~toeroen~~ kabawah, menoendjoekken orang penakoet.

6 Kaloe ini epek-epek terlaloe bĕsar dan tinggi, menoendjoekken segala maoenja boleh djadi; perkataännja minta di pertjaja tida merasa kasoesahannja sendiri ataoe dari orang lain, tida merasa kata boesoek dari orang lain.

5. ARTINJA EPEK-EPEK DJINTIKAN.

1 Kaloe ini epek-epek boender dan aloes, menoendjoekken soeka persobatan, hati lembek, soeka toeloeng orang lain dan banjak kasian sama orang dalem kasoesahan.

2 Kaloe ini epek-epek pendek dan kasar, menoendjoekken hati kĕras, banjak marah, tida soeka toeloeng orang lain, inget badan sendiri sadja.

3 Kaloe di atas ini epek-epek ada tanda pandjang dari bawah ka atas, menoendjoekken hati baik dan menoeroet maoenja orang lain.

4 Kaloe ini epek-epek rata sama tanganja di tengah-tengah, menoendjoekken soeka trimah hormat persobatan.

5 Kaloe ini epek-epek roepanja di tengah naik toeroen, menoendjoekken orang pinter, tetapi dia tjari kapinteran boewat dia sendiri, tida soeka adjar orang lain

6 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan satoe tanda prapatan, menoendjoekken soeka tjari kapinteran dan pada hari toewanja nanti soedah dapĕt segala kapinteran itoe.

6. ARTINJA EPEK-EPEK NADI.

1 Kaloe ini epek-epek tida sama rata ataoe ada petjahannja, menoendjoekken tida soeka bikin baik sama orang lain dan tida trima orang lain bikin baik sama dianja.

2 Kaloe ini epek-epek kalihatan betoel, aloes dan bĕsar, menoendjoekken bisa simpen oewang dan idoep dengen pantes.

3 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan tanda bengkok ketjil-ketjil, menoendjoekken orangnja hati tahan dalem kasoesahan.

4 Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan banjak tanda roepa-roepa, menoendjoekken di atas orang moeda koerang ati-ati, soeka ngondol, boewang oewang; di atas orang toewa tempo moeda kĕras mentjari penghidoepan.

5	Kaloe di atas ini epek-epek ada doewa tanda seperti kalen bĕsarnja dan pandjangnja sama, menoendjoekken orangnja terlaloe soeka dan gampang beladjar segala roepa gamalan ataoe lain-lain permainan.
6	Kaloe dari ini epek-epek ada satoe tanda pandjang djalan moelai dari atas troes sampe watesnja tangan, menoendjoekken banjak kapinteran dalam penghidoepannja.

7. ARTINJA EPEK-EPEK OEGĔLAN.

1	Kaloe ini epek-epek aloes dan sama ratanja, menoendjoekken orangnja baik dan seneng hati, djoega orang lain seneng pada dianja dan dia tida menbikin djahat sama orang lain.
2	Kaloe dalem ini epek-epek kalihatan banjak tanda jang dalem, menoendjoekken orangnja tida boleh di pertjaja; kaloe itoe tanda djalan dari atas kabawah, menoendjoekken orangnja hati palsoe, soeka tjampoer dan mendenger orang lain poenja perkara.
3	Kaloe di atas ini epek-epek ada tanda dari kanan troes kakiri dan samaratanja, menoendjoekken orangnja segala kasenengan hati, terlaloe soeka pakejan bagoes dan tjinta dirinja sendiri.
4	Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan banjak prapatan, menoendjoekken orangnja koesdjinan.
5	Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan banjak tanda boender boender, tinggi dan ketjil-ketjil menoendjoekken orangnja males, soeka meliat orang lain bekerdja bĕrat tetapi dia tida soeka menoeloeng.
6	Kaloe di atas ini epek-epek kalihatan satoe tanda seperti djoerang setengah boender, menoendjoekken orangnja dapĕt kahormatan b sar dengen peroentoengan banjak.

3. BERTANDA ROEPANJA KOEKOE DARI DJARI.

De nagels van de handen worden in elf soorten onderscheiden en elke soort heeft haar beteekenis.

De Javanen zien vooral naar den vorm van de nagels, indien zij met iemand omgaan, met wien zij handel willen drijven of een compagnieschap aangaan.

Veel geloof wordt er gesteld in den nagel als de aanwijzing van iemands karakter en afkomst. Vooral door priajis en Javaansche grooten wordt aan den vorm van den nagel veel waarde gehecht; zij trachten door het snijden hunner nagels, die zooveel mogelijk half rond en schoon te houden, als teekenen van oud-adellijke afkomst. Tegenover deze staan de platte en breede nagels, die een lage afkomst verraden.

Indien men de nagels wenscht te raadplegen, moet men het gedeelte, dat

buiten het vleesch gegroeid is, buiten beschouwing laten; dat verschaft geen aanwijzing. Wel hebben de Javaansche grooten de gewoonte om de nagels lang te laten worden, doch dit dient alleen om den duivel van zich af te houden.

Wanneer in de uitlegging voorkomt »*Koekoe pandjang*" of »*Koekoe pendek*," moet men onder deze uitdrukkingen niet verstaan, dat daarmede bedoeld wordt een lang gegroeide of kort afgesneden nagel, zij hebben alleen betrekking op den vorm der nagels, zooals die op het vleesch van de vingers gegroeid zijn.

De bovenbedoelde elf soorten staan vermeld in den onderstaanden staat, die bij een onderzoek naar de soort der nagels tot leiddraad ~~kan~~ dienen.

ROEPANJA KOEKOE DARI DJARI.

1	Koekoe pandjang dan poetih.	7	Koekoe kětjil dan bengkok.
2	» setenga boender dan aloes.	8	» kětjil dan boender.
3	» jang ada tanda tanda poetih.	9	» kětjil dan pandjang.
4	» pesagi roepa merah moeda.	10	» pandjang dan těběl.
5	» běsar dan bengkok.	11	» pandjang dan lebar.
6	» tjeper dan těběl.		

De beteekenis van den vorm en de kleur der nagels vindt men in den ondervolgenden staat.

ARTINJA ROEPANJA KOEKOE DARI DJARI.

1 Koekoe pandjang dan poetih. menoendjoekken orangnja sering sering dapět penjakit; kaloe koekoenja terlala terang, menoendjoekken orangnja koerang darah, koerang koewat dan sering sering kědoeten.

2 Koekoe setengah boender dan aloes, menoendjoekken orangnja asal dan orangnja radjin, soeka bekerdja dan bisa simpen oewang.

3 Koekoe jang ada tanda-tanda poetih, menoendjoekken orangnja maoe dapet peroentoengan; kaloe itoe tanda roepa item, menoendjoeken orangnja djaoeh dari peroentoengan ataoe maoe dapet soesah.

4 Koekoe pesagi roepa merah moeda, menoendjoekken orangnja sering sering soeka marah tetapi lěkas baik lagi.

5 Koekoe běsar dan bengkok, menoendjoekken orangnja poenja ingetan tida begitoe betoel.

6 Koekoe tjeper dan tebel, menoendjoekken orangnja jang tida bisa pegang pangkat besar, begitoe djoega menoendjoekken orang kasar.

7 Koekoe ketjil dan bengkok, menoendjoekken orangnja kotjak, tida menoeroet maoenja orang lain dan tida denger orang lain, tetapi dia soeka dapět hormat dari orang lain.

8	Koekoe ketjil dan boender, menoendjoekken orangnja soeka gamel, tida boleh di ganggoe lantas marah dan lĕkas geger.
9	Koekoe ketjil dan pandjang, menoendjoekken orangnja pikiran terlaloe pandjang.
10	Koekoe pandjang dan tĕbĕl, menoendjoekken orangnja djaoeh dari segala penjakit, begitoe djoega dia tida inget kabaikannja orang lain.
11	Koekoe pandjang dan lebar, menoendjoekken orangnja ingetan gampang dan tida taoe arga oewang.

4. HAL WIRASATNJA ORANG.

De »*Wirasatnja-orang*" of »*Wirasat-ing soedjalmo*", heeft veel overeenkomst met de gelaatkunde in Europa en verschilt daarvan, doordat in deze alle lichaamsdeelen beschreven worden en naar den bouw van het lichaam het goede of slechte van den mensch voorzegd wordt, zooals men in den ondervolgenden staat zal vinden.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Tinggi pantĕs.	Baik, dan sabar hati.
2	Pideksa.	Prawiro; slamĕt banjak maloe, apa jang koerang pantĕs dia tida maoe.
3	Pendek ketjil.	Tida baik, soeka djalan djahat. Apa lagi kaloe dia ada ramboet semoe merah, lanat tjampoer setan, sĕring di boesoeki orang.
4	Kapala bĕsar.	Baik, banjak ingĕtan tida loepa pakerdjaän.
5	Kapala ketjil.	Pendek hatinja, pikiran dan bitjara koerang.
6	Kapala sedeng.	Pinter, ada kabisaän jang mendjadiken eram
7	Ramboet kasar.	Banjak brani.
8	Ramboet aloes lemes.	Tida brani, tida poenja maloe.
9	Ramboet sĕdĕng ngambakoeng.	Mantĕp sembarang pakerdjaän dan tĕtĕp djadinja.
10	Ramboet item.	Sabar, slamĕt, brani, tida maoe lari, apa apa jang dia poenja di djaga, semoa barang dengen trang, manis bitjara sama orang.
11	Ramboet koening.	Koerang ingetan dan tida boleh di kasari sedikit, ada kotjak.
12	Ramboet item ngatap jang ada boeloe likatnja.	Lĕbih dari baik, djalannja apa apa dengen betoel dan tĕtĕp perdjandjiannja tida maoe djoesta dan semoa pikiran sampe; slamĕt tida

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
		kotjak, kaloe tanggoeng sama orang lain dia brani toeloeng sampe mati.
13	Batoek kĕtjil.	Koerang ingetan dan koerang pikiran.
14	Batoek lebar.	Bengis tledor.
15	Batoek sedeng.	Orang banjak kasian liat padanja, kalahan, sembarang pakerdjaän dia soeka kalah.
16	Djengkeroet moedjoer di tengahnja alis.	Tanda banjak soesahnja dengen soeka marah tida pantas, bitjaranja tida baik.
17	Djengkeroet malang di mana batoek.	Banjak pinternja, banjak pengampoenan sama lain, apa-apa soeka kala.
18	Alis dengen ramboet aloes.	Tanda slamĕt, baik hatinja, orang banjak soeka pada dianja, tida poenja bintji sama orang.
19	Kaloengsoer alisnja.	Tanda tledor, soeka makan banjak dan banjak omong kosong.
20	Alis tepoeng.	Banjak djalan djahat dan taoe boesoek dengen baiknja orang.
21	Alis djalan ka atas.	Soeka di goenggoeng sama orang dan kotjak adatnja.
22	Alis sedeng.	Semoanja pakerdjaän baik dengen slamĕt.
23	Koeping kĕtjil.	Tanda banjak salahnja, soeka bikin salah sama orang.
24	Koeping lebar.	Tanda bodo tapi dia poenja hati slamĕt.
25	Koeping sĕdĕng.	Dia semoa bikin seneng sama lain orang, itoe adatnja tida bisa bintji sama orang lain.
26	Mata lebar.	Boesoek di moeka, pengabisan djadi baik.
27	Mata tjioet.	Banjak pendjagaän, kaloe ada perkara brani betoel tapi banjak koewatir.
28	Mata sĕdĕng.	Hati baik dengen djalan agama, tĕtĕp djadinja samoa.
29	Mata dalem.	Soeka geger, seneng djalan djahat dan soeka memboesoekken lain orang.
30	Mata pendoel.	Drengki dan nakal, soeka bikin tjilaka orang dan menoendjoekken kapinterannja.
31	Aloes idepnja.	Ada koerang ingetan dan koerang bisa bitjara.
32	Mata jang djarang-djarang kedepnja.	Baik, kaloe bitjara sama orang banjak hormat merendakken badannja.
33	Mata jang paling item.	Banjak dia poenja akal, menoendjoekken orang pinter.
34	Mata biroe.	Itoe radjanja bangsat-bangsat, djahat sekali dia poenja adat, tida poenja maloe dan banjak djoestak.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
35	Mata merah.	Banjak brani, koerang ingetan.
36	Mata koening.	Djahat, itoe pantes djadi goeroe ataoe loerahnja maling.
37	Mata lijep lindri tida tjioet tida lebar kědĕp djarang tadjĕm pengliriknja.	Lĕbih dari baik, itoe tanda mantĕp dia poenja kerdja dan djandjiannja, tida poenja hati bentji sama orang, soeka bikin baik sama orang, kaloe bitjara betoel tida maoe sembrana dan tida kotjak.
38	Poetinja mata banjak biroenja.	Tida baik, orangnja bloeboet, brani dapĕt marah dan djahat adatnja.
39	Mata sedeng tida tjampoer tanda lain.	Baik soeka pakerdjaän slamĕt tida seneng djalan pakerdjaän jang tida pantes.
40	Kaloe di dalem mata lihat tanda seperti moeka ketjil.	Tanda oemoer pandjang, orangnja kaloe bitjara sama ketawa.
41	Pingir mata banjak djengkeroet.	Tida ada maloenja, soeka bikin kasian sama orang.
42	Mata nahilaler ngoemoes dridjilan 2 pinggir seperti gerenting leher.	Tanda tida baik, orangnja soeka bikin roesak orang lain.
43	Mata koening poetihnja tida kalihatan.	Tida baik, itoe orang radjanja orang boesoek.
44	Mata merah matjemnja seperti mata sapi.	Tanda koerang pikiran, orangnja soeka berkendakan, soeka minoem minoeman jang kĕras, banjak sembrana, bodo, tida maoe kerdja jang baik.
45	Mata biroe moeda.	Tanda orangnja soeka sekali segala roepa pakerdjaän jang baik dan djaoeh dari pakerdjaän jang tida pantes.
46	Mata nahilaler.	Itoe orang poenja adat lĕbih dari boesoek.
47	Mata soengsoen ketjepnja.	Tanda orangnja banjak penakoet.
48	Mata kaloe tidoer pendoel seperti bengkok, kaloe bangoen djelalat.	Tanda orangnja ada ingetan bĕsar kapala dan kotjak, soeka membaikken dirinja langkak dan bodo, djaoeh ingetan jang baik.
49	Kaloe mata idepnja tida kendjeng roesoeh kijip kijip kaloe melihat.	Itoe orangnja ratoenja orang gila, djanganorang dĕkĕt doedoek seperti dĕkĕt sama oeler doemoeng sebab kaloe tida gigit semboernja soeda seperti setan
50	Mata nglerik ngĕtan ngoeloen.	Tanda orangnja tida taoe djalan baik ataoe boesoek, seperti koetjing adatnja.
51	Idoeng bangoennja pandjang.	Orangnja bĕsar hatinja, sering djalan jang tida betoel.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
52	Idoeng tebel di tengahnja lobang doewa.	Tanda orangnja banjak bitjaranja.
53	Idoeng besar oedjoengnja.	Itoe tanda orangnja djoesta, banjak omong kosong.
54	Idoeng bĕsar di bawah.	Itoe tanda orangnja soeka berkendak soeka orang perampoewan.
55	Idoeng lebar lobangnja.	Orangnja hati drengki, nakal, soeka bikin soesah sama orang, dan djahat adatnja.
56	Idoeng sedeng.	Tanda baik, orangnja kelakoeannja baik, dan baik sama orang lain.
57	Bibir tjioet ataoe ketjil.	Tanda orangnja banjak takoetnja.
58	Bibir tebel.	Menoendjoekken orangnja dengen hati marah, tida takoet orang.
59	Bibir sedeng.	Baik, orangnja hati dan bentjinja sabar sama orang.
60	Bibir tipis.	Tanda orangnja ada ingetan tida bisa loepa.
61	Bibir biroe.	Tanda orangnja hati tida betoel dan sering djoesta.
62	Bibir semoe merah tida dari makan siri, sedeng tipisnja.	Tanda orangnja paham tida jang di angelken, dan dia poenja adat slamĕt.
63	Gigi djarang kĕtjil-kĕtjil.	Orangnja ada ingetan bĕsar dan boesoek.
64	Gigi pandjang bĕsar djarang.	Tanda orangnja mengarah.
65	Gigi sedeng dan rata.	Tanda orangnja berakal soeka toeloeng sama orang lain.
66	Djanggoet lintjip.	Orangnja koerang ingetan, kaloe tjampoer pada orang lain nakal, kaloe bitjara sala.
67	Djanggoet tĕbĕl dan bĕsar.	Orangnja bekitjik nakal, bĕsar sanggoepannja.
68	Djanggoet sedeng.	Menoendjoekken orangnja baik dan hati slamĕt,
69	Djanggoet di tengah ada tjiri seperti djoerang.	Djarang ada; tanda orangnja slamĕt dan tida ada penjakit.
70	Soewara kĕras.	Tanda orangnja brani pakerdjaän sendiri, ataoe toeloeng sama orang sakit sampe mati brani di pikoel sanggoep.
71	Soewara kemeng.	Orangnja lemoeh sama berkelai, ataoe banjak loepa.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
72	Soewara sĕdeng.	Orangnja tida maoe menbediriken badang, seneng jang slamĕt sadja.
73	Ramboetnja djinggot lemboet aloes.	Tanda orangnja pelan pikirannja dan aloes adatnja.
74	Ramboetnja djinggot ngrempel jang tida bangoen.	Itoe tanda orangnja menlĕbihi pikirannja.
75	Ramboetnja djinggot pandjang dan djarang.	Tanda orangnja koerang ingetannja.
76	Ramboetnja djinggot djarang dan aloes.	Orangnja banjak akal dan toeloeng pada orang lain tjari akal.
77	Ramboetnja djinggot sedeng bangoennja.	Baik dan slamĕt, orangnja pikir baik dan bersama orang lain djoega baik.
78	Ramboet djinggot jang brintik.	Djahat hatinja, orangnja boesoek tida takoet di mara.
79	Leher pendek.	Tida baik, orangnja soeka djalan djahat.
80	Leher pandjang.	Orangnja soedo hati, menjimping kaloe ada soesah.
81	Leher tĕbĕl.	Tanda orangnja soeka makan sembarang, tida poenja maloe.
82	Leher sedeng.	Orangnja banjak ingetan, sampe mengerti, kaloe bitjara pelan dan baik adatnja.
83	Baoe lebar.	Baik, kaloe ada perkara, ataoe dapĕt soesah orangnja brani pikoel dan soeka toeloeng pada orang lain dalem pakerdjaän.
84	Baoe ngringkoes ataoe ketjil.	Orangnja soeka sekali djalan pakerdjaän jang tida pantes, soeka bikin soesah sama orang sabelah kanan kiri, seperti setan hatinja.
85	Dada lebar.	Tanda orangnja tledor banjak maoenja.
86	Dada sĕdĕng.	Tanda orangnja baik dan slamĕt hatinja.
87	Pĕroet bĕsar.	Tanda orangnja banjak males.
88	Pĕroet sĕdĕng.	Orangnja titi barang pakerdjaännja.
89	Poepoe bĕsar tida tertimbang sama badan.	Orangnja kĕras tetapi koerang ingetan.
90	Djari kaki dan tangan pendek.	Orangnja tida mentakil, tida baik ingetannja.
91	Djari kaki dan tangan pandjang dan aloes.	Tanda orangnja, dia poenja adat dan kalakoean slamĕt.
92	Djari kaki dan tangan sedeng tetapi tĕbĕl.	Tanda orangnja koewat dan baik adatnja.

DE GELAATKENNIS IN EUROPA.

Heeft Indië een *Wirasat-ing soedjalmo*, ook Europa heeft de gelaatkennis door Dr. Lavater bestudeerd en samengesteld. Hij bewijst het een en ander van de gelaatkennis uit de gedaante van het hoofd en zegt, dat het gelaat de spiegel is, waarin zich de hartstochten, alle zielsvermogens en karaktertrekken afspiegelen. Hij stelt de volgende bewering vast:

Een hoofd, dat geëvenredigd is aan de overige lichaamsdeelen, dat derhalve niet te groot is en niet te klein, moet ontwijfelbaar een scherper verstand hebben dan een hoofd, hetwelk de juiste evenredigheidsverhouding mist. Is het hoofd te groot, dan verraadt het domheid: is het te klein, dan verraadt het zwakheid en dwaasheid; het moet ook niet te spitsvormig zijn. Is het voorhoofd eener vrouw als de zetel van schaamtegevoel, edel gewelfd, en heeft het in een rechte lijn tusschen de wenkbrauwen een voelbare indieping, dan bezit die vrouw groote deugden, ongemeene verstandelijkheid en een fieren trots, die nochtans gepaard is met bescheidenheid; heeft daarentegen het voorhoofd in het midden of meer benedenwaarts een in meerdere of mindere mate, doch overigens schier onmerkbare, van boven naar beneden loopende indeuking, zoo verraadt zulks zwakheid en trek naar liefde. Groote en lichtblauwe, van terzijde beschouwd bijna doorschijnende oogen zijn de kenteekenen van een vlugge bevatting, van een zeer prikkelbaar, achterdochtig, ijverzuchtig en moeielijk te leiden karakter, en van een wulpsch temperament, — kleine, zwarte en glinsterende oogen, onder een paar zwarte wenkbrauwen, duiden listigheid, beradenheid en zucht tot kuiperij aan; — zwakke, dunne, bijna haarlooze wenkbrauwen, met lange gebogen ooghaartjes, verraden een weekelijken geest en een koud hart; — vrouwen, die iemand niet goed in de oogen durven zien of die een aarzelenden, onbestemden blik hebben, zijn niet oprecht. Heeft de vrouw tusschen den overgang van het voorhoofd naar den neus, welke als het uiteinde van het voorhoofd aangemerkt wordt, niet of althans een kleine indieping, zoo is zij tot geen enkele verhevene, grootsche of edele handeling in staat. Is haar neus opgewipt, heeft zij tusschen den overgang van het voorhoofd naar den neus geen merkbare indieping, zoo duidt dit een geneigdheid tot wellust aan, een overhelling tot de vermaken der wulpschheid, tot jaloezie en tot eigenzinnigheid. Een vrouw, die met een neerhangenden neus bedeeld is, is nooit oprecht en goed, zij is bestendiglijk koud en ongevoelig, boosaardig en grilziek, en weinig mededeelzaam. Dikke lippen hebben meestal begeerige, wellustige, valsche en grofgevoelende vrouwen; kleine lippen, bij zichtlijnige mondspouwing verraden doorgaans boosaardigheid en valschheid.

Een mond, die zonder gewrongenheid, zonder merkbare inspanning dicht gaat en welker lippen in natuurlijke harmonie tot elkander staan, onder een voorhoofd, dat een weinig achterwaarts gebogen is, terwijl zachte gelaatstrekken daarmede gepaard gaan, en een paar zachte handjes zonder rimpels in het vel — biedt al de kenteekens aan van datgene, waarnaar de man verlangt.

Een meisje met breede, dikke, lange kin heeft een ruw, trotsch en

driftig karakter; heeft zij echter aan de kin of aan den hals wratten of haren, zoo zal zij een goede huismoeder worden; zij is opmerkzaam, maar van een verliefd temperament. Een meisje, dat in haar gang, in haar gelaat, aan haar mond iets scheefs heeft, heeft ook in haar denkwijze, in haar karakter iets scheefs, iets dat tegen de gewenschte eigenschappen aandruischt, bijv. valschheid, eigenzinnigheid, zucht tot tegenspreken, bedriegzucht, aartsdomheid, enz., en gaat zij daarbij nog eenigszins mank (mank geboren), dan is zij niet te vertrouwen.

Een vrouw met rollende oogen, gebogen neus, roode wangen, een zelden onbeweeglijken mond, een kin met een merkbaar kuiltje, een rood voorhoofd, een zacht vel, is wellustig; een vrouw met ingedrukt neusbeen, grooten ronden boezem, fraaie tanden heeft veel aanlokkends; een vrouw met fletsche kaken, kleine lippen, oogen met een rooden rand rondom, bleekgele kleur van vel, dikke haren is op weg ter verdorvenheid of ten grave.

Dr. Gall voegt daaraan het volgende toe:

Hoe grooter de verhevenheden op de oppervlakte des schedels zijn des te grooter is ook de neiging en hartstocht, twee verhevenheden of bubbels, vlak boven den nek verraden de eene den trek tot liefde en de andere den trek tot wellust. Zij, die onder het praten steeds glimlachen, bij elk woord glimlachen, zelfs den glimlach bij den groet niet kunnen nalaten, zijn niet oprecht, hebben een valsch karakter, durven nooit openlijk voor hun meening uitkomen, zijn achterhoudend en werken steeds in het geheim om wraak te nemen. Zoo lang die wraak niet bevredigd is, zijn zij lief en aardig, totdat men onverwachts de boosheid van hun karakter ondervindt.

5. HAL WIRASATNJA ORANG PERAMPOEWAN.

Evenals bij de »*Wirasat-orang*", die voor beide geslachten kan geraadpleegd worden, worden ook in deze petangan al de lichaamsdeelen der vrouw beoordeeld naar hun vorm, waarnaar het goede en het kwade van het karakter der vrouw voorspeld wordt.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Item, ramboet aloes, badan bĕsar, namanja »*Kontjang lepasan.*"	Baik, boewat bini ataoe sĕlir slamĕt.
2	Koelit koening, badan ketjil, ramboet aloes lembek, bĕsar tetek, namanja »*Raseksa Doerga.*"	Djahat, tida boleh boewat bini ataoe sĕlir, sering bikin mati lakinja.
3	Koelit lemes aloes, merah teroes di oedjoeng ramboet, tetek ketjil dengen ada andeng andeng di koepingnja.	Djahat, tida boleh di bikin bini ataoe sĕlir, panas, pegang apa apa lĕkas abis.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
4	Koelit poetih seperti koelit langsëp, banjak bitjara, kasar ramboetnja.	Baik, datengken doenia dengen kaoentoengan dan soeka djalan agama, dapët rachmat dari jang Maha koewasa.
5	Moeka semoe pandjang, roepa bantat semoe merah, pandjang leher namanja »*Doergasari.*"	Djahat, tida boleh di bikin bini ataoe sëlir dan samasekali tida boleh di piara.
6	Ramboet item lembek moeka semoe pandjang, ketjil poepoenja, koekoe pandjang ketjil.	Baik, boewat bini ataoe selir slamët, mendatengken oentoeng tetapi boesoek adatnja kaloe berkalai sama lakinja lantas pergi tinggal roemah.
7	Item, ketjil kaki dan djarinja, lembek ramboetnja.	Baik, boewat bini ataoe sëlir slamët.
8	Badan ketjil pantas, koelit semoe merah, ramboet item pandjang, namanja »*Padmanegara*".	Baik, menlëbih sama lain lain, kapinterannja sembarang, dan bisa bikin seneng lakinja.
9	Badan koening, ramboet kasar pandjang, oedjoeng semoe merah.	Adatnja kaloe ada orang omong soeka menjaoet dan brani sama lakinja.
10	Moeka njermimih, bibir ngintip, badan koening namanja »*Santen soemangga waroe*".	Adatnja kaloe moelai kerdja ingetan seneng tapi pengabisan tida bisa djadi, djaga betoel dan takoet sama lakinja, hatinja seperti segara.
11	Bangoen praboe, roepa bagoes tida bertingkah, tinggi pantes, bitjara tida banjak.	Baik, atinja sabar dan lëbih soeka sama lakinja, tida koerang pendjagaän.
12	Koelit koening, otot item, sinom pandjang, mata lijep lindri, bitjara pelan, moeka manis namanja »*Madoegoentoe*".	Itoe radjanja perampoewan, kaloe dapët taoe baik di ambil boewat bini, djaga lakinja dengen betoel dan tida takoet banjak sëlir, tida takoet sama maroe.
13	Ketjil pantas, koelitnja semoe koening idjoe, ngrempel sinomnja.	Itoe pantes boewat bini, lelaki banjak soeka.
14	Lentjir moeka, koening badan, ramboet këras, moeka adas, namanja »*Gedang soeloeh*".	Tanda sampoerna, slamët hatinja, baik adat dan kalakoeannja.
15	Lendjang koening semoe galak, manis moekanja, mata djait, namanja »*Goentoer madoe.*"	Baik boewat bini, madjoe pakerdjaän, mantep sama lakinja.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
16	Bambang awak, moeka manis semoe idjoe; namanja »*Setra.*"	Terlaloe soeka sama lakinja, slamēt hatinja dan baik pendjagaännja sama lakinja.
17	Lentjir, koening semoe idjoe rijoe-rijoe moekanja, namanja »*Ngembat lawoeng,*" kaloe djalan, namanja »*Matjan laper*".	Itoe boleh di tjari sebab baik boewat bini bisa sembarang dan djadi baik.
18	Leher mangloeng, kaki ketjil merit, namanja »*Mendjangan ketawan*".	Tanda bisa tjampoer dan bikin enak sama orang lĕlaki. Boewat piara koerang baik.
19	Pendek ketjil, moeka manis soemringah; namanja »*Mritja petjah.*"	Baik, tanda tjakĕp semoa pakerdjaän, tida koerang apa-apa dan djaga baik lakinja.
20	Kaki ketjil, baoe poendak sedeng lebarnja; namanja »*Toema bisika.*"	Baik boewat tjampoer lĕlaki enak, pantes boewat di piara permain.
21	Tinggi semoe, matanja djait, gandes bitjaranja; namanja »*Damar kanginan*".	Baik bisa djadi sobat sama soedara, sering kali boleh di mintai toeloeng kaloe ada pakerdjaän, dan bisa toetoep perkara lakinja jang tida pantes.
22	Lintjir, ramboet kĕras, semoe merah moekanja; namanja »*Doergasari*".	Baik adatnja tetapi kapinteran sedeng sadja.
23	Sarentek pengawak dara koeningnja benglee kĕris, mata djait, pelan bitjaranja; namanja »*Woelan dadar dawek noening*".	Sedeng semoa, pantes, tida koerang apa-apa.
24	Denok koening neloelek moekanja; namanja »*Padmasari*".	Sanggoep sadja boewat bikin main lakinja.
25	Ketjil badan semoe merah, moeka, semoe biroe ngroempoel sinomnja; namanja »*Soerja soeroep*".	Simpet, sering bikin kaget sama orang lĕlaki boewat piara baik.
26	Item manis, ramboet lĕmĕs ngandan andan rijep-rijep bangoennja moeka; namanja »*Lintang karahinan*".	Baik, sabar, dan hormat sama lakinja, baik adat dan kelakoewannja.
27	Lamboeng ketjil, aloes koelitnja ramboet pandjang item, namanja »*Menjan tjinandi*".	Baik boewat bini, pinter dan hormat, tjakĕp kerdjanja.
28	Item lĕmĕs, lembek ramboetnja, badan bĕsar, namanja »*Kentjana*".	Baik sekali boewat bini ataoe sĕlir dan adatnja baik.

	ROEPANJA.	BAIK BOESOEKNJA.
29	Item koelitnja, dedek bĕsar pandjang, kakinja pendek; namanja »*Koentji kentjana*".	Baik sekali boewat bini ataoe s lir, boewat tĕmĕn djoega baik.
30	Koening lĕmĕs ramboetnja bĕsar tetek namanja »*Raseksi*".	Tida boleh boewat bini. sering dia bikin mati lakinja.
31	Badan koening, ramboet lemes troes di oedjoeng, bĕsar teteknja.	Tida baik, apa jang dia kerdja djadi roesak sebab tangan ~~pando.~~
32	Koelitnja badan semoe poetih. banjak bitjaranja, kĕras ramboetnja, tetek dan badan sedeng.	Tanda bagoes, adat baik. menbawa oentoeng dan dia soeka sekali djalani agama.
33	Moeka loentjoep, kaki pandjang, badan koeroes pandjang tida dari penjakit.	Tida baik, boros. apa jang dia kerdja abis sadja dan soeka djoesta.
34	Item. aloes ramboetnja, moeka pandjang, badan pandjang pantes sama kakinja.	Baik boewat bini ataoe s lir bisa mendatengken kaoentoengan, tetapi djahat kaloe berkalai sama lakinja lantas tinggal roemahnja.
35	Badan koening. ramboet keras, pandjang di oedjoeng dan lemes; namanja »*Retnakentjana*".	Baik boewat bini ataoe sĕlir. betoel kaloe bitjara, slamĕt hatinja, tjoekoep semoa pakerdjaän.
36	Leher pandjang, moeka semoe merah; namanja »*Doergasari*".	Itoe tanda boesoek, tida boleh di bikin bini ataoe sĕlir dan tida boleh di piara.
37	Badan item; namanja »*Mahoeroepnja*".	Itoe boewat tjampoer lĕlaki enak dan aneh sendiri, soeka tjioem lakinja dan bikin seneng padanja.

Is de man zeer gesteld op een vrouw met goede teekens, ook de Javaansche vrouw heeft haar keuze en waardeert eigenschappen in den man; om haar te behagen moet hij zijn van een onberispelijken bouw van het lichaam in het algemeen en van een licht goudgele tint; zijn hoofd moet eer groot dan te klein zijn; het haar recht slank, lang en zwart; het gelaat regelmatig en ovaal met goedgevormde en gebogen werkbrauwen, overschaduwde, zachte maar sprekende oogen. Zijn neus moet scherp zijn en min of meer vooruitstekend; de mond niet te groot en omlijst door dunne roode lippen, terwijl de daarin besloten tanden regelmatig groot en goed aaneengesloten, ook blinkend zwart moeten wezen, en wanneer een knevel bestaat, dan moet deze goed gevuld en zwart zijn. Een gelaat zonder baard of knevel echter wordt dikwijls meer op prijs gesteld, misschien omdat de Javanen over het algemeen op hun lichaam weinig behaard zijn, en een volle baard of knevel

de goede of slechte teekens, die verschillende dieren hebben.
Soerongga = Ki van rijpaard, doch minder hoog dan Sitihan

zelden bij hen gevonden wordt. Zij echter, die een goed gevulden baard of knevel hebben, zijn daarop dikwijls niet weinig trotsch.

Voorts moeten zijn borst en schouders goedgevormd en breed, de laatste zelfs min of meer hellend zijn van af den hals, zijn ledematen lenig en aan zijn algemeenen bouw geëvenredigd, zijn stand recht en zijn gang kalm, gelijkmatig, niet veranderlijk of ongeregeld.

Ook in zijn spreken en verder doen en laten moet de man het toonbeeld zijn van kalmte en bezadigdheid; een zenuwachtig, beweeglijk gestel wordt verre van geroemd of aangenaam gevonden.

---

6. HAL KATOERANGGA KOEDA DI DJAWA-WETAN.

(Gebruikelijk in Oost-Java en in de Vorstenlanden Soerakarta en Djokjakarta).

Onder *katoerangga koeda* verstaat men die verzameling van op nauwkeurige waarneming gegronde en met verschillende omstandigheden en gebeurtenissen in het leven der menschen in verband gebrachte gegevens, welke dienen om de goede of kwade eigenschappen van paarden te leeren kennen en de mogelijk daaruit voortvloeiende gevolgen, enz. te voorspellen.

Dat hieronder veel bijgeloof schuilt, is niet tegen te spreken; toch heeft de kennis dezer *katoerangga koeda* haar nut, daar zij in het praktische leven van den Javaan en van ieder, die te midden van Javanen leven en werken moet, dikwijls geen geringe rol spelen.

Bij de samenstelling van den ondervolgenden *katoerangga koeda* hebben wij nagenoeg alle van dien aard in gebruik zijnde schrifturen geraadpleegd, ten einde hem zoo volledig mogelijk te maken..

HAL OENJENGANNJA KOEDA.

	NAMANJA OENJENGAN.	TEMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Mathi, ataoe Mathi pepak.	Kanan kirinja kapala dan mengapit koentjoeng koeda.	Baik dan slamět jang piara bole oentoeng
2	Soenjataka.	Sabelah kanan dan kirinja koentjoeng kapala.	Tida baik, kaloe di toenggangi temtoe mendjatohken.
3	Roeboeh karna.	Kablakang oenjengan Mati.	Boesoek, jang piara, kaloe pegang kerdja tentoe di lěpas dari pangkatnja, kaloe terpake di

	NAMANJA OENJENGAN.	TEMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
			prang jang toenggangi di boenoeh sama satroe.
4	Sarap sari.	Menglabang tampatnja oenjengan Mati.	Baik, kaloe terpake ataoe di toenggangi di prang, dapět oentoeng.
5	Mathi soewoeng.	Itoe namanja oenjengan Mathi kaloe tida kalihatan.	Kaloe koeda tida poenja oenjengan Mathi itoe boesoek, jang toenggangi tida bole ada pengharěpan tida slamět di toenggangi di prang.
6	Satrija manah.	Oenjengan doewa di kapala, satoe ada kanan kamoendoer, lain kiri kamadjoe oenjengan Mati pepak.	Slamět di toenggangi di paprangan.
7	Satrija kapanah.	Oenjengan di kapala doewa bidji satoe jang kiri kamoendoer lain kanan kamadjoe.	Tida baik, kaloe terpake di prang di mana tinggal jang toenggangi kena satroe ataoe dapět sakit.
8	Doekoen mesgoela.	Koeda perampoewan boeloenja dan tampatnja oenjengan Mathi djoega poetih.	Baik, jang piara slamět dari perkara penjakit.
9	Djajengrana.	Oenjengan di atas oedjoengnja koeping.	Baik jang piara boleh oentoeng dalěm pakerdjaän.
10	Sandi tawang.	Oenjengan di bawah koeping ketoetoep ramboet soeri.	Baik, jang piara dapět rědjěki.
11	Dandang soesoemping.	Oenjengan di bawah koeping.	Tida baik, jang piara panas pendapetannja.
12	Dandang aringaring.	Oenjengan di bawah watesnja koeping satoe dridji tingginja.	Tida baik, djahat pendapětannja kaloe di piara jang piara tida boleh slamět.
13	Dandang sasengkang.	Oenjengan di tengah tengahnja koeping.	Tida baik, jang piara sering dapět kabar jang tida sěněng.

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
14	Dandang soeweng.	Oenjengan di pilingan kabawahnja koeping.	Tida baik, panas, jang piara dapět soesah.
15	Badenta ingtawang.	Oenjengan di bawah koeping atasnja goeroeng.	Baik dan slamět, di toenggangi orang jang ada pangkat pantes.
16	Pagas.	Oenjengan di poetjoek koeping kanan.	Tanda djahat, jang piara tida bisa larang penjakit; kaloe di toenggangi di perang soedah tentoe dapět loeka.
17	Mata djelalatan.	Oenjengan di oedjoengnja koeping kiri.	Tida baik di piara, jang toenggangi di dalěm perang tida bisa larang satroe, dan kena sakit.
18	Dewa nglajang.	Koeda boeloe poetih, ekor pandjang dengan oenjengan seperti tjiri di koeping kanan.	Baik dan slamět, jang piara dan toenggang di perang boleh tangkep satroe banjak.
19	Satrija Soesoeping.	Oenjengan satoe roepa satoe tampat di koeping kanan dan kiri.	Baik dan haroes, boleh di piara sama orang jang ada pangkat běsar.
20	Satrija tjoendoek kembang.	Oenjengan doewa djedjer di batoek tampatnja tjithak.	Baik dan haroes boleh di toenggangi orang jang ada pangkat běsar.
21	Tradjoemas.	Oenjengan tiga menradjoe ada di batoek.	Baik slamět dengan rědjěki, jang piara dapět banjak oentoeng dengen sěněng hati salamanja, dengen di tjintai orang banjak.
22	Bajakepranggoel.	Oenjengan doewa djedjer di atas batoek dan kabawah tampatnja dari garis mata.	Djahat, jang piara se ring dapět soesah.
23	Djaga satroe.	Oenjengan ampat di batoek djedjer doewa di atas dan doewa di bawah tampatnja tjithak.	Baik, jang piara slamět jang toenggang di prang tida kena pelor, pedang ataoe satroenja.
24	Satrija amongbala.	Oenjengan tiga djedjer di batoek.	Baik dengen haroes boleh terpake orang jang

NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEK.
		ada pangkat bĕsar, jang toenggang di prang menang sama satroenja.
25 Tradjoe-pandan tjatoer.	Oenjengan ampat djedjer doewa di atas doewa kabawah batoek tampatnja di garis mata.	Baik dan haroes, pantes terpake orang jang ada pangkat bĕsar, jang toenggang di prang menang sama satroenja.
26 Tadah loep.	Oenjengan di bawah mata.	Boesoek, jang piara sering dapĕt sakit, jang toenggangi berdjalan djaoeh dari rĕdjĕkinja.
27 Gedong minep.	Oenjengan di atas mata.	Baik, jang piara bisa simpen oewang dan boleh dapĕt rĕdjĕki.
28 Soereng gana.	Koeda boeloe merah koelit mangis, jang ada oenjengan di mata kanan.	Baik, jang piara dapĕt banjak rĕdjĕki sampe djadi kaja.
29 Goedik-ngilo.	Koeda boeloe merah jang ada oenjengan sabelah mata kiri.	Djahat jang toenggangi sering djatoh.
30 Gondrek ngilo.	Oenjengan di sabelah mata kiri.	Djahat, jang toenggangi sering djatoh.
31 Toeroen tangis.	Oenjengan di bingki mata pasoeloehan.	Tida baik, jang piara dapĕt banjak soesah sampe menangis.
32 Boeta gendong.	Oenjengan di lekok bingki matanja.	Djahat, sering tida soeka berdjalan dan jang piara ataoe jang terpake di moeka glinding, ataoe jang di toenggangi dapĕt sakit sampe mati.
33 Koetha westhi	Oenjengan doewa mengapit di idoeng.	Djahat, jang piara tida lama lantas dapĕt sakit dengen soesah.
34 Kemil.	Oenjengan di wangnja pipi.	Tida baik, jang piara tida bisa simpen oewang.
35 Boekem.	Oenjengan di pipi kanan dan kiri.	Djahat, jang piara dapĕt ingetan djahat.

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
36	Amangkoerat.	Oenjengan di pipi teroes di kamaloean.	Baik, slamět dengen rědjěki dan haroes, boleh di piara pada orang jang ada pangkat běsar, jang membawa banjak bala.
37	Ahil.	Oenjengan di sabelah satoe pipi sadja.	Boesoek, jang di piara itoe sering bertanda boesoek sama anak anak dan sobat sobat.
38	Sendang kalingka.	Oenjengan doewa jang ada di pipi.	Tida baik, jang piara sering dapět tjilaka. jang di toenggangi djatoh sampe loeka.
39	Doekoen maspi koela.	Koeda perampoewan boeloe merah jang ada oenjengan di pipi.	Baik dan rědjěki, jang piara boleh oentoeng.
40	Koekoeris, ataoe koeris.	Oenjengan jang ada di bibir kabawah.	Tida baik, jang piara tida bisa simpen oewang.
41	Nila kontha.	Oenjengan jang ada di bibir kiri.	Baik dengen haroes boleh di toenggangi orang jang ada pangkat běsar.
42	Boedjangga boekem.	Koeda item jang ada oenjengan di bibir atas kirinja.	Baik dengen slamět, boleh di toenggangi orang jang ada pangkat běsar, kaloe di toenggangi jang pergi di prang dapět oentoeng dan boleh oesir satroenja.
43	Pralabinggaloka.	Koeda boeloe merah jang ada oenjengan di bibir atas.	Tida baik, jang piara sering dapět sakit dan menoelari pada tetangganja.
44	Dandang noenggang djisim.	Oenjengan moengser di bibir atas.	Tida baik, jang piara sering dapět sakit, jang toenggangi dapět ingetan djahat, dan mengadjari sembarang jang tida baik pada orang lain.
45	Boedjangga ngoembara.	Koeda boeloe item jang ada oenjengan di bibir atas.	Baik, dan rědjěki jang toenggangi di prang dapět oentoeng.

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
46	Poestaka ladang.	Koeda boeloe koening jang ada oenjengan di bibir sabelah kiri.	Baik, dan rĕdjĕki, jang piara dapĕt banjak oentoeng sampe djadi kaja.
47	Gorok.	Oenjengan jang ada di goeroeng leher.	Tida baik, jang toenggangi di prang kena sama satroenja.
48	Hardja pralaja.	Oenjengan di leher ka atas.	Baik, jang piara salamanja tida koerang satoe apa.
49	Sangkala kaloeng.	Oenjengan di leher djaoehnja lima ataoe anem dridji dari koeping.	Boesoek dan djahat, boewat jang piara banjak tjilakaän.
50	Katoenggeng tjaja.	Oenjengan jang ada di djalak leher.	Djahat, jang piara dapĕt tjilaka dan dia sama bini dan anaknja sering sakit.
51	Radja wahana.	Oenjengan pandjang ada di leher troes sampe di dada.	Baik, jang piara di tjintai sama orang pangkat tinggi.
52	Satrija wirang.	Oenjengan di sablah kanan leher.	Tida baik, jang piara sering dapĕt maloe.
53	Satrija lelakoe.	Oenjengan ada di tenggok leher.	Baik, jang piara dapĕt rĕdjĕki sampe kaja.
54	Koesoema bini seka.	Oenjengan sabelah iringan leher.	Baik, jang piara slamĕt tida koerang apa-apa.
55	Bahoe reksa.	Oenjengan doewa di dada kanan dan kiri.	Baik dan boewat priaji toeloes pangkatja, jang toenggangi di prang tida kena pelor ataoe satroe.
56	Matjan kakoetha sringi.	Oenjengan tiga ada di handeman di bawah dada.	Baik, jang piara di takoeti pada orang.
57	Hoetah-ati.	Oenjengan ada di handeman dada betoel.	Boesoek sekali, seperti angker pendapĕtannja.
58	Kokonang amangkoerat.	Oenjengan menradjoe dan teroes di poeroesnja dada.	Baik sekali, jang piara banjak oentoeng.
59	Pasoepati.	Oenjengan di tengah dada betoel.	Tida baik, jang piara dapĕt banjak tjilaka.
60	Soedjen teroes.	Oenjengan di tepa badan.	Boesoek, jang piara idoepnja tida karoean.

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
61	Soeroeng.	Oenjengan di bokong kiri dari badan.	Baik dengen haroes kaloe di toenggang orang jang ada pangkat tinggi, dia poenja prentah semoea di toeroet sadja.
62	Klabang angleng.	Oenjengan ada di bokong badan teroes di djoeboer.	Boesoek, boewat jang piara panas pendapetannja.
63	Dendeng wong.	Oenjengan di badan betoel di tampatnja songowedi.	Tanda dari koeda jang paling boesoek sekali, terlaloe djahat, jang toenggangi dapět tjilaka běsar, sering sampe mati.
64	Kala djongok.	Oenjengan di geger badan di tampatnja lapak.	Tida baik, jang piara sering dapět tjilaka.
65	Kala sapit.	Oenjengan di badan di tampatnja amben.	Tida baik, jang piara tida karoean idoepnja.
66	Sapit.	Oenjengan di badan di tampatnja tjatjingklok.	Djahat sekali, jang piara, ataoe jang toenggangi kena perkara sadja.
67	Satrija pinajoengan.	Oenjengan di tjethik badan betoel garisnja geger sablakangnja selebrak.	Baik dan haroes, bole di toenggangi orang jang ada pangkat tinggi, jang piara dapět rědjěki dan hormat, jang toenggangi di prang tida koerang apa-apa dan dapět oentoeng dengen hormat.
68	Soedjen tjatjap.	Oenjengan di badan sabelahnja amben tetapi tida ketoetoep.	Baik, jang piara boleh slamět di dalem pakerdjaän.
69	Temboeng basa.	Oenjengan di lempengnja badan kanan dan kiri.	Boesoek, jang piara sering geger sama sanak soedara dan soedara, sering djoega sama orang lain.
70	Berang tjak.	Oenjengan di lempengnja badan di sabela kanan ataoe di sabela kiri, tjoema satoe tampat sadja.	Tida baik, jang piara sering soeka marah sama temennja roemah ataoe boedaknja.

NAMANJA OENJENGAN.		TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
71	Kala kawet.	Oenjengan doewa di badan di kawet kanan dan kiri.	Baik, jang toenggangi tida koerang satoe apa, tetapi jang piara sering soesah.
72	Aneroes.	Koeda poetih oenjengan sabelahnja pantat.	Boesoek, jang piara tida slamět.
73	Kendit.	Oenjengan di badan kapipit pikang.	Boesoek, jang piara sering dapět soesah sadja.
74	Kala moemboel.	Koeda merah jang ada oenjengan di badan di ambenan.	Boesoek, jang piara ataoe jang toenggangi dapět tjilaka, jang toenggangi di prang tentoe di boenoeh sama satroe.
75	Doerga rantjana.	Koeda perampoewan boeloeh merah, oenjengan di paha badan.	Tida baik, jang piara sering sakit sampe mati dan jang poenja, dalem roemah ada kematian.
76	Kombang-angleng.	Oenjengan di badan tampatnja di paha sabelah lobang pantat.	Tida baik, jang piara sering dapět sakit dengen soesah.
77	Klabang pipitan.	Oenjengan di badan betoel di tepak tampatnja lapak.	Djahat sekali, jang piara dapět sakit sampe mati dan dalem roemahnja dapět soesah dan saben taoen ada kematian.
78	Soedoek.	Oenjengan ada di pěroet tjoema sabela sadja.	Tida baik, jang piara djarang kewarasan, kaloe orang djahat jang toenggangi sering bisa mentjoeri; orang tani ataoe orang jang poenja tanah, tida boleh piara. Priaji sekali-kali tida boleh toenggangi koeda jang ada tanda begitoe.
79	Toewak.	Oenjengan di bawah pěroet betoel.	Baik tida, boesoek tida, djahatnja dan baiknja sedeng sadja.

	NAMANJA OENJENGAN.	TEMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
80	Mega ngemoewoelan.	Koeda perampoewan jang ada oenjengan di pĕroet.	Baik sekali, jang piara dapĕt banjak rĕdjĕki kaloe di toenggangi tida koerang apa-apa.
81	Hartjoetoera.	Koeda dawoek jang ada oenjengan boender di pĕroet.	Tida baik, jang piara bermoela loehoer pangkatnja, di blakang kali djadi asar; apa lagi djaoeh rĕdjĕkinja.
82	Hendang nemoewoeroekan.	Koeda perampoewan boeloe poetih jang ada oenjengan di pĕroet.	Baik, jang piara sering girang hati.
83	Toempoer ingas.	Oenjengan ada di toelangnja ekor.	Tida baik, jang piara sering dapĕt sakit.
84	Lintang sarat.	Oenjengan gladjoer di ekor.	Tida baik, jang piara koerang baik idoepnja.
85	Djaga parosa.	Oenjengan ampat koeloep kemaloean.	Baik dan pantes, terpake di perang jang toenggang sring dapĕt katjintaän orang.
86	Moertisari.	Koeda merah dengen oenjengan menglabang di bawah kemaloean.	Baik sekali, pantes di toenggang orang jang ada pangkat tinggi, jang pegang koewasa djadi toelaknja negeri.
87	Bajangangsar.	Oenjengan menglabang teroes di kemaloean.	Djahat, kaloe di toenggangi menjabrang di kali lantas soeka mendjeroem aer sadja, dan jang piara sering dapĕt sakit di bawa djalan.
88	Kastaga	Koeda perampoewan boeloe poetih, jang ada oenjengan di kanan dan kirinja sabelah kemaloean.	Baik, jang piara salamanja seneng hati, dengen pantes di toenggangi sama orang bangsa iman.
89	Handamoestaka.	Oenjengan di kaki moeka di atas dengkoel.	Tida baik, sering bikin djatoh sama jang toengangi lantas di indjek kapalanja, jang toeng-

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
			gangi di prang sering dapĕt tjilaka.
90	Soekoe panggoeng.	Oenjengan ampat di satoe satoenja kaki di atas dengkoel.	Baik sekali dengen haroes, jang piara dapĕt banjah rĕdjĕki dengen pantes itoe koeda di toenggangi orang jang ada pankat tinggi dan jang pegang koewasa negri.
91	Panggoeng rentjoh.	Oenjengan tjoema di kaki tiga sadja.	Tida baik, jang toenggangi dapĕt soesah di djalan.
92	Hasta windoe.	Oenjengan satoe ataoe doewa di kaki moeka di bawah dengkoel.	Baik jang piara boleh dapĕt oentoeng.
93	Dĕrĕ mapak.	Oenjengan satoe di kaki kanan moeka.	Boesoek, kaloe terpake di perang jang toenggangi dapĕt loeka dari satroe.
94	Dĕrĕ mapak.	Oenjengan satoe di kaki kiri moeka.	Baik, kaloe di toenggangi di perang tida kena di boeroeh pada satroe.
95	Bendana katoetan.	Oenjengan di kaki blakang doewa doewa di atas boeloe koentjoeng.	Tida baik, kaloe di toenggangi di perang kena di boenoe sama satroe ataoe kaloe satroe boeroeh sama jang toenggangi tentoe djadi ketangkep.
96	Soeda praja.	Oenjengan tiga di kaki moeka doewa doewa.	Boesoek, jang toenggangi dapĕt tjilaka dan di aniaja pada sobatnja.
97	Sampar wangke.	Oenjengan jang ada di kaki blakang sabelah lambarnja.	Baik sebab mendjaoehken sangsara.
98	Sampar wangke.	Oenjengan jang ada di loetoet (bedidang) kaki blakang.	Tida baik, jang piara dapĕt tjilaka di aniaja dan dapĕt loeka dari orang djahat.

NAMANJA OENJENGAN.		TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
99	Gandasaja.	Oenjengan doewa di oegel-oegel ataoe di bawah boeloe koentjoeng kaki kaki.	Boesoek, jang piara ataoe jang toenggangi dapět tjilaka.
100	Walang kentjet.	Koeda plangka jang ada oenjengan di kaki moeka kiri.	Baik jang piara slamět tida koerang apa apa.
101	Dandang mengajah.	Koeda perampoewan boeloe item jang ada oenjengan di kaki moeka kiri.	Boesoek, jang piara sering di tjatoer orang.
102	Dandang mengajah.	Koeda perampoewan boeloe merah jang ada oenjengan di tjlakoethikannja kaki blakang.	Boesoek, jang piara ataoe jang toenggangi dapět tjilaka loeka sampe mati.
103	Dandang mengajah.	Oenjengan di bawah oegel ataoe boeloe koentjoeng kaki kiri blakang.	Tida baik, jang piara mendjaoehken sobat sobat.
104	Hanambang liring.	Oenjengan di dengkoel dengen pantjal oegelnja tiga kaki di moeka doewa sekali, di blakang satoe.	Tida baik, jang piara koerang seneng hati dan tida di pertjaja pada orang jang ada pangkat.

HAL TJIRINJA KOEDA.

NAMANJA TJIRI.		TAMPATNJA TJIRI.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Dewanglajang.	Koeda poeti ekor pandjang dengen tjiri koeping kanan.	Baik, kaloe di toenggang di perang dapět oentoeng boleh boenoeh dan ketangkep banjak satroe.
2	Tradjoe pandan tjatoer.	Ampat tjiri djedjer di batoek doewa di atas doewa di tampatnja garisan mata.	Baik dengen slamět boleh di toenggangi orang jang pegang koewasa negri.
3	Soereng kara.	Koeda merah toewa	Baik sekali jang piara

	NAMANJA TJIRI.	TAMPATNJA TJIRI.	BAIK BOESOEKNJA.
		dengen tjiri betoel di mata kanan.	boleh dapět rědjěki sampe djadi kaja.
4	Boeta gendong.	Tjiri di lekok bingki matanja.	Djahat, sering brinti di bawah djalan dan soeka djalan moendoer sampe bikin tjilaka pada jang toenggangi.
5	Bisoe tinoetoep.	Tjiri di pipinja kanan dan kiri ataoe tjoema sabelah sadja.	Tida baik, jang piara kaloe kasi prentah sama dia poenja kabawahan lantas tida kedjalanan.
6	Samparwetjana.	Tjiri di bibir atas.	Tida baik, jang piara sering berbantahan.
7	Koekoeria.	Tjiri di tengah bibir betoel.	Tida baik. jang piara soeka boewang oewang sadja.
8	Nila kontha.	Koeda poetih jang ada tjiri bibir atas.	Baik dengen haroes, boleh di toenggangi orang jang pegang koewasa negri.
9	Boedjangga boengkem.	Koeda item jang ada tjiri bibir atas.	Baik sekali boewat toenggangan orang jang koewasa perang.
10	Gorok.	Tjiri jang ada di goeroeng leher.	Tida baik, jang toenggangi di aniaja pada orang djahat.
11	Hardja pralaja.	Tjiri di atasnja leher.	Baik, jang piara tida koerang apa-apa.
12	Bengang karsa.	Tjiri lekok di leher majang děkět ramboet soeri.	Boesoek jang piara sering dapět tjilaka.
13	Toemper ingas.	Tjiri di tallang ekor.	Tida baik, jang piara sering dapět sakit.
14	Kala loewang.	Tjiri badannja lekok boekan asal loeka.	Boesoek, jang piara sering sakit dan sering dapět soesah.
15	Soeroeng.	Tjiri di bokong kirinja badan.	Baik dan haroes, pantes di toenggangi orang jang ada pangkat tinggi ataoe jang koewasa negri.

	NAMANJA TJIRI.	TEMPATNJA TJIRI.	BAIK BOESOEKNJA.
16	Klabang angleng.	Tjiri di bokong badan teroes di djoeboer.	Boesoek, boewat jang piara panas pendapĕtannja.
17	Panggoeng rentjoh.	Koeda boeloe merah dengen tjiri kaki kiri.	Boesoek sekali, jang toenggangi di perang tentoe di boenoeh mati.

HAL TANDA ROEPA ROEPA DARI KOEDA.

	NAMANJA TANDA ROEPA ROEPA.	TEMPATNJA TANDA ROEPA ROEPA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Gondrekngilo.	Koeda perampoewan bajangnja mata terbalik.	Djahat, jang toenggangi djatoh dengen kena tjilaka.
2	Gondrekngilo.	Mata kiri seret dan siwernja poetih.	Tida baik, jang piara tida dapĕt rĕdjĕki.
3	Gondrekngilo.	Mata kanan seret dan siwernja poetih.	Baik, jang piara boleh dapĕt rĕdjĕki.
4	Gondrekngilo.	Mata kanan dan kiri, seret dan siwernja poetih.	Baik sekali, jang piara dapĕt rĕdjĕki.
5	Boentel oepas.	Koeda lelaki jang tida poenja gigi sioeng.	Boesoek, jang piara sering dapĕt ingetan djahat.
6	Boentel oepas.	Koeda perampoewan jang ada gigi sioeng.	Boesoek, jang piara sering berbantahan.
7	Bima tjawet.	Poendak pendek sabelah.	Baik di toenggangi pergi djaoeh tetapi boewat piara tida baik, jang piara dapĕt ingetan tjamboeroean.
8	Malik montak.	Bidjinja (pringsilan) sabelah terbalik di moeka.	Djahat, jang piara sering dapĕt soesah.
9	Sanglir.	Bidjinja (pringsilan) kaloewar tjoema satoe.	Tida baik, jang piara sering dapĕt sakit.

HAL BOELOENJA KOEDA.

	NAMANJA BOELOE.	ROEPANJA BOELOE.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Doedakangrem.	Belang, boeloe kemaloean tida ada teroesnja dan boekan asal loeka.	Tida baik, jang piara sering dapět sakit.
2	Sampar wangke.	Belang, boeloe kaki blakang tida ada boekan asal loeka.	Boesoek, jang toenggangi dapět sakit di djalan.
3	Walang kentjet.	Kaki tiga poetih sampe di badan.	Boesoek sekali, jang toenggangi sering di bikin djatoh, di gigit dan di tendang.
4	Srimangepel.	Tjlakoethikanja kaki kanan boeloe poetih.	Baik sekali, jang piara seneng hati dari sebab dapět banjak rědjěki.
5	Pantja kali.	Pantjal kakinja tiga di bawah dengkoel.	Baik sekali, dan haroes itoe pantes di toenggangi orang jang koewasa.
6	Hasthamanik.	Pantjal kakinja ampat sekali sampe di atas dengkoel.	Tida baik, jang piara ataoe jang di toenggangi sering dapět maloe.
7	Walang katoenon.	Pantjal ~~laki~~ kaki blakang moelai dari oegel-oegel ka atas.	Boesoek, jang toenggangi di aniaja dan dapět loeka.
8	Hastinamanis.	Pantjal kaki ampat sekali sampę di bawah dengkoel.	Baik, jang toenggangi seneng dengen girang hati.
9	Sandoeng watang.	Pantjal kaki moeka dan blakang sigar sabelah.	Tida baik, kaloe di toenggangi di perang tida bisa djalan.
10	Hanambang liring.	Pantjal oegel-oegelnja kaki tiga, doewa sekali ka moeka satoe ka blakang.	Tida baik, jang piara tida di pertjaja sama orang.
11	Koedoet.	Pantjal kaki ampat di bawah dengkoel dan belang, poetih boeloenja.	Baik sekali, jang piara ataoe jang toenggangi di tjintai pada orang jang ada pangkat běsar dan djadi penoelaknja segala djahat.
12	Koedoet.	Boeloe poetih sedikit di kakinja kanan di dengkoel.	Baik dan slamět ditoenggangi di perang.

	NAMANJA BOELOE.	ROEPANJA BOELOE.	BAIK BOESOEKNJA.
13	Boentel majit.	Ngarempel, boeloe poetih, di dalem item.	Djahat, jang piara tida lama lantas dapět kematian anak ataoe bini.
14	Sapoewedar.	Kaloe di toelang ekor di poetjoek tida timboel ramboet.	Boesoek sekali, jang piara tida bisa simpen oewang.
15	Soesoek wigar.	Kaloe ramboetnja ekor temasoek di lobang pantat.	Djahat, jang piara ataoe jang toenggangi di bentji sama loerahnja dan segala bersobatan lěkas poetoes.
16	Doerga nintjing.	Kaloe di toenggangi ramboetnja ekor teboeka.	Tida baik, jang toenggangi girang hati tetapi tida bisa slamět.
17	Djalak talpoera.	Ramboet soeri pendek ataoe tjekak.	Boesoek, jang piara tida boleh slamět.
18	Doekoen mangsigoena.	Koeda perampoewan boeloe merah ramboet soeri soelak poetih.	Baik, jang piara boleh slamět troes.
19	Wisnoe moerti.	Boeloe item moeloes jang tida poenja tanda boesoek.	Baik sekali, djadi saratnja boewat jang poenja roemah, jang piara banjak rědjěki dan slamět tida koerang apa-apa.
20	Bremana leboe geni.	Boeloe merah mata dengen idoeng merah djoega.	Boesoek, tida baik di piara, jang poenja panas pendapětannja.
21	Retna koemala.	Boeloe item mata poetih, tjahkoethikanja merah di bawah boeloe koentjoeng kaki jang tida poenja tanda jang boesoek.	Baik sekali, jang piara, dan jang di toenggangi dapět oentoeng dan tida koerang apa-apa.
22	Bawanjara.	Boeloe item moeloes dengen mata lebar, tida poenja tanda boesoek.	Baik, jang piara dapět rědjěki dan slamět.
23	Poernama sidi.	Boeloe poetih, mata dan tratjak item, tida poenja tanda boesoek.	Baik, jang piara slamět, boewat orang tani tanĕmannja kaloewar betoel dengen oentoeng,

	NAMANJA BOELOE.	ROEPANJA BOELOE.	BAIK BOESOEKNJA.
			jang di toenggangi di perang bikin takoet satroenja.
24	Maha dewa.	Boeloe merah betoel tida poenja tanda boesoek.	Baik dan brani boewat di toenggangi di perang tetapi toenggangannja koerang enak.
25	Pankresna malang dewa.	Boeloe item moeloes, bibir dan mata item djoega tida poenja tanda boesoek.	Baik sekali, pantes di toenggangi orang jang ada pangkat bĕsar ataoe jang koewasa negri.

HAL BANGOENNJA KOEDA.

	NAMANJA BANGOENNJA.	ROEPANJA BANGOEN.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Tekong.	Ekor bengkok kaloe djalan.	Tida baik, jang di toenggangi sering dapĕt maloe dan di bawah djalan sering ada koerang apa apa.
2	Hanggara.	Kaloe djalan ekor tepoeter sadja.	Tida baik, jang piara gampang kena tjilaka.
3	Pantjas ngawe.	Koeda merah kaloe djalan ekornja poekel kanan dan kiri.	Tida baik, jang piara sering dapĕt perkara.
4	Tjlintir.	Kaloe djalan ekornja kentjeng di atas dengen tida gojang dan tida ada tanda boesoek.	Baik, bikin girang hati sama jang toenggangi.
5	Bèkèr.	Leher pendek dan toeroen sedikit dengen kapala ada di atas sedikit, dengen tida ada tanda boesoek.	Baik, jang di toenggangi slamĕt.
6	Leloler.	Leher pandjang, kapalanja kaloe djalan toe-	Tida baik, jang di toenggangi sering djatoh.

	NAMANJA BANGOENNJA.	ROEPANJA BANGOEN.	BAIK BOESOEKNJA.
		roen banjak ataoe lĕkas toeroen dan lĕkas naik lagi.	
7	Dangak.	Kaloe djalan kapala terlaloe kaätas, leher pendek, leher dengen kapala toeroen sedikit lantas naik lagi banjak.	Tida baik, jang di toenggangi sering djatoh.
8	Dingkloek.	Leher pendek, kaloe djalan leher dengen kapala toeroen, pantes, dengen tida adá tanda boesoek.	Baik pendapĕtannja tetapi tida enak toenggangannja.

HAL TLETONG DAN KENTJINGNJA KOEDA.

	NAMANJA TLETONG DAN KENTJING.	ROEPANJA TLETONG DAN KENTJINGNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Pendem oepas.	Kotor koeda ada poesernja.	Tida baik, jang piara ataoe jang di toenggangi sama temennja satoe roemah sering sakit.
2	Doerga ngerik.	Kentjing dengen andjeroem dan soewaranja ngerowok.	Djahat, jang piara sama temennja satoe roemah kena sakit dengen sering ada kematian di roemah.
3	Doerga ngerik.	Kentjing maro aer kaloewar seperti dari lobang doewa.	Djahat sekali, jang piara sama temennja satoe roemah dapĕt sakit dengen soesah dan sering ada kematian di roemah.
4	Doerga dadak.	Koeda sasoedahnja kĕntjing badannja rengkeng-renkeng.	Tida baik, jang piara dengen temennja satoe roemah, sering kenah sakit.

HAL RADJAHNJA KOEDA.

	NAMANJA RADJAH.	ROEPANJA RADJAH.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Belang-belang.	Belang lidahnja tida asal dari loeka.	Tida baik. jang piara tida slamět.
2	Telaga koemembeng.	Tanda radjah boender di lidahnja dengen tida ada tanda jang boesoek.	Baik, jang piara sering dapět orang perampoewan endah roepanja.
3	Tjoetjoek dandang.	Radjah di lidah roepanja seperti tjoetjoeknja dandang.	Boesoek, jang piara panas pendapětannja.
4	Klabang-klabang.	Radjah di lidah roepanja seperti klabang.	Djahat jang piara sering dapět sakit dan tjilaka dengen loeka.
5	Keleng-keleng.	Radjah di lidah ketjil boender roepanja seperti keleng.	Boesoek, jang piara sering berbantahan dan dapět soesahnja.
6	Tjis.	Radjah di lidah roepanja seperti keris teroesan ketjil tadjem, dengen tida ada tanda boesoek.	Baik, jang piara dapět hormat dari orang; kaloe kasi prentah semoeanja menoeroet sadja: pantes di toenggangi pada orang jang ada pangkat tinggi ataoe jang koewasa negri.
7	Tjeplokan.	Radjah di lidah roepanja seperti tjeplokan boewah randoe.	Tida baik, jang piara soeka boewang oewang, dan soeka giri giri bikin takoet djadi banjak orang bentji padanja sampe mendjadiken soesahnja.
8	Nakra boemi (Naga-boemi.)	Radjah di lidah roepanja seperti oeler dan tida ada tanda jang boesoek.	Baik sekali, jang piara dapět banjak rědjěki sampe kaja.
9	Gana.	Radjah di lidah roepanja seperti gana.	Boesoek, jang piara di djaoehken dari rědjěki.
10	Gada.	Radjah di lidah roepanja seperti gada dengen tida ada tanda jang boesoek.	Baik sekali, jang piara tida poenja moesoeh, dapět banjak hormat dari orang; pantes di piara

NAMANJA RADJAH.	ROEPANJA RADJAH.	BAIK BOESOEKNJA.
		dan di toenggangi sama orang jang ada pangkat tinggi. Itoe tanda oendjoek jang piara djaoeh segala penjakit dan membawa banjak oentoeng dengen rĕdjĕki.

HAL KATOERANGGA KOEDA DI DJAWA-TENGAH.

In Midden-Java is de *katoerangga koeda* nog uitgebreider; behalve de reeds genoemde teekens onderscheidt men daar nog de volgende:

HAL OENJENGANNJA KOEDA.

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Kelorod.	Oenjengan di moeka kapala betoel dalĕm garisannja mata.	Tida baik, jang toenggangi ataoe jang piara tida boleh slamĕt.
2	Doerga ratjoen.	Koeda perampoewan merah boeloenja, jang ada oenjengan di pipinja kadoewa.	Tida baik, jang di piara sakit sadja dan djaoeh oentoengnja.
3	Koelit kageseng.	Koeda merah jang ada oenjengan pada bibirnja di atas.	Tida baik, jang piara sering dapĕt sakit.
4	Pepet poespakala.	Koeda lelaki, koening boeloenja dan sedeng dedeknja, jang ada oenjengan pada bibir kiri.	Baik, jang di piara banjak oentoeng dan oewang, kaloe di toenggangi di prang lantas menang.
5	Dandang ngawe wangke.	Koeda lelaki, item moeloes boeloenja jang ada oenjengan pada bibirnja atas.	Tida baik, jang di toenggangi dapĕt sakit, jang piara troes sakit sadja.
6	Sangga wetjana.	Oenjengan doewa bidji pada wangnja.	Baik, jang piara samoanja bitjara terpoedji.

NAMANJA OENJENGAN.		TEMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
7	Doekoen mangsi.	Koeda perampoewan boeloe merah ataoe item jang ada oenjengan pada wangnja.	Baik, membikin slamět pada jang piara.
8	Kathintal.	Oenjengan pada wangnja tjoema sasisih.	Tida baik, jang di piara ataoe jang di toenggangi dapět soesah.
9	Sangga loengga.	Oenjengan tertindih telinga.	Tida baik, jang piara dapět soesah.
10	Soma toewang.	Oenjengan pada pangkal telinganja.	Baik jang piara djaoeh aken marabahaja, dan boleh dapět oewang banjak.
11	Djanoe boeda.	Koeda koening boeloenja, langitnja (tjetaknja) merah, jang ada oenjengan doewa pada telinganja.	Baik, jang piara dapět oewang banjak.
12	Manda lasawang.	Koeda lělaki jang ada oenjengan poetih pada slangap (poentjak) telinganja.	Baik, jang piara banjak oewang retna.
13	Dandang hari.	Oenjengan pada tengah lehernja.	Tida baik, jang di piara banjak soesah.
14	Loemakoe.	Oenjengan pada lehernja tertoetoep boeloe lehernja.	Baik, menbikin slamět pada jang di piara.
15	Kala misani.	Oenjengan pada dadanja.	Tida baik, jang di toenggangi ataoe jang di piara sering mara, selamanja děkět sama perkara jang toenggangi di prang di boenoeh moengsoenja, sebab pengharěpannja dari itoe koeda begitoe.
16	Katemboeng.	Oenjengan tida sisih pada lempeng (sabelah dada).	Tida baik, itoe koeda mengharěp kematian.
17	Babi rantjah.	Oenjengan di lempeng sisihnja.	Tida baik, jang di piara dapět banjak kasoesahan.
18	Soedjen.	Oenjengan di lempeng	Tida baik, itoe koeda

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
		di moeka tampat amben.	bikin soesah pada jang piara.
19	Soedjen.	Oenjengan di lempengnja tjoema satoe sisih.	Tida baik, jang piara ataoe jang di toenggangi dapět soesah sadja.
20	Ngalamat wedja (Alamat-wedja).	Oenjengan boender pada peroetnja.	Tida baik, jang piara ataoe jang di toenggangi sering di bikin djahat.
21	Baja sangar.	Oenjengan jang ada di pěroetnja.	Boesoek sekali, jang piara dapět djahat dengen kasoesahan sadja.
22	Drapatah.	Oenjengan pada kanan dan kirinja andeman (watesnja pěroet dan dada).	Baik, jang piara slamět.
23	Moektisari.	Oenjengan di pangkal pelakiannja (poeser) di bawah.	Baik sekali, itoe pamiarannja Radja djadi penoelak di dalěm kraton.
24	Kala mangsa.	Koeda lelaki, merah boeloenja, jang ada oenjengan pada pangkal poesernja.	Tida baik, jang di piara sakit sadja, jang di toenggangi sering di penjamoen orang.
25	Kastaga windoe.	Koeda perampoewan, boeloe poetih dengen ada oenjengan sabelah kanan dan kirinja kemaloean.	Baik, jang piara boleh seneng.
26	Handasaja.	Oenjengan doewa jang ada di kontolnja.	Terlaloe boesoek, jang piara ataoe jang di toenggangi dapět tjilaka.
27	Ketjawet.	Oenjengan satoe pada kontolnja.	Tida baik, jang piara lěkas mati.
28	Pandawa koeta besi.	Oenjengan satoe di bokongnja (pantat) kiri.	Baik, jang piara boleh dapět rědjěki.
29	Djaga moengsoeh.	Oenjengan pada tengkoraknja (pantatnja) ampat bidji.	Baik, di menoelak kasoekaran dan marabahaja.
30	Toenggang njawa.	Oenjengan pada djalaknja (wates leher dan badan).	Tida baik, jang piara sering sakit.

	NAMANJA OENJENGAN.	TAMPATNJA OENJENGAN.	BAIK BOESOEKNJA.
31	Dandang hari.	Oenjengan di djelitan (watesnja badan dan kaki moeka) tertoetoep telinga.	Tida baik, panas tabiatnja.
32	Ngereksa.	Oenjengan kanan dan kiri tepaknja.	Baik, jang piara sĕnĕng. Itoe koeda koewat.
33	Kantjana koeta wesi.	Oenjengan tiga pada tepaknja.	Baik, jang piara djadi kaja.
34	Pandan koeta wesi.	Oenjengan pada soekoe panggoeng kiri.	Baik sekali, penpiarannja Radja, mendjadi penolák negeri.
35	Sandoeng bawa.	Koeda kaki ampat poetih dengen ada oenjengan satoe di kaki di moeka.	Baik sekali, jang piara boleh dapĕt banjak rĕdjĕki.
36	Toenggengtoja.	Oenjengan satoe ada di tepongnja kaki.	Tida baik, jang piara dapĕt penjakit dengen temennja satoe roemah djoega.
37	Goligap-astra.	Satoe oenjengan ada di poepoe dalem kaki blakang.	Tida baik, jang piara tida boleh slamĕt.
38	Panggoeng.	Oenjengan pada kaki ampat di atas loetoetnja.	Baik sekali, itoe pemiarannja Radja, bikin seneng dengĕn penoelak negri.
39	Panggoeng.	Oenjengan satoe di atas loetoetnja kaki di moeka ataoe di sabelahnja.	Tida baik, jang piara dapĕt djahat sadja.
40	Panggoeng.	Oenjengan satoe pada kakinja kiri jang belakang.	Baik, bikin slamĕt dan djaoeh aken marabahaja pada jang di piara.
41	Kore pandom.	Oenjengan pada tjelekoetikannja kaki jang belakang.	Tida baik, itoe koeda mengharĕp kematian.
42	Loediramangoent apa.	Oenjengan pada kaki blakang jang kiri.	Tida baik, jang piara djaoeh dari sobat-sobat.
43	Sandang tawa.	Koeda lelaki plangka boeloenja, jang ada oenjengan pada kaki moeka jang kiri.	Baik, jang piara dapĕt slamĕt tida koerang apa apa.

HAL TANDA ROEPA-ROEPA DARI KOEDA.

	NAMANJA TANDA ROEPA ROEPA.	TAMPATNJA TANDA ROEPA ROEPA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Kelabang kapipit.	Tjiri jang ada di sikoetnja kaki moeka.	Tida baik, menbawa penjakit di dalem roemah.
2	Sri katimpal.	Koeda jang poenja gentol dengen garis doewa jang di moeka poetih boeloenja (pantjal poetih).	Tida baik jang piara lama lama djadi miskin.
3	Poernama sada.	Koeda boeloenja matanja, tratjaknja poetih moeloes semoa jang tida ada tanda boesoek.	Baik, pamiaranja sadja, mendjadi penoelak negri, jang piara di djaoehken marabahaja.
4	Poernama sada.	Koeda boeloenja dengen matanja poetih dan tratjaknja siwir jang tida ada tanda boesoek.	Baik, jang piara djaoeh dari marabahaja.
5	Sri laba.	Koeda jang toelis lidahnja saperti angkroes.	Bak, jang piara di toeroet apa jang dia prentah dan di takoeti sama orang.
6	Sri laba.	Koeda jang toelis lidahnja seperti telaga.	Baik, jang piara gampang dapět perampoewan.
7	Bermanasoelni.	Koeda lebar matanja teroes lobang idoengnja.	Tida baik, menbikin djahat pada jang piara.
8	Boeta gadodjanma.	Koeda legok ataoe berlobang soeloehannja.	Tida baik, jang piara dapět banjak penjakit ataoe geringan.
9	Gelap anjampar.	Koeda kloewarannja hari siang.	Tida baik, jang piara lěkas mati.
10	Seret.	Djikaloe betina pada tepi perampoewannja poetih.	Baik sekali, itoe toenggangannja orang jang berigama.
11	Kala pinipit.	Tanda tjeper dan ketjil di bawah ambenan betoel.	Tida baik jang piara dapět penjakit sadja.
12	Hasta.	Koeda poetih tratjaknja, jang tida ada tanda boesoek.	Baik jang piara bole oentoeng.
13	Bramandik.	Koeda merah moeloes teroes mata tjelekoetikannja, tida ada tanda boesoek.	Baik, jang piara apa jang soeka kahendaknja lěkas dapět, dan di kasi oleh orang.

HAL BOELOENJA KOEDA.

	NAMANJA BOELOE.	ROEPANJA BOELOE.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Napas	Koeda boeloenja merah moeda (napas) jang rata satoe roepa.	Tida baik, bikin tjilaka pada jang toenggangi.
2	Plangka.	Koeda boeloe doewa roepa tjampoer.	Tida baik, bikin tjilaka pada jang toenggangi.
3	Djeragem moeda.	Koeda boeloenja jang di gegernja merah toewa, jang di peroet dengen kakinja boeloe merah moeda	Tida baik. bikin tjilaka pada jang toenggangi.
4	Poetih moeloes.	Koeda boeloenja poetih moeloes, tratjaknja dengen mata item.	Tida baik, jang toenggangi sring djatoh sebab koeda jang ada tanda ini banjak kagetnja.
5	Panggoeng.	Koeda kaki ampat plangka.	Baik, jang toenggangi di prang boleh mënang.
6	Pendem.	Koeda jang ramboet ekornja tida kaloewar.	Tida baik, jang piara dapët banjak soesah.
7	Kandoet.	Koeda pantjal kaki ampat dan poetih sedikit peroetnja.	Baik, pamiarannja radja, membikin penoelak negri.
8	Dewa melajang.	Koeda koening boeloenja, dan ~~boeloenja~~ boeloenja berdiri, dan aloes, ekor pandjang.	Baik boëwat memboeroeh dapët dan lawannja tida boleh menoesoel.
9	Hannihni.	Koeda boeloe poetih matanja merah.	Tida baik, jang piara loempoeh kakinja.
10	Sajamaloengga.	Koeda pantjal tiga kakinja.	Tida baik, jang toenggangi sering djatoh.
11	Paloengga.	Koeda pangkal oegeloegel blakang doewadoewa pantjal.	Tida baik, jang toenggangi dapët tjilaka sampe mati.
12	Sringempël.	Koeda pantjal satoe pada kaki di moeka.	Baik, jang piara dapët sënëng hati.
13	Bengang toena.	Koeda soerinja boeloe lehernja toendjang, betoel jang tertoetoep saroengan.	Tida baik, jang piara sering dapët sakit sebab itoe koeda mengharëp kematian, lagi mendjaoëhken kaoentoengan.

HAL TLETONG DAN KENTJINGNJA KOEDA.

	NAMANJA TLETONG DAN KENTJINGNJA.	ROEPANJA TLETONG DAN KENTJINGNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Tjoetjoeh.	Koeda berak maka ramboet ekornja masoek dalem silit.	Tida baik, jang piara sering geger sama bininja.
2	Pamenggah.	Koeda boewang aer kaloewarnja seperti dari lobang doewa.	Tida baik, itoe koeda mengharĕp kematian.
3	Pamenggah.	Koeda boewang aer ataoe berak beboenji ngerok.	Tida baik, itoe koeda mengharĕp kematian.
4	Doelada.	Koeda boewang aer soesah kaloewarnja.	Tida baik, itoe koeda mengharĕp kasoesahan.
5	Doerga ngawe.	Koeda boewang aer tadah kakinja dan tadah hari.	Tida baik, jang piara sering dapĕt sakit.
6	Doerga delak.	Koeda boewang aer goedang kaki.	Tida baik, itoe panas, jang poenja dapĕt soesah.

Behalve op de teekens der paarden letten de Javanen ook op hun herkomst dat wil zeggen dat zij in aanmerking nemen uit welke fokkerij der verschillende vorstendommen of vorsten, die vroeger daarvoor afzonderlijke brandmerken of teekens bezaten, zij afkomstig zijn.

Aan de herkomst van het paard wordt eveneens waarde toegekend; ook had die vroeger op de handelswaarde van het paard grooten invloed soms zelfs meer dan de goede of kwade teekens hadden.

Zoo waren vroeger de paarden uit de stoeterij van den vorst van Kedoe in de desa Margawati zeer gewild, niet alleen wegens hun flinken bouw maar ook om hun kracht en geschiktheid als bergpaarden.

De beschrijving in den ondervolgenden staat van de herkomst van het paard noemen de Javanen »*wasiat*"

HAL WASIATNJA KOEDA.

	TOEROENANNJA KOEDA.	KATRANGAN LARANGANNJA.
1	Kandjeng Soenan-Ageng.	Tempo prang tida boleh toenggang koeda bendana; tida boleh pakei toembak, jang mesti pakei landean wergoe, dan tida di akoe toeroenannja kaloe tida bisa tembang gede (sakar kawi).

	TOEROENANNJA KOEDA.	KATRANGAN LARANGANNJA.
2	Sang Danandjaja.	Melarang anak tjoetjoenja tida boleh bermain-main di oetan Dendawahana.
3	Soenan Pakoe Boewana jang satoe kali.	Tida boleh naiki koeda jang moeda.
4	Soenan Pakoe Boewana jang kadoewa kali.	Tida boleh minoem madat (tjandoe).
5	Soenan Pakoe Boewana jang katiga kali.	Tida boleh pertjaja pada orang lain bangsa.
6	Soenan Mangkoerat.	Tida boleh mengoedjoeng di hastana Boetoek; kaloe naik tida boleh pendok.
7	Panembahan Senopati.	Tida boleh naik koeda napas boeloenja, dan tida boleh naik koeda jang pandjang soerinja.
8	Kijai ageng Sela.	Tida boleh pake kain tjinde tida boleh taněm waloeh di adepan dan tida boleh makan boewah waloeh.
9	Kijai ageng Taroeb.	Tida boleh pakei kěris dan toembak, tida boleh makan daging sapi dan tida boleh piara tiang wandoe.
10	Koedoes.	Tida boleh makan daging sapi.
11	Madioen.	Tida boleh pakei pajoeng pandan merah.
12	Mataram.	Tida boleh bermain-main di oetan rami.
13	Demak.	Tida boleh pakei kain woeloeng dan kain polang.
14	Madoera (Bangkalan).	Tida boleh pakei kain polang dan kain parang roesak.
15	Madoera (Soemenep).	Tida boleh pakei adjang, piring dan batoe, tida boleh makan daging kidang, dan tida boleh pakei adjang daon ploso.

Bij de beschrijving van de paardenrassen in den voorgaanden staat kunnen wij daarbij nog het volgende voegen, ontleend aan een opstel van den luitenant der artillerie »Stampa" in 1844 in den Militairen spectator opgenomen.

Algemeen onderscheidt men op Java het laaglandsche of sawah-paard en het hooglandsche of bergpaard. Het eerste is klein, teelijk, met afhangend kruis en slechte hoeven. Het bergpaard is schooner, droger en sterker Over het geheel zijn de Javaansche paarden minder actief dan de rassen der Buitenbezittingen. Zij zijn minder vurig, kalmer, goedaardiger waarschijnlijk, omdat zij aan den omgang met menschen gewoon zijn. In het algemeen staan de Javaansche paarden niet hoog aangeschreven en het schijnt, dat zij door

te vroegtijdig gebruik (op tweejarigen leeftijd) en gebrek aan toezicht bij de keuze der fokdieren meer en meer achteruitgaan.

Er zijn echter rassen, die eenige onderscheiding verdienen: de Preanger, de Koeningansche en de Kadoesche paarden.

Het schoone maar wel eens van stugheid beschuldigde Preanger-ras, het grootste van den Archipel, daar het vaak $1^1/_2$ meter bereikt, stamt, zoo men meent, af van de kruising van het Javaansche paard met de Perzische en Arabische hengsten die in 1802 en wederom in 1809 en later zijn ingevoerd. Tijdens het bestuur van den Gouverneur-Generaal van der Capellen werd in 1807 een stoeterij te Tjiandjoer opgericht, die geen resultaten opleverde. Met de gedurige veranderlijkheid van inzichten die in Indië zoo dikwijls de ontwikkeling van het goede belemmert, werd de stoeterij door den Commissaris du Bus weder ingetrokken. Het bestaan dezer inrichting duurde te kort om tot goede resultaten te leiden en die te vroeg gestaakte kruising heeft volgens de meening van sommigen, het leelijke, zwakke en boosaardige bastaardras doen ontstaan, dat onder den naam van »*koeda peranakan*" bekend is. De waarheid is, dat die Preanger paarden werkelijk verbazend uiteenloopen en geen constant ras vormen, dat zich gemakkelijk en duidelijk van andere rassen laat onderscheiden, en dat zij, sedert er niet meer de hand aan gehouden wordt, gedurig meer ontaarden.

Pogingen, in 1808 of 1809 door het Gouvernement aangewend om de Preanger paarden door kruising met Makasaarsche en Soembasche paarden weder tot beteren staat te brengen, hebben door de onverschilligheid der inlanders weinig of geen resultaat gehad.

Het Koeningansche paard verschilt aanmerkelijk van de andere paarden van Java door zijn kort, breed hoofd, breed en eenigszins afgerond kruis, maar vooral door zijn bijzonder kleine gestalte, die echter niet verhindert, dat het goed gebouwd en bij de Javanen zeer geacht is. Zij kennen er zelfs een bovennatuurlijken oorsprong aan toe.

Doch de meest vermaarde onder de Javaansche paarden zijn die van de residentie Kedoe, in welke residentie in vroeger tijd door de Javaansche vorsten groote zorg aan het paardenras werd gewijd. Het Kadoesche paard bestond reeds lang, maar was nog niet zoo vermaard om zijn deugd, het werd het eerst beroemd om zijn schoonheid omstreeks het Javaansche jaar 1651, dat is in den tijd toen de Keizer Pakoe Boewana III pas vorst van Java geworden was en in de stad Kartasoera zijn kraton had. Toen deze soesoehoenan aan de regeering kwam, liet hij een omheind park »*krapjak*" maken bij den Goenoeng Djaran of Goenoeng koeda, en aan deze plaats werd de naam Margawatie gegeven. Vervolgens liet de Soesoehoenan merries uit het land Kedoe verzamelen en zocht er de beste uit om ze in de *krapjak* te laten loopen. Ook wees hij de bewoners van eenige *desa's* aan om deze paarden te verzorgen. Deze menschen betaalden geen landrente en hun hoofd kreeg den titel van Demang van Margawati. Verder gaf de Soesoehoenan hengsten uit zijn eigen paarden en ook zond de Gouverneur-Generaal groote paarden aan den Soesoehoenan (de overlevering spreekt van Friesche paar-

omheinde heuvel.

den). Ook deze werden naar de stoeterij van Margawatie overgebracht.

De bijzondere kenmerken der paarden van Margawati zijn groote, heldere en goedige oogen, een droog hoofd, het been van den achterknie hoog· het staartbeen of de wortel kort, de haren zacht.

Wat de kleur betreft geven de Kadoeërs de voorkeur aan het bruine· omdat zij bij ondervinding weten, dat deze kleur niet alleen schoon is, maar ook schoon blijft.

De bonte vindt men leelijk en de vossen zijn ook niet bemind, omdat de vorst van Java verboden heeft ze binnen zijn aloon-aloon te brengen, want te allen tijde zijn de vorsten van Mataram als zij zulk een paard bereden in den oorlog gewond geworden.

---

7. HAL SASIPATNJA TANDOEK KERBO.

Evenals het paard kan ook de buffel »*kerbo*" het geluk van den Javaan bevorderen of hem ongeluk aanbrengen. Nog meer dan op het paard stelt hij prijs op het bezit van een span buffels met gelukkig gegroeide hoorns. Het bezit van deze dieren en een stukje grond is alles, wat hij verlangt, en hij acht zich rijk, wanneer hij zoo lang gespaard heeft dat, hij in de gelegenheid is zich een span aan te schaffen.

De hoorns van de koe »*sapi betina*" of van den stier »*sapi djanten*" worden op dezelfde wijze onderscheiden als die van den buffel en hebben eveneens dezelfde waarde voor het geluk of ongeluk van den bezitter. zoo dat de gegevens in den ondervolgenden staat van den *Sasipatnja tandoek kerbo* even eens op de koe en den stier betrekking hebben.

	NAMANJA TANDOEK.	BANGOENNJA TANDOEK.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Koepeng.	Tandoeknja setenga boender betoel, djalan ka atas, doewa-doewa bangoennja sama rata dan bagoes roepanja, oedjoeng tandoek mapak.	Baik, jang piara dapět slamět; kaloe dia piara bini badannja sěděng bisa beranak dan djarang dapět anak badannja bantjeng.
2	Njagak talang.	Tandoek djalan ka atas, doewa-doewa setenga boender, jang satoe lebi tengi sedikit, oedjoengnja tandoek setenga boender·	Baik jang piara dapět slamět; kaloe dia piara bini badannja kentjeng tida bisa dapět anak jang banjak.
3	Padjěg.	Tandoeknja setenga boender betoel dan doewa-doewa sama bangoennja sama tingginja dan	Baik dan bisa bikin hati sěněng pada jang piara; kaloe jang poenja piara bini badannja kěn-

	NAMANJA TANDOEK.	BANGOENNJA TANDOEK.	BAIK BOESOEKNJA.
		djalan ka atas, oedjoengnja tandoek doewa-doewa oendjoek ka atas betoel.	do bisa dapět anak banjak dengen slamět.
4	Branggah.	Tandoeknja doewa-doewa djalan ka atas setenga boender, lebar dan pandjang, jang satoe tandoek lebi tinggi sedikit.	Baik dan bikin tjepet sama jang piara, djadi banjak redjěki; kaloe jang poenja piara bini badannja singet tambah rědjěkinja.
5	Njekar plassa.	Tandoeknja doewa-doewa djalan ka atas setenga boender betoel dan sedeng tida tinggi tida pendek, oedjoennja tandoek setenga boender tetapi tida mapak.	Baiknja sedeng sama jang piara; kaloe jang poenja piara bini badannja kendo lantas boleh oentoeng tetapi sěděng sadja.
6	Debleng.	Tandoeknja doewa doewa djalan kanan dan kiri dari kapala; kentjeng tida naik apa-apa dan sedeng pandjangnja.	Boesoek, jang piara tida bisa djendjem; kaloe piara bini badannja kentjeng tida poenja anak.
7	Peret.	Tandoek jang satoe djalan ka atas setenga boender lebar sedeng seperti tandoek Njekar plassa; jang lain djalan kentjeng dan pandjangnja sedeng seperti debleng, oedjoengnja tandoek doewa-doewa setenga boender sedikit dan oendjoek ka atas.	Boesoek, kaloe jang piara tjari oentoeng lama baroe bisa dapět-kaloe piara bini badannja kentjeng djarang anaknja.
8	Betok.	Tandoeknja doewa-doewa djalan ka atas dan lebar bangoennja, boendernja tjoema sedikit oedjoengnja tandoek oendjoek ka-atas.	Baik sekali, jang piara lěkas bisa dapět rědjěki, kaloe dia piara bini badannja kendo banjak anaknja dan piara dengen slamět.
9	Njarang.	Tandoeknja doewa-doewa rata dan djalan ka-	Boesoek, jang piara dia poenja hati tida bisa

	NAMANJA TANDOEK.	BANGOENNJA TANDOEK.	BAIK BOESOEKNJA.
		atas, pandjang dan njarang bangoennja, boendernja tjoema sedikit, oedjoengnja tandoek tadjem dan oendjoek kaatas betoel.	djendjem; kaloe piara bini badannja kentjeng tida bisa dapět anak jang banjak.
10	Tokol.	Tandoeknja doewa-doewa pendek kentjeng oendjoek ka atas, těběl di bawah tadjem di atas bangoen-nja seperti sikoe.	Baik, bisa kasi rědjěki sama jang piara; kaloe jang poenja piara bini badannja kendo boleh dapět banjak anak dan bisa kasi slamět sama jang piara.
11	Potes.	Tandoek jang satoe djalan ka atas kentjeng tjoema sedikit boendernja seperti tandoek. Betak, jang lain djoega begitoe roepa tetapi di tengahnja pates seperti separo di poetoes, boekan asal dari tjilaka.	Boesoek sekali, jang piara tida bisa oentoeng; kaloe jang poenja piara bini badannja kentjeng tida bisa dapět anak ataoe tida bisa bawa slamět padanja.
12	Teklek.	Tandoeknja doewa-doewa djalan kabawah dengen boender sedikit, tetapi djaoeh dari leher dan oedjoengnja tandoek oendjoek betoel ka bawa.	Boesoek, jang piara tida bisa dapět rědjěki ataoe oentoeng lěkas dateng; kaloe jang poenja piara bini badannja bantjeng anaknja tida bisa banjak dan bini tida bisa kasi slamět pada lakinja.
13	Broedjoel.	Kerbo jang tida poenja tandoek.	Boesoek sekali, sebab tida poenja hati sama orang jang piara, kaloe jang poenja piara bini badangnja kentjeng tida bisa beranak dan tida bisa kasi oentoeng padanja.
14	Doengkoel.	Tandoeknja doewa doewa djalan kabawah, satenga boender, oedjoengnja	Baik sekali, jang piara banjak oentoeng, rědjěki dan slamět troes dalěm

	NAMANJA TANDOEK.	BANGOENNJA TANDOEK.	BAIK BOESOEKNJA.
		tandoek mapak di bawah leher diket doengkoel. Kaloe kerbo lelaki badan dan tandoek poetih (boete) tandoeknja bangoen seperti Doenkoel dan matinja sendiri itoe tandoek namanja »*Soengoe makoetta.*"	pakerdjaän, djaoeh dari segala penjakit. Kaloe jang poenja piara bini badannja kendo boleh banjak anak dan bisa kasi slamet padanja kaloe tandoek soengoe makoetta boleh di bikin sarat roemah, boewat oesir setan dan orang mentjoeri dan boewat slamět semoannja.
15	Dari antih.	Tandoek jang satoe djalan ka atas sedikit boendernja pandjang dan lebar; jang lain djalan kabawah tetapi djaoeh dari badan dan sedikit boendernja.	Boesoek sekali; jang piara tida bisa tjari pakerdjaän jang baik dan djaoeh oentoengnja; kaloe jang poenja piara bini badan kentjeng lantas tida bisa poenja anak.
16	Tahil.	Tandoeknja doewa-doewa ketjil pendek seperti tandoek kerbo anak.	Baik, bisa kasi rědjěki sama jang piara; kaloe jang poenja piara bini badan kendo, dapět banjak anak dan bisa kasi slamět padanja.
17	Dongkrok.	Tandoeknja doewa-doewa djalan kabawah setenga boender betoel, oedjoengnja tandoek doewa-doewa kaloewar, bangoennja bagoes.	Boesoek dan bikin males sama jang piara; kaloe jang poenja piara bini badannja kendo, banjak anaknja dan bisa kasi slamět padanja.

8. HAL TJANDRANJA KOETJING.

De kat staat door haar gelijkenis met den tijger in hoog aanzien bij de Javanen. Zij beschouwen haar als een heilig dier en kennen haar vele eigenschappen toe, die in deze *Tjandra* voorkomen.

Het dooden van een kat wordt bij de Javanen beschouwd als een groote zonde, daar de katten volgens het bijgeloof door alle profeten en heiligen beschermd worden.

De katten met vijf kleuren zijnde *poetih, semoe idjoe, merah, koening* en *item* genoomd »*Tjandra mawa*" zijn zeer gewild en worden niet zelden met groote sommen betaald. Genoemde kleuren zijn die der vijf profeten, waarom de katten, die deze kleuren hebben, beschouwd worden als aanbrengers van geluk en voorspoed en afweerders van ongeluk en ziekten.

De beteekenis van de kleuren der katten vindt men in den ondervolgenden staat.

	ROEPANJA KOETJING.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Loerik kembang asem, boentoet pandjang.	Tida baik, jang piara sering ilang barangnja. ataoe barang jang di pegang lĕkas abis; tetapi kaloe boentoet pendek tida sebrapa boesoeknja.
2	Boeloe item kaki ampat sama sekali pantjal.	Baik, jang piara sering dapĕt rĕdjĕki dan dapĕt soeka dengen seneng hati. Kaloe boentoet boendel dan pendek lĕbih baik lagi kabaikannja.
3	Boeloe item boentoet pandjang namanja »*Poetra kadjentaka.*"	Boesoek jang piara di poedjiken kaloewar darah, tetapi kaloe boentoet boendel pendek. tida sebrapa boesoeknja.
4	Boeloe semoe item, lamboeng kiri poetih ataoe tempong kiri poetih namanja »*Woelan karahinan.*"	Baik jang piara apa jang dia soeka boleh dapĕt ataoe dateng. Kaloe boentoet boendel pendek lĕbi baik lagi kabaikannja.
5	Boeloe loerik item, boentoet pandjang namanja »*Dandang Soengkawa*".	Boesoek, jang piara sering berkalai sama temennja, dan djaoeh rĕdjĕkinja tetapi kaloe boentoet boendel pendek tida sebrapa boesoeknja.
6	Boeloe poetih troes dengen boentoet pandjang.	Boesoek, jang piara di poedjiken kaloewar darah, tetapi kaloe boentoet pendek dengen boendel tida sebrapa boesoeknja.
7	Boeloe semoe poetih, lamboeng ataoe tempong kiri item, namanja »*Woelan poernama.*"	Baik, jang piara apa maoenja boleh dapĕt ataoe datengnja; troes slamĕt dan dapĕt sĕnĕng hati kaloe boentoet boendel pendek kabaikanja tamba lagi.
8	Boeloe item kepala ada boeloe poetih troes di mana boentoet, namanja »*Doerdjana kaketoe.*"	Boesoek, jang piara semoa pengarepannja tida bisa kedjadian.
9	Boeloe semoe poetih, kapalanja item boentoet pandjang, namanja »*Boedjangga amengkoe.*"	Baik, jang piara sering kali makan enak. Kaloe boentoet boendel pendek lĕbih lagi kabaikannja.

	ROEPANJA KOETJING.	BAIK BOESOEKNJA.
10	Boeloe poetih, troes boentoetnja dan pandjang, badan boeloe sembarang, namanja »*Wissa toemama.*"	Tida baik, jang piara pitjah koelitnja kaloe boentoet boendel pendek tida sebrapa boesoeknja.
11	Satoe roepa boeloe dari epek-epeknja kaki troes di moeloet dan mata, namanja »*Satrija wibawa.*"	Baik, jang piara slamět dalěm pakerdjaän. Kaloe boetoet boendel pendek tamba kabaikannja.
12	Boeloenja koeping doewa dan peroet satoe roepa sěmbarang sadja, namanja »*Tampartali wangsoel.*"	Boesoek, jang piara sering bertingkah sadja. Kaloe boentoet boentel pendek tida sebrapa boesoeknja.
13	Geger troes moeloet dan daler boeloe poetih, badan boeloe sembarang sadja, namanja »*Pandita lelakoe.*"	Baik sekali, jang piara oentoeng dengen rědjěki. Kaloe boentoet boendel pendek tamba kabaikannja.
14	Boeloe daler item troes geger dan boentoet. Badan boeloe sembarang sadja, namanja »*Kala Ngoembara.*"	Boesoek, jang piara di mana těmpat dapět soesah, tetapi kaloe boentoet boendel pendek tida sebrapa boesoeknja.
15	Geger tembong boeloe poetih, badan boeloe sembarang sadja, namanja »*Sangga boewana.*"	Baik jang piara seneng hati dengen boleh dapět rědjěki dan di takoeti orang. Kaloe boentoet boendel pendek tamba kabaikannja.
16	Dada poetih troes daler sampe di boentoet badan boeloe sembarang.	Tida baik jang piara tjilakanja di dalem aer tetapi kaloe boentoet boendel pendek tida sěbrapa boesoeknja.
17	Bisoe tida bisa kaloewar soewara apa-apa, boeloe sembarang roepa sadja namanja »*Wisnoe Atanda malati.*"	Baik sekali, tetapi tida boleh bikin kasian. Siapa jang bikin kasian dia orang dapět tjilaka.
18	Boeloe toetoel rata dan boentoet pandjang dan poetih boeloenja.	Tida baik, jang piara dapět banjak sakit. Kaloe di piara bersama bini kawin, djarang boleh beranak. Kaloe di piara bersama orang

	ROEPANJA KOETJING.	BAIK BOESOEKNJA.
		perampoewan jang belon kawin lantas dia soesah berlaki bini.
19	Boeloe toetoel troes sama sekali dan boentoet pendek dan boentel.	Baik, jang piara slamět piara boeroeng, dan bisa mentjari tikoes.
20	Boeloe poetih, semoe idjoe semoe merah, koening, item, lima werna tjampoer nama »*Tjandra mawa*"	Baik sekali, jang piara boleh banjak oentoeng dan rědjěki, dan djadi saratnja jang poenja roemah boewat slamět salamanja tida koerang apa-apa.
21	Koetjing jang ada oenjengan di kapala, dada ataoe di gegernja namanja »*Tjandra mawa rekata soera.*"	Baik, jang piara merasa enak dan semoea orang jang toeroet sama dia djoega ~~dan~~ slamět dalem roemahnja.

HAL TINGKAHNJA KOETJING.

	TINGKAHNJA KOETJING.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Tidoer di kain kapala ataoe topi.	Baik, jang piara maoe dapět oewang ataoe lain-lain kaoentoengan.
2	Sering tinggal di podjok roemah sampe lama tida pergi-pergi.	Baik, jang piara maoe dapět kiriman ataoe lain kaoentoengan.
3	Tidoer di kain kapala ataoe topi dan temasoek dalěm kain ataoe topinja.	Baik, jang piara maoe dapět oentoeng dari pandita ataoe dari radja.
4	Tidoer di badjoe enak dan ngorok.	Baik, jang piara maoe trima barang jang di bawa orang.
5	Kaloe koetjing lihat sama jang piara sampe lama berpanding.	Baik djoega, tetapi ada sarat soepaja lantas di semboer dengen aer, banjak soepangat jang djatoek pada jang piara boewat mendjadiken baik.
6	Doedoek djongkong (djongkok) dan ngelap dia poenja moeka seperti menjembah.	Njang piara lěkas moehoen ampoen pada jang Maha Koewasa, dengen kasi slamětan boeboer merah dengen donganja »*Toelak bilahi*".

	TINGKAHNJA KOETJING.	BAIK BOESOEKNJA.
7	Koetjing goeloeng goeloeng di gegernja dalĕm tanah ataoe dalĕm roempoet.	Njang piara boleh ati-ati sebab maoe ada orang bikin boesoek padanja.
8	Koetjing bikin tadjem koekoenja dalĕm roemah.	Itoe menoendjoek orang niat mentjoeri barang pada jang poenja roemah.

9 HAL WATAKNJA DJAGO.

De hanen worden door de Javanen dikwijls gebruikt voor een gevecht tegen elkander »*adoe djago.*"

Dit wreede spel is zelfs algemeen op Java en de hartstocht, waarmede een hanengevecht soms gevolgd wordt, geeft aanleiding tot groote weddingschappen op den haan, die vermoedelijk het gevecht zal winnen.

Vooral in de vorstenlanden Soerakarta en Djokdjakarta worden jonge hanen, die volgens de *wataknja djago* geschikt zijn voor het gevecht, uitgekozen en van jongs af voor het gevecht opgeleid. Men vervangt dikwijls de sporen der hanen door kleine mesjes, die kunstmatig aan de pooten gehecht worden en oorzaak zijn, dat het gevecht slechts kort, maar zeer bloedig is.

De Javanen gelooven niet alleen, dat een haan met goede teekens overwinnaar zal zijn in het gevecht, maar ook, dat hij hun voorspoed en geluk kan aanbrengen, waarom een goede haan soms buitengewoon verzorgd en vereerd wordt.

De ondervolgende staat geeft de kleuren der hanen aan en of zij bij een gevecht zullen overwinnen of niet.

	NAMANJA DJAGO.	ROEPANJA DJAGO.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Blarak madoe.	Tjenger telon, kapala ngloewak, mata koening, kaki gedah idjo, djaloe tjantel, ekor ketel.	Baik, kaloe di adoe taroeng sering menang dan kasi oentoeng sama jang piara.
2	Poetih moeloes dan Semoe item.	Tjenger telon dan tjenger sanggar delima.	Baik, tetapi tida boleh di adoe taroeng sering ngerdjikenni di takoeti lelemboet, artinja tjoe-

	NAMANJA DJAGO.	ROEPANJA DJAGO.	BAIK BOESOEKNJA.
			ma boewat piaraän slamět pada jang poenja.
3	Wiring galih.	Tjenger telon, kapala djamboe djeboek, mata koening, kaki item, djaloe boengalan, ekor ketel, sisik melik batoe lapa.	Baik, kaloe di adoe taroeng sering menang, kasi oentoeng dan bikin sěněng sama jang piara.
4	Wiring koening.	Tjenger telon, kapala djamboe djeboek, mata koening, kaki lonteng, djaloe item, ekor ketel.	Baik, kaloe di adoe taroeng sering menang dan bikin sěněng sama jang piara.
5	Wiring koening.	Tjenger telon, kapala ketjil, mata merah, kaki koening, ekor moebal poetih.	Djahat, tida tahan sakit (litjih) dan bikin soesah sama jang piara.
6	Blorok mirah.	Tjenger lombo, kapala ketjil, mata merah, djaloe koening, ekor moebal.	Djahat, kaloe di adoe taroeng sering kala dan bikin soesah sama jang piara.
7	Wido tjepaka.	Tjenger telon, mata, kaki dan djaloe koening ekor ketel, sisik moeloes dan soepit děkět (boewat djago sembarang, baik).	Baik sekali, kaloe di adoe taroeng sering menang dan brani mati, jang piara slamět dan dapět oentoeng.
8	Blorok.	Tjenger telon, ataoe tjenger wilah, kapala lebar, mata koening, kaki item, djaloe item, sisih moeloes.	Baik, kaloe di adoe taroeng sering menang dan jang poenja dapět oentoeng.
9	Loerik sono.	Tjenger telon, kapala běsar, mata koening, kaki lonteng, djaloe renteng, ekor ketel, sisih moeloes.	Baik, kaloe di adoe taroeng sering menang dan kasi oentoeng dan seneng hati pada jang piara.

10. HAL WATEK DAN TANGGOEHNJA BOEROENG GĚMAK.

De *gěmak*, een vogel ter grootte van een tortelduif, veel gelijkende op een kleine kip, die nooit het veld verlaat of in de boomen vlucht, wordt gaarne door de Javanen er op nagehouden; het mannelijke geslacht van dezen vogel »*běntje*" om hen met elkander te laten vechten en het wijfje »*gěmak*"

wegens het eigenaardige geluid, dat zij voortbrengt en dat door de Javanen beschouwd wordt als een geuite wensch om den bezitter gelukkig te maken.

De *bĕntje's* worden door de Javanen onderscheiden in moedige en sterke en die minder geschikt zijn voor het gevecht naar de aanwezige teekens bij deze vogels.

De waarde varieert naar het ~~al~~ wel of niet aanwezig zijn van goede teekens en voor een *bĕntje* met goede teekens wordt dikwijls een goede prijs betaald.

De goede eigenschappen der *bĕntje's* worden »*wateknja*" en die der *gemak's* »*tanggoehnja*" genoemd.

De ondervolgende staat geeft alleen aan, de goede teekens bij de *bentje's*, die aanduiden, dat zij in een gevecht zullen overwinnen.

HAL WATEKNJA BĔNTJE.

	TANDA JANG BAIK.	ARTINJA.
1	Kaloe bĕntje boeloenja ngembang ranggitan, kapala djambe nem (moeda) tjoetjoek pandjang, mata ngele (matanja seperti mata ikan lele) kemben papak jang landoeng, boeloe grajanganja (peganja) jang merasa aloes, singgat jang pandjang, sisik kaki jang kerep, ekor jang pandjang.	Wataknja baik sekali, dan kaloe di adoe taroeng brani mati, jang piara bole slamĕt dengen oentoeng.
2	Kaloe bĕntje boeloenja ngembang poeloettan, kepala bĕsar djambe djeboek (djambe jang toewah) tjoetjoek bido (tjoetoeknja seperti tjoetjoek boeroeng bido) adapan matanja, kemben, aloesnja boeloe, dan singgatnja, ataoe sisiknja kaki.	Wataknja baik, kaloe di adoe taroeng sering menang dan slamĕt dengen oentoeng pada jang piara:

In den ondervolgenden staat worden de goede en slechte teekens van de *gĕmak* opgegeven, waar de Javanen naar kijken, indien zij haar er op na wenschen te houden alleen voor haar geluid.

HAL TANGGOEHNJA GEMAK.

	TANDA BOEROENG GĔMAK.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Sisik kaki kaloe di itoeng gandjil.	Baik, jang piara slamĕt dengen rĕdjĕki.
2	Sisik kaki kaloe di itoeng srompot.	Tida baik, jang piara sering dapĕt soesah.
3	Kaloe kapala sigar polo.	Tida baik, jang piara sering tida sĕneng hatinja.

Ook op de herkomst van dezen vogel wordt gelet; de ondervolgende staat geeft de herkomst aan van degenen die het meest gewild zijn.

ASALNJA BENTJE DAN GEMAK.

	ASAL DARI MANA.	KABAIKANNJA.
1	Desa Kaligoenting (Madioen.)	Baik sekali, koewat dan jang paling baik boewat adoe taroeng.
2	Desa Wotan (Poerwodadie.)	Baik boewat piara dan koewat djoega.
3	Desa Poeloetan (Magĕtan.)	Baik boewat adoe dan slamĕt di piara.
4	Desa Selagadja (Magĕtan.)	Baik dan koewat badan boewat adoe dan piara slamĕt.

11. HAL TANGGOEHNJA BOEROENG PERKOETOET.

De *perkoetoet*, een klein tortelduifje, staat bij de Javanen van alle dieren het hoogst in aanzien. Aan de kenteekens van dit diertje wordt door hen onbeperkt geloof gehecht, terwijl de waarde varieert naar de aanwezige gelukkige teekens. Niet zelden wordt in het Soerakartasche duizend gulden en meer betaald voor een *perkoetoet* met gelukkige teekens en goede afkomst.

Door welgestelde Javanen worden soms *perkoetoets* van hooge waarde opgekocht, alleen om den adem van die beestjes te kunnen opzuigen. Daartoe houden zij den bek van den *perkoetoet* in den mond en zuigen de lucht, die in dat beestje zit, er uit, zoolang, totdat het dood is. Het bijgeloof, hier aan verbonden, is, dat de *Njawa* of *Soekma*, zijnde de geest en het heilige, dat in zulk een beestje moet zitten, door het opzuigen in het lichaam van den zuiger kan overgaan, zoodat hij gelijk wordt aan den *perkoetoet*.

Zoo heeft men bijv. *perkoetoets*, die zoogenaamd onkwetsbaar zijn en niet doodgeschoten kunnen worden; indien nu iemand gedurende een oorlog ten strijde moet trekken, tracht hij een onkwetsbare *perkoetoet* te koopen en door het opzuigen van den adem van dat beestje zich onkwetsbaar te maken. De verschillende teekens en kleuren vindt men in den ondervolgenden staat.

	NAMANJA PERKOETOET.	ROEPANJA PERKOETOET.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Brama soeloer.	Boeloe semoe merah.	Tida baik, jang piara sering sakit.
2	Sri mangempel.	Koekoe djari doewa poetih dan koekoe djem-	Baik boewat orang tani, apa jang taněm ka-

	NAMANJA PERKOETOET.	ROEPANJA PERKOETOET.	BAIK BOESOEKNJA.
		pol doewa kanan dan kiri poetih.	loewar, piara kewan slamět, apa maoenja boleh dapět.
3	Brama leboeh geni.	Boeloe napas.	Tida baik dan boros, jang piara apa jang di pegang lěkas abis, dan lain orang bentji sama dia.
4	Wisnoe witjitra.	Boeloe semoe item tjoetjoek dengen kakinja djoega.	Baik, kaloe ada katjilakaän dari lain orang tida bisa datěng dan slamět jang piara.
5	Brama kala.	Djari dari kaki jang satoe koekoenja poetih.	Tida baik dan djaoeh rědjěkinja ataoe kaoentoengannja, jang piara dapět banjak soesah.
6	Wisnoe mangenoe.	Boeloe semoe item.	Baik, jang piara slamět dengen banjak rědjěki.
7	Brama kokoep.	Moekanja poetih troes di boentoetnja.	Tida baik, jang piara siang malěm di poedji soepaja kaloewar darahnja.
8	Wisnoe moerti.	Tjoetjoek, kaki dengen mata item.	Baik, dan kena di bikin sarat jang poenja roemah, pantes boewat Radja poenja piaraän.
9	Sengkala kapipit.	Di lak-lakan ada doewa tanda poetih.	Tida baik, jang piara lělaki sama perampoewan tida bisa tjotjog pikirannja.
10	Wisnoe tinoendoeng.	Roepanja kresna gentaning.	Tida baik, apa maoenja tida boleh dapět ataoe djadinja angel.
11	Koesoema witjitra.	Tjoetjoek sisik semoe poetih.	Baik, jang piara sembarang maoenja dapět dan dapět kaoentoengan.
12	Pandawa midjil.	Ada limablas boeloe dalem boentoetnja.	Baik, jang piara di takoeti orang.
13	Poernama sidi.	Mata merah seperti batoe merah selan.	Baik, jang piara di soekai orang dan orang banjak takoet padanja dari sebab wingit.

	NAMANJA PERKOETOET.	ROEPANJA PERKOETOET.	BAIK BOESOEKNJA
14	Mertjoetji.	Mata koening djait.	Baik. mendatengsen rédjěki. kaoentoengan dan jang piara di sekit orang banjak dan toerut padanja. bininja ataoe těmén perampoewan lagoes dan manis roepanja.
15	Misti konja.	Badan poetih sak srandoenja poetih.	Jang paling baik sendiri dan boewat Radja poenja piaraan. Jang piara slamět dan dapět rědjěki dengen oentoeng.
16	Mertjoedjiwa.	Mata koening troes barotol.	Baik sekali, semoa kabaikan koempoel djadi satoe dan Radja poenja piaraan.
17	Lemboe roewan.	Boeloe broemboeng.	Tida baik, jang piara sering sakit sampe amper mati, dan djaoeh kaoentoengannja.
18	Sanga boewana.	Boeloe satoe lembar di geger poetih roepanja.	Tida baik, jang piara sering dapět sakit dan sering mesti pergi djaoeh, hatinja tadjem dan drengkil.
19	Tjendala sabda.	Boeloe poendak poetih.	Baik boewat mikat lain boeroeng sering dapět. dan jang piara dapět soeka hati.
20	Oedjan mas.	Boeloe seperti kaloeng, roepanja semoe koening.	Baik, jang piara sering dapět rědjěki, troes banjak dia poenja kaoentoengan, slamět dan sěněng hati.
21	Moentjis.	Bangoenja dan badan ketjil.	Baik dan Radja poenja piaraän, jang piara slamět troes tida koerang apa-apa.
22	Roepa Tjahja.	Boeloe kalihatan seperti menjalah apa-apa,	Baik sekali, jang piara dapět banjak rědjěki tida

NAMANJA PERKOETOET.	ROEPANJA PERKOETOET.	BAIK BOESOEKNJA.
	roepa glap dan bagoes seperti tjahja.	koerang kaoentoengan, di piara dengen soeka hati dan sĕnĕng, slamĕt, tida koerang apa-apa.

HAL BOENJI BOEROENG PERKOETOET.

	NAMANJA BOENJI PERKOETOET.	WAKTOE BOENJI.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Minepgedong.	Boenji sore.	Baik, dia poedji soepaja jang piara dapĕt oentoeng, makan dan rĕdjĕki, bras ataoe lain lain djoega sampe semoa.
2	Doerga ngerik.	Boenji siang dan malĕm.	Tida baik, jang piara sering berkalai sama bini ataoe anaknja dan membikin djaoeh kaoentoengannja.
3	Gedong menga.	Kaloe kaloewar mata hari lantas berboenji.	Baik sekali, engetan kasi isih gedong dengen mas dan perak sampe penoeh, dan jang piara slamĕt.
4	Doerga Ngoewoeh.	Berboenji tengah malĕm.	Tida baik, jang tingal roemah dan jang piara ganti berganti sakit, jang poenja roemah hati bingoeng, wajang woejoengan.
5	Widak sana gasta gasti.	Boenji aloes dan terlaloe baik sekali.	Baik, jang piara kaloe maoe apa apa lĕkas dapĕt, banjak orang sĕnĕng padanja dan sangoep semoa permintaännja.

NAMANJA BOENJI PERKOETOET.		WAKTOE BOENJI.	BAIK BOESOEKNJA.
6	Tjendala sapda.	Boenji kĕras dan baik soewarannja.	Baik boewat bikin mikat lain boeroeng lĕkas dapĕt, jang poenja slamĕt, sampe makan, pakejan dan sĕnĕng hati.

HAL TINGKAHNJA BOEROENG PERKOETOET.

NAMANJA TINGKAHNJA PERKOETOET.		ROEPANJA TINGKAH.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Raraton.	Noesoeh di tanah.	Baik kaloe lantas berak itoe kotor di ambil di bakar, aboenja boleh di bikin obat sembarang sakit, ataoe di bikin djamas ramboet.
2	Makan makan.	Kaloe soeka makan batoe merah ketjil-ketjil ataoe lombok rawit motong-motongan.	Baik, itoe boewat djaga sakit dan bisa boenji soewaranja kĕras.
3	Berbini.	Kaloe soeka makan telor mateng ataoe roempoet basah.	Mengertinja soeka berbini ataoe maoe betelor.
4	Sakit.	Kaloe soeka korekkorek oedjoeng atasnja lobang pantat.	Maoe dapĕt sakit dan dia minta lombok rawit dan roempoet basa.

HAL ASALNJA BOEROENG PERKOETOET.

ASALNJA PERKOETOET.		ROEPANJA PERKOETOET.
1	Pedjadjaran.	Woengoe, sawo mateng, boeloenja troes di mana gento dan troes tlapoekan.
2	Anaknja Djaka mangoe.	Semoe idjoe manis troes di mana gentonja.
3	Toeban.	Kaki merah troes di mana gentonja, troes

	ASALNJA PERKOETOET.	ROEPANJA PERKOETOET.
		tlapoekan, kaloe di lihat sapertinja emprit gantil.
4	Mataram.	Kaki semoe poetih troes di mana gento, tjoetjoek pendek.
5	Padjang.	Kaki semoe biroe troes gentonja troes tlapoekan.
6	Sidadjeng. (Sidajoe).	Kaki poetih semoe biroe troes di gentonja.
7	Demak.	Kaki merah troes gentonja troes tlapoekan merah moeda.

12 BERTANDA ROEPANJA, BANGOENNJA DAN DEPNJA ROEMAH.

Er is waarschijnlijk geen volk, dat bij den bouw van een huis zooveel bijzonderheden in acht neemt als het Javaansche.

Alvorens een huis te bouwen, worden eerst de soort, de vorm, de hellingen, de omgeving alsmede de kleur van den grond van het erf in oogenschouw genomen; komt dit alles overeen met de eischen van het bijgeloof, dan maakt men een begin met den bouw van het huis. Ook hierbij worden weder verschillende bijzonderheden in acht genomen als de soort van het huis, de wijze waarop het gebouwd moet worden, alsmede naar welke windstreek het front moet maken, enz.

De verschillende soorten van bouworden duiden soms de bewoners aan. Zoo bestaat er een soort bouworde speciaal voor vorsten of regeerende personen, weder andere voor priesters en een andere goedkoope soort voor den kleinen man.

De wijze, waarop het huis gebouwd wordt, staat natuurlijk in nauw verband met de soort en de grootte daarvan; wat echter het front van het huis betreft, dat wordt nauwkeurig bepaald. Waarschijnlijk schuilt hierin niet zooveel bijgeloof en zullen de op Java waaiende vaste winden daarvan de oorzaak zijn. Immers wanneer een koude Noord-Oosten wind steeds de voordeur in waait, zal dit voor de bewoners minder aangenaam en zeer dikwijls oorzaak zijn, dat een geheel gezin steeds sukkelt aan verkoudheid, hoofdpijnen en koortsen.

De verschillende soorten van huizenbouw alsmede de beteekenis daarvan vindt men in den ondervolgenden staat.

BERTANDA ROEPANJA DAN BANGOENNJA ROEMAH.

	NAMANJA ROEMAH.	BANGOENNJA ROEMAH.	BAIK BOESOEKNJA
1	Sinom.	Iringan dengen kedjenan sama lebarnja.	Baik, slamět dengan rědjěki, roemah orang asal, boewat roemah orang ketjil koerang baik.
2	Limasan.	Roemah pesagi iringan dengen kedjenan sama lebarnja tetapi tinggi dan lintjip di atas.	Baik dengen slamet itoe roemah boewat pandita ataoe wali pantes boewat orang ketjil koerang baik.
3	Dara gěpak.	Iringan doewa pandjang, kedjenan doewa pendek.	Baik dengen oentoeng jang beroemah tida koerang apa-apa dan slamět.
4	Srotongan.	Iringan doewa tida ada kedjenan, kanan kiri di toetoep kejong.	Loemrah, baik djoega tetapi tida tentoe sering terpake sama orang tani ataoe orang ketjil.

De beteekenis van de richting, waarin de voordeur front maakt, wordt vermeld in den ondervolgenden staat.

BERTANDA DEPNJA ROEMAH.

	BANGOENNJA ROEMAH.	DEPNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Pintoe moeka ada di bawah iringan.	Lor.	Panas, jang beroemah sering dapět sakit.
2	Pintoe moeka ada bawah iringan.	Wetan.	Jang wetan betoel tida baik, jang beroemah sering kena sakit, jang kidoel-wetan boleh.
3	Pintoe moeka ada di bawah iringan.	Kidoel.	Baik, pantes dengen sěněng hati.
4	Pintoe moeka ada di bawah iringan.	Koelon.	Baik dengen rědjěki. jang beroemah slamět.

BANGOENNJA ROEMAH.		DEPNJA.	BAIK BOESOEKNJA
5	Pintoe moeka ada di bawah kedjenan.	Lor.	Tida baik, jang poenja roemah sering mengaleh ataoe djoewal roemahnja.
6	Pintoe moeka ada di bawah kedjenan.	Wetan.	Djahat, jang beroemah sering sakit ataoe ada kematian di roemah.
7	Pintoe moeka ada di bawah kedjenan.	Kidoel.	Tida baik, jang beroemah pandjang pikirannja dan sering geger sama tĕmĕnnja.
8	Pintoe moeka ada di bawah kedjenan.	Koelon.	Tida baik, jang beroemah sering merasa tida enak di roemah dan soeka mengaleh.
9	Pintoe roemah srotongan ada di bawah toetoep kejong.	Lor.	Tida baik, jang beroemah sering ada ingetan tida baik.
10	Pintoe roemah srotongan ada di bawah toetoep kejong.	Wetan.	Tida baik, jang beroemah sering berdjalan djahat ataoe dapĕt sakit.
11	Pintoe roemah srotongan ada di bawah toetoep kejong.	Kidoel.	Tida baik, jang beroemah salamanja merasa tida enak badannja.
12	Pintoe roemah srotongan ada di bawah toetoep kejong.	Koelon.	Tida baik, jang beroemah soeka mengaleh ataoe mendjoewal roemahnja.

13. BERTANDA BANGOENNJA DENGEN WARNANJA PEKARANGAN DAN TEGALAN.

Het eerste, waar de Javanen naar kijken, indien zij een erf of grond wenschen te koopen is de vorm en de kleur van den grond, van het erf of van de tegalan.

De vorm van het erf heeft niet alleen een beteekenis, doch ook verschillende namen, terwijl de kleur zoowel als de vorm van den grond goede of slechte beteekenissen heeft.

Naar gelang van de goede of slechte eigenschappen van den vorm van het erf en de kleur van den grond heeft het daarop staande huis meer of mindere waarde.

De eigenschappen van de verschillende vormen van den grond vindt men in de ondervolgende staten benevens de middelen, die men kan aanwenden om onheilen te voorkomen, indien men een erf bewoont, dat niet gelijk is, of waarvoor of waarachter een berg is gelegen, dan wel het geheel of gedeeltelijk omringd is door water.

BERTANDA BANGOENNJA PEKARANGAN.

	NAMANJA PEKARANGAN.	BANGOENNJA PEKARANGAN.	BAIK BOESOEKNJA DENGEN OENDJOEKKEN SARAT TOELAK BOESOEKNJA.
1	Baja sangar.	Miring mengetan.	Djahat, boewat toelak djahatnja taněm garem di tengah djalan di moeka roemahnja.
2	Poerbaädi.	Miring mengidoel.	Djahat, boewat toelak djahatnja makan tanah sedikit lantas kasi sedekah ajam wiring koening di těmpat irik, donganja »*toelak bilahi*".
3	Teboe kaloewar.	Miring mengoelon.	Baik, boewat slamět troes, taněm waloh ada di kanan dan kirinja pintoe roemah.
4	Tělaga ngajoedo.	Miring mengalor.	Baik, boewat slamět troes, taněm kinggatjet moekanja roemah dan di kanan kirinja pintoe.
5	Prama boeka koema.	Geneng tengahnja.	Baik, boewat slamět troes, taněm satoe ajam dengen telornja di moeka roemah.
6	Pagemas.	Kanan kirinja di ideri aer.	Djahat, boewat toelak djahatnja, taněm di moeka roemahnja doewa bidji poehoen woeni ketjoet.
7	Simbar.	Kaloe di moekanja pekarangan ada goenoeng.	Baik, boewat slamět troes, kasi lěpas doewa bebek jang poetih lělaki dan perampoewan.

	NAMANJA PEKARANGAN.	BANGOENNJA PEKARANGAN.	BAIK BOESOEKNJA DENGEN OENDJOEKKAN SARAT TOELAK BOESOEKNJA
8	Soekma.	Kaloe di blakangnja pekarangan ada goenoeng.	Baik, boewat slamět troes, taněm pisang toempang toedjoeh kali ka lain těmpat.
9	Simbar kaja.	Kaloe pekarangan kerendem di aer.	Djahat, boewat toelak djahatnja, taněm poehoen randoe madjoepat.

BERTANDA BANGOENNJA TEGALAN.

	BANGOENNJA TEGALAN.	BAIK DJAHATNJA.
1	Tinggi Koelon, pendek Wetan.	Baik, jang poenja tanah dapět rahmatnja dari jang Maha Koewasa.
2	Tinggi Wetan, pendek Koelon.	Djahat terlaloe, jang poenja tanah dan těměnnja sakit sadja.
3	Miring mengalor.	Baik dan loemintoe, jang poenja tanah dapět rědjěki dan bisa toeroen sama anaknja.
4	Miring mengoelon.	Baik dan jang poenja tanah boleh dapět slamět.
5	Miring mengidoel.	Djahat, jang poenja tanah dan těměnnja roemah sering sakit.
6	Miring mengetan.	Djahat, jang poenja tanah dan těměnnja sering sakit dan sering ada tjilakaän jang ketjil ketjil.
7	Rataämpat perkara.	Tida ada kadjahatan tida ada kabaikan, kaloe jang poenja tanah idoep baik dapět kabaikan, kaloe djalan djahat dapět kadjahatan.
8	Tinggi Lor pendek Kidoel.	Baik, jang poenja tanah dan těměnnja slamět dan djaoeh penjakit.
9	Tinggi Kidoel, pendek Lor.	Djahat, panas pendapětannja, jang poenja tanah dengen těměnnja sěring sakit.
10	Geneng di tengahnja.	Baik, jang poenja tanah dan těměnnja slamět dan tida koerang apa-apa.

	BANGOENNJA TEGALAN.	BAIK DJAHATNJA.
11	Kanan dan kiri tanahnja di ideri aer.	Djahat, jang poenja tanah dan tĕmĕnnja sĕring sakit.
12	Kaloe tanah kerĕndĕm aer.	Djahat sekali, jang poenja tanah dan tĕmĕnnja salamanja sakit sadja dan sĕring ada tjilakaän ketjil-ketjil ataoe sĕring ada kematian dalem roemah.
13	Di moeka tanah ada goenoeng.	Baik, jang poenja tanah dengen tĕmĕnnja boleh slamĕt.
14	Kaloe di blakang tanah ada goenoeng.	Baik, jang poenja tanah dengen tĕmĕnnja salamanja merasa badan enak.
15	Kaloe watesnja tanah ada kali.	Baik, jang poenja tanah dapĕt rĕdjĕki dan bersama tĕmĕnja boleh slamĕt.
16	Kaloe watesnja tanah ada oetan.	Kaloe oetan bĕsar, jang poenja tanah dapĕt oentoeng; kaloe oetan kĕtjil dan djarang jang poenja tanah sĕring dapĕt soesah.

De ondervolgende staat wijst aan, wat men van de verschillende soorten van grond te wachten heeft.

BERTANDA WARNANJA TANAH.

	WARNANJA TANAH.	BAIK DJAHATNJA.
1	Poetih dan rasanja manis, baoenja wangi.	Baik, jang poenja tanah tida koerang apa-apa.
2	Merah dan rasanja manis, baoenja enak dan aroem.	Djahat, tida boleh di tampati.
3	Idjo baoenja batjin.	Djahat, tida boleh di tampati, jang poenja tanah tida boleh slamĕt.
4	Item baoenja manis	Djahat, tida boleh di tampati.
5	Koening tida ada rasanja.	Djahat, tida boleh di tampati.
6	Roepanja seperti aboe.	Kaloe tinggi djahat, panas pendapĕtannja. Kaloe rata ampat perkara baik dan boleh slamĕt.
7	Tjampoer padas.	Baik, jang poenja tanah boleh slamĕt.
8	Tjampoer batoe.	Djahat, jang poenja tanah tida boleh slamĕt.
9	Tjampoer pasir aloes.	Baik, jang poenja tanah dapĕt slamĕt.

IV.

VOORTEEKENS, DIE MEN HECHT AAN HET HOOREN, HET ZIEN, GEVOELEN EN HET DROOMEN VAN IETS BIJZONDERS, ALS EEN TE VERWACHTEN GELUK OF ONGELUK.

1. HET »NGALOEP".

Als een gevolg van hun dikwijls kinderlijk bijgeloof, hechten de Javanen ook waarde aan allerlei geluiden, vooral aan de klagende en akelige, die door mensch of dier soms worden voortgebracht. Dit voortbrengen van zonderlinge of vreemde geluiden, dat »*ngaloep*" of »*ngatap*" wordt genoemd, is voor hen dikwerf het voorteeken of de voorbode van eene of andere bijzondere gebeurtenis, die naar gelang van bijkomende omstandigheden geluk of ongeluk, vreugde of verdriet enz. aanbrengt of voorspelt.

De menschen *ngaloep*, beschrijft de Javaan als volgt: krullend haar (*brintik*), achteruitstekende billen (*bokong njentik*), die bij het loopen erg bewegen, roode oogen (*mata merah*), opgewipte neus (*sangga langit*), met een trippelgang (*ngetiplik*), soms klein en misvormd (*budan ketjil bantjeng*), soms ook alleen met bovengemelde kenteekens.

Deze soort menschen zitten dikwijls te huilen met een akelig geluid of kramen allerlei nonsens uit, zoo als verwenschingen soms in dichterlijke taal, soms maken zij gegronde aanmerkingen op karakter, houding of kleeding van andere menschen enz.

De Javanen lachen wel eens om dergelijke menschen, doch gewoonlijk is dat niet gemeend, daar zij hen erg vreezen als de voorboden van eene of andere ongelukkige gebeurtenis, indien zij hen overalleg ontmoeten.

Onder de dieren vindt men het *ngaloep* bij buffels, koeien, stieren, schapen, geiten en hoenders, doch voornamelijk (en hieraan hechten de Javanen veel waarde) bij honden, de *boeroeng prendjak*, de *boeroeng dandang* en de *boeroeng gagak*, die wij afzonderlijk zullen beschrijven.

De buffel, koe en stier doen een klagend geloei hooren, de schapen en geiten een angstig geblaat, de kippen een akelig en angstig gekraai en gekakel op onbepaalde tijden en soms niet langer dan een of twee dagen, terwijl het *ngaloep* van den hond, den boeroeng prendjak, den boeroeng dandang en den boeroeng gagak gehoord wordt op een en hetzelfde tijdstip (*waktoe*) van den dag, gedurende eenige dagen achtereen.

Soort uil, die een heesch geluid maakt.
Krabben, wroeten.

Als *ngaloep* van den haan wordt beschouwd het angstig gekraai in den naavond, terwijl in den vooravond het eentonig geluid van den *boeroeng Kolik*, den *boeroeng Daradasih*, den *boeroeng Serakmajid*, den *boeroeng Koewèk*, den *boeroeng Beloek* en den *boeroeng Dares*, wanneer zij op het erf van iemand zich ophouden, als *ngaloep* beschouwd wordt.

De Javanen verklaren het *ngaloep* als een door het dier geuite verwensching op het oogenblik, dat het door een kwaden geest bezield is daarom beteekent het *ngaloep* zelden iets goeds.

Krijgt een der huisdieren eigenschappen van het *ngaloep*, dan wordt het gewoonlijk dadelijk gedood om den kwaden geest te noodzaken dadelijk het lichaam te verlaten; de menschen echter die *ngaloep*, worden dikwijls er op nagehouden door vorsten, op wie het *ngaloep* volgens het geloof van de Javanen geen vat heeft.

2. HAL BAOENGNJA ANDJING.

De Javanen beschouwen het angstig gehuil van den hond als een voorteeken van een te verwachten geluk of ongeluk, afhangende van het oogenblik van den dag, waarop de hond zijn gehuil doet hooren.

In den ondervolgenden staat is die beteekenis op de verschillende oogenblikken van den dag en den nacht aangegeven.

	WAKTOENJA BAOENG ANDJING SIANG DAN MALEM.	ARTINJA.
	SIANG	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapět oentoeng oewang dari lakoenja dagangan.
2	» 8 » » 10	Maoe dapět soerat ataoe kabar dari lain negeri.
3	» 10 » » 12	Maoe makan bersama sama sanak soedara dateng.
4	» 12 » » 2	Maoe ilang oewang dan berpisah dari anak bini.
5	» 2 » » 4	Maoe geger dalëm roemah sampe djadi soesah hati.
6	» 4 » » 6	Maoe dapět pangkat ataoe oentoeng oewang.
	MALEM	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe omong omong sampe berkalai.
8	» 8 » » 10	Maoe dapět perkara dari omong sama orang.
9	» 10 » » 12	Maoe geger dari salanja satoe orang perampoewan poenja perkara.
10	» 12 » » 2	Maoe soesah hati dari sebab dapět perkara.
11	» 2 » » 4	Maoe dapět oentoeng oewang dari lakoenja barang dagangan.
12	» 4 » » 6	Maoe dapět pikiran dapět oentoeng oewang.

3. HAL SASMITANJA BOEROENG DANDANG.

De kraai (*boeroeng dandang*) staat bij de Javanen in een slechten reuk, waarschijnlijk wel om haar europeesche afkomst of wel door haar diefachtigen aard en zwarte kleur. Desniettemin zijn de Javanen voor haar erg bang en hechten aan haar angstig gekraai gedurende het vliegen of zitten nabij het huis. beteekenissen, waarvan eenige overeenkomen met hetgeen men daarvan in Europa zegt of gelooft, zooals in den ondervolgenden staat is op te merken.

	TAMPATNJA BOEROENG DANDANG.	ARTINJA BERBOENJI.
1	Boenji keras dan terbang dari Lor ka Lor-Wetan roemahnja.	Maoe ada tamoe ngoelama dateng jang maoe membri pengertian baik sama jang poenja roemah.
2	Boenji aneh di Kidoel-Wetan roemahnja.	Jang poenja roemah maoe dapĕt soesah hati.
3	Boenji aneh di kidoel-koelon roemahnja.	Maoe ada penjakit dateng, dan maoe kasi inget sama jang poenja roemah soepaja djaga.
4	Boenji aneh di atas tengahnja roemah.	Jang poenja roemah maoe dapĕt maloe.
5	Boenji aneh di Lor-Wetan roemahnja.	Jang poenja roemah maoe dapĕt sĕnĕng hati dari anak ataoe tjoetjoenja.
6	Terbang di atas orang berdjalan oeroet djalan itoe.	Menoendjoekken orangnja jang berdjalan maoe dapĕt tjilaka
7	Terbang di atas orang berdjalan oeroet djalan dan boenji kĕras.	Menoendjoekken orang jang berdjalan soeda déket dia poenja tjilaka.
8	Kaloe banjak boeroeng dandang koempoel di pekarangan.	Menoendjoekken jang poenja roemah maoe trima kabar jang tida baik dan maoe dapĕt soesah.
9	Kaloe banjak boeroeng dandang koempoel di tĕgal dan terbang wira-wiri dan berboenji kĕras tida pantes.	Menoendjoekken desa maoe dapĕt soesah ataoe katjilakaän.

4. HAL SASMITANJA BOEROENG GAGAK.

Evenals de Javanen aan het geluid van de kraai waarde toekennen, hechten zij beteekenis aan het gekras van de kouw »*boeroeng gagak*" als een aankondiging voor een te verwachten geluk of ongeluk; echter niet, als zij vliegt, zooals bij de kraai, doch alleen, wanneer zij nabij het huis in een boom haar gekras op verschillende oogenblikken van den dag laat hooren, zooals de ondervolgende staat aangeeft.

	WAKTOENJA BERBOENJI BOEROENG GAGAK.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada tamoe dari djaoeh dateng dan soedah dekĕt.
2	» 8 » » 10	Maoe trima kabar jang mendjadiken sĕnĕng dan soeka hati.
3	» 10 » » 12	Maoe dapĕt sakit ataoe maoe dapĕt soesah.
4	» 12 » » 2	Maoe ilang binatang jang di piara.
5	» 2 » » 4	Maoe dapĕt kabar baik jang mendjadiken soeka hati.
6	» 4 » » 6	Maoe riboet dalĕm roemah.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapĕt oewang ataoe barang.
8	» 8 » » 10	Maoe geger dari salanja orang omong.
9	» 10 » » 12	Maoe ada sanak soedara dateng dari djaoeh.
10	» 12 » » 2	Maoe dapĕt sĕnĕng hati dari menang dalĕm satoe perkara.
11	» 2 » » 4	Maoe geger sama tĕmĕnja roemah.
12	» 4 » » 6	Maoe dapĕt oentoeng oewang dari satoe perkara jang terang.

5. HAL SASMITANJA BOEROENG PRENDJAK.

f. geluk of komst gast (~~het geluid~~) (Piet van Vliet)

De Javanen hechten beteekenis aan het eentonig gefluit van den boeroeng *prendjak*. Naar de richting ten opzichte van het huis, waarin deze vogel zijn gefluit doet hooren, wordt het goede of het kwade daarvan uitgelegd als een waarschuwing voor een te verwachten geluk of ongeluk.

Om die reden is deze vogel erg gevreesd en zal een Javaan hem nooit kwaad doen, nooit vangen, of hem voor zijn pleizier er op na houden.

Hij laat bij voorkeur steeds des morgens of in den namiddag zijn gefluit hooren.

De ondervolgende staat geeft de beteekenis aan van het gefluit van den *boeroeng prendjak* in de verschillende windstreken ten opzichte van het huis.

	TEMPATNJA BOENJI BOEROENG PERNDJAK.	ARTINJA.
1	Boenji Lor roemahnja.	Maoe ada goeroe dateng boewat kasi mengerti apa-apa, ataoe maoe ada orang dateng kasi enget apa-apa.
2	Boenji Wetan roemahnja.	Maoe berkalai sama orang ataoe maoe dapět tjilaka.
3	Boenji Kidoel roemahnja.	Maoe ada tamoe dateng jang ada maoenja baik.
4	Boenji Koelon roemahnja.	Maoe ada tamoe dateng, jang ada maoenja tida baik dan menadjak berkalai.
5	Podjok Lor pajon roemahnja.	Maoe ada loerah dateng brenti di jang poenja roemah.
6	Podjok Wetan pajon roemahnja.	Maoe ada tjilakaän dateng di jang poenja roemah.
7	Podjok Kidoel pajon roemahnja.	Maoe trima tamoe orang jang ada pangkat.
8	Podjok Koelon pajon roemahnja.	Maoe ada penjakit dateng di jang poenja roemah.
9	Tepoeter roemah sampe abis.	Maoe dapět oentoeng dan trima oewang kalal.
10	Doewa boeroeng prendjak boenji ada di Kidoelnja roemah dan lama tinggal di sitoe.	Maoe ada tamoe priaji dateng jang bawa banjak panakawan.
11	Doedoek di atas pajon dapoer.	Maoe ada tebakaran roemah dari salanja jang poenja roemah.
12	Doedoek di atas pajon gadogan.	Maoe dapět perkara dari sebab jang poenja roemah berkalai sama satoe orang.

6. HAL WADJA BERBOENJI.

De geluiden door Javanen waargenomen van voorwerpen, die anders geen geluid voortbrengen, zooals van ijzer of staal, dat door de zon of door vuur verhit is en later afkoelende soms een krakend of klinkend geluid doet

hooren, worden door hen toegeschreven aan de werking van bovennatuurlijke machten en beschouwd als voorteekens van een voor den waarnemer te verwachten geluk of ongeluk.

Vooral heeft dit bijgeloof betrekking op ijzeren of stalen kookgereedschappen of andere voorwerpen van huiselijk gebruik, die gebruikt wordende bij afkoeling soms geluiden voortbrengen door inkrimping van het ijzer.

Ook hier hangt het alweder af van het oogenblik van den dag of den nacht waarop de waarnemer het geluid hoort, of het een te verwachten geluk of ongeluk voorspelt zooals blijkt uit den ondervolgenden staat.

	WAKTOE WADJA BERBOENJI.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada orang datang maoe djoewal sawah jang baik dan dengen aer idoep, dan kaloe di tanĕmi dapĕt kaoentoengan.
2	» 8 » » 10	Maoe dapĕt oentoeng dari berdagang ataoe dari main.
3	» 10 » » 12	Maoe terlĕpas dari satoe perkara, tida kena hoekoem dari pertoeloengannja orang.
4	» 12 » » 2	Maoe kasi bertaoe ati-ati, djaga roemah, sebab ada orang djahat dĕkĕt maoe bikin tjilaka bakar roemah.
5	» 2 » » 4	Maoe ada orang dateng adjak djalan djaoeh dan toendjoek satoe pakerdja jang mendjadiken oentoeng.
6	» 4 » » 6	Maoe ada orang dateng maoe adjak berdjalan djaoeh.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada orang dateng pangil makan dengen berdami dari perkara mengatoer pakerdjaän.
8	» 8 » » 10	Maoe dapĕt perkara jang bikin bingoeng hati dengen ilang oewang.
9	» 10 » » 12	Maoe kasi bertaoe, binatang ataoe barang jang ilang slamĕt tida kapotong dan dapĕt kombali apa ilangnja.
10	« 12 » » 2	Maoe kemasoeken barang djahat ataoe dapĕt perkara jang tida patoet.
11	» 2 » » 4	Maoe kasi bertaoe satoe orang jang dalem roemah maoe naik pangkat, dari pertoeloengan satoe orang bĕsar.
12	» 4 » » 6	Maoe dapĕt halangan di pintoe roemah.

7. HAL LIHAT API.

De Javanen kennen aan het vuur een bovennatuurlijke macht toe en beschouwen het onverwachts zien van een vuur als voorteeken van een te verwachten geluk of ongeluk.

Bij brand in de onmiddellijke nabijheid, nemen zij het oogenblik van den dag of den nacht in aanmerking om te weten of het vuur ook het naaste huis zal aantasten. Ook trachten zij het vuur, dat zij als een bezield wezen vrezen, bang te maken door een ontbloote kris of lans te houden in de richting, van waar het komt, of door het uitspreken van tooverformulieren zijn voortgang te stuiten. Of spiegeltje Sbendanekerd.

De beteekenis van het onverwachts zien van een vuur op de verschillende oogenblikken van den dag of den nacht, vindt men in den ondervolgenden staat.

	WAKTOENJA LIHAT API.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapět soesah hati sebab anak ataoe diri sendiri maoe dapět sakit.
2	» 8 » » 10	Maoe katemoe satoe sobat lama dan dapět sěněng hati.
3	» 10 » » 12	Maoe kena perkara ataoe ada api berbakar bikin tjilaka.
4	» 12 » » 2	Maoe dapět oewang, kaoentoengan dari barang djoewal ataoe dari dagangan.
5	» 2 » » 4	Maoe dapět oentoeng dari pemblian barang dagangan ataoe lain-lain.
6	» 4 » » 6	Maoe ada orang djail dateng dan maoe geger
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapět soesah hati tjampoer orang lain poenja perkara sampe djadi pandjang.
8	» 8 » » 10	Maoe dapět sakit sampe pajah dan soesah hati.
9	» 10 » » 12	Maoe ada satoe orang perampoewan dateng jang hati menesel bimbang pikiran orang di loewar.
10	» 12 » » 2	Maoe ada satoe orang perampoewan jang tinggal dalam roemah, djalan djahat.
11	» 2 » » 4	Maoe dapět oewang, pakejan dengen slamět sampe sěněng hati.
12	» 4 » » 6	Maoe dapět oentoeng dari main. dari dagangan ataoe dari pakerdjaän.

8. HAL BINATANG OETAN MASOEK DI ROEMAH.

De Javanen hechten beteekenis aan het onverwachts in huis komen van sommige dieren, die in bosschen leven en nimmer een huis binnentreden, zoodat dit alleen aan het toeval of aan het verdwaald raken van het beest moet worden toegeschreven. Wanneer die dieren in huis komen, veronderstellen de Javanen, dat zij door een onzichtbare hand geleid worden, om door hun verschijning den mensch te waarschuwen voor een te verwachten geluk of ongeluk. De ondervolgende staat geeft de beteekenis daarvan aan.

NAMANJA BINATANG OETAN.		ARTINJA KALOE MASOEK DALEM ROEMAH.
1	Kidang.	Jang poenja roemah maoe dapět pakerdjaän dari orang bĕsar.
2	Kantjil.	Jang poenja roemah maoe dapět sakit ngeloe.
3	Oeler jang tida mandi.	Jang poenja roemah maoe dapět boedak orang perampoewan.
4	Tawon kapala.	Kaloe bikin roemah dalĕm roemah ataoe di lotengnja jang poenja roemah bisa djadi goeroe dan kaja.
5	Monjet.	Jang poenja roemah maoe dapět oentoeng.
6	Babi oetan.	Kaloe jang poenja roemah ada tanĕman, itoe tanĕman tida bisa djadi.
7	Oeler welang dan oeler weling.	Jang poenja roemah maoe dapět tjilaka bĕsar, maoe ada kematian di roemah ataoe jang poenja roemah lĕkas mengaleh dari itoe tampat.

9. HAL TIMBOELAN DALEM ROEMAH.

Aan het in één nacht uitschieten in een Javaansch huis van gras, paddestoelen, pitten van vruchten of zaad van groenten, wordt voor den bewoner de beteekenis gehecht van een aankondiging van een te verwachten geluk of ongeluk. Hoe kinderlijk dit bijgeloof ook is, de Javanen hechten er zeer aan en men ziet niet zelden een uitgeschoten pitje verzorgen, totdat een boom door het dak zijn uitweg zoekt, alleen om het geluk, dat daaraan verbonden is, niet te verliezen.

In den ondervolgenden staat vindt men een en ander daarvan vermeld.

	NAMANJA TIMBOELAN.	ARTINJA KALOE TIMBOEL DALEM ROEMAH.
1	Roempoet.	Jang poenja roemah maoe betjere sama bininja ataoe masih djaoeh kawinnja.
2	Djamoer.	Jang poenja roemah maoe dapět kaoentoengan.
3	Toemboehan bidji djanganan.	Jang poenja roemah maoe dapět oewang tetapi lěkas ilang lagi.
4	Toemboehan bidji poehoen-poehoen berboewah.	Jang poenja roemah lama-lama dapět oentoeng jang banjak.

10. HAL BOEROENG ATAOE TAWON BRINTI DI ATAS ROEMAH.

Wanneer een vogel of een koningsbij op een huis neerstrijkt om uit te rusten, kennen de Javanen daaraan voor den bewoner van het huis de beteekenis toe van een te verwachten geluk of ongeluk. Vooral wanneer een koningsbij op een huis gaat zitten om zich daar te vestigen, wordt niet zelden de dubbele waarde en meer voor dat huis geboden, niet voor de winst, die eventueel de honig zal opbrengen, maar voor den te verwachten voorspoed en het geluk voor den bewoner, dat men veronderstelt dat in dit geval niet kan uitblijven.

Het een en ander hierover vindt men in den ondervolgenden staat.

	NAMANJA BINATANG.	ARTINJA KALOE BRENTI KAATAS ROEMAHNJA.
1	Boeroeng deroek ataoe boeroeng derkoekoe.	Jang poenja roemah maoe dapět soesah.
2	Boeroeng djalak.	Jang poenja roemah boleh djadi priaji ataoe maoe dapět oentoeng.
3	Boeroeng prendjak.	Jang poenja roemah maoe dapět tjilaka bĕsar ataoe maoe ada kematian dalĕm roemah.
4	Tawon kepala.	Kaloe brinti sabentar sadja di atas pajon menoendjoekken jang poenja roemah maoe dapět kapinteran ataoe kahormatan, kaloe bikin roemah di atas pajon menoendjoekken orang lain pertjaja moeloetnja, jang poenja roemah dan dapět banjak oentoeng.

[kwart lood, dof klinkend zoet, munt stuk, = loetoeng,

11. HAL BINATANG OETAN MASOEK DI PEKARANGAN.

Het verdwaald raken van een wild dier, dat gewoonlijk in een bosch leeft, en het zoeken van een schuilplaats op iemands erf wordt door de Javanen uitgelegd als de voorbode voor den bewoner van een te verwachten geluk of ongeluk.

Is het een verscheurend dier of wild varken, dan wordt dit niet alleen als een groot ongeluk beschouwd voor den persoon, bij wien het een schuilplaats zocht, doch ook voor de geheele desa, waarom die dieren altijd met vereenigde krachten van alle weerbare mannen der desa worden afgemaakt.

In den ondervolgenden staat vindt men de beteekenis daarvan vermeld.

	NAMANJA BINATANG.	ARTINJA KALOE MASOEK DALĚM PEKARANGAN.
1	Oeler wělang ataoe wěling.	Jang poenja pekarangan maoe mengaleh lain negri ataoe maoe ada kematian di roemah.
2	Andjing adjag.	Menoendjoekken desa maoe djadi negri běsar.
3	Kidang.	Jang poenja pekarangan maoe dapět pakerdjaän sama priaji běsar.
4	Kantjil.	Jang poenja pekarangan maoe dapět poesing kapala.
5	Tawon kapala.	Kaloe bikin roemah dalěm pager dalěm taněman ataoe dalěm pekarangan jang poenja pekarangan maoe djadi kaja.
6	Monjet.	Jang poenja pekarangan maoe dapět oentoeng.
7	Boedeng.	Jang poenja pekarangan maoe dapět rědjěki dan kakajaän.
8	Matjan.	Jang poenja pekarangan sama antero desanja maoe dapět soesah.
9	Babi oetan (tjeleng).	Taněman dari jang poenja pekarangan tida ~~kaloer~~ kaloeng betoel.
10	Naga (oeler sawah jang běsar).	Jang poenja pekarangan maoe dapět banjak slamět dengen rědjěki dan apa maoenja dapět.
11	Oeler běsar bertelor dalěm pekarangan.	Jang poenja pekarangan maoe di soekai sama priaji běsar, dan menoendjoekken kakajaän dan rědjěki.

12. ARTINJA ROEPANJA, BANGOENNJA DAN WARNANJA MENDOENG.

Evenals de zeelieden in Europa, zien ook de Javanen naar de soort, de gedaante en de kleur der wolken, om daarnaar de verandering van het weer te kunnen beoordeelen.

Vele *djoeragan's* van prauwen en kleine schepen vertrouwen daarop zoo zeer, dat zij na raadpleging van sommige wolken gerust in zee steken, overtuigd dat hun ondervinding niet zal falen.

Deze *tĕngĕran* in dan ook vooral op kustplaatsen veel in gebruik en staat bij zeelieden in hoog aanzien.

	ROEPANJA, BANGOENNJA DAN WARNANJA MENDOENG.	ARTINJA KALOE KALIHATAN.
1	Kaloe pagi pagi ada pedoet.	Siangnja maoe ada panas kĕras dan terang.
2	Kaloe ada mendoeng tipis jang gampang di bawa angin.	Maoe ada terang tida ada oedjan.
3	Kaloe mendoeng di bawah kalihatan merah moeda.	Maoe dapĕt oedjan dan angin dateng.
4	Kaloe ada banjak mendoeng kalihatan roepa biroe atawa seperti nila, ataoe roepa biroe moeda ataoe seperti nila di tjampoeri aer.	Maoe dapĕt oedjan jang lama djatohnja.
5	Kaloe pagi ada mendoeng kalihatan terlaloe merah.	Maoe ganti roepanja jang sabeh hari, dan maoe dapĕt oedjan.
6	Kaloe kalihatan mendoeng poetih roepanja seperti soesoe.	Maoe ada angin dengen oedjan dateng ganti berganti.
7	Kaloe siang panas keras tida ada angin dan matahari ketoetoep dengen mendoeng roepanja seperti aboe.	Sore maoe dapĕt oedjan kĕras.
8	Kaloe siang panas kĕras tida ada angin di bawah dan matahari ketoetoep dengen mendoeng sendiri-sendiri roepanja seperti aboe toewa dengen item sedikit, dengen di bawah itoe mendoeng ada mendoeng kapalanja poetih, bangoennja seperti goenoeng goenoeng.	Maoe gloedoek dengen oedjan kĕras.
9	Kaloe panas kĕras di bawah tida ada angin, tetapi di atas ada mendoeng berdjalan pergi ka doewa tempat kanan dan kirinja seperti mapak.	Maoe ada samber glap dengen gloedoek kĕras.

	ROEPANJA, BANGOENNJA DAN WARNANJA MENDOENG.	ARTINJA KALOE KALIHATAN.
10	Kaloe orang berdiri, moeka balik ka mendoeng dateng, lantas merasa ada angin dingin berdjalan dateng dari sabĕlah kirinja badan.	Maoe ada oedjan dateng.
11	Kaloe orang berdiri balik moeka ka mendoeng dateng, lantas merasa ada angin dingin berdjalan dateng dari sabĕlah kanannja badan.	Soeda djatoh oedjan kalain tampat.
12	Kaloe siang ada mendoeng kalihatan merah.	Maoe ada angin kĕras dateng.
13	Kaloe pagi pagi ada mendoeng oedjoengnja kalihatan merah.	Sore maoe ada oedjan dengen angin dateng.
14	Kaloe sore temponja mata hari toeroen kalihatan di moeka matahari ada mendoeng merah.	Besoek siang maoe trang dengen kering tida ada oedjan.
15	Kaloe ada mendoeng dateng dari Kidoel-Koelon.	Maoe terang dengen tida ada oedjan.
16	Kaloe ada mendoeng dateng dari Lor-Koelon.	Maoe terang dengen tida ada oedjan.
17	Kaloe ada mendoeng berdjalan dateng dari Kidoel-Wetan dan djalan kĕras.	Maoe dapĕt oedjan.
18	Kaloe ada mendoeng dateng dari Lor-Wetan dan berdjalan keras.	Maoe dapĕt oedjan dingin.
19	Kaloe ada mendoeng dateng dari Kidoel-Wetan bangoennja bĕsar dan aneh.	Oedjan maoe lĕkas dateng dan bawa angin kĕras.
20	Kaloe ada mendoeng dateng dari Lor-Weten bangoennja bĕsar dan aneh dan berdjalan pĕlan.	Maoe lama oedjan dengen angin.
21	Kaloe ada mendoeng dateng dari Lor-Wetan bangoennja bĕsar dan aneh dan berdjalan kĕras.	Oedjan maoe lĕkas dateng dengen bawa hawanja dingin.

13. ARTINJA SAMBER GÊLAP DAN TEDJO DI ATAS ROEMAH.

Het zou ons verwonderen, indien de Javanen, die aan alles, wat zij bijzonders zien, een beteekenis hechten, geen waarde zouden toekennen aan den bliksem of aan de verschijning van een regenboog.

Meestal beschouwen zij ook deze natuurverschijnselen als voorteekens van een te verwachten geluk of ongeluk, zooals uit den ondervolgenden staat blijkt.

	TAMPATNJA SAMBER GLAP DAN TEDJO.	ARTINJA.
1	Samber gelap di atas roemahnja.	Kaloe kena roemah, ataoe djalan di atasnja roemah betoel, artinja jang poenja roemah boleh djadi priaji bĕsar; kaloe kena orangnja di roemah ataoe di loewar menoendjoekken tjilaka bĕsar.
2	Tedjo notok podjoknja roemah.	Desanja maoe soewoeng.
3	Tedjo notok masdjit.	Maoe ada kematian dalĕm desa.
4	Tedjo bediri.	Priaji bĕsar maoe naik pangkat.
5	Tedjo tidoer.	Maoe ada priaji bĕsar meninggal doenia.

14. ARTINJA BINTANG KEMOEKOES.

De verschijning van een staartster beschouwen de Javanen als een voorbode van een te verwachten groote gebeurtenis, die betrekking heeft op het land en al de bewoners, zooals binnenlandsche onlusten, oorlog, hongersnood, epidemie enz., dan wel op vorsten, die zullen sterven, in moeielijkheden zullen geraken of van den troon zullen gestooten worden.

Volgens de overleveringen kwam dit meestal uit en wel binnen het jaar der verschijning, waarom de Javanen de verschijning van een staartster erg vreezen.

De ondervolgende *tĕngĕran* is uit den tijd van het zelfbestuur der vorsten op Java en geeft aan, wat er vermoedelijk zou gebeurd zijn, indien er toen een staartster verschenen was.

	TAMPATNJA BINTANG KEMOEKOES.	ARTINJA.
1	Wetan.	Ada Ratoe soesah, boepati bingoeng hati; orang desa roesak rame, banjak oedjan, bras padi moerah, dinar (oewang mas) mahal orang desa banjak soesah.
2	Kidoel-Wetan.	Maoe ada Radja dateng di desa, orang desa

TAMPATNJA BINTANG KEMOEKOES.		ARTINJA.
		banjak mengaleh dari tampat, oedjan mahal, boewah-boewah sama djatoh, banjak penjakit, bras padi moerah, makanan lain lantas mahal, kĕrbo dan sapi sama bikin dagangan.
3	Kidoel.	Ada Radja meninggal, boepati sama banjak geger dan banjak soesah, oedjan banjak, boewah djadi, bras padi moerah, kĕrbo dan sapi banjak, orang desa banjak pasrahken dirinja.
4	Kidoel-Koelon.	Ada Radja meninggal, orang desa banjak sama dapĕt kabaikan, bras padi moerah, boewah-boewah djadi, tetapi kĕrbo sapi banjak jang mati.
5	Koelon.	Ada Radja bediriken, boepati hormat, orang desa sama soeka, bras padi moerah, troes sembarang moerah, dan tanĕman sama djadi, oedjan kĕras dan lama, moerah semoea pemblijan dengen idinnja jang Maha koewasa.
6	Lor-Koelon.	Ada Radja-Radja sama kasenengan dan bitjara perkara oentoeng. Boepati sama berkalai, orang desa soesah dan kĕrbo sapi banjak mati oedjan, goentoer keras, bras padi mahal; dinar moerah.
7	Lor.	Ada Radja soesah, bingoeng hatinja dan prentahnja, boepati sama berkalai, pengabisan djadi perang bĕsar, banjak orang mati, orang desa banjak tjilaka, bras padi moerah, oedjan mahal, semoa pemblihan mahal, dinar moerah.
8	Lor-Wetan.	Ada Radja di tinggal, boepati banjak mati dari sebab perang desa sama desa, banjak roesak, orang sama kasoesahan, bras padi mahal, pemblian semoa moerah boewah-boewah djadi, kerbo dan sapi moerah.

15. ARTINJA GRAHANAN.

Een Zons- of Maansverduistering beschouwen de Javanen als een voorbode van een te verwachten mislukking der gewassen, overvloedige dan wel te weinig regens voor de streek, waar de Zons- of Maansverduistering te zien was, en zij voorspellen van die verduistering over het algemeen weinig goeds. De ondervolgende tĕngĕran geeft de beteekenis aan van een Zonsverduistering in de verschillende maanden van het jaar.

ARTINJA GRAHANAN MATAHARI.

BOELAN WAKTOE GRAHANAN MATAHARI.		ARTINJA.
1	Soera.	Banjak tjilakaän jang di toeroenken dari jang Maha koewasa, Radja dan orang bĕsar banjak soesah, orang desa banjak slamĕtan.
2	Sapar.	Maoe mahal oedjan, mahal padi dan bras, Radja tida maoe marah sama orang desa, banjak orang bikin kebaikan sama orang desa.
3	Rabingoel-awal.	Banjak penjakit, bras dan padi mahal pengabisan djadi moerah lagi, orang desa banjak sĕnĕng, itoe taoen maoe ada kabar Radja meninggal.
4	Rabingoel-akir.	Bras padi moerah, boepati adat lĕbih pelan sembarang prentahnja.
5	Djoemadil-awal.	Orang desa maoe dapĕt kabaikan ataoe idin dari radja jang mendjadi sĕnĕng hati, bras, padi dan boewah-boewah moerah.
6	Djoemadil-akir.	Maoe oedjan kĕras dan sapi kĕrbo banjak mati itoe taoen.
7	Rĕdjĕb.	Maoe ada banjak moengsoeh datĕng, boepati dengen tĕmĕnnja banjak mentjoeri, pengoeloe banjak soeka, rĕdjĕki moerah.
8	Roewah.	Radja sama lain Radja djaoeh tampatnja, mantri boepati sama tĕmĕnnja tjotjog, bras padi moerah.
9	Poeasa.	Banjak orang maoe djalan baik dari penakoet, itoe taoen banjak penjakit dan kĕras.
10	Sawal.	Banjak orang sakit hatinja dan sama berkalai, mantri boepati tida tjotjog, bras padi mahal.
11	Sĕla.	Orang bĕsar maoe bikin soesah sama orang ketjil, angin bĕsar, abdi tĕmĕn-tĕmĕn banjak berkalai dan banjak tjilakaän.
12	Bĕsar.	Maoe banjak oedjan, bras padi mahal, binatang binatang slamĕt.

De ondervolgende staat vermeldt de beteekenis, die de Javanen hechten aan een Maansverduistering.

ARTINJA GRAHANAN BOELAN.

BOELAN WAKTOE GRAHANAN BOELAN.		ARTINJA.
1	Soera.	Orang banjak maoe tjilaka, dan orang jang kaja dapět banjak soesah.
2	Sapar.	Maoe sabentar-sabentar oedjan, laoet bĕsar angin kĕras.
3	Rabingoel-awal.	Orang bĕsar sama ketjil hati, orang ketjil banjak jang mati dari oedjan dan angin kĕras.
4	Rabingoel-akir.	Orang jang miskin banjak mengaleh dan dapět soesah, maoe mahal makanan.
5	Djoemadil-awal.	Maoe banjak gloedoek, oedjan dan gegeran.
6	Djoemadil-akir.	Maoe slamět segala tanĕman, dan banjak kaloewarnja.
7	Rĕdjĕb.	Maoe larang makanan, orang ketjil banjak soesah.
8	Roewah.	Banjak orang maoe reboetan boemi.
9	Poeasa.	Banjak orang maoe dapět soesah.
10	Sawal.	Banjak orang maoe dapět sakit.
11	Sĕla.	Boemi maoe soesah dari angin bĕsar poehoen sama roeboeh.
12	Bĕsar.	Banjak orang maoe sĕnĕng hati sebab terlĕpas kasoesahannja.

16. ARTINJA KALOE LINDOE.

De *Tiang pasek* beschouwen de aarde als een bezield wezen en mitsdien haar bewegingen als iets zeer natuurlijks. Zij beschouwen de aardbeving als een waarschuwing door de aarde gedaan aan de bevolking van de landstreek, waar de aardbeving gevoeld wordt, om zich beter te gedragen en vooral zich te onthouden van ontuchtige daden, overspel, diefstal, roof en moord en de onheilen, die op een aardbeving volgen, als een door de aarde opgelegde straf.

De Mohammedanen daarentegen beschouwen de aardbeving als ontstaan door de bewegingen van de *Malaëkats* of engelen, die de aarde dragen en vermoeid zijnde haar van den eenen maar den anderen schouder overbrengen.

In den ondervolgenden staat wordt vermeld, welke onheilen er vermoedelijk zullen volgen op een aardbeving in de verschillende maanden van het jaar.

BOELAN WAKTOE LINDOE.		TJILAKAANNJA.
1	Soera.	Kaloe siang orang banjak maoe bertjere; Kaloe malĕm maoe mahal makanan.
2	Sapar.	Kaloe siang orang banjak mengaleh dan djadi miskin, kaloe malĕm orang banjak maoe dapĕt tjilaka.
3	Rabingoel-awal.	Kaloe siang banjak orang maoe dapĕt soesah, dan banjak orang djahat kentara salanja; kaloe malĕm maoe ada oedjan kĕras, dingin dan di laoetan bĕsar ombaknja.
4	Rabingoel-akir.	Kaloe siang orang banjak mati dan banjak satron; kaloe malĕm maoe ada oedjan banjak dan kĕras, tanĕman tida bisa kaloewar.
5	Djoemadil-awal.	Kaloe siang banjak orang ngelawan sama sama. Kaloe malĕm maoe ada panas kĕras boewah-boewah sama djatoeh.
6	Djoemadil-akir.	Kaloe siang maoe mahal segala roepa; kaloe malĕm banjak orang memoedji sama doenia sebab merasa banjak salanja.
7	Rĕdjĕb.	Kaloe siang banjak binatang dan orang maoe sakit, kaloe malĕm banjak orang mengalih. mati dan berkalai sama sama.
8	Roewah.	Kaloe siang padi dan bras maoe djadi mahal; kaloe malĕm padi dan bras maoe djadi moerah tetapi banjak soesah dari sebab pemblian lain-lain terlaloe mahal.
9	Poeasa.	Kaloe siang banjak orang berkalai sama sama; kaloe malĕm banjak orang jang merasa sala mengaleh tĕmpat.
10	Sawal.	Kaloe siang orang banjak maoe dapĕt soesah; Kaloe malĕm orang banjak sama-sama berkalai sebab satoe sama lain oendjoek salanja.
11	Sĕla.	Kaloe siang orang bĕsar sama-sama berkalai dan orang. ketjil banjak satron; kaloe malĕm banjak orang mengaleh dan mati.
12	Bĕsar.	Kaloe siang maoe mahal makanan dan orang banjak meningal; kaloe malem maoe ada oedjan kĕras, moerah padi dan bras tetapi lain lain pemblian terlaloe mahal.

17. HAL MERASA ANEH BADANNJA.

De Javanen hechten beteekenis aan alles, wat zij onverwachts gevoelen, zooals aan suizingen in de ooren, warmen gloed in het gezicht, warme ooren, hartklopping, het onverwachts stijf worden van de gewrichten der armen, die langzaam weder lenig worden, en aan de kleine vlammetjes, die zich soms in de oogen vertoonen. Naar gelang van het tijdstip van den dag, waarop zij iets dergelijks voelen of zien, beschouwen zij dit als voorteekens van een te verwachten geluk of ongeluk, zooals blijkt uit de ondervolgende staten.

HAL KOEPING BERBOENJI NGINGNGING.

	WAKTOENJA KOEPING BERBOENJI.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Koeping kiri, maoe pergi djalan djaoeh.
		» kanan, maoe ada tetamoe dateng.
2	» 8 » » 10	» kiri, maoe dapět perkara.
		» kanan, maoe dapět rědjěki.
3	» 10 » » 12	» kiri, maoe trima soerat dari djaoeh.
		» kanan, maoe ada penjakit dateng.
4	» 12 » » 2	» kiri, maoe trima makanan.
		» kanan, soedara dari djaoeh maoe dateng.
5	» 2 » » 4	» kiri, maoe pergi berdjalan.
		» kanan, maoe dapět soesah hati.
6	» 4 » » 6	» kiri, maoe ilang oewang.
		» kanan, maoe dapět oentoeng.
	MALEM	
7	Djam 6 sampe djam 8	» kiri, maoe ada orang jang panggil.
		» kanan, maoe kedatěngan tamoe.
8	» 8 » » 10	» kiri, maoe denger kabar kaoentoengan.
		» kanan, maoe panggil dalem karamean.
9	» 10 » » 12	» kiri, maoe pikir dari satoe perkara.
		» kanan, maoe ilang oewang.
10	» 12 » » 2	» kiri, maoe riboet.
		» kanan, maoe dapět perkara.
11	» 2 » » 4	» kiri, maoe ilang oewang.
		» kanan, maoe dapět riboet dalem hati.
12	» 4 » » 6	» kiri, maoe panggil makan.
		» kanan, maoe ada tamoe dateng.

HAL MERASA MOEKA PANAS.

	WAKTOENJA MOEKA MERASA PANAS.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada tamoe dateng dari djaoeh bawa kabar sĕnĕng.
2	» 8 » » 10	Maoe trima kabar, ada orang maoe dateng katĕmoe.
3	» 10 » » 12	Maoe ada besan katĕmoe berdami perkara oewang.
4	» 12 » » 2	Maoe riboet bitjara sampe geger.
5	» 2 » » 4	Maoe ada orang dateng berdami perkara pakerdjaän.
6	» 4 » » 6	Maoe ada orang dateng oendjoek kaoentoengan.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada orang jang panggil makan.
8	» 8 » » 10	Maoe dapĕt perkara jang tida karoean.
9	» 10 » » 12	Maoe dapĕt soesah hati perkara oewang.
10	» 12 » » 2	Maoe dapĕt soesah hati dari satoe perkara jang tida karoean.
11	» 2 » » 4	Maoe ada tamoe dateng berdami perkara jang baik.
12	» 4 » » 6	Maoe panggil makan, ataoe maoe ada orang dateng.

HAL MERASA KOEPING PANAS.

	WAKTOENJA KOEPING MERASA PANAS.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapĕt oewang ataoe kaoentoengan.
2	» 8 » » 10	Maoe ilang oewang ataoe barang.
3	» 10 » » 12	Maoe sĕnĕng hati dari satoe perkara jang baik.
4	» 12 » » 2	Maoe ada tamoe dateng berdami perkara barang jang ilang.
5	» 2 » » 4	Maoe dapĕt soeka hati di karamean.
6	» 4 » » 6	Maoe ada orang perampoewan dateng boewat bitjara hal kawin.

	WAKTOENJA KOEPING MERASA PANAS.	ARTINJA.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe berkalai sampe djadi perkara.
8	» 8 » » 10	Maoe beriboet sampe perkara.
9	» 10 » » 12	Maoe ada santri dateng bitjara apa-apa.
10	» 12 » » 2	Maoe dapĕt soesah hati dari satoe perkara.
11	» 2 » » 4	Maoe katĕmoe pada satoe sobat lama.
12	» 4 » » 6	Maoe ada orang dari djaoeh dateng bawa kabar baik.

HAL MERASA KĔDĔR-KĔDĔR DALEM HATI SEPERTI BERGOJANG.

	WAKTOENJA HATI BERGOJANG.	ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada orang dateng beroemboek satoe perkara jang soeka hati.
2	» 8 » » 10	Maoe ada orang perampoewan jang kaja dateng adjak kawin.
3	» 10 » » 12	Mooe ada orang dateng panggil pada satoe karamean.
4	» 12 » » 2	Maoe ada orang perampoewan dateng jang harĕp dengen soeka pada jang kĕdĕr hati.
5	» 2 » » 4	Maoe dapĕt soeka hati dari satoe kaoentoengan.
6	» 4 » » 6	Maoe ada orang dateng bawa kabar jang bikin soeka hati.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada orang dateng penoeloeng pada satoe goeroe jang maoe katĕmoe.
8	» 8 » » 10	Maoe ada perkataän djahat, djangan di lawan boleh djadi slamĕt.
9	» 10 » » 12	Maoe ada orang dateng lamar anak perampoewan sampe djadi.
10	» 12 » » 2	Maoe ada orang dateng mengadoe dengen dapĕt perkara.
11	» 2 » » 4	Maoe ada orang dateng boewat panggil makan.
12	» 4 » » 6	Maoe ada ingetan boewat kasi slamĕtan.

HAL MERASA BERBANGKIS ATAOE TJETJEKOETAN.

WATKOENJA MERASA BERBANGKIS ATAOE TJETJEKOETAN.		ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe toeroet slamĕtan di roemahnja orang kawin.
2	» 8 » » 10	Maoe ada orang dateng katĕmoe, minta pertoeloengan dan dia maoe membales kaoentoengan oewang.
3	» 10 » » 12	Maoe ada tamoe dateng adjak pergi karamean slamĕtan.
4	» 12 » » 2	Maoe ada rĕdjĕki dateng, oentoeng oewang pegang pakerdjaän.
5	» 2 » » 4	Maoe dapĕt hati koewatir dari satoe mimpi jang tida baik.
6	» 4 » » 6	Maoe ada satoe orang perampoewan dateng jang soeda menang satoe perkara jang baik.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe ada orang perampoewan dateng jang poenja hati riboet dan tjemboeroean boewat minta toeloeng katrangan dalem satoe perkara.
8	» 8 » » 10	Maoe ada orang dateng bermoela maoe bikin karoegian lantas berbalik kasi kaoentoengan.
9	» 10 » » 12	Maoe ketĕmoe satoe sobat dan makan dengen soeka hati sama dia.
10	» 12 » » 2	Maoe ada tamoe orang perampoewan dateng minta pertoeloengan aken mengatoer atoeran jang perloe.
11	» 2 » » 4	Maoe katĕmoe satoe orang perampoewan berdami makan dengen sĕnĕng hati, djoega dengen soeka hati itoe perampoewan.
12	» 4 » » 6	Maoe ada orang dateng menadjak bĕli barang jang moerah dan jang nanti boleh dapĕt kaoentoengan.

HAL MERASA MATA BINGOENG ATAOE BERKONANG.

	WAKTOENJA MERASA MATA BINGOENG ATAOE BERKONANG.	ARTINJA.
	SIANG	
1	Djam 6 sampe djam 8	Mata kanan. maoe ada orang mendjahat dirinja. Mata kiri, maoe ada tamoe dateng dari djaoeh.
2	» 8 » » 10	Mata kanan, maoe ada orang djahat bikin tjilaka dirinja. Mata kiri, maoe soeka hati dan makan enak.
3	» 10 » » 12	Mata kanan, maoe dapět perkara jang tida baik ataoe jang tida pantes. Mata kiri maoe dapět soeka dengen sěněng hati.
4	» 12 » » 2	Mata kanan, maoe dapět soeka ataoe sěněng hati. Mata kiri, maoe trima kaoentoengan dari berdagang ataoe lain lain.
5	» 2 » » 4	Mata kanan, ada orang perampoewan fikir kangen pada dirinja. Mata kiri, maoe dapět kaoentoengan oewang.
6	» 4 » » 6	Mata kanan, maoe ada orang toewa ataoe soedara dateng.
	MALEM	
7	Djam 6 sampe djam 8	Mata kiri, maoe ada tamoe dateng. Mata kanan; maoe ada tamoe dateng roemboek satoe perkara jang baik. Mata kiri, maoe ada tamoe dateng jang soeka hati.
8	» 8 » » 10	Mata kanan, maoe ada priaji běsar dateng priksa perkara. Mata kiri, maoe ada orang pangkat tinggi dateng.
9	» 10 » » 12	Mata kanan, maoe pangil dalem slamětan. Mata kiri maoe dapět pertoeloengan dari orang.
10	» 12 » » 2	Mata kanan, ada orang maoenja djail pada dirinja. Mata kiri, maoe dapět soesah ataoe tida enak badan.
11	» 2 » » 4	Mata kanan. maoe dapět soeka dengen sěněng hati. Mata kiri. ada orang dari djaoeh maoe dateng.
12	» 4 » » 6	Mata kanan, maoe dapět redjěki ataoe kaoentoengan. Mata kiri, maoe ada tamoe orang běsar dateng.

HAL BADAN MĚRASA MERINDING ATAOE NRATAP.

	WAKTOENJA MERINDING ATAOE NRATAP.	ARTINJA.
	SIANG	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapět soesah ataoe tjilaka.
2	» 8 » » 10	» ada sobat dateng remboek perkara jang » baik.
3	» 10 » » 12	» dapět kabar jang baik tetapi misti taro tjamboeroean takoet kena tjilaka.
4	» 12 » » 2	» dapět oewang ataoe soeka hati.
5	» 2 » » 4	» beriboet omong sampe djadi berkalai.
6	» 4 » » 6	» ilang oewang lantaran di tampat slamětan.
	MALEM	
7	Djam 6 sampe djam 8	» djalan djaoeh katemoe pada sobat jang baik.
8	» 8 » » 10	» trima kabar jang baik, dan jang bikin soeka hati.
9	» 10 » » 12	» ada orang toewa dateng, kasi atoeran pakerdjaän jang baik.
10	» 12 » » 2	» dapět soeka dengen sěněng hati.
1	» 2 » » 4	» » tjilaka jang lěkas dateng.
12	» 4 » » 6	» » oewang dari djoewal barang ataoe dari lain-lain.

18. HAL KĚDOETEN.

Het beven van het een of ander deel van het lichaam heeft een beteekenis, waaraan de Javanen veel geloof hechten als een waarschuwing voor een te verwachten geluk of ongeluk.

Het »*Kedoeten*" wordt zoo algemeen geraadpleegd, dat men van deze soort *petangan* bij elken welgestelden Javaan een exemplaar aantreft. Te Djokdjakarta vonden wij de uitgebreidste, die de beving van elk deel van het lichaam afzonderlijk beschrijft.

Bij zwakke menschen, lijdende aan bloedarmoede, zal het *Kedoeten* dikwijls voorkomen; doch het wordt dan uitgelegd met betrekking tot de ziekte, die zij onder de leden hebben.

De uitlegging van het *Kedoeten* in den ondervolgenden staat heeft alleen betrekking op gezonde menschen.

	KALOE KĚDOETEN.	ARTINJA.
1	Badan semoa.	Maoe di tjintai orang banjak.
2	Kapala moeka.	» dapět daulat sama orang.
3	» kanan.	» » sama orang bĕsar.
4	» kiri	» » soeka hati.
5	Hemboen-hemboenan.	» » pangkat.
6	Batoek kanan.	» » kiriman jang baik.
7	» kiri.	» » soeka dengen sĕnĕng hati.
8	» tengah.	» » oewang.
9	Alis kanan.	» » » banjak.
10	» kiri.	» ketĕmoe bedangnja.
11	Talapoekan mata kanan jang di bawah.	» menangis.
12	» mata kanan jang di atas.	» dapět kiriman oewang.
13	» mata kiri jang di bawah.	» kedapĕtan orang jang djaoeh.
14	» mata kiri jang di atas.	» dapět kabaikan.
15	Tadahloeh mata kanan.	» kaloewar dari soesah.
16	» » kiri.	» dapět soesah.
17	Mata kanan di atas.	» » pengampoenan dari sakit.
18	» » » bawah.	» di kira-kira sama satoe sobat.
19	» kiri di atas.	» » kira-kira sama orang jang boekan sobat.
20	» » » bawah.	» dapět sakit.
21	Tangan kanan di atas.	» ada moesoeh maoe bikin boesoek.
22	» » » bawah.	» ketĕmoe sobatnja.
23	» kiri di atas.	» dapět pakerdjaän jang baik.
24	» » » bawah.	» trima oewang.
25	Tjala mata kanan.	» menangis.
26	» » kiri.	» meninggal doenia.
27	Poendak kanan.	» dapět soeka hati.
28	» kiri.	» di poedji sama satoe orang perampoewan.
29	Tengah poendak doewah.	» dapět sakit.
30	Idepnja mata kiri.	» menangisi orang mati.
31	» » kanan.	» lihat orang banjak satoe desa.

	KALOE KĚDOETEN.	ARTINJA.
32	Idoeng sabelah kanan.	Maoe ada orang dateng bawa barang.
33	» » kiri.	» dapět sobat dengen berdjantoeng hati.
34	Gegernja idoeng.	» trima oewang kala.
35	Papah idoeng kanan.	» dapět kabaikan sama orang.
36	» » kiri.	» » sakit tetapi tida kěras.
37	Lobang idoeng kanan.	» » oewang.
38	» » kiri.	» » kabaikan.
39	Koeping kiri di moeka.	» kětěmoe soedaranja.
40	» » di blakang.	Soedara dari djaoeh maoe dateng.
41	» kanan di moeka.	Maoe denger bitjara jang baik.
42	» » di blakang.	» dapět soeka dengen seneng hati.
43	Gedoh koeping kanan.	» » oewang.
44	» » kiri.	» di poedji baik sama orang.
45	Tengah djangoetnja.	» kasi slamětan.
46	Djangoet sabelah kanan.	» dapět oewang kaoentoengan.
47	» sabelah kiri.	» » pakerdjaän dari orang běsar.
48	Pilingan sabelah kanan.	» » sama satoe sobat.
49	» sabelah kiri.	» ilang oewang.
50	Pipi kanan.	» dapět soesah jang bikin satoe orang.
51	» kiri.	» » sakit.
52	Bibir kanan di atas.	» » soeka hati.
53	» kiri » »	» bitjara jang tida baik.
54	» kanan di bawah.	» merasa enak badan.
55	» kiri » »	» dapět pakerdjaän jang baik.
56	Tengah bibir di atas.	» berkalai.
57	» » » bawah.	» makan enak.
58	Lengen kanan.	» dapět rědjěki.
59	» kiri.	» » oewang.
60	Sikoet kanan.	» » merasa ataoe katemoe apa-apa jang tida baik.
61	» kiri.	» dapět marah dari orang běsar.
62	Epěk-ěpěk kanan.	» trima oewang.
63	» » kiri	» laris dagangannja ataoe pakerdjaännja.
64	Sela di tengah dridji kanan.	» dapět soeka hati.
65	» di tengah dridji kiri.	» di tjintai orang běsar.
66	Geger kanan di atas.	» katěmoe » »
67	» kiri di atas.	» mendjalanken pekerdjuän boesoek.

	KALOE KĚDOETEN.	ARTINJA.
68	Geger kanan di bawah.	Maoe ada orang minta pindjěm oewang.
69	» kiri » »	» dapět peroentoengan.
70	Tengah geger oela-oela.	» » sakit dengen soesah.
71	Lamboeng kanan.	» » soesah hati.
72	» kiri.	» marah.
73	Lempeng kanan.	» dapět pakejan baroe.
74	» kiri.	» » soeka hati.
75	Kempong kanan.	» » soesah di roemah.
76	» kiri.	» katěmoe sama orang perampoewan.
77	Pinggang kanan.	» dapět kabaikan.
78	» kiri.	» tjinta orang lain.
79	Kemaloean.	» ada kamaoean dalěm hati jang tida bisa kaloewar.
80	Bidji kemaloean.	Soedara bini maoe datěng
81	Pantat kanan lělaki.	» sendiri maoe dateng.
82	» kiri »	Maoe dapět rědjěki.
83	» kanan perampoewan.	» tjampoer tidoer orang lelaki.
84	» kiri perampoewan.	» terlaloe kepingin tidoeri orang lělaki.
85	Gares kaki kanan.	» pergi djaoeh.
86	» » kiri.	» di panggil orang.
87	Poepoe kaki kiri moeka di atas.	» ketemoe kasoekaännja.
88	» kaki kanan moeka di atas.	» dapět sakit jang lěkas baik.
89	» kaki kiri moeka kabawah.	» berdjalan.
90	» kaki kanan moeka kabawah.	» dapět merasa badan enak.
91	» kaki kiri blakang di atas.	» ada orang datěng kasi obat ataoe lain-lain.
92	» kaki kanan blakang di atas.	» djalan djaoeh.
93	» kaki kiri blakang kabawah.	» lari dengen djatoh.
94	» kaki kanan blakang kabawah.	» tendang sama orang.
95	Delamakan kiri di moeka.	» dapět sakit hati.

	KALOE KĚDOETEN.	ARTINJA.
96	Delamakan kanan di moeka.	Maoe berdjalan pergi kalain negri.
97	» kiri di blakang.	» sakit kěras ataoe mati.
98	» kanan di blakang.	» berdjalan djaoeh.
99	Dridji manis tangan kiri.	» dapět oewang.
100	» manis tangan kanan.	» tjinta orang perampoewan (lělaki).
101	Djintikan tangan kiri.	» ambil orang.
102	» » kanan.	» trima apa-apa.
103	Djempolan tangan kiri.	» dapět djodo.
104	» » kanan.	» » bini jang baik.
105	Penoeding tangan kiri.	» » maloe.
106	» « kanan.	» » pakerdjaän.
107	Lobang pantat.	» » sakit.
108	Leher kiri.	» » »
109	» kanan.	» » » tetapi lěkas baik.
110	Nadi.	» » soesah.
111	Dridji penoedoeh tangan kiri.	» » »
112	» penoedoeh tangan kanan.	» » sakit.
113	Baoen kiri.	» oentoeng dagangannja ataoe tanĕmannja.
114	» kanan.	» dapět sakit.
115	Dada kiri.	» berkalai.
116	» kanan.	» lihat barang aneh.
117	» tengah	» běli barang.
118	Tetek kiri.	» merasa enak.
119	» kanan.	» katĕmoe priaji.
120	Peroet kiri.	» dapět oewang.
121	» kanan.	» » rĕdjĕki.
122	» tengah.	» » oentoeng.
123	Tampatnja hati.	» » rĕdjĕki dan sĕnĕng hati.
124	Oegel-oegel tangan kiri.	» terlepas kasoesahannja.
125	» » kanan.	» dapět kabaikan.
126	Tjingklok kiri.	» kasi apa-apa sama orang.

KALOE KĚDOETEN.		ARTINJA.
127	Tjingklok kanan.	Maoe dapět oentoeng.
128	Gorokan kiri.	» » tjilaka sampe mati.
129	» kanan.	» » soesah hati.

19 HAL LOEPAÄN.

De Javanen hechten beteekenis aan het onwillekeurig vergeten van hun jas, baadje, hoofddoek of ander kleedingstuk en denken, dat zij op dat oogenblik beheerscht werden door een geheimzinnige macht, die hen hun kleedingstuk deed achterlaten en zij beschouwen dat als een voorteeken of waarschuwing voor een te verwachten geluk of ongeluk. Van het oogenblik van den dag, waarop zoo iets gebeurt, hangt het af, of het een te verwachten gelùk of ongeluk is, zooals blijkt uit den ondervolgenden staat.

WAKTOENJA LOEPA APA-APA.		ARTINJA.
	SIANG.	
1	Djam 6 sampe djam 8	Maoe dapět sakit badan ataoe maoe ilang oewang.
2	» 8 » » 10	Maoe ada orang perampoewan pergi dari roemah kalain tampat, tetapi tida inget djahat, jang loepa pakejan maoe dapět hati tjemboeroean.
3	» 10 » » 12	Maoe ada orang djaoeh dateng bajar oetang, ataoe bawa kabar, dapět oentoeng oewang.
4	» 12 » » 2	Maoe kaget lihat darah ataoe api, tetapi tida sampe dapět tjilaka.
5	» 2 » » 4	Maoe ada orang dateng bawa barang, kaloe di běli boleh dapět oentoeng.
6	» 4 » » 6	Maoe ada tamoe dateng dari djaoeh, minta meninep tetapi itoe orang djahat dan inget maoe bawa oewang dari jang loepa pakejan.
	MALEM.	
7	Djam 6 sampe djam 8	Maoe kena perkara tetapi tida sampe ilang oewang.
8	» 8 » » 10	Maoe katemoe pada orang bĕsar dan dapět oewang.

Tjakra Bawi = vongevoel droom van het geen men gezien, gedaan of geleden heeft

WAKTOENJA LOEPA APA-APA.		ARTINJA.
	MALEM.	
9	Djam 10 sampe djam 12	Kaloe orang lĕlaki jang loepa pakejan, maoe ada orang dateng pangil sama dia kakaramean slamĕtan; kaloe orang perampoewan jang loepa pakejan maoe ada orang dateng melawar.
10	» 12 » » 2	Maoe ilang oewang dan dapĕt soesah hati.
11	» 2 » » 4	» ada niatan bakal tjari mantoe, tetapi tida boleh djadi, kerna tida ada djodonja.
12	» 4 » » 6	Maoe katemoe sobat lama dengen di adjak makan.

20. HAL MENGIMPI.

4 (nr, tj, d, ngl.)

De Javanen onderscheiden vier soorten van droomen en wel in de eerste plaats droomen, die men krijgt door de werking der maag en der spijsverteering; men droomt die in den voornacht van 10 tot 12 uur en deze worden »*nremploeh*" genoemd; zij hechten aan die droomen geen beteekenis.

Die van de tweede soort zijn droomen, welke men krijgt door de werking van den geest of de gedachte; deze droomen noemen zij »*tjakra denda*" en zij hechten beteekenis aan die droomen in den omgekeerden zin; dus het goede, wat men droomt, beschouwen zij als slecht en als een waarschuwing voor een te verwachten ongeluk en het slechte als goed en als een waarschuwing voor een te verwachten geluk. Deze soort droomen krijgt men in den middennacht van 12 tot 2 uur.

De derde soort ontstaat door de werking van de ziel; men krijgt deze droomen in den nanacht van 2 tot 4 uur en zij worden »*Daradasih*" genoemd

De Javanen gelooven, dat gedurende den tijd, waarin men deze droomen heeft, de ziel het lichaam verlaat en in de toekomst ziet. Zij beschouwen deze soort van droomen als een waarschuwing voor een te verwachten geluk of ongeluk en het zijn ook deze droomen, die in den ondervolgenden staat worden uitgelegd.

De vierde soort is het hardop droomen »*nglindoer*," dat beschouwd wordt als een waarschuwing voor een spoedig te verwachten ziekte of ongeluk.

2 - 4 uur V.m

ARTINJA MENGIMPI DARADASIH DI DJAWA TENGAH.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
1	Lihat Soenan.	Maoe dapět oentoeng běsar dalěm pakerdjahan.
2	» Radja.	» naik pangkat jang tinggi.
3	» orang banjak.	» ada penjakit běsar dan mahal makanan.
4	» tali banjak.	» dapět banjak kasalaännja.
5	» matahari dan boelan djatoh die roemah.	» » koewasa di dalěm kraton.
6	» matahari dan boelan tinggal separo.	Ratoe maoe berkalai sama Radjanja.
7	» matahari dan boelan tinggal separo, dan item roepanja.	Maoe di bikin djahat oleh orang lain.
8	» bintang djatoh.	» dapět gandjaran.
9	» mega djatoh.	» beli segala dapět moera.
10	» oedjan lama.	» dapět sakit kěras.
11	» oedjan boen.	» ada satroe dateng dan maoe mati.
12	» telor.	» dapět soesah banjak.
13	» motong ajam.	» soedara ataoe orang toewa maoe mati.
14	» kěrbo dan sapi dan di naiki.	Maoe di gangoe orang djahat tetapi tida djadi.
15	» matjan, di gigit sama matjan, ataoe maoe njebak badan.	» djadi anak mas sama orang běsar, ataoe dapět pakerdjaän sama orang běsar.
16	» djembatan.	» ada pakerdjaännja.
17	» toelisan di pintoe.	» roesak badannja.
18	» matahari dan boelan mengadepkěn.	» ampoenja doenia.
19	» grahanan matahari ataoe boelan.	» dapět soesah.
20	» megajang merah.	Desa maoe dapět tjilaka.
21	» mega jang gelap.	Maoe roesak badannja.
22	» oedjan kěras.	» kasi apa-apa sama orang.
23	» oedjan oewoeh.	» djadi loerahnja orang djahat.
24	» angin běsar.	» roesak negrinja.
25	» angin dari di laoet.	Negrinja maoe roesak dari pěrang.
26	» oedjan dari djaoeh.	Maoe dapět soesah tetapi misih djaoeh.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
27	Lihat kali penoeh aer.	Maoe pergi tida kombali lagi.
28	» kali jang tida ada aer.	Banjak orang desa maoe mengaleh ganti tampatnja desa.
29	» sepotong daging.	Maoe dapět kabaikan.
30	» daging kambing.	Desa antero maoe dapět kabaikan.
31	» gadjah.	Maoe poedji sama orang jang
		» berkoewasa.
32	» gadjah pergi di roemahnja.	» ada tamoe orang bĕsar dateng.
33	» gadjah masoek dalem roemahnja.	» dapět kadoedoekan ataoe dapět pangkat.
34	» oeler banjak.	» pandjang oemoernja.
35	» roemah tebakar.	» dapět kasoesahan.
36	» goenoeng.	» » rĕdjĕki.
37	» poehoen djatoh dari angin bĕsar.	Desanja maoe di bikin roesak sama moesoehnja.
38	» kembang-kembang.	Maoe dapět oewang dari perkara jang tĕrang.
39	» bintang ada di atas.	» dapět kaoentoengan dari jang Maha koewasa.
40	» bintang kemoekoes djatoh di roemahnja.	» dapět kanoegrahan ataoe kaoentoengan.
41	» aer berdjalan baroe dateng.	» naik pangkat ataoe dapět pakerdjaän.
42	» aer bengawan ketjil tetapi bening.	» dapět oewang banjak.
43	» menjala apa-apa seperti tjahja padang.	Sembarang maoenja gampang dapět.
44	» api dari djaoeh.	Maoe pandjang oemoernja.
45	» badan djadi bĕsar.	Kaloe pergi perang ataoe berkalai sama moengsoe tida kena tjilaka.
46	» goenoeng dari djaoeh.	Maoe di tjinta pada orang bĕsar.
47	» goenoeng api dari djaoeh.	» dapět kamoeliaän.
48	» orang bĕsar jang koewasa negri.	» » pangkat jang tinggi a taoe pakerdjaän jang baik.
49	» orang jang menangis.	» dapět pengadjaran dari satoe perkara.
50	» matjan masoek roemahnja.	» dapět pertoeloengan priaji bĕsar ataoe maoe dapět pangkat priaji.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
51	Lihat telaga banjak aiernja.	Maoe dapět pertoeloengan dari satoe priaji atoe maoe dapět pakerdjaän di desa.
52	» ajam banjak dan di běli.	Diatas orang lělaki bininja maoe boenting. » » perampoewan maoe boenting dan poenja anak.
53	» naga.	Segala maoenja boleh dapět.
54	» bintang.	Gampang tjari segala roepah.
55	» api roepanja item.	Kaloe maoe tjari apa apa lěkas dapět.
56	» koekoesnja api.	Maoe kerdja dengen soesah.
57	» api di roemahnja.	» dapět kabaikan dari jang Maha koewasa.
58	» api di koeboeran.	» pandjang oemoer.
59	» sapi lari.	» dapět rědjěki.
60	» tahi banjak.	» » » dari jang Maha koewasa.
61	» terlaloe gelap.	» dapět soesah.
62	» roemah tinggi.	Soedara maoe toeroet orang běsar.
63	» roemah jang tinggi tětapi lěkas pendek lagi.	Maoe toeroen pangkatnja.

1	Naik goenoeng.	Maoe dapět rědjěki ataoe naik pangkat.
2	Mandi di aer santar.	» dapět sakit kěras.
3	» di soemoer dalem pekarangan.	» » sakit dari kena anker.
4	Makan daging dan otot kambing item ataoe merah.	» » penjakit.
5	Naik gadjah masoek di roemahnja.	» di tjintai sama orang běsar.
6	Minoem aer bresih dan bening.	» dapět sakit tetapi lěkas baik lagi.
7	Mandi di kali ~~atas~~. dlah.	» tjari makan dengen soesah dan angel.
8	Ngelangi di kali ataoe di laoet.	Tjari pakerdjaän lěbih dari angel.
9	Seloeloep di kali aernja dingin.	» dapět sakit lama sampe mati.
10	Meloentjati di kali tida bisa kombali.	» » sakit kěras dan lěkas mati.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
11	Minoem aer laoet rasa manis.	Apa maoenja tida bisa djadi ataoe dapět.
12	Naik dari djoerang.	Maoe dapět naik pangkat ataoe rědjěki.
13	Makan nasi dengen sajoer.	» » sakit.
14	» » poenar dan meliat kembangan.	» » barang tetapi tida tentoe roepanja.
15	Minta ajam.	» ambil oemoernja orang.
16	Simpen api děkět sama padi gaga ataoe sawahnja.	Padi maoe kaloewar banjak.
17	Toeroen dari goenoeng.	Maoe toeroen pangkatnja.
18	Bikin roemah.	» kawin.
19	Djoewal ajam.	» ambil oemoernja soedara.
20	Makan goela sama djeroek.	» dapět sakit.
21	Sebentar sebentar makan sadja.	» » ingetan koerang tetep.
22	Djalan di pasar.	» tjampoer sama setan.
23	Makan apěm.	» dapět sakit.
24	Ambil kěmbang.	» kasian sama orang.
25	Toeroet prang sabil	» geger sampe dapět perkara běsar.
26	Makan daging sapi.	» dapět kabaikan.
27	Bikin sakit badannja sendiri.	» » slamět.
28	Makan daging kěrbo.	» » rědjěki.
29	» » ajam.	» » kaoentoengan jang lěkas dateng.
30	» lidah.	» terlěpas dari kasoesaännja.
31	Naik pergi ka langit.	» dapět pangkat.
32	Tenggelem aer boetek dan kotor.	» pergi tida kombali lagi.
33	Minoem aer bengawan běsar.	» dapět marah dari loerahnja.
34	Tenggelem aer jang běning.	» djadi kaja.
35	Minoem aer toek.	» koewat ingetannja.
36	» » dari kendil.	» dapět oewang.
37	Blontjat kali bengawan.	» pendek oemoernja.
38	Naik praoe.	» marah atinja sendiri.
39	Masoek dalěm telaga.	» ada salanja běsar.
40	Taroh tangan di atas orang poenja kapala.	» di ambil sama orang; apa harěp bole dapět.
41	Ada orang dateng di roemahnja.	» di ambil sama priaji.
42	Katemoe orang perampoewan.	» dapět bini baroe.
43	Di loedah oeler.	» » orang perampoewan.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
44	Di gigit oeler.	Maoe ada orang djahat inget maoe maki-maki.
45	Mandi di dalĕm aer jang bening.	» kaloewar dari kasoesahan.
46	Tenggelĕm di dalĕm telaga.	» di piara sama negri.
47	Djalan nglangi.	Pakerdjaän semoa jang di angkat tida boleh djadi.
48	Blontjat di kali.	Maoe pendek oemoernja.
49	Minoem aier kali rasanja asin.	» dapĕt oewang dari akal jang tida baik.
50	» powan.	» dapĕt oewang kalal.
51	Ambil oeragan oeler jang mandi.	» » marah dari badan sendiri.
52	Bawa api di sawah.	Padi maoe kaloewar banjak.
53	Bediri di atas goenoeng.	Maoe dapĕt kaoentoengan dan lain lain jang di ingeti.
54	Kaloewar dari oetan.	» ilang barang.
55	~~Baik~~ naik masdjit ataoe roemah.	» dapĕt pakerdjaän ataoe naik pangkat.
56	Bikin roemah bangoennja bĕsar.	Semoa pakerdjaän jang maoe di angkat boleh djadi.
57	» roesak sama orang.	Maoe kangelan semoanja apa maoenja.
58	Makan daging kambing gibas jang item.	» dapĕt kaoentoengan.

1	Merasa badan sakit.	Maoe dapĕt rĕdjĕki.
2	» soeka-soeka.	» » sakit ataoe kasoesahan.
3	» poenja satoe djago.	» dapĕt anak lĕlaki.
4	» poenja ajam banjak di roemahnja.	Orang banjak jang maoe soeka toeroet sama jang mengimpi itoe.
5	» di gigit binatang.	Maoe di soeka sama orang banjak.
6	» goemeter badan panas.	» dapĕt kasoesahan ataoe ilang barang.
7	» ada di laoet.	» dapĕt oewang kalal.
8	» di bawa aer pergi di laoet.	» » sĕnĕng dalĕm pakerdjaännja.
9	» panas.	» dapĕt barang.
10	» dingin.	» ilang barang.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
11	Merasa di bojong moesoeh.	Maoe kombaliken dosanja ataoe kesalahannja.
12	» bĕsar badannja.	Semoa maoeanja boleh djadi dengen gampang.
13	» ketjil badannja.	Maoe dapĕt soesah ataoe sakit.
14	» tangannja orang lain di badan.	» » sakit.
15	» moekanja poetih.	» » orang perampoewan.
16	» moeka roepa seperti aboe ataoe item.	» berkalai sama bininja sampe bertjere.
17	» masoek apa-apa.	» dapĕt slamĕt.
18	» soeda mati.	» oemoer pandjang.
19	» tidoer dengen orang perampoewan.	» ambil bini lain.
20	» pintjang.	» dapĕt banjak kahormatan.
21	» dapĕt poekel sama tangan.	» toeroet priaji.
22	» dapĕt poekel sama toenggak.	» dapĕt kaoentongan.
23	» timbang badannja.	» dapĕt sakit.
24	» djatoh-djatoh sadja.	» ilang pangkatnja.
25	» maoe lari lantas djatoh.	» lĕpas dari pakerdjaännja.
26	» terbang di atas.	» naik pangkatnja.
27	» belajar di laoet lantas laoet djadi kering.	» pikir pandjang.
28	» di angkat sama mega di bawa di atas.	» dapĕt slamĕt dari jang Maha Koewasa.
29	» badannja djadi badannja boeroeng.	» dapĕt kaoetoengan.
30	» tengĕlĕm bersama sama kapal dalĕm laoet bĕsar.	Desanja maoe dapĕt tjilakaänja bĕsar.
31	» badan di aling-alingi mega.	Apa maoenja boleh dapĕt.
32	» badan djadi badannja gadjah.	Maoe dapĕt oentoeng bĕsar.
33	» di tendang ataoe di gangoe matjan.	» djadi anak mas ataoe maoe di ambil sama priaji.
34	» giginja djatoeh.	» ada kematian dalĕm roemahnja, penjakit kĕras, ataoe kasoesahan bĕsar.
35	» pake gelang dan rakaknja.	» dapĕt kabaikan dari orang.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
36	Merasa pakejan wangi.	Maoe masoek anak pesoekian kakajan.
37	» pake pakejan orang miskin.	» dapět rědjěki.
1	Denger soewaranja bandjir.	Di atas orang lělaki maoe di soekai orang perampoewan.
	» » »	» » » perampoewan maoe di soeka pada orang lělaki.
2	» di pangil orang.	Maoe dapět pangkat ataoe oentoeng.
3	» gloedoek di langit.	» » sakit.
4	» soewara ombak laoet.	» » »
5	» soewara soeling.	» » kasenengan.
6	» di poekel orang.	» » sakit.
7	» soewaranja angin kěras.	» » » ataoe soesah.
1	Maoe pergi di perang.	Ada orang děkět jang maoe tjari tjilakanja diri.
2	» boewang aer.	Maoe ada maling masoek di roemah.
3	» belajar dengen kapal.	» » ingeten jang terlaloe pandjang.
4	» terbang di atas.	» dapět rědjěki dalěm pakerdjaän.
5	» mati.	» » rědjěki dengen oemoer pandjang.
6	» sakit.	» » oentoeng.
7	» boeka koeboernja orang mati.	Oentoeng běsar di mainan.
8	» ambil banke dari koeboeran.	Maoe berkalai sama orang.
9	» di poekoel sama orang.	» dapět sala.
10	» lari kěras.	» loepa badannja.

ARTINJA MENGIMPI DARADASIH DI DJAWA-WETAN.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
1	Lihat oedjan lantas těrang lagi.	Maoe kaloewar dari kasoesahan ataoe menesel.
2	» langit petjah.	» dapět kematian orang toewa ataoe soedara.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
3	Lihat mata hari naik tida ada awan.	Apa maoenja boleh kedjadian.
4	» mata hari dan boelan katemoe lantas djadi satoe.	Maoe dapět anak.
5	» mata hari ataoe boelan toeroen kabawah.	Orang toewa maoe dapět kasoesahan.
6	» mata hari dan boelan berpisah.	Maoe dapět perkara.
7	» oedjan dan angin bèsar.	» kaloewar dari kasoesahan.
8	» lima tjahja asep di langit.	Orang berdagang lantas laris dia poenja 'djoewalan.
9	» langit penoeh asěp.	Maoe dapět soesah běsar ataoe kematian.
10	» asěp berkěboel-kěboel.	Apa maoenja tida boleh kedjadian.
11	» samber gělap.	Maoe dapět pangkat, pakerdjaän ataoe oentoeng.
12	» tanah ataoe goenoeng roeboeh ataoe djatoh.	» dapět soesah.
13	» kali aernja djalan kěras dan dengeh soewaranja.	» trima kabar dari djaoeh.
14	» kali bermoela kering lantas ada banjak aer dateng.	» dapět perkara sampe riboet.
15	» bandjir di kali.	» » rědjěki.
16	» djembatan patah.	» ada kematian anak ataoe tjoetjoek.
17	» orang toeroen dari langit masoek di roemahnja.	» dapět soesah dari jang Maha Koewasa.
18	» pintoe tinggi dan lebar.	» dapět pangkat ataoe oewang.
19	» soemoer sendiri temboknja roesak.	» » tjilaka běsar.
20	» pintoe di toetoep.	Oendjoek tida bisa madjoe pakerdjaännja.
21	» di dalem soemoer sendiri ada ikan kali.	Maoe dapět kaoentoengan.
22	» dapoer sendiri terlaloe těrang seperti pasang lampoe.	» » nama kasohar.
23	» pintoe papannja petjah.	» ada orang lari dari roemahnja.
24	» api toeroen dari langit bakar roemah sendiri.	» dapět banjak oewang.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
25	Lihat asĕp item kaloewar dari roemahnja.	Maoe dapĕt sakit.
26	» dalem roemah banjak tahi.	» » oewang.
27	» roemah sendiri gedek terboeka.	» bertjere bininja, ataoe maoe berpisah dari bapa dan mamanja.
28	» pintoe roemah sendiri terboeka.	» kalah berkalai.

1	Merasa bisa terbang ka langit.	Maoe dapĕt pangkat ataoe banjak oewang.
2	» boelan masoek di dalĕm peroet.	» dapĕt anak lĕlaki, besoek bisa dapĕt pangkat bĕsar.
3	» tidoer di atas tanah.	» » soeka hati.
4	» kesiram aer dari kali.	» » perkara.
5	» di poekoel orang sakti.	» » soesah.
6	» kapala bertandoek doewa.	» » pangkat ataoe oewang.
7	» kapala bertandoek satoe sadja.	» » tjilaka bĕsar, hoekoem mati, ataoe di boenoeh oleh pendjahat.
8	» ramboet kapala rontok.	» dapĕt tjilaka bĕsar.
9	» dari djridji kaloewar darah.	» dapĕt oewang.
10	» rontok gigi tida berdara.	» ada kematian dalem roemahnja.
11	» dalem moeloet kaloewar boeloe.	» dapĕt kaoentoengan.
12	» badan anjoet di kali.	» » roegi ataoe ilang oewang.
13	» di boeroeh oleh pendjahat.	» » rĕdjĕki, kaloe orang berdagang jang mengimpi lantas laris dia poenja djoewalan.
14	» diri sendiri dapĕt sakit paja.	» dapĕt slamĕt oleh jang Maha Koewasa.
15	» badan kena teriket.	» » sakit kĕras.

1	Naik ka langit.	Maoe dapĕt pangkat ataoe oewang.
2	Berdjalan katimpah oedjan ;	» pangil dalem slamĕtan.
3	Makan berdiri di atas tanah.	» dapĕt rĕdjĕki bĕsar.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
4	Naik di poehoen.	Apa jang di niat boleh djadi.
5	» » goenoeng katemoe orang.	Maoe dapět kebaikan.
6	» » atas goenoeng.	Soedara toewa maoe kâtěmoe.
7	» goenoeng tjari boewah.	Maoe dapět rědjěki.
8	» » tida toeroen lagi, troes beroemah di goenoeng.	» » » běsar.
9	Angkat batoe masoek karoemah sendiri.	» » kaoentoengan.
10	Bikin betoel, rataken tanah.	» kaloewar dari kasoesahan.
11	Berdjalan dapět oewang.	» dapět rědjěki.
12	» pergi dan dateng.	» » kaoentoengan.
13	» katěmoe pager mengandangi.	Apa maoenja tida boleh harěp kedjadian.
14	Gali tanah.	Maoe geger beriboet omong.
15	Boeka kalen.	» dapět kaoentoengan.
16	Oeroeg djalan běsar.	» » roegi oewang.
17	Barang bengkok di bikin lempang.	» kaloewar dari kasoesahan.
18	Berdjalan katěmoe sobat.	» panggil di slamětan.
19	» » orang sakti.	» kaloewar dari kasoesahan.
20	Orang sakti dateng di roemahnja sendiri.	» dapět sakit.
21	Kasi hormat pada orang toewa.	» » rědjěki.
22	Bertamoe orang sakit.	» » pertoeloengan.
23	Dapět adjar dari orang sakti.	» kaloewar dari kasoesahan.
24	Sisir ramboet kapala.	» » » »
25	Tjoetji moeka.	» » » »
26	Ambil tali di sampirken di badan.	» dapět rědjěki ataoe kaoentoengan.
27	Bawa sendjata berkalai sama orang perampoewan.	» » kaoentoengan.
28	Doedoek dalem pendjara.	» » lepas dari kasoesahan, dapět ampoen, ataoe maoe kaloewar dari perkara.
29	Boeka pakejan.	» ilang oewang.
30	Ketinggalan topi, iket kapala, badjoe ataoe lain lain pakejan.	» » »
31	Pake pakejan pradjoerit.	» dapět soesah běsar, kematian ataoe lain lain tjilakaän.
32	» » jang ada kantjingnja	» » soesah běsar.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
	tembaga ataoe kantjingnja jang gilap.	
33	Pake pakejan jang gilap dari mas ataoe lain barang gilap.	Maoe dapět soesah bĕsar.
34	Pake pakejan orang bĕsar.	» » rĕdjĕki.
35	» » orang miskin.	» » kebaikan ataoe rĕdjĕki.
36	» » seperti orang mati.	» » pangkat ataoe oewang.
37	» » priaji jang koewasa negri.	» » rĕdjĕki.
38	Naik koeda.	» » soesah.
39	Bertandak dengen menjanji.	» » bahaja bĕsar.
40	Poekoel bini.	» » sakit.
41	Menangis di tengah djalan.	» » soesah »
42	Ada orang bawa kereta masoek dalem roemahnja.	» » tjilaka.
43	Doedoek dalem kereta jang di tarik koeda.	» » soesah bĕsar.
44	Naik ka-atas loteng jang tinggi.	» » pangkat ataoe oentoeng bĕsar.
45	Berdjalan di atas aer.	» » pangkat ataoe oewang.
46	Bediri di atas aer.	» » perkara ataoe tjilaka.
47	Bakar oetan.	» djaja bĕsar.
48	Djalan djaoeh pergi dan dateng.	Kaloe tjari oentoeng lantas gampang dapět ataoe laris dagangannja.
49	Menangis.	Maoe dapět sakit ataoe soesah.
50	Telandjang tida ada pakejan.	» » soesah bĕsar.
51	Boenoeh orang dengen golok.	Kaloe adoe djago, djagonja lantas mĕnang.
52	Tioep soeling.	Maoe dapět sĕneng hati.
53	Poekel tembang.	» » » »
54	Potong kĕrbo.	» » oentoeng oewang.
55	Makan daging kĕrbo.	» » »
56	Doedoek di praoe berlajar kĕras seperti terbang.	» » rĕdjĕki.
57	Menang apa-apa pada lain orang.	» » anak lĕlaki, besoek bisa dapět pangkat.
58	Ketanjaän sendiri.	» » tjilaka.
59	Di maki-maki orang.	» » oentoeng ataoe oewang.
60	Katĕmoe pada orang jang belom taoe lihat ataoe tida kenal.	Segala perkara jang di niat boleh djadi.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
61	Poekoel bini.	Maoe beremboekan.
62	Memaki orang ataoe poekoel orang.	» dapět soesah.
63	Katěmoe bangke jang soedah boesoek.	» » poesaka oewang.
64	Doedoek bersama sama satoe orang perampoewan.	» » rědjěki ataoe oentoeng.
65	Ada orang mati tertawa.	Kaloe ada orang sakit dalěm roemahnja lěkas soeboeh.
66	Bagi oewang sama bini.	Maoe bertjere.
67	Tidoer sama lain orang peram poewan, boekan bininja.	» latjoer.
68	Katěmoe matjan.	» dapět soesah ataoe perkara.
69	Di boeroe matjan.	» » pangkat ataoe pakerdjaän.
70	Di ganggoe matjan.	» » rědjěki ataoe oentoeng.
71	Katěmoe oeler ketjil.	» ada moesoehnja.
72	Katěmoe oeler běsar.	» dapět rědjěki ataoe kabaikan.
73	Di gangoe oeler běsar.	» » sakit, jang bikin orang perampoewan.
74	Běrkali dengen di poekel orang.	» » oewang.
75	Katěmoe pada bapanja.	» soeka hati.
76	Katěmoe pada anaknja.	» dapět seneng hati.
77	Naik ka atas medja sendiri.	» » pangkat.
78	Berdjalan bersama-sama satoe orang perampoewan boekan bininja.	» ilang oewang.
79	Masoek dalěm kakoes djongkok maoe berak.	» dapět soesah ataoe tjilaka, ataoe kemalingan barang.
80	Badan penoeh koetoe.	Kaloe main lantas dapět oentoeng.
81	Berpisah sama soedara moeda.	Maoe dapět perkataän jang baik.
82	Diri sendiri mati.	» » kasoekaän jang běsar.
83	Dapět pajong dari orang toewa.	» oentoeng di dalěm pakerdjaän.
84	Berdjalan katěmoe api menjalah.	» dapět soesah ataoe perkara.
85	Djadi penganten.	» meninggal ataoe dapět sakit keras.
86	Potong poehoen.	» dapět sakit.
87	Ambil klapa dari poehoen.	» » sakit kěras.
88	Makan sirih.	» » kasoekaän.
89	Kasi slamětan.	Kaloe main lantas menang.
90	Dapět loeka di badan.	Maoe dapět rědjěki.
91	Pegang boeroeng ataoe ajam.	Bini maoe poenja anak.

	KALOE MENGIMPI.	ARTINJA.
1	Denger soewara anjoet di kali.	Maoe dapět bini kawin.
2	» di panggil orang di adjak tinggal.	» » pangkat.
1	Maoe běli barang di pasar.	Maoe dapět pangkat ataoe oewang.
2	» pergi boewang aer.	Maoe ada orang mentjoeri masoek di roemahnja.

HET UITLEGGEN VAN DROOMEN IN EUROPA.

Volgens een der »Tables de Secrets de vinatores" door den Italiaan Cagliostro in 1779 in Europa in omloop gebracht, getiteld. »Tafel der dagen van de maan, dienende tot uitlegging der droomen", heeft elke droom een goede of slechte beteekenis, afhangende van den nacht van de nieuwe maan, waaarin men den droom heeft gehad.

Daar de lezer waarschijnlijk gaarne wil weten, hoe Cagliostro daarover dacht, zoo laten wij hieronder een afdruk van die tafel volgen; men wachte zich echter wel daaraan onvoorwaardelijk geloof te hechten.

Den eersten dag der maan zullen de droomen gelukkig zijn.
Den tweeden zal hetgeen gij gedroomd hebt, geen gevolg hebben.
Den derden zal de droom insgelijks niet bewaarheid worden.
Den vierden zal hij gelukkig zijn en gevolg hebben.
Den vijfden zal hij geen uitwerking hebben.
Den zesden moet gij er wel acht op geven hem aan niemand te vertellen ter voorkoming, dat de droom een slechte uitkomst heeft.
Den zevenden zal hij bewaarheid worden.
Den achtsten zal hij insgelijks waar zijn.
Den negenden zal hij denzelfden dag bewaarheid worden.
Den tienden zal hij bewaarheid worden met groot genoegen.
Den elfden zult gij er de uitwerking binnen de eerste vier dagen van zien.
Den twaalfden zal hij geheel tegenstrijdig uitvallen.
Den dertienden zal hetgeen gij gedroomd hebt, bewaarheid worden.
Den veertienden zal de droom langen tijd daarna uitkomen.
Den vijftienden zal hij binnen dertig dagen uitkomen.
Den zestienden zal hetgeen gij gedroomd hebt, gevolg hebben.
Den zeventienden moogt gij hem aan niemand dan na den derden dag vertellen ter voorkoming, dat de droom slechte gevolgen voor u zal hebben.
Den achtienden zal hij lang daarna uitkomen, zooals gij hem gedroomd hebt.
Den negentienden zult gij hem met blijdschap zien uitkomen.

Den twintigsten zult gij er het gevolg den vierden dag van zien.
Den eenentwintigsten zal hij geen gevolg hebben.
Den tweeentwintigsten zal hij binnen eenige dagen uitkomen.
Den drieentwintigsten zal uw droom den derden dag uitkomen.
Den vierentwintigsten zal uw droom u veel genoegen veroorzaken.
Den vijfentwintigsten zal hij den achtsten of negenden dag uitkomen.
Den zesentwintigsten zal uw droom u van groot nut zijn.
Den zevenentwintigsten zal hij u van groot voordeel zijn.
Den achtentwintigsten zal hij bewaarheid worden.
Den negentwintigsten zal hetgeen gij gedroomd hebt eveneens bewaarheid worden.
Den dertigsten zal hij denzelfden dag uitkomen.

---

goed of kwaad voorteekent
verbode, verschrikt, adres,

V.

HET VERMIJDEN VAN ONGELUKKEN OF HET BEVORDEREN VAN HET GELUK DOOR ZICH VAN ZEKERE ZAKEN TE ONTHOUDEN OF ANDERE TE VERRICHTEN.

HAL ALAMAT.

»Alamat" beteekent iets, dat men doet of nalaat om het geluk te bevorderen of het ongeluk af te wenden.

Het is de opvolging der verschillende *alamat's* die de Javanen als het ware elk oogenblik beangsten en hen tot een slaaf van het bijgeloof maken.

De *alamat's* telt men bij honderden; de meest bijgeloovigen weten het best ze op te sommen, gekleurd in allerlei vormen en met aanhaling van voorbeelden.

In geen enkele *petangan* is het bijgeloof zoo sterk vertegenwoordigd als in de *alamat's*, die jaarlijks toenemen.

Om al de bekende *alamat's* te verklaren, daartoe zouden onze krachten te kort schieten; daarom hebben wij alleen de voornaamste en de meest voorkomende in den ondervolgenden staat opgenomen.

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
1	Kaloe potong lombok di atas kwali ataoe wadja.	Dapět tjilaka, potong dridjinja.
2	Kaloe bini boenting kasi tinggal sendok garem dalěm tampat garěm.	Tida baik, nanti beranak dengen soesah.
3	Kaloe bini boenting, jang lělaki menoetoep lobang semoet.	Tida baik, nanti bini beranak anak dengen mata lebar.
4	Kaloe bini boenting jang lělaki bikin mati ataoe bikin sakit binatang.	Tida baik, nanti bini beranak anak dengen badan loeka ataoe koerang apa-apa.

	ALMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
5	Kaloe bini boenting doedoek di atas aloe.	Tida baik, nanti beranak dengen banjak soesah.
6	Kaloe bini boenting lantas pake djala robek di atas peroetnja.	Baik, soepaja kaloe beranak tida koerang satoe apa.
7	Kaloe bini maoe beranak gantoeng satoe djala robek di atas kapalanja.	Baik, soepaja beranak tida koerang apa apa.
8	Kaloe bini maoe beranak di soewek kapalanja.	Baik, soepaja beranak dengen slamět.
9	Kaloe anak kaloewar dengen terboengkoes, itoe boengkoes di bikin kering dan simpen.	Baik, sebab boleh di bikin sarat dalěm perang soepaja djangan kena tjilaka.
10	Sasoedahnja bini beranak ari-arinja di taněm dan di taroeki:	
	1. satoe soerat di toelis aksara.	1. Baik, soepaja itoe anak besoek djadi pinter dan mengerti.
	2. satoe djaroem.	2. Baik, soepaja ari-ari djangan sampe bikin soesah pada anaknja.
	3. pekakas batik ataoe pekakas toekang kajoe.	3. Baik, soepaja itoe anak di blakang hari kerdja dengen slamět.
	4. garem sědikit.	4. Baik, soepaja itoe anak di blakang hari djangan sampe koerang makan.
11	Kaloe bini beranak ari-ari di taněm di pekarangan dekět pintoe blakang.	Baik, soepaja anak slamět tida koerang apa apa.
12	Kaloe taněm ari-ari pake pakejan jang bersih.	Baik, soepaja anak slamět tida koerang apa apa.
13	Kaloe bikin lobang dan taněm ari-ari kerdja dengen tangan kanan sadja.	Baik, soepaja anak slamět tida koerang apa apa.
14	Kaloe soedah taněm ari-ari, itoe tampat di toetoepi kwali ataoe kendil jang baroe dan di pasangi lampoe sampe poesernja soedah djatoh.	Baik, soepaja poesernja djangan sampe dapět penjakit.
15	Kaloe bini sering beranak anak jang mati, ari-arinja anak jang kaloewar mati ataoe jang kaloewar idoep, di djemoer di atas api dan toenggoe ampat poeloe hari baroe boleh taněm.	Baik, boeat anak jang lahir idoep soepaja djangan sampe mati, boewat anak jang lahir, mati, soepaja di blakang hari boleh beranak anak jang idoep.

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
16	Moelai beranak sampe poepoet poeser, anaknja di djaga orang tida boleh tidoer.	Baik, soepaja itoe anak djangan sampe kena tjilaka ganggoe setan.
17	Kaloe soedah poepoet poeser itoe malem pasang lampoe pengabisan tampatnja jang di tanĕm ari-ari dan poeser jang di poepoet tjampoeri ari-ari; pasang benang tepoeter roemahnja, gantoeng daon pandan di moeka pintoe; bakar walirang di pintoe moeka dan blakang; bakar sedikit blarak dalĕm roemahnja; di oewoer-woeri aboe dan boreh di mana tampat jang djatoeknja kawah.	Baik, soepaja anak djangan sampe kena tjilaka ataoe gangoe setan.
18	Kaloe tali jang di bikin iket kainnja orang mati di simpen di roemahnja.	Baik, itoe boleh di kerdja sarat toelak tjilakaän.
19	Kaloe kain poetih jang bikin boekoes orang jang mati pada hari Djoemahat Kliwon di simpen.	Boleh di bikin sirĕp, boewat mentjoeri slamĕt.
20	Kaloe tanĕm poehoen pisang dalĕm pekarangan.	Tida baik, jang nanĕm sĕring tida bisa lihat boewahnja sebab dalem seratoes hari dia lantas pindah.
21	Kaloe tanĕm lombok dalĕm pekarangan.	Tida baik dan panas pendapĕtannja jang nanĕm sering mengaleh dari tampat sebab dapĕt sakit.
22	Kaloe tanĕm djagoeng dalĕm pekarangan.	Tida baik dan djahat pendapĕtannja, jang nanĕm kena sakit, geger orang lain ataoe temennja roemah, lĕkas mengaleh dari tampat itoe dan sering dapĕt soesah.
23	Kaloe bikin roemah ketjil di blakang roemahnja jang soedah di tinggali.	Tida baik, djadi seperti terkoeroeng.
24	Kaloe bikin djalan grobak di blakang roemahnja jang tinggali, ataoe menoedjoe di tengah pintoe jang di pake boewat kaloewar.	Tida baik, kaloe ada di pinggiran tida ada halangan satoe apa.
25	Kaloe bikin roemah jang di depan dan jang di blakang djadi satoe.	Tida baik, jang poenja roemah abis oewang sadja dan djaoeh rĕdjĕkinja.

dalih = vermoeden

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
26	Kaloe ada batoe bĕsar jang di tinggal tiga kaki di hadepannja roemah, dan kena panasnja mata hari, memberi tjahaija poetih merah dan koening.	Tida baik, jang tinggal di roemah itoe sering sakit.
27	Bikin roemah jang tida ada pintoe blakang.	Tida baik jang tinggal di roemah itoe sering sakit jang soesah di obati.
28	Tanĕm kembang kantil di dalĕm pekarangan.	Tida baik, sering lantas geger sama bini, anak ataoe temĕnnja roemah sampe bertjere-dari bini.
29	Tanĕm waloh di moeka roemah.	Tida baik sebab permintaännja kala soepaja orang jang nanĕm itoe waloh di moeka roemah dapĕt sakit.
30	Kaloe dalĕm roemah ada tĕkĕk tinggal.	Baik, orang jang poenja roemah soepaja slamĕt perkara pentjoerian ataoe lain-lain. Kaloe sering toeroen kabawah itoe lĕbi baik lagi.
31	Kaloe ada tawon bikin roemah di woewoengnja ataoe di lotengnja roemah.	Baik sekali, jang poenja roemah boleh djadi lĕkas kaja.
32	Kaloe boeroeng dalih soeka bikin soesoeh dalĕm roemah dan beranak.	Baik sekali, jang poenja roemah dapĕt slamĕt dengen rĕdjĕki dari jang Maha Koewasa.
33	Kaloe kalihatan di hadepannja roemah jang di tampati batoe jang kalihatan merah, item dan koening.	Tida baik, itoe namanja bintang api, jang tinggal di roemah itoe sering dapĕt sakit.
34	Kaloe poehoen pisang bertangke ataoe berboewah kaloewar dari tengah poehoen.	Baik, kena minta apa-apa dengen bakar menjan dan kasi slamĕtan Sadranan jang minta perloe pake orang Nasar boewat atoer slamĕtan.
35	Kaloe liat oeler bĕsar lantas siloeman.	Itoe oeler mendjadi naganja orang jang liat dan itoe orang dapĕt slamĕt.
36	Potong poehoen waringin.	Tida baik dan sekali tida boleh, dari sebab sering tiang Anom bikin tampat tinggal dari poehoen waringen. Jang motong dapĕt sakit sampe mati.
37	Potong poehoen doroh.	Tida baik, jang motong ataoe jang soeroe motong dapĕt sakit sampe

[ets, dat van binnen hol en zonder bodem is.
× petjah = het zetten v. voet op den grond, maar voet als lengtemaat

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
		mengaleh dari tampat sebab poehoen doroh sering di tampati Lelemboet.
38	Potong poehoen ataoe lain lain jang idoep di tampat angker.	Tida baik, jang motong ataoe jang soeroe motong dapĕt sakit dengen lĕpas pakerdjaän, dapĕt perkara ataoe pindah dari negeri.
39	Potong bamboe di pasaran Wage dan Lĕgi.	Tida baik, bamboè jang di potong di hari pasaran Wagè ataoe Lĕgi tida koewat di makan boeboek ataoe rajap.
40	Bikin mati ataoe pasang binatang di tampat angker.	Tida baik, jang bikin mati ataoe jang pasang dapĕt sakit kĕras sampe mati.
41	Bawa tanah dari roemah lama tempo mengaleh dan di boewang dalĕm roemah baroe.	Baik, dan soepaja slamĕtnja roemah lama toeroet pergi ka roemah baroe.
42	Bikin petjah telor di boewang dalĕm roemah baroe jang maoe di tampati sabelomnja masoekken barang.	Baik dan soepaja segala tiang Anom jang misih tinggal di roemah itoe, boleh pergi.
43	Boewang aer kendi dari roemah lama dalĕm roemah baroe jang maoe di tinggali.	Baik, soepaja segala Lelĕmboet jang misih tinggal di roemah itoe boleh pergi.
44	Kaloe sapoe roemah waktoe malĕm.	Tida baik, mendjadi marahnja segala tiang Anom jang djaga di roemah, dan kaloewarken rĕdjĕkinja dari roemah.
45	Roemah jang baroe di bikin lantas lĕkas di tampati.	Tida baik, kaloe toenggoe seratoes hari tida ada halangan apa-apa.
46	Bikin pager tembok lĕbih doeloe sabelomnja roemah djadi, lantas di tinggalken toenggoe djadinja itoe roemah.	Tida baik, banjak sial dengen djahat.
47	Kaloe makan ikan jang kaloewar dari soemoer pekarangannja sendiri.	Djahat sekali, jang makan soedah tentoe kena soesah bĕsar ataoe mengali tampat.
48	Naik poehoen ataoe potong poehoen pada hari Djoemahat.	Tida baik, jang naik ataoe jang motong poehoen pada hari Djoemahat dapĕt sakit kĕras.
49	Kaloe motong bamboe di tinggal woeng-wang tida di petjah.	Tida baik, sebab tempo kala ~~ba~~ boe. roe satoe anak jang djadi makanan-

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
		nja, itoe anak masoek dalĕm bamboe woeng-wang. Kala kira jang sabelahnja ada ros lantas toenggoe kaloewarnja itoe anak; serinta lihat kanan kirinja ada lobang dan itoe anak soedah lari, dia marah dan prentah pada orang semoa jang motong bamboe woeng-wang tida di petjahi di kasi sakit.
50	Kaloe bini boenting soreh tinggal di tengahnja pintoe.	Tida baik, bikin dateng sakitnja ataoe lain-lain jang mendjadi soesah.
51	Bini boenting lĕbih dari tiga boelan pake soebeng ataoe kembang.	Tida baik, sering lantas mengimpi tidoeri pada lakinja, tetapi betoelnja bangsa tiang Anom jang itoe waktoe mengimpi tidoer padanja; anak jang kaloewar lantas koerang baik.
52	Kaloe lakinja bini boenting makan apa-apa dengen tidoer.	Tida baik, kaloe bini maoe beranak djadi lama dan dengen soesah, dan itoe anak di blakang hari banjak males.
53	Bini boenting makan di moeka pawon.	Tida baik, kaloe anak soedah kaloewar dapĕt moeloet jang lebar.
54	Kaloe ampik-ampik roemah djatoh.	Tida baik, jang poenja roemah lantas dapĕt soesah bĕsar.
55	Kaloe dalĕm roemah lihat bajangan poehoen klapa tetapi dalĕm pekarangan ataoe dĕkĕtnja roemah tida ada poehoen klapa.	Tida baik, itoe tanda jang poenja roemah ataoe temennja maoe dapĕt soesah bĕsar, ataoe satoe orang jang tinggal di roemah itoe maoe mati.
56	Bikin roemah di hadepan pendek dan di blakang tinggi.	Baik, dapĕt slamĕt jang beroemah dan moerah rĕdjĕki, jang poenja roemah boleh djadi kaja.
57	Bakar gagang ataoe kembang siri ataoe di boewat bersih lampoe tjoeblek.	Tida baik, jang sala dari itoe kaloe sakit sering kesoeroepan di tjampoeri tiang Anom.
58	Kaloe dandang jang bediri di pawon boewat masak nasi petjah ataoe djatoek.	Tida baik, itoe tanda di blakang hari maoe dapĕt soesah jang bĕsar. Orangnja menanggap wajang boeat sarat itoe tjilakaän jang belom dateng dan minta lakon moerwat moerwa kala.

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
59	Kaloe koewali pengaroman tempo di pake masak nasi petjah.	Tida baik, tanda maoe dapět soesah běsar; orangnja misti tjari sarat menanggap wajang djalanan moerwat moerwa kala.
60	Bikin roemah děkět pada satoe tampat jang berboenji soewara aer.	Tida baik, jang poenja roema sering dapět sakit dan djaoeh rědjěkinja.
61	Beroemah roemah jang terboeka separo ataoe beroemah roemah jang separo belom djadi dan di tinggal tida di kerdja.	Tida baik, jang beroemah dapět tjilaka.
62	Di blakang roemah bikin gawir ataoe lobang.	Tida baik, jang poenja roemah sering tida slamět piara anak.
63	Kaloe kembang djatoh dari badannja penganten perampoewan lantas prawan jang ambil.	Baik, prawan jang dapět lěkas kawin.
64	Kaloe perampoewan jang boenting toewa mondok roemah lain lantas beranak di dalěm roemah pondokan.	Tida baik, jang beroemah lěkas mengaleh dan dapět soesah lamanja sembilan taoen, sering dapět sakit sampe mati.
65	Kaloe orang mondok lantas mati dalem roemah pondokan.	Jang poenja roemah dapět slamět dari jang Maha Koewasa.
66	Kaloe prawan makan pisang jang ada di oedjoeng kanan kirinja satoe lirang.	Tida baik, jang makan soesah berlaki-bini.
67	Kaloe prawan makan pisang mas ataoe pisang seriboe.	Tida baik, sering tida bisa kawin sama sekali, ataoe kawin kaloe soedah toewa.
68	Kaloe prawan makan nasi reboetan.	Baik, orang lělaki reboet kawin padanja.
69	Kaloe bikin pintoe roemah mengaděp troes menoedjoe pada djalannja ataoe di moeka jang di simpen krobaknja.	Tida baik, sebab ada sebagi anak panah menoesoek hati, koerang slamět pada orang jang tinggal di roemah itoe.
70	Orang perampoewan balik pantatnja telandjang di mana jang datengnja api dari roemah tebakar.	Baik boewat bikin maloe dan tahan api soepaja tida bisa troes dan tida makan roemahnja sendiri.
71	Kaloe gandik pipisan djamoe petjah tempo giling djamoe.	Tida baik dan oendjoek orang jang maoe di obati maoe mati ataoe tamba kěras sakitnja. Boewat toelak djahatnja jang poenja roemah kas-

fraai!

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
		slamĕtan dan karameän wajang, minta lakon moerwat moerwa kala.
72	Kaloe djago kloeroek dĕkĕt roemahnja orang jang sakit kĕras, djam 10 malem.	Tida baik, itoe djago poedji mati itoe orang sakit.
73	Kaloe djago pagi djam 6 masoek di roemah dan kloeroek keras dan aneh.	Tida baik, itoe djago maoe kasi bertaoe jang poenja roemah maoe trima kabar boesoek dan djoestak.
74	Kaloe ajam-ajam kaget dan lari satoe tampat dengen petrek aneh.	Tida baik, dan oendjoek bertaoe itoe waktoe sambang berdjalan.
75	Kaloe tjitjak djatoh di badannja orang.	Maoe ada kematiän dalem roemahnja jang di djatoehi tjitjak.
76	Kaloe koepoe mati masoek di roemahnja.	Tida baik, jang poenja roemah maoe trima kabar mati, ataoe kabar orang sakit kĕras.
77	Kaloe koepoe tamoe masoek di roemahnja.	Maoe trima tamoe.
78	Kaloe boeroeng terbang berak di badannja orang.	Baik, jang di beraki maoe dapĕt slamĕt dengen rĕdjĕki dari jang Maha Koewasa.
79	Bikin roemah terkoeroeng oleh goedang di anteronja.	Tida baik, jang beroemah tida bisa oentoeng dan mahal rĕdjĕkinja.
80	Kaloe gareng berboenji.	Oendjoek bertaoe oedjan maoe brinti dan moesim ketiga maoe dateng.
81	Kaloe tjitjak berak di badannja orang.	Tida baik, jang di beraki maoe dapĕt sakit kĕras ataoe tjilaka.
82	Kaloe boeroeng jang terbang kena badannja orang.	Tida baik, jang kena maoe di makan sama Kala.
83	Kaloe barang ataoe lain lain jang tergantoeng djatoh sendiri.	Tida baik, tanda maoe ada tjilakaän dateng, djatohnja di badannja orang jang poenja barang.
84	Bikin roemah berhadepan goenoeng jang poentjaknja di lihat menoedjoe ka roemah itoe.	Tida baik, dalĕm roemah, itoe sĕring kaloewar orang djahat ataoe jang djadi ketjoe.
85	Kaloe orang makan bĕras koening.	Soepaja dapĕt brani mendjalanken djahat.
86	Kaloe orang pesakitan jang di dakwa djalan djahat ataoe lain lain kasi makan nasi koening sabelomnja di priksa perkaranja.	Baik dan soepaja takoet dan oendjoek bertaoe siapa jang mendjalanken djahat dan kasi katrangan jang baik.

[een zijn verplichtingen als voorzaande voorhouden.

	ALAMATNJA.	BAIK BOESOEKNJA.
87	Kaloe tikoes makan pakejannja orang.	Tida baik, jang poenja pakejan maoe djadi melarat ataoe maoe mati.
88	Makan makanan jang soedah djatoh.	Tida baik, makanan jang soedah djatoh boekan makanannja orang lagi, jang poenja tiang Anom.
89	Bini boenting makan boeroeng kapodang.	Baik, kaloe beranak dapět anak jang bagoes roepanja.
90	Koepoe penganten masoek di roemahnja.	Baik, kaloe ada prawan dalěm roemahnja lěkas kawin.
91	Kaloe ada lampoe dekět orang mati. mati sendiri.	Tida baik dan menoendjoekken dalěm itoe roemah dan dalěm satoe taoen ada kematian lagi.
92	Kaloe ajam kaloewar soewaranja seperti mendjandjeh dan aneh.	Tida baik, maoe ada penjakit kěras dateng.
93	Bikin empang baroe di hadepan roemahnja.	Tida baik, jang tinggal di roemah itoe soesah piara anak, mati sadja. Kaloe maoe bikin empang baik bikin djaoeh dari hadepan roemah, djangan sampe kalihatan ataoe boleh bikin empang jang boender.
94	Bikin roemah pintoenja berhadap-hadepan pintoe roemahnja orang lain.	Tida baik, roemah itoe nanti bersangkal pada iboe, bapanja.
95	Bikin empang dalěm roemahnja.	Tida baik, jang tinggal di roemah itoe, mahal rědjěkinja, djaoeh peroentoengannja, kaloe orangnja kaja nanti djadi miskin.
96	Bikin roemah jang di blakangnja itoe kalihatan akar poehoen jang poetih.	Tida baik, dari roemah itoe nanti sering kaloewar orang perampoewan jang soeka djalan djahat.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.